MEDDELELSER OM GRØNLAND

MEDDELELSER OM GRØNLAND

UDGIVNE AF

KOMMISSIONEN FOR
LEDELSEN AF DE GEOLOGISKE OG GEOGRAFISKE
UNDERSØGELSER I GRØNLAND

BIND LVI

MED 9 TAVLER

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS C. A. REITZEL
BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI
1918

INDHOLD

		Side
I.	The Greenland Bow. By Kaj Birket-Smith	1
II.	Om nogle vestgrønlandske Pattedyr og Fugle. Af Morten P. Porsild	29
III.	Oversigt over Nordboruiner i Godthaab- og Frederikshaab-Distrikter. Ved Daniel Bruun. (Hertil Tavle I—III)	55
IV.	Norsemen's Route from Greenland to Wineland. By H. P. Steensby	149
V.	En Bemærkning om Tertiæret ved Kap Dalton i Ost-Grønland. Af Kai L. Henriksen	203
VI.	A List of the Pteridophyta of Greenland with their Localities. By H. V. Rosendahl	207
VII.	Navnegivning i Grønland. Af A. Bertelsen	221
VIII.	Gunbjørns-Skær og Korsøer. Af G. Holm. (Hertil Tavle IV)	289
IX.	De marine Kridtaflejringer i Vest-Grønland og deres Fauna. Af J. P. J. Ravn. (Hertil Tavle V—IX)	309

38353

I.

THE GREENLAND BOW

BY

KAJ BIRKET-SMITH

MUSEUM OF COMPARATIVE ZOOLOGY

INTRODUCTION

It is only of late years — and in some cases but quite recently — that the gun has superseded the bow among the Eskimo, so that it is now hardly anywhere in use save among some few of the most sequestered tribes in the central regions. Formerly it was used for the hunting of all kinds of land animals, from hare and ptarmigan to big game such as bear and musk ox, being chiefly employed, however, in the pursuit of reindeer — not from any particular suitability to this branch of the chase, as opposed to others, but because reindeer hunting forms, with the salmon fishing, the typical summer occupation of the Eskimo. And STEENSBY's[1] investigations have shown, that this summer hunting of the Eskimo is directly derived from that of the Indians, so that the bow must in consequence be regarded as one of the very oldest elements in Eskimo culture, where it has probably existed from earliest times in more or less the same form as found until our own day among certain of the eastern tribes.

The bow can be either "compound" or "backed", to use the terms employed by F.v. LUSCHAN a.o. ("composite" by BALFOUR)[2]. It was without doubt originally formed on the Asiatic model, in the same manner as the sinew-lined bows found farther south in North America[3]; it is hardly likely, however, that there can here be any question of direct transmission from the Old World. The developement is, in all probability, to be associated with certain peculiar conditions in the early stages of Eskimo culture; these need not, however, be further treated here. The backed bow is found again in Guiana, but is not known among any other peoples in North America except as an imitation of the Eskimo model, for MASON's description (with reference to FRANKLIN) of an

[1] STEENSBY, Orig. Esk. Cult. p. 184 f.

[2] LUSCHAN, p. 222. — BALFOUR, p. 220. — The term "composite" was created by General PITT RIVERS.

[3] RATZEL is of opinion that all bows in North America are of Asiatic origin, saying (p. 332): "*dort hat sich keine ächt einheimische Form nördlich vom Isthmus von Tehuantepec erhalten . . .*" This is of course going very much too far, if a domestic type is to be understood as a type developed without influence from the compound Asiatic bow.

altogether Eskimo bow from "Deer Horn (Athapascan)"[1] is due to the writer's having confused the Etechesotinne or "Deer Horn mountaineers" with a small Eskimo tribe at Coronation Gulf, which FRANKLIN, having regard to their proper name of Nagyugtormiut, calls Deer Horn[2].

The Eskimo bows form a well-defined group, albeit not restricted to peoples of Eskimo descent. They are powerful weapons, representing a considerable degree of developement, and it is thus not surprising that they should be sought after and procured from time to time by adjacent Indian tribes such as the Loucheux[3] and Tlingit[4], who themselves make bows of the plain type. In Asia, also, they have, together with Eskimo industrial methods generally, made their appearance among the coast-dwelling Chukchee[5] and Koryak tribes[6].

Imitations of a more independent character are also found, as for instance among the Tlingit and Nahane Indians[7]. There is moreover, in the Ethnographical Collection of our National Museum, a specimen (*Hb* 115) from the Knaiakhotana (another Athapascan tribe of South Alaska): a longbow of the usual Canadian form, but with a backing of sinew thread, leaving no doubt as to influence of the Eskimo model. And finally, traces of similar influence may also at times be found among the highly developed compound bows of the Tunguse and Yakute tribes, as for instance when bound with lashing and hide thongs[8].

The Eskimo bows themselves comprise various localised types, the distribution and mutual relations of which have, however, only been investigated in the case of the western regions[9]. True we find, in the work of so early a writer as BALFOUR, an observation to the effect that the bows of the eastern Eskimo exhibit a lower degree of developement than those of the western tribes[10]; MURDOCH, however, who has studied the latter, mentions but one of the eastern forms. The West Greenland[11] backed bow has already been fully described

[1] MASON, Orig. of Inv. p. 272.
[2] FRANKLIN, p. 354.
[3] MACKENZIE, p. 48.
[4] NIBLACK, p. 286.
[5] BOGORAS, p. 152.
[6] JOCHELSON, p. 560.
[7] BOAS, N. W. tribes. p. 563. — MURDOCH, Esk. Bows, p. 315.
[8] ADLER, p. 21.
[9] MURDOCH, Esk. Bows, p. 307 f. — It is therefore incorrect to reckon only three types, (*e. g.* SCHURZ, p. 347, and BYHAN p. 83) or four (MASON, Bows, p. 643).
[10] BALFOUR, p. 221.
[11] According to the Danish terms generally in use, "West Greenland" is employed only to denote the colonised part of the coast, which again falls into two inspectorates "North" and "South Greenland". The former is thus not, as various foreign writers make it, identical with the Cape York District.

in detail by FABRICIUS[1] in one of his classic works on implements of the chase among the West Greenland natives, but FABRICIUS does not mention the compound type, and was of course unacquainted with that of the Polar Eskimo, nor would he have been able to view the type described as in relation to forms used by other Eskimo tribes. The main object of the present paper is to take up the work which FABRICIUS was unable to complete, so that the following pages should most properly be regarded as a supplement to the works in which he and MURDOCH laid the foundations for a study of the subject. A list of the material contained in the Ethnographical Collection of the National Museum will also be given. To the Director of this last-named institution, *Dr. phil.* SOPHUS MÜLLER, and to *Underinspektør* TH. THOMSEN, I wish to express my cordial thanks for their courtesy in affording me all facilities for the work.

[1] FABRICIUS, Grønl. Landd. Fugle- og Fiskef. p. 235 f.

Distribution and Use of the Greenland Bow.

Angmagssalik District and the southern East Coast.

In Greenland, as elsewhere in the Eskimo regions, the bow was used especially in reindeer hunting, which may account for the unique fact that this weapon was found to be entirely unknown in two distinct localities on the arrival of the Europeans.

One of these places was the Angmagssalik District with the southern East Coast. In the last-named locality, the reindeer was unknown as far back as the days of Cranz[1], and the recollection of it had, in the first half of the 19th century, already so far faded out that the natives there believed the reindeer furs worn by Graah's women rowers from the West Coast to be fashioned from the skins of some exotic breed of dog[2]. The bow, however, had not altogether passed into oblivion; the natives could still recount how the adventurous "Inland-dwellers" used to come down to the coast in spring, armed with bows and arrows[3], and Rink has also placed on record a folk-tale from the southern East Coast ("Kalerarmiuarsuk") in which mention is made of the bow[4].

Farther to the north, near Angmagssalik, old stone butts for use in reindeer hunting have been found[5], and *Kommandor* Holm noted that the tradition of reindeer and reindeer hunting was here still kept alive in the folk-tales of the locality[6]. Repeated mention is also made

[1] Cranz, p. 346.

[2] Graah, p. 98.

[3] Cranz, p. 344 f. — The legends about inland-dwellers are considered, and doubtless correctly, as recollections of the Indians. It will perhaps hardly be going too far if we suppose that their appearance in the spring, as distinct from other seasons, has some connection with the reindeer hunting of the Barren Ground Indians, which takes place at this time of year, when the hunters would follow their game to the northward, and thus come in touch with the Eskimo.

[4] Esk. Event. og Sagn. Suppl. p. 136.

[5] Holm, p. 57. — Leg. and Tales p. 293; — Thalbitzer, p. 405.

[6] Leg. and Tales p. 247, 275, 292, 293.

there of the bow[1]; it should be noted, however, that with a single unimportant exception, all such references are made in connection with stories and subjects which are also widely known outside Angmagssalik.

Cape York District.

In the Cape York District the bow was likewise unknown on the coming of the Europeans; but here the question is somewhat more complicated than in that of the East Coast, and is indeed, not altogether clear. The bow having been found on the West Coast of Greenland, and the Cape York District being the only channel of communication between that and the remaining Eskimo regions, the weapon in question must presumably have been known there at some time, probably a good many years ago, before the ancestors of the West Greenlanders had left those parts. And as a matter of fact, undoubted traces of its former occurrence have also been found, on a large nunatak some way inland from Wolstenholme Sound and Ingleficld Bay, in the form of old stone butts for reindeer hunting[2], and there is also in the National Museum an arrowhead of distinct "West Greenland" type (*L* 4337), found in a grave[3].

As to how far the Polar Eskimo, the present inhabitants of the district, were or were not acquainted with the bow at the time of their immigration into Greenland, nothing can as yet be stated with certainty. Steensby has shown that they were led thither in pursuit of the musk ox, and as this game is hunted mainly in the summer, it may well have led to the discontinuance of their other occupations proper to that season, including the reindeer hunting, the abandonment of which in turn might reasonably have caused them to discard the bow[4]. The disappearance of the weapon is, however, hardly due, as Steensby supposes, to the fact of its being useless for the pursuit of musk ox; it is actually employed for this purpose both by the Copper and the Central Eskimo[5]. A more plausible explanation would seem to be, that reindeer antlers were absolutely indispensable in these regions, where wood is scarcer than anywhere else. Where the lapse took place, however, has not yet been definitely ascertained, albeit it would perhaps seem most likely that it occurred before the immigra-

[1] Leg. and Tales p. 250, 255, 260, 266, 293.

[2] Freuchen, p. 144. — The nunatak in question is there called Adam Biering's Land. Mr. Knud Rasmussen kindly informs me that this name was temporarily given, before he and Freuchen had carried out their big trip, the First Thule Expedition, across the Inland Ice, and discovered the tracts to which the name of Adam Biering's Land was ultimately given.

[3] A somewhat similar one is shown by Kane, p. 223.

[4] Steensby, Polar Esk. p. 392 f.

[5] Stefánsson, p. 96. — Ross, Sec. Voy. p. 349. — Rae, p. 102. — *cf.* Boas, Centr. Esk. p. 509.

tion into Greenland, *i. e.* in Ellesmere or Grant Land. It is even uncertain whether the Eskimo ever found reindeer in the district at all. It is a fact well-known in Greenland that these animals often appear and disappear without any discernible cause, and in the case of the Cape York District it is known that the reindeer which lived there until a few years back were descended from herds which had immigrated about a century ago[1].

Whatever may be the true explanation here, the fact remains that the bow was unknown to the Polar Eskimo when first encountered. This is expressly noted by KANE[2]. In the 19th century, however, — as late as the 60's — came the well-known immigration of the Eskimo from Baffin Land; taught by these, the Polar Eskimo resumed their forgotten summer hunting, and with it the use of bow and arrow[3]. Even in the early 70's the weapon does not yet seem to have been generally adopted[4], but a little later its use became common, and remained so until the introduction of the gun, which, especially through PEARY's intercourse with the natives, again superseded the arm that but a generation earlier had been so great an acquisition. As early as 1894 the bow had fallen into disuse, while on the other hand, as late as 1909 we find that most of the men had themselves hunted with it when young[5].

The fact that we here again find mention, in the folk-tales, of reindeer hunting and the use of the bow, is in this case less significant than in that of Angmagssalik, as the stories have been written down since the introduction of the weapon. In one instance, where the bow is mentioned, it is expressly stated that the story comes "from beyond the great Sea"[6]. In the other three cases, however, no such reference is made[7]. One of these folk-tales answers exactly to one of those from Angmagssalik already mentioned, and belongs, by the way, to the far from numerous tales which are common to Eskimo, Athapascans and the Indians of the North-West. A blind man, so the story runs, shoots a bear through a window, but his mother, wishing to keep the meat all to herself, tells him that he has missed. Later on the man regains his sight, and the mother is transformed into a narwhal.

The West Coast.

If we may credit the tradition current among the Eskimo — and there is no reason to doubt its veracity — the bow played a part as

[1] FREUCHEN, p. 144 f.

[2] KANE, p. 210 — *cf.* also Ross, Voy. of Disc. p. 135.

[3] North Pol. Exped. p. 451. — For immigration, *vide* STEENSBY, Polar Esk. p. 259 f. — RASMUSSEN, p. 21 f.

[4] *cf.* BESSELS, p. 360.

[5] ASTRUP, p. 130. — STEENSBY, Polar Esk. p. 356.

[6] RASMUSSEN, p. 204.

[7] *Ibid.* p. 186, 202, 231. — Tales Smith S. Esk. p. 169.

far back as the time of the "Skrælings" first encounter with the Norsemen in the ancient settlements of West Greenland[1]. It is further stated that the last of the Norse chieftains, the "UNGORTOQ" mentioned in the folk-tales, was shot with a charmed arrow, fashioned from the drying-frame used by a barren woman[2] — the usual material according to West-Greenland beliefs, whereas on the East Coast it is an old woman's "meat-stick" which is supposed to posses the magic power.

In the earliest accounts, the bow is mentioned several times, though not described in detail[3]. Despite the doubtless very active communication between the natives and foreign whalers in the 17th century, we find that in the days of HANS EGEDE, the bow still was an implement which every man possessed[4]; possibly this may have been due to the fact, that the sailors, who doubtless were not always overconsiderate in their treatment of the Eskimo, found it to their own advantage not to provide the latter with firearms. Under the Danish *régime*, however, a rapid change took place. By the middle of the 18th century, the bow had already become scarce[5]; ten years later, although it had not then disappeared, as stated by CRANZ[6], it had nevertheless ceased to be used "save by boys now and again for shooting ptarmigan"[7]. FABRICIUS, whose work in Greenland embraces the years about 1770, writes that it "may be regarded as a curio, save in the most remote regions to the north and east, far away from the colonies"[8]. In 1912 I have myself seen at Nanortalik, near Cape Farewell, a boy playing with a rudely made self-bow — the last, degenerated scion of the old, highly developed stock.

The northern East Coast.

On the wide tracts, now uninhabited, of the East Coast north of Angmagssalik, the bow was likewise not unknown. The end-piece of a backed bow was found by AMDRUP between Angmagssalik and Scoresby Sund[9]. CLAVERING, it is true, makes no mention of the

---

[1] Esk. Event. p. 205.
[2] *Ibid.* p. 204.
[3] *e. g.* PURCHAS, p. 820. — Grønl. hist. Mindesm. p. 683. — OLEARIUS p. 87. — FEYKES HAAN, p. 81.
[4] *cf.* EGEDE, p. 56.
[5] *cf.* DALAGER, p. 15 and 19.
[6] CRANZ, p. 194.
[7] GLAHN, p. 230.
[8] FABRICIUS, Grønl. Landd.-, Fugle- og Fiskef. p. 235. — By "East" must either be meant the East Coast or the present Julianehaab District, which of course lies somewhat farther to the east than the remainder of the West Coast; though this does not appear to agree altogether with FABRICIUS' usual custom. In the former case, however, the information must be due to some misunderstanding (*cf.* notes above).
[9] THALBITZER, p. 406.

bow in his account of the small group of natives which he met with in 1823[1]; nor do bows appear to have been found either by SCORESBY or by the Second German Arctic Expediton[2]. SCORESBY, however, did find, at a spot which had recently been inhabited, "the head of an arrow or small dart, rather neatly made of bone, armed with a small piece of iron"[3], in the *Kgl. Museum für Völkerkunde* in Berlin there is a kind of marlinspike for twisting the backing of a bow (*IV A* 195), collected by the German expedition, and RYDER picked up, on Danmark-Ø in Scoresby Sund, the half of a bow stave in good preservation[4]. Another piece was brought home by NATHORST from Cape Weber, in Kaiser Frantz Joseph's Fjord[5], and finally we have, among the specimens brought home by the "Danmark" Expedition, several fragments both of compound and backed bows from the northernmost parts of the coast. On the other hand, bows do not appear so have been found on the Duke of ORLÉANS' expedition, although traces of Eskimo occupation were encountered both at Ile de France and Cape Bismarck[6].

Method of Use.

The Polar Eskimo hold their bow perpendicular, with the arrow-shaft to the left and the nock between the extreme joints of the second and third fingers (the so-called "Mediterranean release")[7] which position of the fingers is, strangely enough, not met with again in America until we reach the tropical regions, where, by the way, the same method of arrow-feathering is practised in certain parts[8]. The manner of holding the bow as practised in the Cape York District is typically Eskimo[9], and is doubtless the same as used in former times throughout the whole of Greenland.

Backed Bows.

Material of the Bow.

In the backed bow, the part played by the bow stave is mainly that of giving the weapon the requisite rigidity, the elasticity being supplied for the most part by another element, the backing[10]. The

[1] CLAVERING, p. 21 f.
[2] *cf.* Zweite D. Nordpolarf.
[3] SCORESBY, p. 187.
[4] RYDER, p. 307.
[5] NATHORST, p. 344. — STOLPE, p. 104.
[6] GERLACHE, p. 12, 15, 16.
[7] STEENSBY, Polar Esk. p. 356.
[8] MEYER, p. 9.
[9] Handb. Amer. Ind. p. 93.
[10] PORSILD, p. 160.

stave consists as a rule of one or more pieces of reindeer antler or wood, the latter being, in Greenland, invariably driftwood, which is carried to the coast by the Arctic current; a kind of light, reddish wood from a Siberian conifer was preferred[1], as it is in our own days for making harpoons. The material was doubtless split in the usual way by boring a great many holes by means of the bow-drill, the work being completed by the adze and the knife. The bow stave can also, though this appears to be of very rare occurrence, be fashioned of whalebone, a material which, from its great pliability, would seem but ill suited to such use. No specimens of this character have been found in Greenland; there is however, in the National Museum, a bow-stave made of whalebone, believed to be from the Chukchee country (*Pb* 14; Fig. 3, *a*). The stave has evidently formed part of a backed bow, being notched at the edge as these generally are, and not like the compound bows, nor is it pierced with the characteristic holes found in the latter type, intended to receive the lashing for the two portions (*vide* p. 21).

The backing consists of a cord, passed several times to and fro along the back of the stave. For this, braided sinew thread is generally used. This may among the Eskimo be of several qualities. For the coarser sorts, sinews of white whale (*Beluga leucas*) or narwhal (*Monodon monoceros*) are employed; the sinews of reindeer furnish an excellent material, while that of the bottle-nosed seal (*Cystophora cristata*) is also used, the poorest kind being made from the sinews of the harp seal (*Phoca groenlandica*)[2]. The end of the dried sinew is ravelled out with a needle, after which the sinew is split with the thumbs, the other fingers holding apart the fibres already made. The strands are then rolled over the thigh or the cheek and may now be used directly or plaited as a cord. The finished sinew thread is kept hanging on the double-hooked thimble guards. — The backing has, however, evidently in many cases been made of hide thongs cut from the tough skin of the ribbon seal (*Erignathus barbatus*), such as are made especially in what is now the Julianehaab District, and thence are traded far to the northward. The thongs are very carefully cut in a spiral, while the hide is yet remaining on the animal, and are four or five in number, according to its size. After this, they are tanned in urine, stretched in the open air, and finally made soft and supple by drawing them through the holes of a thong smoother, which is often but the *penis* bone of a seal with holes bored through it. — Finally, narwhal gut is also mentioned as used among the Polar Eskimo for bows of peculiar excellence[3]. The backing was sometimes twisted with a kind of

[1] Fabricius, Grønl. Landd.-, Fugle- og Fiskef. p. 235.
[2] Fabricius, Grønl. Sæle, I, p. 139; II, p. 134.
[3] Steensby, Polar Esk. p. 356.

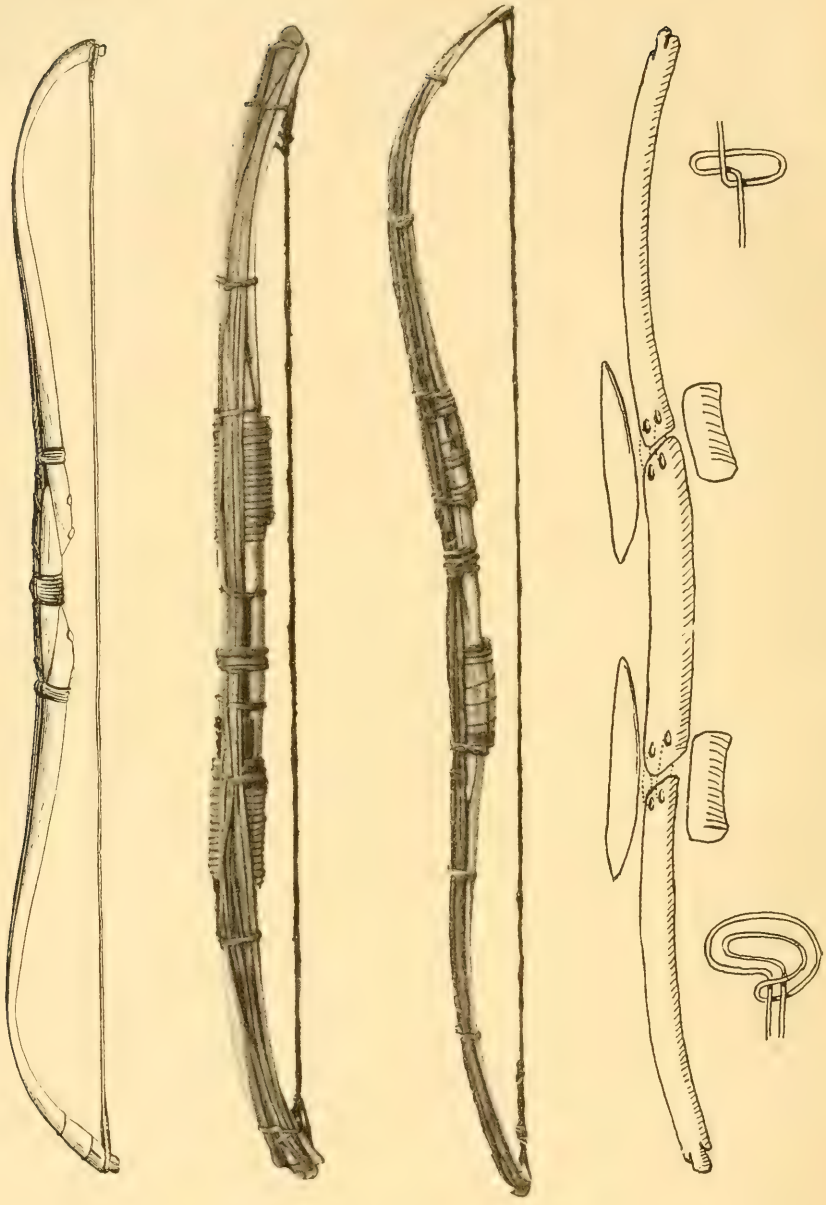

Fig. 1. Backed Bows.

a. Primary eastern type. Cumberland Sound, Baffin Land; reduced.
b. Secondary eastern type. Cape York District; ca. 1 : 5.
c. Secondary eastern type. Cape York District; ca. 1 : 5.
d. Diagram showing stave of reindeer antler, Cape York District; half-knot (above); and sling (below).
(*a* after MURDOCH; *b* National Museum, Cop.; *c* Geographical Laboratory of University, Cop.)

marlinspike, especially, no doubt, when moist and relaxed, and a strip of whalebone might be placed beneath.

The string is of sinew thread or hide thong, and is furnished at either end with a loop which passes over the nock at each end of the stave. On the West Coast, a third loop appears to have been used when the bow was not in use, to prevent weakening of the stave by constant straining[1].

According to the manner in which the backing is laid on, we may distinguish between two main forms of the Greenland backed bow; from their distribution among the Eskimo and in accordance with MURDOCH's designation, we may term them the "eastern" and the "arctic" forms, of which the former, as regards history of developement, is the simpler.

The Eastern Type.

Of this we have, again, a simpler, primary type and a more developed, secondary form.

The former is already mentioned by MURDOCH (Fig. 1, *a*)[2]. The backing is fastened by a loop to one nock, and thence passed down along the back of the stave, round the other nock and back again, etc. though not for any great number of times. The loose end is finally wound round the grip of the bow in three transverse lashings placed close together, so as to prevent the backing from slipping off when the bow is strung.

It is only found in the southern portions of Baffin Land[3] and in Labrador[4]. —

The secondary type has been met with in the Cape York District, but hardly seems to have been found elsewhere in Greenland.

The bow stave is, in this district of the extreme Arctic, where wood is scarce, invariably of reindeer antler, and consists as a rule of three pieces[5], all cut off straight, comprising a grip and two wing-pieces, bound together and further secured by splints and lashing of sinew thread or thongs (Fig. 1, *d*). The splints on the inner side are short, heavy pieces of bone, those on the back being longer, slighter and tapering towards the ends. Outside Greenland, the pieces of the bow stave itself are sometimes bevelled off so as to overlap slightly, thus rendering splints unnecessary (Fig. 1, *a*). The wings terminate at their outer ends in a nock, over which string and backing are laid. As a

[1] FABRICIUS, Grønl. Landd.-, Fugle- og Fiskef. p. 236.
[2] MURDOCH, Esk. Bows, p. 308.
[3] BOAS, Centr. Esk., p. 502.
[4] TURNER, p. 246.
[5] Among the Sioux, the Plain Indians *par excellence*, the poverty of wood has lead to bows made in a somewhat similar kind of "buffalo and sheep horn and of the antler of the elk" (MASON, Bows p. 642).

rule the nocks are rather rudely made, but in one specimen brought to the Cape York District by one of the Baffin Land immigrants, they were carved in the shape of "*allerliebst geschnitzte kleine Bärenköpfe*"[1]. The stave may have both single and double curve. The length varies somewhat, being determined according to the height of the owner. It is reckoned as from the finger-points of the outstretched arm to past the middle of the chest, which in most cases will probably be equivalent to about 75—80 cm.

This type differs from that just mentioned in having the backing held down to the back of the bow stave in several places, so as to prevent its slipping off when the bow is strung, which mishap, it would seem, may easily occur with bows of the primary type. In one of the bows in the National Museum, from King William's Land (*P* 94, collected by the "Gjøa" Expedition), this improvement is attained, in the case of the one wing, by the simple method of applying several separate transverse lashings. Possibly, however, this may have been done by way of repairing the weapon afterwards, as in the other wing of the same, as also in all others of the same type of which I have any knowledge, this transverse lashing is not used. The end of the backing cord is simply passed round both stave and backing in up to six single half-knots, (double half-knots in the case of the Netjilik bow *Lb* 92, collected by the M'CLINTOCK Expedition).

A bow of this type, from the Cape York District, is to be found in the National Museum (*L* 4334; Fig. 1, *b*). It should be noted, that this specimen was never intended for use, but was made in 1909 by request, the bowyer, however, being an old Polar Eskimo, who had not only used bow and arrow himself for reindeer hunting, but had moreover never employed any other weapon[2]. The specimen is therefore correct in every detail, only, perhaps, a little too short. The stave is 71 cm. long, and consists of three pieces of reindeer antler, cut off straight at the ends. The joint is supported on the back by two flat bone splints, and on the inner side by two heavier pieces of bone, with raised ends, to prevent the transverse lashings from slipping away. The string is plaited with two sealhide thongs, and has a loop at either side, fastened to the deeply cut nocks. The backing consists of a single cord, made from sealhide. It is fastened with a loop to one nock, and carried six times in all along the back, the sixth length making first five half-knots round the stave and the remainder of the backing, the last of these being just beyond the grip; it then runs straight to the nock, makes a further three half-knots and ends off with a half-knot and several windings at the grip.

In the Geographical Laboratory of the University there are deposited two bows of the same kind from the Cape York District, made

[1] BESSELS, p. 360.

[2] STEENSBY, Polar Esk., p. 357.

Fig. 2. Backed Bows.

a. Primary arctic type. West Greenland; ca. 1 : 12.
a$_1$. Section of *a*, to show attachment of upper backing and layer of whale-bone.
b. Primary arctic type. West Greenland; ca. 1 : 15.
b$_1$. One end of *b*, to show half-knot and attachment of upper backing.
c. One end of bow, primary arctic type. From a grave at Nûgssuaq, West Greenland.
(*a*—*c* National Museum, Cop.)

by the same man and under like circumstances; one of them has a backing of sinew thread (Fig. 1, *e*). A further two are preserved in the *Kgl. Museum für Völkerkunde* at Berlin (*IVA* 7365 and *IVA* 8047) while the pieces shown by KROEBER[1] appear to be of the same form. Altogether then, this would seem to have been the common type in the Cape York District. It would in such case also have been native to Ponds Inlet in the north of Baffin Land, whence, as we know, the bow was introduced among the Polar Eskimo. Moreover the National Museum has six specimens from King William's Land (in addition to the two already mentioned: *P* 91, 92, 93 and 95, all collected by the "Gjöa" Expedition). Possibly it extends still farther west, to Coronation Gulf. In Greenland, save for the Cape York District, in Labrador, and in the south of Baffin Land, it does not seem to have existed.

The Arctic Type.

As with the Eastern Type, we may also here distinguish between two forms, a simpler, primary, and a more developed, secondary. The latter is that described by MURDOCH under the name "Arctic Type"; it is doubtless found only among the Western Eskimo from the Mackenzie River to Norton Sound, and thus lies quite outside our sphere. The primary form, upon which the other is doubtless based, is on the contrary mainly an Eastern Eskimo type. To this belongs the common bow from the West Coast, described by FABRICIUS, and to judge from the fragments collected from the East Coast, it would also appear to be the one used here. As might be expected, the now available material from Greenland is not extensive, and as it is for the most part restricted to our National Museum, it may not be out of place to give, first of all, a list of the collection there contained.

West Greenland.

Lb 1. Complete bow, origin unknown (Fig. 2, *a*).
Lc 365. — — — — (Fig. 2, *b*).

L 1957. Single curved bow stave, one piece, wood, 121 cm. More than half of a backing of braided sinew thread preserved, this being fastened at the grip by a piece of sealhide thong; at one tip a collar of skin with the hair removed (Fig. 2, *c*). Grave at Nûgssuaq, Ritenbenk District.

Lb 232. Single curved bow stave, in on piece, wood, 128 cm. Qeqertarssugsuk, Christianshaab District.

Lb 233. Single curved bow stave, one piece, wood, with nail holes for fixing whalebone, 144 cm. Qeqertarssugsuk, Christianshaab District.

L 4568. Bow stave in one piece, wood, rearward curving wings, 118 cm. Disko, Godhavn District. PORSILD's Coll.[2]

[1] KROEBER, p. 276, Fig. 10.
[2] *cf.* PORSILD, p. 160.

L 4569. Bow stave with rearward curving wings, in three pieces, wood. The grip piece spliced into the wings, 112 cm. Disko, Godhavn District. Porsild's Coll.

L 4386. Single curved bow stave in one piece, wood, 143 cm.; has been broken, and joined again with iron nails. North Greenland (Jakobshavn District?)

Lb 35. Single curved bow stave in one piece, wood, 158 cm. North Greenland? (Egedesminde District?)

L 4817. Single curved bow stave in one piece, wood, 142 cm. Kangerdluarssuk, Sukkertoppen District.

Lc 81. Single curved bow stave in one piece, wood, 142 cm. South Greenland?

Lb 134. Single curved bow stave in one piece, wood, with some remains of skin trimmings, and backing of sinew thread, 134 cm. Locality unknown.

L 2881. Single curved bow stave, in one piece, wood, 98 cm. Locality unknown.

L 2882. Bow stave in one piece, wood, much twisted and weather-worn, ca. 75 cm. Locality unknown.

East Greenland.

L 6617. End-piece of a bow stave with rearward curving wings, forked at inner end to receive grip, 33 cm. Coast between Angmagssalik and Scoresby Sund. Amdrup's Coll.[1]

Lc 1424. Half bow stave with inner end bevelled to join remaining half, double curve and reflex wings, 93 cm. Danmark-Ø, Scoresby Sund, Ryder's Coll.[2]

L 4058.	Fragment of a bow stave, Rypefjæld.					
L 4059.	—	- -	—	—	—	District about Cape Bismarck. "Danmark" Expedition Coll.[3]
L 3862.	—	- -	—	—	Snenæs.	
L 3660.	—	- -	—	—	Stormbugt.	
L 3661.	—	- -	—	—	—	
L 3662.	—	- -	—	—	—	
L 3244.	—	- -	—	—	Syttenkilometernæs.	

In addition, some specimens of more doubtful nature.

Finally it should be mentioned that very carefully executed reproductions of bows are to be found in the two large portrait paintings of Greenlanders from the Godthaab District, one of which, the

[1] Thalbitzer, p. 406.

[2] *cf.* Ryder, p. 307.

[3] A more detailed description will be given in *Underinspektor* Thomsen's work dealing with the material from the Expedition.

more valuable from an artistic point of view, dates from 1654, the other from 1724[1]. —

The Greenland bow of this type always has a wooden stave, whereas outside Greenland it may often be of reindeer antler. PORSILD writes that the stave is generally built up of three or five pieces, spliced together, and is only exceptionally found in one piece[2]. This can, however, at the utmost only apply to the extreme northerly parts of the West and East Coasts, where driftwood is only found in small quantities. As will be seen from the list given above, it does not apply to the regions where wood is found in any considerable quantity at all; FABRICIUS also only makes mention of the whole bow stave. It is remarkable that wood should have been employed even in the northernmost tracts of the East Coast, where it would certainly have been far easier to fashion bows of bone; it is not impossible that this fact should really be regarded as one of the many instances of influence from the more southerly portions of the coast[3]. Possibly a certain amount of trading in driftwood was done.

The workmanship expended on the fashioning of the stave varies; thus the stave may be of approximately the same breadth and thickness throughout its whole length, but can also be narrowest and heaviest at the grip, and have broader and thinner wings. The graceful lines of the bows from South Alaska (*cf.* Fig. 4, *b*), however, are never found here. The back, upon which the backing rests, is flat, whereas the inner side is more or less convex. A little distance from the point there is always a slightly projecting shoulder for the upper part of the backing (*vide infra*), and the stave ends in a nock, about which string and lower backing are passed, and which may be quite roughly cut (Fig. 2, b_1 and *c*), or more carefully formed, somewhat like the shape of a head (*cf.* the specimens of whalebone Fig. 3, b_1 and c_1). According to FABRICIUS, the stave is tipped at either end with flat pieces of bone in which the nock is cut[4] (this is perhaps what PORSILD is referring to when he mentions a 4th and 5th piece). In none of the specimens in the National Museum is there anything corresponding to this, or even any trace thereof. It should be remembered, however, that these are almost without exception from North Greenland, whereas FABRICIUS' knowledge of the bow was derived from the regions about Frederikshaab. In the painting from 1724 this tip is possibly shown; unfortunately, however, it is not sufficiently distinct at this point to

[1] In the *Museum für Völkerkunde* in Berlin there is a West Greenland bow (*IV A* 58), evidently a quite modern specimen, made to order, which could never have been used, and which presents none of the peculiarities proper to the type.

[2] PORSILD, p. 160.

[3] *cf.* BIRKET-SMITH, p. 33 f. and works there quoted.

[4] FABRICIUS, Landd.-, Fugle- og Fiskef. p. 236.

permit of any certain determination in the matter. The curving has as a rule doubtless been single; this would seem evident from the specimens preserved, of which at least 10 are single curved, as is also the case with the bows in the mentioned pictures, and in the illustrations given by FABRICIUS and HANS EGEDE. Rearward curved wings are, however, found in at least 5 specimens and in an older p cture [1].

How the Greenlanders themselves determined the length of their bows is not certain, unless HANS EGEDE's expression, "a good arm-span" [2] is to be taken as a statement of their measure. The size indicated by PORSILD, 100—130 cm.[3], is too small, as it will be seen that not a few specimens measure over 140 cm. It rather seems as if the length might answer to the height of the shoulder.

As already mentioned, it is the arrangement of the backing which justifies our taking this type as a special form, the backing here consisting of two layers. The lower of these is exactly as in the primary eastern type; but to this there is added an upper one, which covers about the middle half or three-fifths of the stave, and thus imparts to the weapon an increased force[4] (Fig. 2, *a* and *b*, between crosses). It may consist either of a continuation of the lower backing, which is generally carried by simple slings about the stave, the edge of which is, as already mentioned, shaped to receive this. It may also be an entirely separate length of backing, here likewise, however, laid on in the same manner. In a bow from King William's Land (*Lb* 94, collected by the M'CLINTOCK Expedition) we find, instead of slings, double half-hitches used.

According to FABRICIUS, a couple of thin sinew cords were finally carried round both stave and backing in wide-spaced windings (as in Fig. 4, *b*); neither in the two complete specimens preserved nor in either of the two paintings, however, is any such found.

In conclusion, the two complete specimens mentioned may be described. *Lc* 365 (Fig. 2, *b*) has the stave fashioned in one piece, from a wood of fairly light weight, and pale in colour; it is single curved. Length 142 cm. The back is flat, the inner side slightly convex. No distinct division of the grip from the remainder. The string is twisted of 4 plaited sinew threads and terminates at either end in a loop. The backing consists of a long sealhide line in three strips knotted together. It is fastened to the one nock by a running

[1] ANDERSON, Fig. to p. 252. This illustration may, however, possibly be purely conventional. This is at least the case with OLEARIUS' figure p. 85.

[2] EGEDE, Nat. Hist., p. 56.

[3] PORSILD, p. 160.

[4] It is this upper part, MURDOCH has seen in NORDENSKIÖLD's reproduction of the 1654 painting, and which he supposes to be the entire backing. The relation suggested by MURDOCH's theory as between the Greenland bow and the Asiatic type must of course be discarded. — *cf.* MURDOCH, Pt. Barrow Exped. p. 199.

noose, and passed thence three times back and forth between the points; the fourth time it is only carried one way the whole length, and then back for 10 cm. from the point, where it is fastened round stave and backing with a half-knot (Fig. 2, b_1), which may be taken as the termination of the lower layer. The thong is now carried along to the nearest shoulder, where it again forms a half-knot, making the commencement of the upper layer, and thence on again to the second shoulder, where it is carried round the stave in a sling; now running back to the first shoulder again it makes another sling, etc. so that at last we have at the one shoulder, 1 half-knot and 3 slings, at the second, 4 slings. Finally, the loose end is carried in a half-knot and made fast round the grip. This bow was placed in the collection of what was then the Royal Ethnographical Museum in 1852—53, but had then already been for some time unknown in a private collection. Unfortunately, no information as to place of origin is available.

Lb 1 (Fig. 2, *a*) has likewise the stave fashioned from a single piece of wood, this being, however, fairly dark and heavy; length 135 cm. The wings are rearward curved, and curve slightly inward; at the angles, a flat piece of bone is placed on the back, and lashed fast with sealhide thong. Both back and inner side are flat, but the inner edges are rounded off. The grip is not distinctly marked off. One tip is broken off; the other has a small collar of skin, with the hair removed. The string is lacking. The backing consists of two parts, the lower one of sealhide thong, and the upper one of sinew thread twisted up into two cables, which are laid one alongside the other (Fig. 2, a_1); it has, however, in course of time become so worn, and in places broken, that it cannot be studied in detail. Between it and the stave a strip of whalebone is inserted. This interesting specimen was to be found as far back as the middle of the 18th century in the old "*Kunstkammer*" collection. Unfortunately, in this case also no information as to locality is available.

The primary arctic type is found outside Greenland at Southampton Island and on the west coast of Hudson Bay[1]; in addition, there is, as already mentioned, in the National Museum a specimen from King William's Land. STEFÁNSSON gives an illustration of one from Victoria Land[2], and finally, there is in the National Museum one from the neighbourhood of the mouth of the Mackenzie River; *i. e.* from the eastern part of the area inhabited by the Western Eskimo.

[1] BOAS, Esk. Baffin L. and Huds. B., p. 64, 81; — *Ejd.* Cent. Esk. p. 502 — PARRY, p. 510 — LYON, p. 327.

[2] STEFÁNSSON, Fig. 30, p. 86.

Compound Bows.

As in the case of the simple bow, but in contrast to the backed bow, rigidity and elasticity are here combined in one body, the stave. This is, among the Eskimo, of whalebone, but as a single piece would generally be too pliable, it is built up in slightly varying manners of two layers which are held together by plaited sinew threads or narrow strips of whalebone. The wings are always bent somewhat sharply back in an obtuse angle, and in most cases the edges are parallel; only a single specimen (7861) is somewhat more carefully fashioned, being narrowest at the grip and in the middle of the wings. From the nature of the material, both back and inner side are flat. The length appears on the whole to be less than that of the backed bow.

The following Greenland whalebone bows are preserved in the National Museum:

West Greenland.

L 5658. Half one layer of a bow stave with lashing holes and notches for transverse lashing, 58 cm. Upernivik District.

7861. Completely preserved bow stave, 82 cm. The upper layer extends only a very slight distance beyond the wings. Each layer has eight holes, arranged in pairs, by which the two are joined with strips of whalebone, (Fig. 3, *c* and c_1). Found together with an arrow. Ũmánaitsiaq, near Ikerasaq, Ũmánaq District.

A 2 c 4. Bow stave with one wing broken off, 96 cm. Built up as previous specimen. There are only six pairs of holes, of which one pair on either wing. In one of the holes is a fragment of plaited sinew thread. Edge notched for cross lashing. Ũmánaq District.

Lc 356. Complete bow stave, 116 cm. The two layers are united so as to overlap, each providing one wing. Six pairs of holes, and notches at edge (Fig. 3, *b* and b_1). Grave, North Greenland.

East Greenland.

L 3414.	Fragment of a bow stave	Renskær, district about Cape Bismarck. "Danmark" Expedition Coll.[1]
L 3439.	—	
L 3440.	—	

It will be seen that all these specimens are from the northern parts of the coasts, which fact can hardly be due to accident, as it was here — at any rate in the case of the West Coast — that the great whale fishery took place. This in itself may to some extent account for the fact that Fabricius, who, as already mentioned, chiefly considered South Greenland implements, does not know of, or at least

[1] Will be described by *Underinspektør* Thomsen.

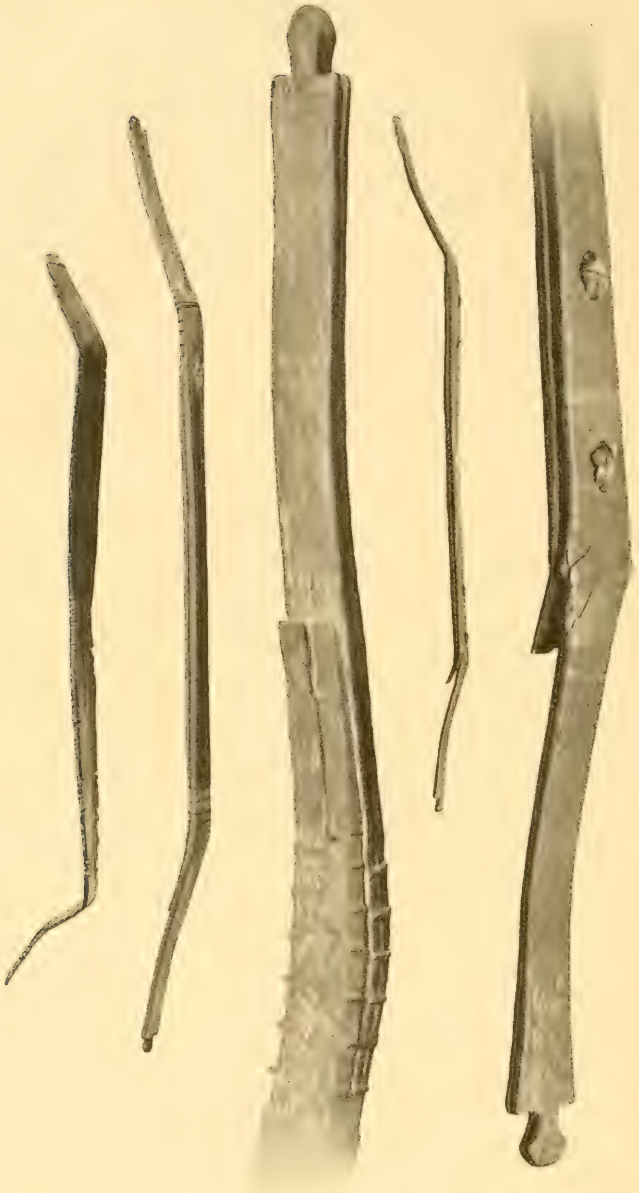

Fig. 3. Whalebone-Bows.

a. Stave of backed bow. Probably Chukchee; ca. 1:12.
b. Compound bow. From a grave, North Greenland; ca. 1:10.
b_1. One end of *b*, to show notches for transverse lashings.
c. Compound bow. Ûmánaitsiaq near Ikerasaq, Ûmánaq District, North Greenland; ca. 1:10.
c_1. One end of *c* to show lashings.
(*a*—*c* National Museum, Cop.)

does not mention, the whalebone bow. Moreover, it would hardly have been particularly common at any time, among other reasons because of its doubtless inferior force when compared with the backed bow[1], and it must have become even still more rare at the time of the earliest colonisation, owing to the partial extermination of the great whalebone whales in the 17th century. This is probably also the reason why neither Boas, Nelson, Murdoch, Turner, nor Stefánsson mention bows of this kind from among the Eskimo outside Greenland. That they can hardly have been unknown is evident, *inter alia*, from the fact that Bogoras mentions their existence among the Chukchee[2] (*cf.* also the specimen mentioned on p. 11). Local types do not appear to occur, and we need not therefore further discuss the distribution.

Relation of Types one to another.

The Compound Bow.

The relation between the whalebone bow and the backed bow, as well as the true compound, Asiatic bow, is not quite clear. The combination of two homogeneous layers recalls the Siberian type, which consists of two strips of wood glued together. There are however, some not insignificant points of difference from this; both pieces of wood, for instance, are of the same length; the bow is wrapped round with bark, skin, etc. which is never the case with the whalebone bow. On the other hand, it is perhaps not altogether impossible that this may have had its origin in the primary eastern type, for in some cases, the upper layer is in reality fastened to the lower like a kind of backing (as in the specimens 7861 and *A 2 c* 4). The question must, however, remain undetermined for the present.

The Backed Bow.

The backed bow, on the other hand, does not appear to offer any difficulty as regards its developement. At the lowest stage we have evidently to place the primary eastern type, which so early a writer as Murdoch considered to be the original form, and from this to the secondary there is but a short step. The primary arctic type evidently has its origin in the primary eastern, to which a new layer of backing was added, from which again the secondary arctic type (Fig. 4, *a*) has developed. The South Alaskan type, — somewhat indefinitely styled by Murdoch the "southern" — is hardly, as Mur-

[1] *cf.* Porsild, p. 159.
[2] Bogoras, p. 155.

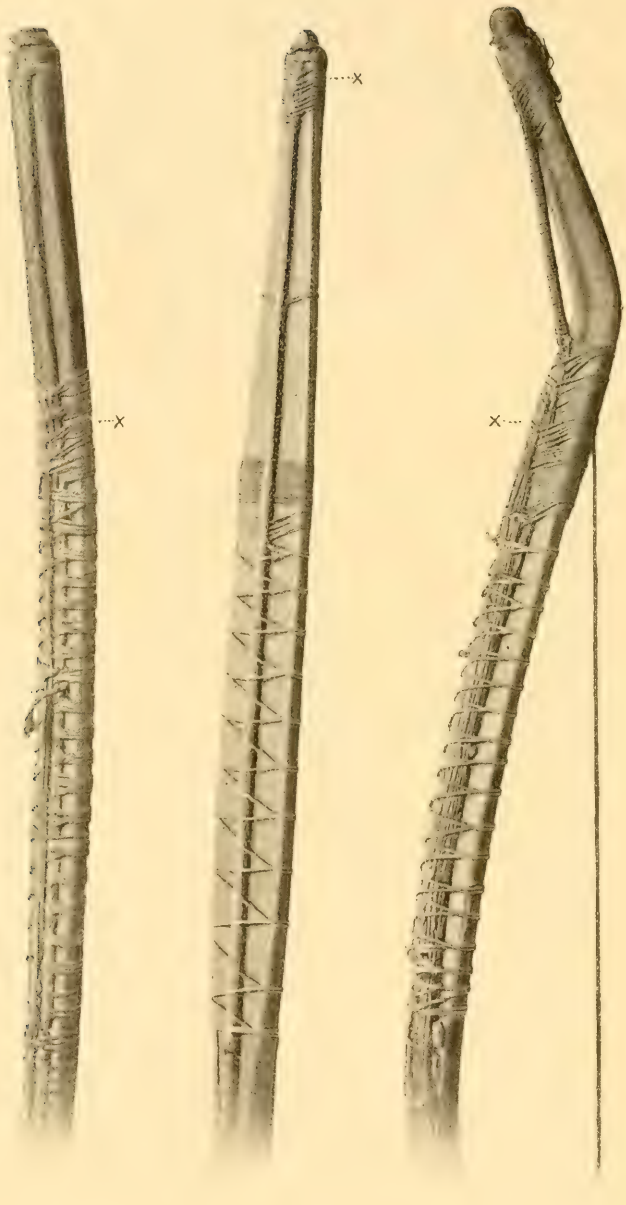

a *b* *c*

Fig. 4. Backed Bows.

a. One-half of bow, secondary arctic type. Western Eskimo.
b. One-half of bow, South-Alaskan type. Western Eskimo.
c. One-half of bow, Asiatic type. Probably Yuit Eskimo.
(*a*—*c* National Museum, Cop.)

DOCH supposes, derived directly from the eastern type, but rather from the primary arctic, for as a rule, a part of the backing cord is not carried up over the nock, but stops at a more or less considerable distance from the same (Fig. 4, *b* at cross), so that the backing can to a certain extent be said to consist of two layers. Somewhat the same applies to the Siberian Eskimo bow, which MURDOCH calls the western type. A peculiarity of this is that the backing consists of three parts, one to either wing and one covering the centre, and representing the original backing. This also is seen to consist of two or more layers (Fig. 4, *c* at cross). We can thus draw up the following order of developement:

Primary Eastern.
Secondary Eastern. Primary Arctic.
Secondary Arctic. South Alaskan. Asiatic.

This theory as to the course of developement is supported by the geographical distribution of the types. The simplest form, the primary eastern, is found only in the outer portions of the eastern area, *viz.* Labrador and southern Baffin Land. The secondary type belongs to the central districts: Netjilik and the northern part of Baffin Land, to which, for the reasons above stated, the Cape York District must in this respect be added.

The primary arctic bow would seem to have existed originally throughout the whole of the western Eskimo area, where it is now only preserved — together with the secondary form — on the Mackenzie River. In the east, it is found among the Copper Eskimo at Coronation Gulf, and among the Central Eskimo comprising King William's Land, the west coast of Hudson Bay, and Southampton Island; possibly, though this is not known for certain, among the Inland Eskimo of the same regions; and finally, in Greenland outside the Cape York District.

In other words, Greenland resembles, in this as in other respects, the regions west of Hudson Bay; here, evidently, the inhabitants of Greenland had their origin, and here the roots of their culture are to be found.

LITERATURE

Adler, Bruno: Die Bogen Nordasiens. — Internationales Archiv für Ethnographie. Vol. XV, Leiden 1902.

Anderson, Johann: Efterretninger Om Island, Grønland Og Strat Davis. Copenhagen 1748.

Astrup, Eivind: Blandt Nordpolens Naboer. Christiania 1896.

Balfour, Henry: On the Structure and Affinities of the Composite Bow. — Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland. Vol. XIX, London 1890.

Bessels, Emil: Die amerikanische Nordpol-Expedition. Leipzig 1879.

Birket-Smith, Kaj: Foreløbigt Bidrag til Kap Farvel-Distrikternes Kulturhistorie. — Meddelelser om Grønland. Vol. LIII, Copenhagen 1915.

Boas, Franz: The Central Eskimo. — 6th Annual Report of the Bureau of American Ethnology. Washington 1888.

— The Eskimo of Baffin Land and Hudson Bay. — Bulletins of the American Museum of Natural History. Vol. XV, New York 1907.

— *vide* Northwestern Tribes.

Bogoras, Waldemar: The Chukchee. — The Jesup North Pacific Expedition. Vol. VII, Leiden & New York 1904—09.

Byhan, A: Die Polarvölker. — Wissenschaft und Bildung. Leipzig 1909.

Clavering, Douglas Charles: Journal of a Voyage to Spitzbergen and the East Coast of Greenland. — The Edinburgh New Philosophical Journal. Vol. IX, Edinburg 1830.

Cranz, David: Historie von Grönland. Vol. I, 2. Aufl., Barby & Leipzig 1770.

Dalager, Lars: Grønlandske Relationer, 1752. Ved Louis Bobé. — Det grønlandske Selskabs Skrifter. Vol. II, Copenhagen 1916.

Egede, Hans: Det gamle Grønlands Nye Perlustration Eller Naturel-Historie. Copenhagen 1741.

Eskimoiske Eventyr og Sagn, oversatte af H. Rink. Copenhagen 1886.

Eskimoiske Eventyr og Sagn, oversatte af H. Rink. Supplement. Copenhagen 1871.

Fabricius, Otto: Udførlig Beskrivelse over de Grønlanske Sæle. — Skrivter af Naturhistorie-Selskabet. Vol. I, 1—2, Copenhagen 1791.

— Nøiagtig Beskrivelse over Grønlændernes Landdyr-, Fugle- og Fiskefangst med dertil hørende Redskaber. — Det kgl. danske Videnskabernes-Selskabs Skrivter 1809—12. Vol. VI, Copenhagen 1818.

Franklin, John: Narrative of a Journey to the shores of the Polar Sea 1819—22. London 1823.

Freuchen, Peter: Om Rener og Moskusokser i Kap York-Distriktet. — Geografisk Tidskrift. Vol. XXI, Copenhagen 1912.

Gerlache, A. de: Relation succincte du voyage. — Duc d'Orléans: Croisière océanographique . . . dans la Mer du Grönland 1905. Bruxelles 1907.

[Glahn, H. Chr.:] Anmærkninger over de tre første Bøger af Hr. David Crantzes Historie om Grønland. Copenhagen 1771.

Graah, W. A.: Undersøgelses-Reise til Østkysten af Grønland 1828—31. Copenhagen 1832.

Grønlands historiske Mindesmærker. Udg. af det kgl. danske Oldskriftselskab. Vol. III, Copenhagen 1845.

Haan, Lourens Feykes: Beskrivelse over Straat Davids. Ved L. Bobé. — Det grønlandske Selskabs Aarsskrift 1914. Copenhagen 1915.

Handbook of American Indians North of Mexico. Ed. by F. W. Hodge. Vol. I. — Bureau of American Ethnology. Bull. 30, Washington 1907.

Holm, Gustav: Ethnological Sketch of the Angmagsalik Eskimo. — Meddelelser om Grønland. Vol. XXXIX, Copenhagen 1915.

— *vide* Legends and Tales.

Jochelson, Waldemar: The Koryak. — The Jesup North Pacific Expedition. Vol. VI., Leiden & New York 1908.

Kane, Elisha Kent: Arctic Explorations 1853—55. Vol. II, Philadelphia 1856.

Koldewey *vide* Zweite Deutsche Nordpolarf.

Kroeber, A. L.: The Eskimo of Smith Sound. — Bulletins of the American Museum of Natural History. Vol. XII, New York 1900.

— *vide* Tales of Smith S. Esk.

Legends and Tales from Angmagsalik, by G. Holm and J. Petersen. — Meddelelser om Grønland. Vol. XXXIX, Copenhagen 1914.

Luschan, [Felix] v.: Zusammengesetzte und verstärkte Bogen. — Zeitschrift für Ethnologie, Verhandl. Vol. XXXI, Berlin 1899.

Lyon, G. F.: The Private Journal of capt . . . . during the recent voyage of discovery under capt. Parry. London 1824.

Mackenzie, Alexander: Voyages from Montreal . . . to the Frozen and Pacific Oceans. London 1801.

Mason, Otis T.: North American Bows, Arrows and Quivers. — Annual Report of the Smithsonian Institution 1893. Washington 1894.

— The Origins of Invention. — Contemporary Science Series. London 1895.

Meyer, Hermann: Bogen und Pfeil in Central-Brasilien. Leipzig, *sine anno.*

Murdoch, John: A Study in the Eskimo Bows in the U. S. National Museum. — Annual Report of the Smithsonian Institution 1884. Report of the U. S. National Museum, pt. 2. Washington 1885.

— Ethnological Results of the Point Barrow Expedition. — 9th Annual Report of the Bureau of Ethnology. Washington 1892.

Narrative of the North Polar Expedition. U. S. Ship Polaris, capt. Ch. F. Hall commanding. Ed. C. H. Davis. Washington 1876.

Nathorst, A. P.: Två somrar i Norra Ishafvet. Stockholm 1908.

Nelson, E. W.: The Eskimo about Bering Strait. — 18th Annual Report of the Bureau of Ethnology. Washington 1899.

Niblack, Albert P.: The Coast Indians of Southern Alaska and Northern British Columbia. — Annual Report of the Smithsonian Institution 1888. Report of the U. S. National Museum. Washington 1890.

Northwestern Tribes of Canada. Report by Franz Boas. — Reports of the British Association for the Advancement of Science. London 1895.

Olearius, Adamus: Des Welt-berühmten . . . . *colligirte* und viel vermehrte Reise-Beschreibungen etc. Hamburg 1696.

Parry, William Edward: Journal of a Second Voyage in search of a North-West Passage, 1821—23. London 1824.

Petersen, J. *vide* Legends and Tales.

Porsild, Morten P: Studies on the Material Culture of the Eskimo in West Greenland. — Meddelelser om Grønland. Vol. LI, Copenhagen 1915.

Purchas his Pilgrimes. Vol. III, London 1625.

Rae, John: Narrative of an Expedition to the shores of The Arctic Ocean 1846—47. London 1850.

Rasmussen, Knud: Nye Mennesker. Copenhagen 1905.

Ratzel, Friederich: Die afrikanischen Bögen, ihre Verbreitung und Verwandschaften. — Abhandlungen der Kgl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften. Vol. XXX. Philologisch-Historische Classe, XIII. Leipzig 1893.

Rink, H. *vide* Esk. Eventyr.

Ross, John: A Voyage of Discovery .... for the purpose of exploring Baffin's Bay. London 1819.

— Narrative of a Second Voyage in search of a North-West Passage 1829—33. London 1835.

Ryder, C. H.: Om den tidligere eskimoiske Bebyggelse ved Scoresby Sund. — Meddelelser om Grønland. Vol. XVII, Copenhagen 1895.

Schurtz, Heinrich: Urgeschichte der Kultur. Leipzig 1900.

Scoresby, W.: Journal of a Voyage to the Northern Whale-Fishery. Edinburg 1823.

Steensby, H. P.: Contributions to the Ethnology and Anthropogeography of the Polar Eskimos. — Meddelelser om Grønland. Vol. XXXIV, Copenhagen 1910.

— An Anthropogeographical Study of the Origin of the Eskimo Culture. — *Ibidem.* Vol. LIII, Copenhagen 1916.

Stefánsson, Vilhjálmur: The Stefánsson-Anderson Arctic Expedition of the American Museum: Preliminary Ethnological Report. — Anthropological Papers of the American Museum of Natural History. Vol. XIV, New York 1914.

Stolpe, Hjalmar: Über die Forschungsergebnisse der schwedischen Grönland-Expedition 1899. — Internationaler Amerikanisten-Kongress, 14. Tagung, 1904. Stuttgart 1906.

Tales of the Smith Sound Eskimo, by L. Kroeber. — The Journal of American Folk-Lore. Vol. XII, Boston & New York 1899.

Thalbitzer, William: Ethnographical Collections from East Greenland. — Meddelelser om Grønland. Vol. XXXIX, Copenhagen 1914.

Turner, L. M.: Ethnology of the Ungava District, Hudson Bay Territory. — 11th Annual Report of the Bureau of Ethnology. Washington 1892.

Zweite Deutsche Nordpolarfahrt 1869—70, unter Kapt. Karl Koldewey. Vol. I, Leipzig 1874.

ARBEJDER FRA
DEN DANSKE ARKTISKE STATION PAA DISKO. Nr. 10

II.

OM NOGLE VESTGRØNLANDSKE PATTEDYR OG FUGLE. I—II.

AF

MORTEN P. PORSILD

1916

I. Om Ulve, Hunde og Rensdyr i Vest-Grønland.

Man plejer almindeligvis, naar en Grønlænder taler om *amaroq* (Ulven), *qápik* (Jærven)[1], *teriaq* (Hermelin), *sigssik* (Egern), *kilivfaq* (fossil Mammut), *naraseq* (Frø) etc. at registrere dette som interessante Eksempler paa, at ikke alene de korrekte amerikansk-eskimoiske Gloser, men ogsaa Forestillingerne om disse Dyr kan holde sig gennem de utalte Aarhundreder, siden de grønlandske Eskimoer forlod de amerikanske Egne, hvor disse Dyr findes. Og især naar Forestillingen om disse Dyr i Tidens Løb havde faaet en lidt fantastisk Udsmykning, var man straks rede til at registrere Fænomenet paa dets rette Plads, uden at tage det i mindste Grad alvorligt som Iagttagelse. Herved er ganske vist karakteristisk, at Forfattere, som ved et mangeaarigt Ophold mellem Grønlænderne har faaet Betingelser for at kunne bedømme deres Paalidelighed, f. Eks. Otto Fabricius, R. Müller o. fl. ikke uden videre afviser herhen hørende Iagttagelser som utroværdige, medens Henvisningen under Overtro, Fantasi og medbragte Stammetraditioner sædvanligvis foretages af saadanne Forfattere, der ikke har kunnet erhverve sig saadanne Betingelser, selv om de maaske nok har rejst i Landet, f. Eks. R. Brown o. m. fl.

Nu ved jeg meget vel, at der i en Grønlænders Beretning om noget usædvanligt, han har iagttaget, let kommer Momenter af fantastisk Udsmykning, Fejlhuskning eller Fejlslutning med, hvad jo ikke er saa mærkeligt, hvis det iagttagne ligger helt udenfor hans Kundskabers Omraade, men efter de Erfaringer, jeg har kunnet gøre, plejer der altid at være en Kerne af Realitet i Beretningen. Jeg ser naturligvis bort fra forsætlige Pral- og Løgnhalse, der findes allevegne, men dem kan man jo som Regel nok faa Rede paa og faa udelukket fra Diskussionen. Jeg vil ogsaa her minde om, hvad man udenfor Grønland maaske ikke altid husker paa, at vor Tids Grønlændere ikke er saa helt blottede for den Kritik, som en vis Oplysning giver, de har jo alle Skolegang og -Tvang, læser, skriver og trykker selv deres

[1] i Labrador fejlagtig kaldet „badger": Grævling. Derfor oversætter Kleinschmidt i sin Ordbog *qápik* med Grævling og mange efter ham.

Aviser. Deres Skolelærere faar en god Uddannelse gennem et seksaarigt Seminariekursus, selv om Naturfagene maaske nok der staar lavest i Rangklassen. Dertil kommer, at Samfærdslen mellem de enkelte Bopladser, i alt Fald i den nordlige Del af Landet, er ret stor, og en gensidig Kritik af Tanker og Tildragelser kommer derved ret stærkt til Orde.

Amaroq, Ulven, har jo altid været det klassiske, hyppigst anførte Eksempel paa Navne og Forestillinger, medbragte fra Amerika, selv efter at der Vinteren 1868—69 faktisk blev nedlagt en Polarulv i Vest-Grønland. Nogle Iagttagelser fra de sidste Aar foregaaede saa nær mit Hjem, at jeg har kunnet danne mig et Skøn om deres Paalidelighed, gør at jeg her søger at give et lille Bidrag til en Revision af Eksemplet U l v, hvilket Eksempel efter min Mening helst bør udgaa af Rækken af de kun medbragte Forestillinger. Der er jo nok endda tilbage.

Den 6. Oktober 1914 kørte jeg sammen med min Søn ERLING PORSILD op til den af HELGI PJETURSSON beskrevne store Endemoræne tværs over Blæsedal ved Godhavn[1]. Vort Formaal var at undersøge Dybdeforhold m. m. i den paa Sydsiden af Morænens østlige Del beliggende Sø. Det var os da meget paafaldende, at der gik tre store, hundeagtige Spor hen over Morænens Sydside, fra Skarvefjæld over mod Lyngmarksfjæld. Her vokser der lidt Pilekrat, i hvilket Ryper plejer at holde til, mens Snelaget endnu er tyndt. Det havde sneet lidt Natten i Forvejen, men den 4. Oktober havde ERLING været sendt derop for at se, om Søen kunde bære, han havde da samtidig været paa Rypejagt her ovre, og da var Sporene der ikke. Vi vidste, at vi afgjort var de første paa Slæde i Blæsedal — Grønlænderne plejer ikke at samle deres Slæder før henimod Jul, naar der bliver Mulighed for Langfart — og ganske vist hentes der megen Lyng i Blæsedal om Efteraaret, men det er yderst sjældent, at Grønlændernes Hunde løber med, og naar de endelig gør det, er det næsten altid Hvalpe. Trods Snefaldet var det imidlertid let at se, at Sporene var for store til at kunne være Hundehvalpes.

Den 20. Oktober fortalte Koloniarbejderne, som havde været i Baad ovre ved Kilderne i Lyngmarken efter Drikkevand, at der Natten eller Dagen i Forvejen havde fundet ualmindelig voldsomme Slagsmaal Sted mellem Hunde og tre store fremmede Dyr. Dagen efter var vi

[1] Læsere, der ønsker at studere de i det følgende omtalte Stedsangivelser kan henvises til RINKS Specialkort over Godhavns Omgivelser i „De Danske Handelsdistrikter" i Grønland. Bd. I, samt til Kortet over Blæsedal i Meddelelser om Grønland XIV, Tavle 10. Begge Kort har Fejl, Blæsedal er bedst i det sidstnævnte, den omtalte Sø mangler, Kysten er mindre heldig, og Elven V. f. Røde-Elv skulde ikke være der. I RINKS Kort er Blæsedal og Partiet mellem Røde-Elv og Godhavn ikke godt, derimod er Partiet N. f. Godhavns Havn nogenlunde.

en Del danske der ovre for at se Sporene af det. Dyrene havde kæmpet gentagne Gange, der var paa Kampstederne nedtraadt store Flader i Sneen, Græs- og Mostotter var oprevne, og Blod var der ogsaa flydt, dog ikke paafaldende meget. Grønlænderne paaviste Gødning, der mentes at stamme fra de fremmede Dyr, i den var kun Planterester kendelige, en lille afreven Knogle var der fundet, jeg formoder, det var Tommelen af en Hund.

Efter hver af de 4—5 Kampe havde Dyrene trukket sig længere tilbage mod Fjældene, og efter den sidste havde de i Trav passeret en jævn moset Strækning langs Foden af Lyngmarksfjæld og var tilsidst klatret op ad den stejle, da sneklædte Væg, som Basaltformationen her danner ud mod Godhavns Gnejsparti. Det var for sent paa Dagen til at følge Sporene længere herfra, og de følgende Dage bragte saa megen Snefald, at det var haabløst at lede mere efter dem.

Nede paa Kamppladserne havde jeg maalt nogle af de Spor, der opgaves som hidrørende fra de fremmede Dyr, og over den mosede Flade havde Dyrene traadt Sneen ned til Fugtigheden neden under, om Natten havde det frosset, saa her stod Sporene særlig skarpt. Deres Form var nærmest som Hundes Spor, Bjørn kunde der slet ikke være Tale om. Størrelsen var:

	I.	II.	III.
største Længde	13,0 cm	11,5 cm	10,5 cm
— Bredde	10,5 -	9,5 -	9,0 -

Jeg maalte samtidig Sporene af den største Slædehund, der da fandtes ved Godhavn, de kunde under visse Forhold være lige saa lange som det største her, men forekom mig gennemgaaende at være lidt smallere.

Naturligvis tænktes og taltes der om Ulve, men da alle tidligere Skildringer af Polarulve fremhæver deres uhyre Overlegenhed i Kamp med Hunde, syntes vi alligevel, at det var underligt, at vore Hunde skulde have klaret sig saa godt uden et eneste Tab, thi ingen meldte om mistede eller alvorlig bidte Hunde.

Den 3. November saa Erling atter de tre Spor i Lyngmarken.

Da Vinteren og med den Samfærdslen med de andre Bopladser kom, hørtes der, at Folk fra Ujaragssusuk paa Diskos Vajgatskyst havde oppe ved deres Fangsthus ved Qutdligssat, 4 Mil nordligere, hørt Hyl af et fremmed Dyr fra Fjældet bag Huset, ja nogle havde ment i Halvmørke at have set hvide hundeagtige Dyr luske om. Da Vajgatsisen lagde til, naaede alle disse Rygter over til Sarqaq paa Fastlandet, og her fortalte saa Tobias Gabrielsen, at de undrede ham slet ikke, da han selv to Gange siden han var kommet hjem fra Danmarks-Ekspeditionen havde set Polarulve paa ret nært Hold paa Diskos Sydkyst, en Gang om Vinteren, da han var ovre at tilse sit Sælgarn, der stod ved Mudderbugt, den anden Gang, 9. Juni 1914, da han i

Baad begav sig til Godhavn for at rejse til Danmark for at deltage i den paatænkte østrigske Sydpolsekspedition. Han saa dem den Gang paa knap 300 Alens Afstand. Da man spurgte ham, hvorfor han ikke havde omtalt dette for de danske ved Godhavn, som han den Gang traf sammen med, svarede han, at han selv ikke ansaa det for noget mærkeligt, da han saa tit havde hørt om iagttagne Ulve, men at han ogsaa godt vidste, at danske plejede ikke at tage Fortællinger om sete Ulve alvorlige, og det vilde han ikke udsætte sig for.

Da TOBIAS jo kender Ulve særdeles vel fra Nordøst-Grønland, hvor han selv har jaget dem med Held, saa var der nu naturligvis ingen Grund til at tvivle længere paa, at hvad vi havde set ved Godhavn, virkelig var Spor af Ulve.

I Juli 1915 saa ERLING atter de tre Spor oppe paa Lyngmarksplateauet, over 2000 Fod over Havet, men denne Gang var de ikke friske. Det er for mig ganske utænkeligt, at grønlandske Hunde frivilligt skulde finde paa at løbe op ad forholdsvis stejle Opstigninger til saadanne Højder.

Foraaret 1915 kørte jeg sammen med Foraarsposten fra Nord-Grønland til Holstensborg. Undervejs tilbragte jeg en Nat i et Hus ved Bunden af Ataneq-Fjord, nær ved Overkørselen til Nordre-Strømfjord. Dette Hus tilhører en Rensjægerfamilie, hvis Medlemmer tilbringer deres Sommer i Landet indenfor de inderste Forgreninger af Strømfjord. Her fortalte man mig, at man Sommeren i Forvejen havde fundet Skankerne af et Rensdyr, paa hvilke fandtes Mærker af store Tænders Gnaven, medens alt andet var fortæret eller slæbt bort.

Den sidste og bedste Iagttagelse skyldes min udmærkede Rejsefælle fra denne Rejse, nu desværre afdøde Galeasefører PETER HANSEN, tidligere Medlem af Ekspeditionerne til Øst-Grønland i 1900 og 1906—08. Han kom i September 1915 sejlede med Egedesmindes Galease for frisk nordlig Vind ned gennem Vajgat, ovre langs Diskos Kyst. Her saa han lidt N. f. Ritenbenks Kulbrud to hvide Ulve løbe inde paa Stranden. Den ene var særlig stor, saa han først antog den for en Bjørn, men da han kom nærmere og fik Kikkert tilhjælp, var han ikke længer i Tvivl. Da han ikke kendte Kysten og ikke turde overlade Fartøjet til det grønlandske Mandskab, turde han ikke gaa i Land for at jage dem. Han havde sin langtrækkende Riffel fremme, „fordi det kriblede ham i Fingrene", men opgav alligevel at skyde, da han ikke vilde risikere at skamskyde et af Dyrene uden at kunne dræbe det. PETER HANSEN kendte Polarulve fra Danmarks-Ekspeditionen saa godt og var dem her saa nær, at en Fejltagelse er ganske udelukket. Baade HANSEN og hans Folk var Hundekuske og særdeles fortrolige med Hundes Adfærd.

Tilsammen viser disse Iagttagelser, navnlig da TOBIAS GABRIELSEN's og PETER HANSEN's, at der i de sidste Aar har strejfet nogle Polarulve om paa Disko, og det forekommer mig derfor, at en Del tid-

ligere Iagttagelser ikke nødvendigvis behøver at være „nedarvede" Forestillinger.

At Disko tidligere har huset en stor Rensbestand, vides med Sikkerhed. Paul Egede har gaaet paa Jagt paa det vi nu kalder Lyngmarksplateauet. Og overalt i det nordlige findes der højt tilvejrs gamle Renstakker, Jægerskjul og smaa Varder, og ved omtrent alle Grave og Husruiner findes Rensknogler og Rester af Vaaben til Rensjagt. Ved en gammel Boplads i det indre af Mellemfjord, omtrent der hvor Kortet har Navnet Itivdlersuaq, har jeg fundet Rensdyrknoglerne talrigere end Knogler af Sødyr.

Mandskabet fra det ved Godhavn i 1782 anlagte Hvalfanger-Etablissement drev naturligvis Jagt, men disse Folk kom aldrig længere end til Sydkysten og til Disko-Fjord. Nord-Disko, Nordfjord og Mellemfjord har ikke været beboede i den danske Kolonisations Tid og var praktisk talt ukendte indtil sidste Halvdel af forrige Aarhundrede. Traditionen her siger, at Ulvene kom og fordrev Rensdyrene fra Øen. Derfor er det som Regel langt sværere at faa Folk med ind i Diskos nutildags ukendte Egne, end andet Steds. Paa Nugsuaq-Halvø synes Rensbestanden at være nogenlunde stationær, skønt den sikkert ikke er stor, hænder det jævnlig, at der kommer Dyr helt ud til Kysten, og man maa undres over, at de ikke tit løber over Vajgat over til Diskos frodige Dale. I 1901 havde Folk fra Nugsuaq set Rensspor ved Bunden af Nordfjord paa Disko. Jeg var der inde i 1902 og har været der mange Gange siden, og i det indre af Diskos ikke kortlagte Egne har jeg antagelig været videre omkring end nogen anden nulevende, men jeg har endnu aldrig haft Held til at finde et Rensspor her.

En nu afdød Mand i Disko-Fjord har fortalt mig, at han i sin Ungdom sammen med sin Familie saa store friske Spor, der lignede Hundens ved Fjordens inderste Vig ved Kuanersuit. Skønt dette ligger saa langt fra beboede Steder og Vejen dertil over Land i Sommertiden er saa vidtløftig, at en Tanke om Hundes Færden her alene derved er udelukket, havde disse Spor gjort saa stærkt et Indtryk paa dem, at de havde forhørt om nogen i Fjorden eller ved Godhavn havde savnet Hunde, hvilket ikke var Tilfældet. Da denne Mand var født 1846, kan der her være Tale om de Ulve, af hvilke een blev skudt i Umanaq-Distrikt Vinteren 1868—69. Efter hvad der fortælles her oppe, var den anskudt ud for Disko-Fjords Munding, Dagen før den blev dræbt. R. Brown, der til den nye Udgave af hans Afhandlinger om den grønlandske Fauna i „Manual of Greenland", London 1875, har faaet nyere Meddelelser fra J. Rinhardt og fra sine bekendte i Grønland, anfører, (Note l. c. p. 30) at der var set Ulvespor i Juli 1867 indenfor Tasiusaq ved Claushavn.

„Senere" blev set Spor af en Hunulv med Unger, tilføjer Reinhardt i Meddelelsen om den i Umánaq-Distrikt skudte Ulv. (Manual of Greenl. p. 34).

R. BROWN anfører l. c. et Tilfælde, hvor en Hund, der var løbet bort paa Rensjagten, efter tre Aars Omstrejfen (!) fangedes af sin Ejermand i en Rævefælde (!), og skønt den var „very fierce" saa gjorde den dog sin Herre Tjeneste som Slædehund „many a day after". Og dette vil han nu generalisere, saa at alt, hvad der er fortalt om *amaroq* og *qâpik* kun skal være „*Canis familiaris* var. *borellis* tinctured with a deep hue of fable". Og ved samme Lejlighed dadler han FABRICIUS for Lettroenhed og kritikløs Eftersnakken af grønlandske Fortællinger.

Nu er uheldigvis FABRICII strenge Dommer sikkert den Forfatter, der i nyere Tid har bragt mest løst og fast kritikløst paa Papiret. Man sporer Gang paa Gang i hans Skrifter, at han under sin Rejse har været en meget flittig Interviwer, men uheldigvis næppe forstaaet hverken Dansk eller grønlandsk ordentligt. Og denne alt for letkøbte Afslutning af Spørgsmaalet kan kun den tilfældige Rejsende komme til, der ikke kender noget reelt til grønlandske Hunde og deres Natur og Sædvaner.

Det er rigtigt nok, at Hunde jævnlig løber bort for en Tid, sjældnest vist paa Rensjagt, hyppigst naar de driver bort med Isen, thi grønlandske Hunde, der strejfer om paa egen Haand, færdes saa godt som altid langs Stranden eller paa Isen, aldrig eller næsten aldrig inde i Landet og da vist kun om Vinteren ad Slædevejene. Undertiden føler en Hund sig ensom i den Flok, den hører til, den er blevet overvunden i Slagsmaal, hvis det er en Hanhund, eller den har faaet sine Hvalpe bidt ihjel, hvis det er en Hunhund, eller den har ingen Slægtninge, som kæmper sammen med den, den forfølges idelig og søger derfor gerne lidt afsides, sjælden dog ret langt. Jævnlig kommer den tilbage for at snige sig til lidt Foder, og dette sker altid tilsidst, hvis det er en Hunhund, der har født sine Hvalpe i Frihed og ikke længer kan forsørge dem.

Rimeligvis gaar der hvert Aar Hunde tabt med Is, der gaar i Drift. De fleste af dem omkommer sikkert paa Havet, de, der kommer i Land, hvor de ikke er kendte, bliver nu skudte, for at forebygge eventuel Medbringning af smitsomme Sygdomme. Der haves ogsaa Eksempler paa, at de kommer godt fra en saadan Rejse. For et Par Aar siden drev nogle Hunde bort fra Niakornat paa Nûgsuaq-Halvøs Nordside. Sommeren efter fandtes de i bedste Velgaaende paa den ubeboede Hareø af Folk fra Nûgsuaq paa Halvøens Vestside. De lod sig villigt fange og bortføre.

Spørger man en Grønlænder, hvordan han paa Afstand vil kende en Ulv fra en Hund, vil han ufravigelig svare: Den er større, den er helt hvid, dens Hale er ensartet busket som Rævens og holdes ned ad eller lige bag ud, men ikke opadkrøllet, og den har ingen Mavesæk, d. v. s. den er meget slunken. Navnlig det sidste fremhæves som meget karakteristisk og synligt paa lang Afstand.

Slunkne Hunde ses jo imidlertid ikke saa sjældent, og løsgaaende Hunde vil rimeligvis snart miste deres hængende Mave. Hunde med ensartet busket Hale, der ikke tilsidst bliver mere tilspidset er allerede meget sjældne, og endnu sjældnere er det, at en Hund ikke ved en eller anden Lejlighed krummer sin Hale opad. Der er Hunde, ganske vist, der aldrig gør det forspændt, de plejer tillige at være langt mere sky og vanskelige at dressere. Hundenes Farve er jo en broget Mangfoldighed, tilsyneladende uden Spor af Regel. Og dog er der visse Regler for Kombinationerne. Det vilde være en fristende Opgave at søge at gruppere den uhyre Variation af Farveaftegninger hos grønlandske Hunde omkring visse Hovedtyper, da der vistnok forekommer Variationer i andre Forhold korrelativt med Skindfarverne, f. Eks. i Farven af Snudespids og Trædepuder, i Haarlagets Beskaffenhed, i Hundens Haardførhed og psykiske Anlæg. Jeg tør imidlertid ikke tage denne Opgave op, kun skal jeg fremhæve, at der i Spand af *milagtoq*'er: sorte og hvide eller røde og hvide plettede Hunde nok kan optræde meget lyse, hvor kun Hovedet eller i alt Fald Ansigtet er mørkt, men jeg har i de ti Aar, jeg har boet i Grønland, aldrig set en helt hvid Hund af denne Type. Der forekommer *milagtoq*'er med hvidt Hoved, men saa er der mørke Pletter andet Steds. Mellem de saakaldte *singarnaq*'er: ensfarvede Hunde med graa eller gulbrun Bundfarve og sortspidsede Dækhaar kan der optræde meget lyse Variationer, hvor den lyse Farve indskrænkes til Hovedet og en Stribe hen ad Ryggen, men ogsaa de er meget sjældne. Mellem *merqortoq*'erne: Hunde med meget lange og bløde, lidt krusede Haar optræder alle Farver. Her har jeg een Gang set en næsten hvid Hund. Disse Hunde er tit store, men de er kendelig mindre haardføre end de andre, de lider mere af Varme i Sommertiden og fryser mere end de andre den øvrige Tid. Det lange Haarlag er saa lidet tæt i Bunden, at de i Regnvejr bliver vaad til Skindet som en Hvalp. Om Vinteren fyger Sneen helt ind til Skindet, medens de almindelige Hunde gerne lader sig fyge til og kun behøver at ryste sig for at være tørre. Endvidere forekommer det mig, at *merqortoq*'ernes Kranium er kortere og svagere end de andre Hundes, og det er en kendt Sag, at de mere end andre faar Sneen til at klumpe sig sammen mellem Tæerne, saa at de idelig maa hjælpes for at kunne følge med.

Hvis den eskimoiske Hund nedstammer fra Ulven, hvad vel nu de fleste er enige om,[1] saa maa den grønlandske Stamme være stærkt degenereret, ikke blot i Styrke og Udholdenhed, men ogsaa i Størrelse, især i Højden over Skulderen. Til Illustration hidsætter jeg

[1] G. S. Miller hævder i Catalogue of the Mammals of Western Europe, London 1912, p. 313, at Tænderne i alle de Hundekranier, han har undersøgt, ikke blot af Eskimohunde, er af Ulvetypus, ikke af Sjakaltypus.

nogle Maal af østgrønlandsk Polarulv sammenlignet med Eskimohunde fra Grønland og Labrador.

	Polarulv, Øst-Grønland (*Canis occidentalis*, var. *albus* Sabine)					Eskimohund, Labrador	Skovulv, Labrador (*Canis occidentalis* Rich.)	Jævnt store Eskimohunde, Vest-Grønland	
	♂	♂	♂	♀	♀			♂	♂
Længde: Snudespids—Halerod, cm	115	119	114	109	117	200	230	113	115
— Halerod—Halespids, cm .	33	46	41	44	43			37	35
Højde: Fodsaal—Overkant af Skulderblad, cm	75	76	76	73	85	76—81	..	57	63
Vægt, kg	35 fed[1]	29 mager[2]	25 meget magre[2]	20,5	22	45 i god Stand[3]	..[3]	22 i god Stand, ikke fede	25

[1] efter G. KOLTHOFF: Kongl. Svenska Vetensk. Ak. Handl. B. 36. No. 9. Stockh. 1903.
[2] — A. V. MANNICKE: Meddelelser om Grønland. B. 45. Kbh. 1912.
[3] — W. T. GRENFELL: Labrador, the Country and the People. New York 1913.
[4] De to Hunde er de største jeg i Øjeblikket har Lejlighed til at maale. Men der findes større. Den største Vægt, jeg har konstateret paa store Hunde, jeg tidligere ejede, var i god Stand 32—35 kg.

Det er en Erfaringssag, at Hundehvalpe, der fødes om Vinteren og ikke faar Beskyttelse mod Vinterkulden, samt Hvalpe, der ikke faar tilstrækkeligt og optøet Foder under Opvæksten bliver mindre, end man skulde vente efter Forældrenes Størrelse. Dog er dette ikke tilstrækkelig Forklaring til, at Hundene bliver smaa, thi netop derfor søger man jo efter Evne at gøre Kaarene for Opvæksten gunstige. Aarsagen maa snarere skyldes den stærke Indavl, der saa godt som uden Undtagelse findes i hvert eneste Spand. Virkningen mildnes noget ved, at der af hvert Kuld udskydes som Regel Halvdelen, ofte flere. For Tiden fremmes Indavlen desuden af Øvrighedsbestemmelser. I den Tanke, at man skulde kunne udrydde smitsomme Hundesygdomme i Grønland, har man forbudt overhovedet at indføre Hunde til Grønland, og man har ikke ladet sig nøje med at paabyde, at Hunde, der agtedes indført, skulde være bevislig fri for smitsomme Sygdomme. Endvidere maa f. T. Hunde fra Vest-Grønland ikke komme til Angmagssalik, Hunde fra Cap York, Upernivik og Prøven ikke komme til det øvrige Vest-Grønland. Følgerne af disse Bestemmelser vil sikkert vise sig, om end langsommere i Vest-Grønland end andet Steds, hvor Isolationen er større. Saaledes har en skotsk Hvalfanger fortalt mig, at Hundene hos de nordligste Eskimoer paa Baffin-Bugts Vestside er saa degenererede ved Indavl, at der var intet disse Folk hellere vilde have end fremmede Hunde, og gerne betalte en grønlandsk Hundehvalp med et Bjørneskind. Andet Steds har man da ogsaa en anden Opfattelse af, hvordan en Hundestamme skal styrkes. I Labrador og Alaska krydser man jævnlig Hunhunde med Ulve, ved i Brunst-

tiden at binde Hunden ude, hvor Ulve færdes. De ovenfor angivne Maal viser da ogsaa, at Hundetypen i Labrador er betydelig større end i Grønland, efter GRENFELL's Skildringer er dens Arbejdsevne det ogsaa, og samme Forfatter hævder, at i Labrador er Flodsyge og Skab sjældne og Hundegalskab kendes slet ikke. Og her er der jo slet ingen Afspærring: ca. 1000 Fiskefartøjer besøger Kysten aarligt, Indianerne kommer flere Gange aarligt ud til Kysten med deres Hunde, og Vinterposten kører fra Ungava-Bay med Slæde helt ned til Quebec, 1500 miles!

Som man af ovenstaaende vil se, skal en grønlandsk Slædehund, for at blive forvekslet med Polarulv, kombinere i sig 3—4 af de sjældnest optrædende Ejendommeligheder og Tilfælde. Sandsynligheden for, at netop saadant et sjældent Dyr skulde forvildes, er jo ikke overdreven stor, og Sandsynligheden for, at der samtidig skulde opstaa flere, som samtidig forvildes, er endnu mindre. Resultatet bliver, at naar paalidelige Folk i Grønland, der er vel kendte med Hunde, har set store, hvide, hundelignende Dyr paa usædvanlige Steder, er der ingen rimelig Grund til at tvivle om, at det saa var Polarulve.

Der er vel næppe ret mange Ulve i Vest-Grønland, og kan vel heller ikke være der, da Ernæringen om Vinteren bliver vanskelig. Renshjorderne er nu faa og de fleste meget smaa. Om Sommeren vil det være let nok for Ulven at eksistere. Der skadeskydes saa mange større og mindre Sødyr, som senere skyller op paa Stranden, at man paa ubeboede Kyster sjælden behøver at lede ret længe, før man finder et Aadsel.

Om Ulvenes Indvandringsveje til Vest-Grønland haves kun Gisninger. BROWN formoder, at Ulvene i 1868—69 var gaaede over Isen fra Davis-Strædes Vestkyst, „where during the same winter they were very abundant". Han nævner ikke sin Kilde til denne Oplysning, men det kan jo kun være fra Cumberland-Sound, der jo egentlig ligger adskilligt længere Syd paa. Om Tilstanden af de centrale Partier af Davis-Stræde, eller rettere Baffin-Bugt, i Vintertiden ved vi jo grumme lidt, nemlig kun, hvad der vides fra Mc. CLINTOCK's Drift med „Fox" 1857—58 og fra „Polaris"-Folkenes Drift paa Isflagen 1873—74. Begge Vintre var der, selv i den strengeste Vintertid, langs disse Ruter større eller mindre Vaager. Hvor meget Polarulven indlader sig paa paa saadan Is, ved jeg ikke, men dens Frænde Eskimohunden er jo meget bange for Vandet i den kolde Tid, og vogter sig i Kulde omhyggeligt for at træde paa fugtige Pletter, frisk Gødning o. l. Tvinges Slædehunde til i stærk Kulde at løbe lange Strækninger over ny, og derfor fugtig Is, bliver Trædepuderne ødelagte, de klæber til Isen, Huden

rives itu eller helt af. Ulven er vel næppe heldigere stillet i den Henseende. Det er i denne Forbindelse værd at lægge Mærke til, at Rensdyret har fundet Vej til Spitsbergen, Ulven ikke. Men der er jo ogsaa Plads nok til, at den kan komme Nord fra, langs Kysten, uden om eller inden om de beboede Steder. Og endelig er der en tredie Mulighed, som jeg skal drøfte lidt udførligere.

Man har jo længe været opmærksom paa de ejendommelige Svingninger i Størrelsen af Vest-Grønlands Rensdyrbestande. Det er jo let nok at forklare Aftagen som Følge af hensynsløs Jagt, men da Jagten ikke kan siges at være bleven mindre intensiv eller mere hensynsfuld, kan man ikke anføre noget saadant som Grund til Tiltagen. I Literaturen findes disse Svingninger omtalte og belyste med Tal fra Indhandlingen af overflødige Skind af C. RYBERG (Geografisk Tidsskrift, B. 12 og 17), H. WINGE (Meddelelser om Grønland, B. 21) og R. MÜLLER (Vildtet og Jagten i Sydgrønland, Kbh. 1906). Da der f. T. er en umiskendelig Tiltagen af Rensdyrene i nogle af de sydgrønlandske Rensdistrikter, er det jo kun naturligt, at den vækker Opmærksomhed hos natur- og jagtinteresserede Personer her oppe. I 1907 fortalte mig daværende Kolonibestyrer O. P. C. KOCK, vel kendt som dygtig Jæger, at han troede, at den sidste ret pludselige Tiltagen af Rensdyrene i Syd-Grønland stod i Aarsagsforbindelse med den ret pludselige Optræden af Ulve i Øst-Grønland, der jo ikke blev trufne af RYDER's Ekspedition 1891—92, men derimod af NATHORST's 1898 og af alle senere Ekspeditioner, og at analoge Forhold kunde have gjort sig gældende tidligere. Denne Tanke fremdrog jeg under et Ophold i København 1910 ved et Møde i Naturhistorisk Forening, men til Stede værende Zoologer ansaa det for usandsynligt, at Ulve eller Rensdyr skulde være i Stand til at løbe over Grønlands isklædte Indre. Distancen fra det indre af Scoreby-Sund til Vestkysten lige overfor eller lidt syd derfor er jo henved 120 geografiske Mile. Jeg indvendte den Gang, at Spitsbergens Afstand fra nærmeste Fastland jo ikke er meget mindre og dog er der jo Rensdyr, og at Vejen over Indlandsisens jævne Overflade ikke kan være vanskeligere end over Havet omkring Spitsbergen med dets Skruninger og Vaager. Senere er der fremkommet en ny Iagttagelse, der giver mig Anledning til at tage Spørgsmaalet op igen. Under sin Rejse over Grønland 1913 traf Kaptejn J. P. KOCH midt inde paa Indlandsisen en Ræv, som kom ned mod hans Rute fra det indre af Melville-Bugt eller fra en ukendt Nunatak indenfor dens Kyst. Ulve og Rensdyrs Udholdenhed er jo ikke mindre end Ræves, men derer Fart er en ganske anden. Som tidligere nævnt fortælles der her oppe, at den Ulv, der i 1868—69 bliv skudt, ikke ved selve Umánaq, men oppe i Nærheden af Udstedet Igdlorssuit i Umánaq's Norddistrikt, var anskudt Dagen i Forvejen udfor Disko-Fjords Munding. Afstanden mellem disse Punkter er snarest 30 geografiske Mil, da Sundet mellem Hareø og

Disko næsten aldrig er islagt i Midten. Ogsaa ud for Udstedet Nugsuaq er der som Regel aabent Vand.

Hunde kan jo hverken i Fart eller Udholdenhed maale sig med Ulve eller Rensdyr, men har til Gengæld den Fordel, naar de er forspændt, at en Menneskehjerne bestemmer Vejen for dem. Et Par kørte Distancer kan derfor være til nogen Interesse til Sammenligning. Jeg har selv en Gang kørt fra Ikerasaq i Umánaq's Distrikt over Nugsuaq-Halvø, hvor Pashøjden er adskilligt over 2000 Fod, til Qeqertaq, derfra til Mudderbugt paa Disko og over Skansen til Godhavn. Rejsen tilbagelagdes i 42 Timer, af hvilke de 14 var Hvil. Kusk, Slæde og Læs vejede omtrent 25 kg pr. Hund, Slæden var meget letløbende og Føret ekstra godt. Afstanden regnes for 34 Mil, men er noget mindre. Men dette er ingenlunde en Rekord, undtagen for mig selv. En Grønlænder, som jeg kender, kørte en Gang med en Post fra Sarqaq over Ujaragsusuk, Skansen til Godhavn og opgav dertil at have brugt 12 Timer, af hvilke to var Hvil. Afstanden regnes til 22 Mil og er omtrent rigtig. Denne Mand havde haft let Slæde og godt Føre og brugt ti Hunde. En anden Grønlænder kom 16. Februar 1914 Kl. 7 Aften til Godhavn med et helt Rensdyr, som han vilde sælge. Den Vej, han opgav at være kørt, er ca. 22 Mil, han var kørt hjemmefra „om Morgenen". Klokkeslettet vidste han ikke, men det kan tilføjes, at Maanen paa dette Tidspunkt var under Horizonten, og Solen var kun over Horizonten et Par Timer. Han havde brugt 8 Hunde og havde ikke haft prima Føre hele Tiden.

Det forekommer mig, at man efter dette ikke længer kan anse det for en Umulighed, at Ulve og Rensdyr skulde være i Stand til at løbe over Indlandsisen, men at Rensdyrenes pludselige Tiltagen og Ulves pludselige Tilsynekomst netop finder sin rimeligste Forklaring ved at antage, at de er komne ad denne Vej.

Disko, Grønland, Januar 1916.

II. Den store Narhvale-„Søvs" i Disko-Bugt Vinteren 1914—15.

Naar lungeaandende Sødyr, især Hvaler og Fugle, overraskes af pludselig indtrædende stærk Kulde med stille Vejr, samler de sig i store Flokke i de sidste Vaager i Isen for at aande. Holder Vejret sig uforandret, kan de ikke slippe herfra igen. Saadanne i en Vaage

sammenstimlede Dyr kalder Grønlænderne *savssat*, et Flertalsord, der nærmest udtales *sessät* eller *sössät*. Da det ikke synes at være muligt at finde et dansk Ord, der blot nogenlunde dækker Begrebet — det norske „Hvalstæng" gør det jo ikke — har man i Grønland optaget det grønlandske Udtryk i fordrejet Form og deraf lavet „en Søvs", et Ord, som jo ikke er videre velklingende, men som nu synes at have mindst 150 Aars Hævd.

Fænomenet er ingenlunde sjældent, man maa tværtimod antage, at det finder Sted i enhver nogenlunde normal Vinter et eller andet Sted langs den nordlige Del af Vestkysten, men naturligvis bliver ikke hver indestængt Flok opdaget, og i de talrigeste Tilfælde frigøres den igen ved Omslag i Vejret. Hvor Isen sidst har lagt til, er den jo

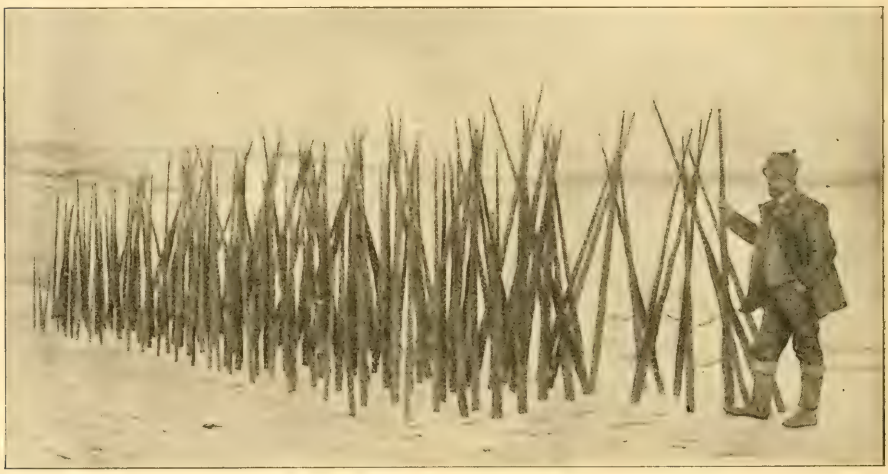

Fig. 1. Over to Hundrede Narhvaltænder, indhandlede ved Godhavn og Skansen 1915. Tændernes nederste Ende er stukket lidt ned i Sneen.

svagest og gaar atter først i Stykker igen. Da en Søvs i økonomisk Henseende nærmest betyder en uhyre Lotterigevinst for de omliggende Bopladser, bliver der naturligvis systematisk søgt efter den, saa snart Forholdene taler for dens Mulighed, og den heldige Finder faar, foruden sit eget Udbytte, af det Offentlige en Riffel eller en Riffels Værdi, forudsat selvfølgelig, at han straks lader Meddelelse om sit Fund komme til Offentlighedens Kundskab. I stærk Kulde stiger der Dampe op fra det varmere Vand, fra Vaager og Revner i Havisen, fra Tidevandsspalter langs Fjæren og fra Kilder paa Land. I stille, klart Vejr kan saadanne Dampsøjler ses langt bort, og er en stor Søvs af store lungeaandende Dyr samlet i en enkelt begrænset Vaage, bliver Dampsøjlen meget forstærket og letter derved Opdagelsen betydeligt.

Paa Grund af den indbyrdes Konkurrence og for ikke at miste det hele ved Vejromslag, bliver Udnyttelsen af en Søvs drevet saa

hurtigt og intensivt, at forholdvis faa Danske har haft Lejlighed til at se mere end de allersidste Stadier af Fænomenet. Efter Grønlændernes Skildringer er det tidlig omtalt i Literaturen, f. Eks. allerede af Paul Egede. Senere findes det nævnt gentagne Gange af Giesecke, Rink, R. Brown, Vanhøffen o. m. a. I mit Arbejde: *Studies on the Material Culture of the Eskimo in West Greenland*, Arb. f. d. Danske Arkt. Station paa Disko, Medd. om Grønl. 51. Kbh. 1915, har jeg paa Tavle X offentliggjort en Tegning af den indfødte Overkateket og Fanger G. Kleist ved Godhavn, der fremstiller en Narhvalesøvs af den sædvanlige Type, hvor Dyrene var samlede i nogle faa smaa Vaager. Vinteren 1914—15 indtraf der Søvs i alt fire Gange i Disko-Bugt, deraf fandt de to betydeligste Sted saa nær ved mit Hjem, at jeg kunde iagttage dem, den ene endda omtrent fra Begyndelsen. Da disse to tillige var af en ikke tidligere omtalt Type, skal jeg i det følgende beskrive dem lidt udførligere end tidligere er sket.

Vinteren 1914—15 i Vest-Grønland var saa ualmindelig, at selv gamle Folk ikke mener at kunne huske Mage til den. Der var stærk Kulde allerede omkring Aarsskiftet, og der var uforanderlig godt Vejr til langt hen i April. Islægget blev derfor ganske usædvanligt. Fra sidste Halvdel af Februar og til langt ind i Marts i det mindste var der der ubrudt Is fra den 68. Breddegrad og maaske længere Syd paa til helt op til Etah ved Smith-Sound. Hvor langt den faste Is naaede ud fra Kysten, kunde ikke konstateres. Vest for Disko er det faste Isbælte selv i gode Isaar sjælden mere end et Par geografiske Mile bredt, og sjælden saadan ret længe ad Gangen, men denne Vinter kunde man fra Toppe af 3000 Fod høje Fjelde ved Disko-Fjord ikke se mindste Antydning af „Vandhimmel".

Ved Disko-Bugt lagde Isen sig mod Sædvane tidligere i Partiet mellem Disko og Egedesminde Landet, end inde ved Ritenbenk og i Vajgats sydlige Del. Her lukkedes de sidste kendte Vaager i de første Dage af Februar, og da stod det klart for enhver, at der maatte blive Søvs, hvis ikke Vejret slog om. Fra Godhavn, men navnlig fra Udstedet Skansen paa Diskos Sydkyst kørte derfor Grønlænderne daglig ud for at lede efter den. Længere og længere blev Rekognosceringsturene, og endelig, om Aftenen den 10. Februar, lykkedes det en af de ivrigste og mest erfarne, Udligger Ludvig Geisler at finde en Søvs. Paa Hjemvejen traf han en Slæde fra Godhavn, der fik Nyheden med. Denne Mand kom hjem sent om Aftenen, og et Par Timer efter Midnat kørte man ud fra Skansen og Godhavn med alt, hvad der med nogen Velvilje kunde kaldes for Slædehund.

Vejen til Søvsen gik i det sædvanlige Spor langs Kysten til Sinigfik, midtvejs mellem Godhavn og Skansen og gik herfra omtrent $1^1/_2$ geogr. Mil i SSE. Her fandtes en Strimmel Is, ca. 200 m bred og over en Mil lang, der havde lagt sig et Døgn senere end det omgivende. Dette Isfelt var altsaa ikke just meget tyndere, men medens

der var faldet Sne paa den øvrige Is, var dette Isfelt nok hvidt af de Krystallisationer, der i streng Kulde altid danner sig paa Havis, men altsaa dog mere gennemsigtig end den anden. Der var ikke den mindste naturlige Vaage i Feltet, men Dyrene havde hjulpet sig selv. Under deres Søgen efter Vaager havde Narhvalerne fundet dette tyndere og mere gennemsigtige Isfelt, og her havde de i deres Aandenød slaaet en Række af Huller, der strakte sig gennem Midtlinien af hele Feltet.

Disse Huller var fra 2—10 m lange og fra 1/2 til knap en Meter brede. De længste var opstaaede ved Forlængelse af flere kortere, indtil de flød sammen, medens de først slaaede kun var ca. 35 cm lange og endnu smallere, efter velvillig Oplysning af Hr. Bestyrer

Fig. 2. Den nordlige Ende af den lille Søvs, den 11. Februar 1915. I Baggrunden Diskos Kyst: Sinigfik-Dal til højre, Brededals Munding helt til venstre.

A. BISTRUP, der var kommet derud før mig. Da jeg kom der ud, havde Jagten allerede været i Gang et Par Timer, Stimen eller rettere smaa Flokke af Stimen, hver paa 6—20 Dyr svømmede ustanseligt frem og tilbage under Rækken af Hullerne. Med passende Mellemrum kom de op for at aande. Det saa ud, som om en i Flokken bestemte, naar de skulde op, de andre fulgte saa med og trængte paa, saa det buldrede som af store udstoppede Boldte, der trængte hinanden og tørnede mod hinanden og mod Isen saa denne rystede under en. Hver Gang en Folk kom op, pressedes der en Del Vand op gennem Hullet, og da Kulden var streng — det var henimod 30° C. — saa frøs dette snart, saa at Hullerne efterhaanden kom til at ligge i Ryggen af en langagtig Vold. De opkastede Flager havde en Tykkelse her fra 6—8 cm, men ved den senere Søvs maalte jeg Flager, der var slaaede op af Narhvaler, paa indtil 15 cm Tykkelse.

Hullerne slaas med den tykke og faste Pude, der ligger paa Oversiden af Hovedet, foran Blæsehullet. Mellem de Gisninger, der efter-

haanden er fremsat om den Brug, Narhvalhannen gør af sin Stødtand, findes ogsaa den, at den skulde bruge den til at holde Aabninger i Isen, den er bl. a. Steder optaget i C. Lütken's kendte Lærebog: *Dyreriget*, 5. Udg. Kbh. 1893. Men denne Formodning er i alt Fald helt forkert. Aldrig saa man en Tand komme op af Hullet, og de Grønlændere, der er meget fortrolige med Narhvalens Færden, hævder ogsaa paa det bestemteste, at den omhyggelig vogter sin Tand for at komme i Berøring med den sejge Is. Den vilde ogsaa utvivlsomt knække ved Forsøget. I den oven omtalte Tegning ser man imidlertid en Del Narhvalhanner ligge med deres Stødtænder ragende op af en lille Vaage. Dette finder Sted ved en Søvs af den almindelige Type, naar Vaagen er meget lille. Dyrene bliver da efterhaanden helt ud-

Fig. 3. Et stort Aandehul, til venstre yderligere udvidet for Ophalingens Skyld. Her ligger en dræbt Narhval, fortøjet til Isen. Tilhøjre et lille Aandehul med de opslaaede Flager ved Siden af.

mattede, de stærkere Hanner fortrænger efterhaanden de svagere samt Hunnerne, fører deres Tand op gennem Hullet og støtter sig til dets Rande og gør ikke flere Forsøg paa at forlade Hullet. Ludvig Geisler har en Gang fundet en enkelt Narhval sovende ved et lille Hul i stærkt sammenskruet Is. Dens mægtige Stødtand laa ind over Isen. Da Dyret vaagnede, inden Ludvig kunde faa Tid til at angribe det, trak det Tanden langsomt og forsigtigt tilbage, og satte først Fart paa, da Tanden var kommen helt ned.

Ogsaa andre Hvaler kan slaa Huller i Isen. Hvidfisken gør det under lignende Forhold. Nogle Fangere mener, at de kan skelne Hvidfiskens Aandehuller fra Narhvalens, andre f. Eks. Ludvig Geisler, der har set begge Arters Aandehuller flere Gange, hævder at dette ikke lader sig gøre. Om Nordhvalen fortæller Giesecke et Tilfælde, hvor en harpuneret Hval løb med Linien ind under Isen og her brød Is,

der var over en halv Alen (ca. 35 cm) tyk, og her oppe huskes det endnu, at Nordhvalen ret jævnlig slog Hul, naar den var kommet ind under sammenhængende Isfelter. Pukkelhvalen slaar ogsaa store trekantede eller trapezformede Huller, naar den kommer i Nød. Det hænder vel forholdsvis sjældent, at den overraskes af Isen, men det sker dog, naar den lader sig opholde af særlig store og sene Stimer af Efteraarslodde og Polartorsk. For et Par Aar siden var et ungt Individ af Pukkelhval gaaet op i stærk sammenskruet Is mellem store Isfjælde og Kalvis tæt under Skarvefjæld paa Diskos Sydkyst. Den havde faaet slaaet Hul, men var rimeligvis blevet bedøvet af Slaget, maaske ved at tørne paa et Stykke af den haarde Kalvis. Den laa og var død, med de søndrede Stykker over Hovedet og blev fundet af en Hund.

Efterhaanden som Stimen tog af, var det kendeligt, at Narhvalerne søgte at undgaa de Huller, der var blodige af Slagtning. Da det blev mørkt, maatte Fangsten indstilles, der var ogsaa kun faa levende Dyr tilbage, og næste Morgen viste sig kun ganske enkelte. Men LUDVIG havde den Aften, han fandt Søvsen, faaet det Indtryk, at Stimen var langt talrigere, og han mente ogsaa under Fangstdagen at have iagttaget, at en Mængde Dyr havde ladet sig skræmme bort af Skydningen. Saa snart han derfor havde bragt sit Udbytte hjem, begyndte han at søge efter Resten. Den fandt han den 19. Februar. Jeg var den Gang kørt til Umánaq og saa derfor her ikke Begyndelsen. Efter min Hjemkomst — den 25. — var jeg flere Gange der ude.

Den nye Søvs var af samme Type som forrige, en Række af slaaede Huller, der dannede en Række paa henimod 3 geografiske Mil. Den nordlige Ende af Rækken bestemtes ved Pejling af tre kendte Punkter til at ligge paa 69° 3′,2 N. Br. og 52° 36′ W. L. Hovedretningen var NNW.—SSE., saa den altsaa gik E. om Kronprinsens-Ejlande. Denne Stime var fra Begyndelsen af langt mægtigere end den første, men desuden havde Fangerne de første Dage det Indtryk, at der stadig kom nye Flokke til. De kom langvejs fra, nervøse, udmattede og lidende af Aandenød. Lignende Erfaringer mener man at have gjort ved tidligere Søvse, saa at man lige frem regner med, at der vil komme nye Flokke, saa længe blot Vejret vil holde sig. Og for denne Antagelses Rigtighed taler det, at der endnu blev truffet levende Dyr ved Aandehullerne 10—12 Dage efter den 19., undertiden med et Par Dages Afbrydelse, hvor der ingen havde vist sig.

Som allerede nævnt, var Isen her meget sværere, og da Kulden stadig holdt sig nede i Tyverne (Celsius), saa svandt de oprindelig store Aandehuller mere og mere i Omfang og mange frøs helt til. Isen var nu aabenbart bleven for svær, til at Dyrene kunde forsøge at slaa nye Huller, og en af de sidste Dage, der var levende Dyr, saa jeg nogle dukke op for at aande i et Hul, der kun var en Pøl af Blod og Flenseaffald. (Ved den første Søvs var da alle Hullerne frosne til.)

Det var ikke muligt at faa Rede paa blot det omtrentlige Forhold mellem Hanner og Hunner, mellem unge og gamle Dyr. Saa længe der var Dyr nok, efterstræbtes jo først Hanner med store Stødtænder senere Hunner, dog er der vist ingen Tvivl om, at der er langt flere Hunner end Hanner. Blandt de store Hunner var adskillige drægtige, men langt fra alle, og i de drægtige var Forsterets Udvikling meget forskelligt, lige til fuldbaarent. Dette bekræfter O. Pfaff's tidligere Iagttagelse, at Narhvalerne ikke har nogen bestemt Parringstid. Blandt store Dyr forekom Hunnerne mig at være lysere end Hannerne, især paa Bugen og op ad Siderne. Paa en Del store Hunner saas 5—10 cm

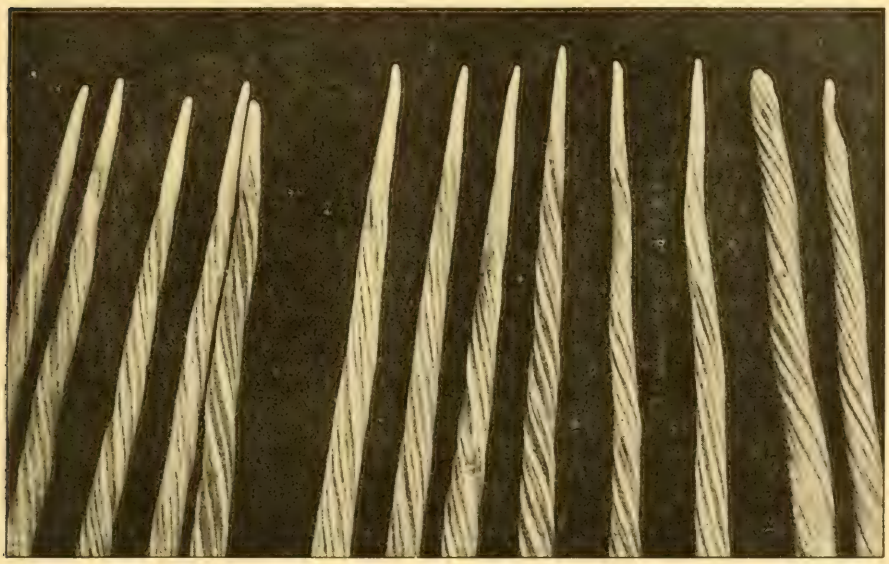

Fig. 4. Den øverste Ende af nogle store Narhvaltænder. De fleste har Spidsen i Behold. Alle er yderst helt blankslidte og hvide, nedenfor er de spiralsnoede Furer mørke af Algebevoksning.

lange Hudsaar nær Kønsaabningen, og i saadanne Saar var der altid fuldt af en Cyamus, tilsyneladende den samme som altid findes i Hudfolden omkring den blottede Del af Hannens Stødtand. Desværre forsømte jeg at samle nogle af dem.

Der blev set i det mindste een Han med to store Stødtænder, men den fangedes ikke. Den er sikkert blevet dræbt, men jeg har heller ikke bragt i Erfaring, at den senere ved Isens Opbrud er bleven funden. Af Stødtænderne er Spidsen og den yderste Del altid stærkt slidt og derfor hvid og ren, hvorimod hele det øvrige Parti er overgroet af en rødligbrun eller undertiden rødlig-grønlig Algeskorpe, der navnlig findes i Fordybningerne mellem de spiralsnoede Aase. Jeg har sendt en Prøve til Hr. Doc. Dr. Kolderup Rosenvinge, der velvilligst har meddelt mig, at det er en *Rhodochorton* Art, formodentlig *R. Rothii*,

som er almindelig paa Klipperne i Fjæren langs Grønlands Kyster. Desuden var der mellem den mange Diatomeer.

Der var ret mange Individer, hvis Stødtænder var knækkede, snart nærmere ved Spidsen, snart nærmere ved Hovedet. Blandt de ved Godhavn og Jakobshavn fra Søvsen indhandlede Tænder saa jeg i

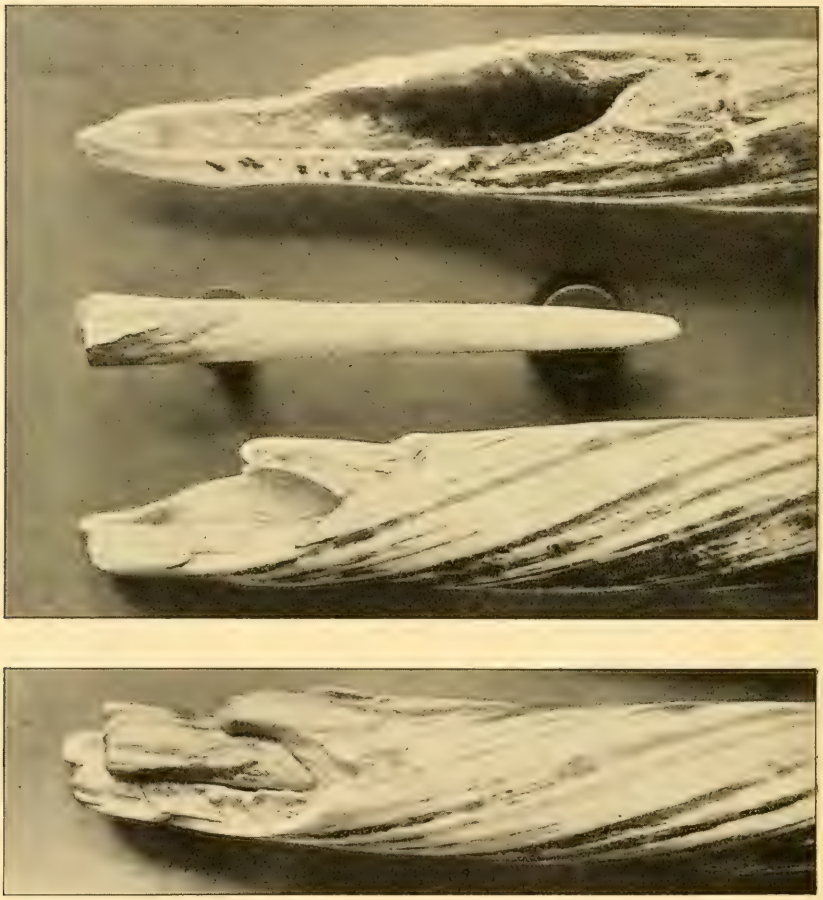

Fig. 5. To gamle knækkede Tænder, efter Bruddet stærkt afslidte i Spidsen. I den ene sidder den afknækkede Spids af en anden Tand, der i den øverste Figur er taget ud, i den nederste sidder den paa Plads. Den knækkede Ende af „Plomben" er ligeledes slidt.

alt en 5—6 Stykker, hvor der i den knækkede Tand var indstukket Spidsen af en anden og mindre, der altsaa ogsaa var knækket af og sad som en veritabel Plombe i Hullet. Dette besynderlige Fænomen, som er Grønlænderne vel bekendt, og som ogsaa R. BROWN har hørt om, skal jeg iøvrigt ikke komme nærmere ind paa, da jeg haaber, det vil blive undersøgt af en Zoolog. Jeg skal derfor her kun anføre, at ogsaa de knækkede Tænder er meget kendelig slidte efter Bruddet,

ofte er Brudkanterne helt afrundede og glatte, og hvor Tanden er „plomberet", er det Plombens Brudflade, der har faaet det stærkeste Slid.

Ved den første Søvs blev der paa den ene Dag, den udnyttedes, dræbt og fanget henved 70 Dyr. Her var der kun Folk fra Godhavn og Skansen, af hvilke flere har været med til saadan Fangst før, og som derfor forstod at arbejde nogenlunde planmæssigt. Heller ikke var Konkurrencen her saa stor, som den blev ved den senere. Almindeligvis tog hver Fanger sit Hul, stillede sig med ladt Riffel og skød saa et af Dyrene, naar Flokken passerede, harpunerede det umiddelbart efter med en Stikkeharpun, eller de dygtigste nøjedes med at gribe det med den bare Haand, i Blæsehullet, om Tanden eller om en af Lufferne. Derefter gik han i Gang med at gøre Forberedelser til at tage sit Dyr op og blev i det Hele taget ved det een Gang valgte Hul. Naar Flokken havde løbet Rækken af Huller ud, vendte den og gik samme Vej tilbage. Fangeren averteredes om dens Ankomst ved Skydningen fra de andre Huller og havde god Tid til at gribe Riflen og stille sig op til Skud igen. Ved denne Metode fik de dygtigste og roligste indtil 7 Dyr. Men desværre bar sig ikke alle saa forstandigt ad. Flere løb forfjamskede fra Hul til Hul og fik som Regel intet, men maatte saa slaa sig sammen med de andre og hjælpe dem med at faa deres Fangst op, for at faa Part. Og mange savnede aabenbart Kundskab om, hvordan der skulde skydes, og Ro til at gøre det ordentligt. De skød straks, Dyret viste sig, og opnaaede derved enten kun at saare det i Stødpuden foran, hvorefter Dyret, selv om de fik det harpuneret, ikke kunde holdes. Eller ogsaa sank Dyret straks, bedøvet, men næppe dræbt af Kuglen. De klogere Skytter ventede til Dyret havde blæst, atter indaandet og ligesom begyndt Vendingen ned efter. Derfor kom Skuddet altid til at sidde i Nakken og var øjeblikkelig dræbende. De roligste og sikreste havde endda Tid til at spare deres Skud, til der kom en Han med stor Tand, og lade de andre gaa. Dels efter egne Iagttagelser, dels efter hvad Hr. Bestyrer A. Bistrup selv saa, og dels efter hvad han kunde faa oplyst gennem Samtaler med erfarne Grønlændere, maa Antallet af dræbte Dyr fra denne Søvs sættes til mellem 2 og 3 Hundrede.

Da jeg kørte til Umánaq, bragte jeg Nyheden med til Ritenbenk- og Umánaq-Distrikter, og Folk begav sig straks paa Vej derned. Da de første kom, var altsaa Jagten forbi, Salgsvaren Tand og Spæk bjærget, det tiggede og tuskede sig saa til lidt Mataq — en Mand havde solgt sin gode Rensskinssovepose for Mataq — og var saa kørt tilbage. Men da den anden Søvs var fundet, spredtes Rygtet om den snart — Rygter løber forbløffende hurtigt i Grønland, især naar Isen er god. — Efterhaanden kom der Folk allevegne fra, lige fra Aqigsserniaq, den sydligste Boplads i det nordre Inspektorat til helt op til Karrat og Nuliarfik i den øverste Ende af Umánaq-Bugt. Der er

$3^3/_4$ Grader Breddeforskel paa disse Yderpunkter! Nogle af Slæderne nord fra havde været 6 Døgn undervejs. Sidst af alle fik Beboerne af Kronprinsens-Ejlande det at vide, skønt de laa Stedet nærmest, men de ligger om Vinteren udenfor Ruternes og Rygternes Alfarveje. Da jeg kom tilbage fra Umánaq, mødte jeg paa Nugsuaq Landet, paa Sydsiden af Pashøjden, tungt læssede Slæder, som Aftenen i Forvejen var kørte fra Qeqertaq, og som altsaa havde kørt hele Natten. Og da jeg Dagen efter var kommet over Vajgat, mødte jeg paa Diskokysten mellem Mudderbugt og Skansen ca. 30 Slæder, læssede saa tungt, saa Hundene kun i Skridt kunde trække dem. Paa nogle sov Kuskene.

Allerede ved den første Søvs lod jo Fangstmetoden adskilligt tilbage at ønske i Henseende til Forstandighed og Planmæssighed, men det var intet mod, hvad den næste opviste. Den stod helt i Planløshedens og Lovløshedens Tegn. De første og værste Dage saa jeg altsaa ikke, men har hørt dem skildre af andre, navnlig af Hr. BISTRUP, der er den Dansker, der fik mest af det hele at se, og som paa Grund af sit nøje Kendskab til Grønlænderne og grønlandsk Sprog ogsaa fik mest at høre. Hr. BISTRUP kørte i de værste Fangstdage dels til Pladsen, dels til Skansen, der er Udsted under Godhavn, for at varetage, at de Produkter, der var indhandlede for Kgl. Grønlandsk Handels Regning, ogsaa blev forsvarligt varetagne og opbevarede, saa at Handelen ikke kom til at lide Tab. En saadan Søvs er en saa gennemgribende Forstyrrelse i de smaa grønlandske Forhold, at de nok skal give den Mand, i hvis „Kollektion" en saadan „Gevinst" falder, noget at bestille ud over det dagligdags. Pengene opstaar jo pludselig i uforudsete Mængder, og da Handel i Grønland jo ikke er Handel i almindelig Forstand, er der jo ikke Tale om, at Priserne paa Produkterne kan nedsættes i Forhold til det enorme Tilbud, der er, endnu mindre at Priserne paa de sparsomme Varebeholdninger kan forhøjes. „Handelen"s Repræsentanter, Bestyrerne, skal jo tage mod de Spækmasser, der vælter ind, enten de saa har noget Fadegods at komme det i eller ej. En Bødker maatte sendes til Skansen — han var desuden den Mand, der bagte Brød til Grønlændere og Danske ved Godhavn — og i flere Nætter og Dage gled der et stadigt Tog af Slæder ud fra Godhavn, med Spækfade til Skansen, og med Produkter fra Søvspladsen hjem. Havde Grønlænderne faaet Lov, vilde Godhavns Butiker snart været tømte for baade Ammunition og Luksusvarer, og Krigen i Europa manede jo til yderligere Forsigtighed, derfor maatte man nægte Folk fra fremmede Distrikter at handle her nede. De tog altsaa deres Produktion af Tand med sig, sjældnere Spækket tillige. Det foretrak de fleste at sælge underhaanden for en Brøkdel af Værdien til Folk her nede fra. I Statistiken for Handelsaaret vil derfor den fra denne Søvs indhandlede Tand komme til at figurere i de fleste af Nord-Grønlands Handelsdistrikter.

Af alle de fangne Dyr blev Tand og Mataq fuldt udnyttet, af Mataq'en (Huden, der jo er en meget søgt Lækkerbidsken) maatte dog flere langvejs fra, der i Graadighed havde taget mere end de kunde transportere, senere kaste Stykker undervejs. Da Vejret holdt sig saa længe, blev efterhaanden ogsaa det væsentligste af Spækket bjærget, ogsaa af de skadeskudte og sunkne Dyr, af hvilke senere mange fandtes, efter at de paa Grund af Gasudviklingen atter flød op under Isen. Broderparten af det hele fik dog Hajerne, der snart samledes i uhyre Mængder, og som endog aad Spækket af de Dyr, der straks efter det dræbende Skud, var fortøjede oppe i Isen.

Af Kødet fra den første Søvs udnyttede Beboerne fra Skansen, der havde den korteste Vej og de bedste Hunde, omtrent alt, og Folk fra Godhavn det væsentligste. Det vil sige kun de forstandige Folk der straks, naar et Dyr var dræbt, gav sig i Lag med Flensningen mens det endnu var varmt. Det kunde jo være svært nok endda at faa det gjort i den stærke Kulde i Løbet af den meget korte lyse Tid af Dagen, og de to Gange 5—6 Timers Kørsel til og fra Arbejdspladsen maatte altid foretages i Mørke. Fik man ikke Dyrene parterede straks, var det omtrent haabløst at give sig i Lag med Kødet. I en saadan Kulde kan det slet ikke bearbejdes med Kniv, daarlig nok med Økse og egentlig kun med Sav.

Ved Skansen havde man det største Udbytte af Søvsen, men til Gengæld ogsaa den største Ulejlighed. Ustandseligt kom der nye Slæder langvejs fra. Ind i de 8 Huse, der er der, myldrede fremmede, man ikke kendte eller nogensinde havde set før, trætte af Rejsen, sultne, forfrosne uden at have bragt noget med sig, og uden noget at købe for, og til hvilken Nytte heller? Penge var jo værdiløse, nej fjendtlige, ved Skansen skulde de jo værge deres egen lille Butiks magre Forsyning, hvem vidste, naar der kom noget i den igen. Kvinderne var fortrædelige eller fortvivlede. Mændene kom trætte og forfrosne hjem fra Sliddet, for at se det meste af hvad de havde faaet slæbt hjem Dagen i Forvejen og ikke faaet bragt ind i selve Stuerne, forsvinde i fremmede, trætte og forsultne Hunde, der først Dagen efter skulde ud til Fangstpladsen. I Stuerne maatte man vade over de sovende, der laa tæt stuvede paa Gulvet. Da jeg passerede Skansen paa Vejen fra Umánaq, var det værste overstaaet, sagde man. Alligevel løb der mellem 200 og 300 Hunde omkring. Saa snart en havde haft Held til at faa fat i noget spiseligt: Kød, Mataq, Skind, Remme, Piske en Støvle eller en Pels, kom hele Sværmen som en Haglbyge over den, og i det snærrende og glammende Uvejr forsvandt Rovet, inden Ejermanden kunde bjærge det.

Mange af de fremmede syntes paa Fangstpladsen ikke at have mindste Kendskab til, hvordan en saadan „Jagt" skulde drives. Og Udsigten til slet ikke at faa noget, efter at have kørt den lange Vej, gjorde dem yderligere fortumlede. Alligevel var Konkurrencen om

Aandehullerne paa den næsten tre Mile lange Strækning saa haard, at til dagligdags fornuftige Folk lod sig drive til Handlinger, de maaske ellers ikke vilde begaaet. En ung og dygtig, ugift Fanger fra Godhavn, der allerede havde haft et godt Udbytte fra den første Søvs, skød ved den anden paa een Dag 5 store Narhvalhanner, tog Tanden ud og sænkede Resten. Han kørte hjem med en Fortjeneste af op imod halvandet Hundrede Kroner! Tilsidst stjal man fra hinanden, Hunde, der havde bidt deres Skagler over, løb herreløse omkring, saa stjal man ogsaa Hunde fra dem, der endnu havde sine i Behold. Kævl og Skænderi var der nok af, og kun den i Menneskene dybt rodfæstede eskimoiske Fredsommelighed og Skikkelighed forhindrede, at der opkom alvorlige Skærmydsler. Læser man til Sammenligning en Skildring af Udbyttets vel ordnede Fordeling efter en Grindefangst paa Færøerne, som H. C. MÜLLER har givet den i Videnskabelige Meddelelser fra Naturhistorisk Forening for 1883, saa faar man ogsaa herigennem en Forestilling om, hvor langt der endnu er frem for Grønlænderne til det, man almindeligvis forstaar ved civiliserede Tilstande. Og man kan jo ikke indvende, at det burde være de lokale Myndigheders Pligt at gribe regulerende ind, Grønlændernes uskrevne Vedtægter for Fangst og Udbyttets Fordeling har jo altid været noget af det helligste og ukrænkeligste, som der ikke maatte røres ved, selv om det tit nok paa nærmeste Hold tog sig ud som den smidigste og føjeligste Vilkaarlighed og Lempen sig efter den stærkestes Krav.

Grønlænderne har jo i deres kommunale Institioner med Regres til højere Instans de rette Midler til at kunne klare en Sag som denne til et mere tilfredsstillende Resultat, paa Papiret i alt Fald. Thi endnu synes det ikke at være rigtigt gaaet op for dem, hvilken Nytte disse Midler kunde gøre her, og vi andre kan altsaa kun se til og konstatere, hvilken meningsløs Ødselhed her udfoldes.

Thi her blev øslet med Værdier — til Hajernes Glæde. Den 7. April passerede jeg Valpladsen i hele dens Udstrækning, da var de sidste Huller forlængst lukkede. Da talte jeg over to Hundrede Kadavere, og sætter vi Forholdet mellem fangne og dræbte til det samme ved denne som ved den forrige Søvs, hvilket sikkert ikke er rigtigt, da der blev forholdsvis langt flere skadeskudt, saa kommer vi til det Resultat, at der ved dem begge tilsammen er dræbt over Tusinde Dyr!

Og hvad blev det varige Udbytte? Her maa nu først siges, at i et Isaar som det skildrede, er der for en Gang Skyld for megen Is igen, saa at Sælfangsten overalt gav mindre Udbytte end ønskeligt var. De der vilde og kunde, kunde altsaa forsyne sig med Mad i ubegrænsede Mængder, og gjorde det vel ogsaa for de øjeblikkelige Behov. For dem, der kom langvejs fra, blev Udbyttet kun nogen Mataq, samt i heldigste Tilfælde en Tand, der hurtigt kunde omsættes i deres hjemlige Butik. Men for manges Vedkommende var Overskuddet vist næppe den lange Rejse værd. For de nærmest liggende

Bopladser, Skansen og Godhavn var Udbyttet uden Sammenligning større end noget andet Steds. Begge Steder findes en Befolkning, der er saa stærkt blandet, at der er mere dansk end eskimoisk Blod i den, og det danske Blod synes her ogsaa at have medført en hel Del dansk Tankegang. Ved Skansen havde de Menneskefode og Hundefoder til ikke alene hele Sommeren, men ogsaa til langt ind paa den følgende Vinter, desuden Penge i Sparekassen, som vist ikke er helt forbrugte endnu. Ved Godhavn strakte Menneskefoden ikke længere end til Sommeren, knap nok endda, og denne Vinter har vi alle her haft Mangel paa Hundefoder. Denne Vinter har hidtil været ualmindelig sløj baade her og der og flere Steder. Ogsaa her har man tæret paa Sparepengene, der rakte til henimod Jul, og uden dem vilde der været Nød. At Forholdene de to Steder er saa relativt gunstige skyldes dog ogsaa for en væsentlig Del Bestyreren, Hr. Bistrup, der dels ved at holde igen overfor den overdrevne Købelyst, dels ved Overtalelser og Forestillinger om Sparsommelighed har sin velfortjente Del af Æren derfor. Enhver dansk Bestyrer her oppe vilde selvfølgelig have bestræbt sig for at opnaa det samme, og vilde maaske ogsaa naaet det, men de Herrer, der saa at sige er fødte med det grønlandske Sprog, har jo der et uvurderligt Fortrin frem for os andre til at paavirke Befolkningen.

Den 23. Marts gik Isen til en Linie vest om Kronprinsens- og Hunde-Ejlande. Den 7. April kørte jeg over til Egedesminde og derfra videre til Holstensborg og valgte at køre forbi Søvspladsen, for at benytte de udmærket tilkørte Veje. Da saa jeg Valpladsens Marodører, først utallige Skarer af Ravne, der lettede som sorte Skyer, hver Gang Slæden kom frem bag en ny Isskruning og tilsidst traf jeg nogle Folk fra et Udsted i Egedesminde-Distrikt i Færd med at præparere Sener en gros ud af Kadaverne. Senetraad hører til de Artikler, som indhandles ved Butikerne for uden Avance atter at udhandles til dem, der ikke kan skaffe sig denne Nødvendighedsartikel selv. Det har været nødvendigt at sætte Prisen pr. Pund ret højt, men et Kvint rækker jo ogsaa langt. Nu var der en grønlandsk Udligger, som havde brugt mere af sine Butiksvarer, end hans Indtægter hjemlede ham Ret til, var altsaa i Gæld. Han havde nu sat denne Massefabrikation i Gang, skønt han godt nok vidste, at „Handelen“ intet Steds vilde kunde afsætte saa kolossale Masser, og at Senetraad fra halvraadne Kadavere overhovedet er omtrent værdiløs. Virksomheden blev standset.

Den 15. Maj passerede jeg Disko-Bugt i Motorbaad, ført af Hr. Udligger C. Dahl fra Agto. Fra Kronprinsens-Ejlande maatte vi liste os frem mellem drivende store og smaa Flager, mod Øst saa vi endnu

store sammenhængende Isfelter med Mængder af Narhvalkadavere paa, og ved Øerne var de travlt beskæftigede med at søge efter frigjorte Aadsler med Tænder paa.

Hen i Marts viste der sig en tredie Søvs udfor Claushavn, nær ved Jacobshavns-Isfjord. Den kom meget tilpas for Claushavns Befolkning, der paa Grund af en Epidemi havde været afspærret og derfor forhindret i at deltage i de andre, og som nu trængte baade til Mad og Kontanter. Desværre var Isen saa strømskaaren, at den kun kunne udnyttes een Dag, og da kun med stor Fare. Og i April var der en Hvidfiskesøvs i Nærheden af Ritenbenk, der, saa vidt jeg ved, indbragte ca. 25 Dyr.

Ogsaa Fugle kan overraskes af et hurtigt Islæg. Det er især Alkefugle: Tejster (*Cepphus grylle*), Søkonger (*Mergulus alle*) og Kortnæbbede Lomvier (*Uria arra*), hyppigst den sidste. De slaar ned i den sidste Vaage de finder, og forlader den som Regel ikke. Opdages de, skydes de ned for Fode. I min egen Husholdning har vi en Gang *nolens volens* maattet tage imod over 700 Lomvier paa en Gang, fordi de danske jo, naar de vil købe deres Proviant fra Grønlænderne, ogsaa maa tage imod den, selv om den er lidt for rigelig; ogsaa Butiken, „Handelen", skal jo til enhver Tid tage imod Produkter. Bliver de ikke opdagede, saa lukker Vandet sig omkring dem. Vinteren 1908—09 saa jeg et Isfelt i Nærheden af Kronprinsens-Ejlande, hvor en Flok Lomvier var frossen inde. Isen var saa tyk, at der med Sikkerhed kunde køres paa den, overalt stak der Hoveder og Næb frem som underlige Udvækster fra Isen. Enkelte var endnu i Live, de havde endnu en Spalte, som de med Nød og Næppe kunde bevæge Hals og Hoved i. Spalten førte ned gennem en lille Vold af Is, dannet af det Vand, der skyllede op gennem Spalten, naar Fuglen dykkede op. Nogle faa kunde heller ikke faa Hovedet ned længere, Spalten var for snæver, de hængte fast med Halsen og arbejdede hjælpeløst og meningsløst.

Da nogle Slæder i Begyndelsen af Februar 1915 kørte over Vajgat, kastede Søkonger sig flokkevis ned over dem og foran dem. Grønlænderne mener, at de under deres rastløse Flugt hen over den hvide Isflade for at søge efter en Vaage bliver sneblinde, og at de kaster sig paa Slæden, fordi de tror hvert mørkt Punkt, de møder, er en Vaage. Da jeg midt i Maaneden kørte samme Vej, laa der døde Søkonger hele Vejen over.

Disko, Grønland, Februar 1916.

III.

OVERSIGT OVER NORDBORUINER I GODTHAAB- OG FREDERIKSHAAB-DISTRIKTER

VED

DANIEL BRUUN

1917

Indledning.

Skønt de systematiske Eftersøgninger af Nordboruiner i Godthaab- og Frederikshaab-Distrikter langtfra kan siges at være afsluttede, har »Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland« forment, at en Oversigt over, hvad der indtil nu er bleven oplyst i saa Henseende, burde fremkomme, og Kommissionen har derfor overdraget mig, paa Basis af mine egne Undersøgelser, at udarbejde en Oversigt over Nordboruinerne i de nævnte Distrikter[1].

Efterat jeg i 1894 havde besøgt Julianehaabs-Distrikt og der paa Kommissionens Bekostning foretaget arkæologiske Undersøgelser i den gamle Østerbygd, var det bleven mig forundt at uddybe Studiet af Nordboernes Kulturliv i de Lande, hvorfra Kulturen bredte sig til Grønland, nemlig Norge, Færøerne og Island, takket være de Bevillinger, som Regering og Rigsdag samt Carlsbergfondet havde ladet mig tilflyde. Som man kunde formode, var der især paa Island mange Tilknytningspunkter til Forholdene paa Nordbogaardene i Grønland, ja i det hele og store har man, navnlig i afsondrede Egne paa Island, lige ned til vore Dage, levet paa samme Vis, som det var Skik i Oldtiden baade paa denne Ø og paa Grønland. I adskillige Afhandlinger har jeg søgt nærmere at klargøre dette.

For Grønlands Vedkommende maatte det da være mig magtpaaliggende ogsaa at faa Indblik i Forholdene paa Vesterbygdens Gaarde i Godthaab-Distriktet. »Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland« gav mig nu en Bevilling, for at jeg i 1903 kunde besøge Godthaab-Egnen, fra hvilken der iøvrigt forelaa en kortfattet Oversigt over Nordboruinerne i en Afhandling af dav. Prmlt. (nuv. Kommandør og Navigationsdirektør) J. A. D. Jensen (Bildsøe), betitlet »Undersøgelser af Grønlands Vestkyst fra 64° til 67° N. B. 1884 og 1885«. (Medd. om Grønland, 8. Hefte). Til Fortegnelsen var navnlig

[1] De første Meddelelser om Tilstedeværelsen af saadanne Nordboruiner havde Hans Egede givet, senere havde Præsten E. Thorhallesen, Giesecke og Sigurd Breidfjord beskrevet en Del Ruiner, og i »Grønl. hist. Mindesmærker« var der derefter bleven forfattet en Oversigt, hvilken førtes videre af de af Kommissionen udsendte Ekspeditioner.

benyttet en Del Oplysninger, som dav. Premierløjtnant (nu Direktør for Meteor. Inst. og Kapt.) C. RYDER havde forskaffet sig af den bekendte Sprogmand, Seminarielærer SAMUEL KLEINSCHMIDT og forskellige Grønlændere.

Denne Oversigt med tilhørende Kort var det Grundlag, paa hvilket Undersøgelserne i 1903 blev førte videre.

Paa den hosfølgende Tavle I er nævnte Korts Nummerbetegnelser bibeholdt, idet ny tilkomne Ruingrupper er betegnede ved Numre paa de nærmestliggende Ruingrupper med Tilføjelse af et Bogstav. De seneste Tilføjelser beror paa Oplysninger, som fhv. Inspektør i Syd-Grønland O. BENDIXEN (der iøvrigt, som vi straks skal se, deltog i Undersøgelsen i 1903) har tilvejebragt paa en Rejse i Grønland i 1916.

Godthaab-Distrikts Nordboruiner er, sammenlignet med dem fra Julianehaab-Distrikt, meget mere overgroede og derfor en hel Del vanskeligere at tyde.

Paa Grund af den knappe Tid, der i 1903 kunde anvendes paa hvert enkelt Sted, og som Følge af, at Gravninger ikke var planlagte, maatte vore Undersøgelser dette Aar i Hovedsagen indskrænkes til Besigtigelse af en Del hidtil kendte Ruingrupper, Opledning af nye samt Indhentning af Oplysninger om saadanne hos Grønlænderne. Kun rent undtagelsesvis blev det muligt at foretage Gravninger og da kun i meget ringe Omfang.

Endvidere var det mig magtpaaliggende at skaffe Oplysning om de Erhvervsforhold, som havde hersket i Nordbotiden, og ikke mindst om de Forhold, under hvilke Eskimoer og Nordboer havde levet samtidig, for mulig derigennem at faa Bidrag til Belysning af Aarsagerne til Sammenstødet mellem de to Racers Repræsentanter, hvilket jo, som bekendt, endte med, at Nordbokulturen gik under. Jeg konfererede i Godthaab med den bekendte Grønlænder, Bogtrykker LARS MØLLER, som jo paa mange Maader har fremmet Kendskabet til Grønland, og som endnu lever (1917). Det blev da Aftalen, at han skulde besørge et Antal Kopier af J. A. D. Jensens og Ryders ovenomtalte Kort. Disse Kopier blev nu udsendte til Bopladserne inde i Fjordene og ved Kysten, og der rettedes en Anmodning til flere, særlig intelligente og i vedkommende Egn godt kendte Mænd om, efter bestemte Regler og med bestemte Tegn, at ville afmærke paa Kortet de Steder, som havde Betydning ikke blot for Fangst, Jagt, Fiskeri og Erhvervsliv overhovedet; men som ogsaa spillede en Rolle eller havde en Betydning i historisk eller kulturhistorisk Henseende saasom Nordboruiner, eskimoiske Vinterboliger og do. Sommerteltpladser. Der indkom derefter Besvarelser, som i det hele og store viste sig meget nøjagtige; navnlig var dette Tilfældet med dem, som indgik fra Kateket LUDVIG ved Umanak og Fanger RAFAEL MATHIESSEN ved Narssak. Paa Inspektør Bendixens og min senere foretagne Rejse ind i Fjordene havde vi Lej-

lighed til at konstatere Paalideligheden af disse Oplysninger, der ogsaa omfattede mindre Rettelser af selve Kortet[1].

Sammenstødet mellem Nordboer og Eskimoer fandt, efter de eskimoiske Sagn, netop Sted i de Egne, hvor begge havde fælles Interesser.

Medens, som Kortet viser, Nordboerne fortrinsvis havde deres Boliger inderst i Fjordene, laa de grønlandske Vinterboliger hovedsagelig længere ude ved Kysten; men naar Eskimoerne om Sommeren vilde paa Rensjagt eller Laksefiskeri i de indre Fjorddale, maatte de let komme i Konflikt med Nordboerne, som iøvrigt her i Fjordene havde meget gode Eksistensbetingelser, thi foruden Kvægavl havde de mange Steder en indbringende Sælfangst, et godt Fiskeri, Rensdyrjagt o. s. fr.

Fig. 1. »Sadlen« ved Godthaab. (Godthaabs fotogr. Anstalt.)

Da Mørket havde lukket sig over Nordboerne, var Eskimoerne eneraadende, og da Egede kom til Godthaab-Egnen og opslog sin første Bolig paa »Haabets Ø« ved Igdluerúnerit (hvor jeg genfandt hans Bolig i 1903[2]), traf han en meget stor eskimoisk Befolkning, der levede spredt paa Øer og paa Kysten samt i den ydre Del af Fjordene. Men om Sommeren benyttede de i rigt Maal det Indre af Fjordene, hvorom der er Vidnesbyrd nok. Men desværre blev jo det eskimoiske Samfund decimeret af Koppeepidemier, og Befolkningens Antal, der efter Egedes Beskrivelser at dømme, snarest maa have været op mod et

[1] Vedrørende Erhvervsomraaderne se »Grønlands Selskabs Aarsskrift 1908«: »Kaptain Daniel Bruuns Foredrag om Godthaabsegnen og den gamle Vesterbygd«.

[2] Jvf. Daniel Bruun: »Arkæologiske Undersøgelser i Godthaabs og Frederikshaabs Distrikter i Grønland foretagne i Aaret 1903« (i »Geografisk Tidsskrift 1903—1904).

Par Tusind, svandt ind. Kom nu hertil, at de som Følge af Missionsarbejdet og maaske ogsaa for Handelens Skyld klumpede sig sammen paa forholdsvis faa Steder, vil man forstaa, at det gik tilbage, thi Eskimoerne maa, som bekendt, bo spredt for at leve.

Undersøgelser i Egnen ved Godthaab.

Efter tre Ugers stormfuld Overrejse med »Den kongelige grønlandske Handels« Dampskib »Godthaab«, Kaptain H. V. BANG, naaedes Kolo-

a (Efter Teg. af D. B. 1903)

Fig. 2. Parti af Godthaab-Fjord, set fra Farvandet ved Kornok. I Baggrunden Ivnajuagtok (*a*). Til venstre derfor ligger Ruingr. 1 og 2.

nien Godthaab den 22. April i 1903; men først i Slutningen af Maj Maaned blev Vejret saaledes, at Inspektør, Løjtnant O. BENDIXEN, der som antydet vilde deltage i Undersøgelserne, og jeg kunde begive os paa Vej.

Vi ledsagedes bl. a. af Grønlænderen JOHN MØLLER, der tjente som Baadstyrer og Fotograf. Han var en Søn af Bogtrykker Lars Møller. Endvidere havde to Grønlændere, JOEL og ABIA, som var vel kendte i det Indre af Fjordene, og som havde været Fridtjof Nansens Ledsagere sammesteds, taget Tjeneste hos os som Roere. Den 29. Maj forlod vi Godthaab i en Storbaad og gik Vest om »Sadlen«, videre gennem Sundet mellem Storø og Bjørneø og naaede ved Midnatstid Kornok Udsted. Her forskaffede vi os en Konebaad med Besætning for i den at kunne fortsætte Undersøgelserne i Ameralik, der jo er skilt fra Godt-

haab-Fjords midterste Forgrening ved en smal, godt 2 km bred Tange, over hvilken vi ikke kunde føre vor Storbaad. Fjordisen laa endnu i Godthaab-Fjords nordlige Forgreninger helt ud forbi Bugten ved Ujaragssuit (Ruingr. Nr. 7), hvor en smuk, formentlig Kirkeruin findes. Vi gik da den 30. ind i Pisigsarfik, forbi Bopladsen Umanak, hvor Herrnhutternes Missionsstation med en smuk Have stod forladt, besøgte Umanakernes Angmagssætplads paa Fjordens søndre Side, hvor de laa paa Fiskeri i Lærredstelte. Herfra gik vi over til Fjordens Nordside, hvor der findes flere Ruingrupper ved Foden af det stejle, skønne Pisigsarfik-Fjæld, til hvilket Sagnet om Væddeskydningen mellem en Eskimo og en Nordbo knytter sig, hvilket Sagn Hans Egede allerede omtaler i sin »Relation«, og hvilket senere udførligt er gengivet af Rink[1].

(D. B. fot. 1903.)
Fig. 3. Pisigsarfik set fra Angmagssætpladsen paa Fjordens Sydvestside.

Ved Pynten Kuagsugarssuk (Ruingr. 23 b), hvor der stod Angmagssætter i Stimer, slog vi Telt. Her, saavelsom mange Gange senere i de følgende Dage, fik vi Lejlighed til at se de uhyre Stimer, som staar langs Kysten, og som kan oses op med Hænderne.

At Nordboerne i sin Tid, ligesom Grønlænderne nu, har benyttet saadanne Næs til Opholdssted under Angmagssætfangsten om Foraaret er ret sandsynligt. Eskimoerne har da ogsaa Traditioner herom, og paa mindst tre Steder i denne Fjordarm (ved Ruingr. 21, 23 b og 28 a) findes lange Rækker af Sten, som — efter Grønlændernes Sigende — hidrører fra Nordboerne, der, medens de laa paa Fangstpladserne, forlystede sig med at kappes om, hvem der bedst kunde hoppe paa ét Ben fra Sten til Sten hele Rækken igennem. Grønlænderne paastaar, at deres Forfædre har lært denne Leg eller Sport, som de kalder »Nangissat«, af Nordboerne og benyttet den længe.

[1] Rink: »Eskimoiske Eventyr og Sagn«, Side 205 o. flg.

Efter et Par Dages Undersøgelser i Pisigsarfiks Bund gik vi over Tangen ved Itivnera til Itivdlek-Fjords Bund, hvor der ligger en stor Nordbogaard, Ekalugialik (Nr. 45). Der fandtes bl. a. mægtige Faare- eller Gedefolde, af hvilke en stor nu var halvvejs oversvømmet af Fjordvandet, hvilket maaske kunde tydes som om der siden Nordbotiden havde fundet en Sænkning Sted. Men paa samme Tid traf vi temmelig højt til Fjælds naturlige Lag af Muslinger (mytilus edulis) og gamle Strandvolde, der paa den anden Side ogsaa oplyste os om, at i en tidligere geologisk Periode havde Landet ligget dybere end nu. Der har da, hvis førstnævnte Observation holder Stik, før Nordbotiden fundet en betydelig Hævning Sted, som efter samme er bleven fulgt af en mindre Sænkning. Lignende højtliggende Lag af Havmuslinger observerede Fridtjof Nansen i »Austmannadalen« i Ameralik-Fjords Bund[2].

(D. B. fot. 1903.)
Fig. 4. Stenrække, formentlig fra Nordbotiden ved Ruingr. Nr. 23 b.

I et Par Dage undersøgtes nu Itivdlek-Fjorden, hvor der findes Ruiner af flere Nordbogaarde; men ogsaa en Del gamle eskimoiske Teltpladser, som tidligere er bleven ansete for Nordboruiner. Grønlænderne har ogsaa i vore Dage et godt Jagtterræn her. Paa en Pynt tæt ved »Norssanapatâ fandt vi en Eskimograv, i hvilken der laa 5 Skeletter, som aabenbart havde været nedlagte i krumbøjet Stilling og rimeligvis til forskellige Tider.

Vejret havde stadig været godt, om end for det meste lidt koldt. Da vi nu fortsatte ind i Ameragdla, Ameralik-Fjords østlige Arm, var der her mere lunt og varmere end i Fjordens ydre Dele, ligesom Sneen var ganske forsvunden fra Underlandet. Allerede paa lang Af-

[2] Paa Ski over Grønland, S. 539.

stand var det let at skelne de Steder, hvor Nordboerne havde haft deres Gaarde. Medens nemlig Fjordsiderne ellers, helt ned til Kysten, endnu var mørke at se til og som oftest brunligt farvede, fordi Vegetationen endnu ikke var spiret frem, laa Nordbogaardenes »Tún« (Hjemmemarker) som hvidgule Flader og Pletter paa den mørke Baggrund. Sagen var den, at det ofte meget frodige Græs og Marehalm, som endnu vokser her, aldrig bliver slaaet, hvorfor det højner sig i store Tuer og bliver liggende og tørrer hen. Aksene stod flere Steder rette som Siv og syntes at vidne om, at de ikke i Vinterens Løb havde været tyngede af Sne. I det hele taget er Klimaet i Bunden af Fjordene aabenbart langt mildere om Sommeren, end ude ved Kysten.

De gamle Nordbogaarde laa ved Stranden og ellers, hvor der var Mulighed for at danne en Hjemmemark, saaledes inde i Dalene. Ofte ses de at ligge paa Skraaninger med stejle Fjælde ludende ud over sig, eller paa en Odde; men selvfølgelig helst, hvor der var godt Sletteland, Læ og rindende Ferskvand i Nærheden. Det fremgik iøvrigt af Forholdene i Ameragdla, at der ved dens Bund og i Oplandet der indenfor findes Gaarde, som aabenbart har hørt til de bedste i Grønland, hvilket fremgaar af de store Tún med den rige Bevoksning. Men netop Jordbundens Frugtbarhed har været en i høj Grad medvirkende Aarsag til, at Hustomterne er bleven overgroede, saa de mange Steder næsten ikke er til at skelne. En anden Aarsag til, at kun faa af Vesterbygdens Gaarde kan fremvise vel bevarede Ruiner af Beboelseshuse og Stalde m. m., er den, at det Materiale, af hvilket de har været byggede — nemlig Jord, Græstørv og Sten — har været mere udsat for at forgaa og styrte sammen, end f. Eks. Husene i Igaliko- og Tunugdliarfik-Fjord i Julianehaab Distrikt i den gamle Østerbygd, hvor der findes udmærket og holdbart Bygningsmateriale, saasom den røde Sandsten (Nordboernes »Marmor«).

Efter at have besøgt Niaĸûssat (Ruingr. Nr. 48), hvor det paastodes, at der var fundet Nordbokranier med isiddende eskimoiske Stenpile, opholdt vi os et Par Dage ved en Ruingruppe (Nr. 51) inderst i Ameragdla, paa dennes Nordside. Stedet har været benævnet forskelligt. Os opgav man, at det hed Kilârsarfik. Paa en Odde laa et mægtigt Tún, hvor vi snart konstaterede 2 store Kostalde med tilhørende Hølader og Høgaarde. Staldene erkendtes paa de tydelige Baasesten, som endnu fandtes i Stilling. Selve Beboelseshusene var fuldstændig overgroede, og dannede en temmelig stor Tomt, ved hvilken der, som man kunde vente, fandtes en Køkkenmødding.

Ved Stranden stak en Del Dyreknogler frem i den endnu ikke nedskyllede Jordmasse. Da vi begyndte at grave i Skrænten her, fandt vi efterhaanden 5 Menneskekranier og nogle Skeletdele. Til at begynde med var denne Fremdragen af Dyre- og Menneskeknogler fra omtrent samme Sted paafaldende; men Forklaringen kom. Da det nemlig blev Lavvande viste det sig, at Bugten for en Del kom til at ligge tør langs

(Tegning efter Fotografi 1903.)

Fig. 5. Udsigt fra Kilârsarfik over Ameragdla. I Forgrunden til højre paa Næsset ligger Ruingr. Nr. 51. — Til venstre mellem de to Pynter er Indløbet til Ruingr. Nr. 52.

Strandkanterne, og da fandt vi samtidig Rester af et, som det synes, i Øst—Vest liggende lille Hus samt af Gærder, inden for hvilke alle Menneskeknoglerne var fundne, medens Dyreknoglerne næsten udelukkende hidrørte fra Terrainet udenfor. Vi kom til den Anskuelse, at vi her havde at gøre med en Kirkegaard og Kirke, der havde ligget umiddelbart op til Beboelseshusene med deres foranliggende Mødding, saaledes som det i Reglen er Tilfældet paa Island endnu i vore Dage.

Vi gravede i Moddingen, paa Kirkegaarden og langs Stranden, hvor vi lettest kunde komme til; men Jorden var frossen, og vi kunde ikke gaa i Dybden. Brudstykker af delvis ornamenterede Kleber- eller Vægstenskar, af enkelte andre Brugsgenstande, en stor Samling Dyreknogler, der senere er bleven afleveret til Zoologisk Museum og bestemt af Zoologen Herluf Winge, samt et lille af en Hvalrostand udskaaret Nordbo-Mandshoved med Hue og uden Skæg, var Udbyttet.

En Elv mundede ud tæt ved Ruinerne inderst i Vigen. Hinsides den paa Fjældskraaningen, fandt vi Rester af Faare- og Malkefolde, endelig viste et Par lyse Pletter længere borte paa Fjældsiden mod Vest, at der rimeligvis havde staaet endnu fjærnere Faarestalde. Kort sagt, Ruinerne ved Kilârsarfik var aabenbart Rester af en stor Gaard.

Iøvrigt knytter et Sagn om Nordboernes Undergang sig specielt til Stedet[1]. Det giver antagelig et rigtigt Billede af de sidste Nordboeres elendige Tilværelse i Vesterbygden. Paa Grund af den lange Afspærring fra Omverdenen, var de, efter hvad man maa formode, bleven aandeligt og legemligt demoraliserede. Deres Forraad af Jernvaaben var sikkerlig udtømte, eller i det mindste svundne ind, næsten til intet, og dermed var deres Overlegenhed over for »Skrællingerne« i Kamp forbi; rimeligvis besad de ejheller Skrællingernes Færdighed og Evne til at søge Erhverv ved Fangst paa Havdyr. De sluttede sig da, efter al Sandsynlighed, og saaledes som Sagnet beretter, tættere og tættere sammen, til Slutning her i de rigeste og frugtbareste Egne ved Bunden af Ameragdla, hvor de blev overmandede.

Husene paa Gaardene faldt nu sammen, og paa Hjemmemarkerne fik Græsset Lov at gro, som det vilde; men endnu godt 500 Aar efter, træffes paa de gamle Tún Græsarter og Blomster, som ellers kun undtagelsesvis vokser udenfor de Steder, hvor Nordboerne boede. Hist og her skimtes endnu baade Beboelseshuse og Stalde som Forhøjninger under den frodige Vegetation; men oppe i Lien ses endnu paa mange Steder Folde af Sten, i hvilke Geder og Faar malkedes og Lammene skiltes fra, ja ved enkelte Gaardruiner staar endnu Murene af et eller andet Forraadshus, og i de trange Dale ind mod Indlandsisens Rand, hvor nu kun eskimoiske Renjægere færdes milevidt fra deres Hjem, træffes med lange Mellemrum græsgroede Pletter med den omtalte Vegetation,

[1] Jvf. Daniel Bruun: »Erik den røde og Nordbokolonierne i Grønland«, 1916 (Side 140—142).

som, vore Dages Skrællinger, fortæller stammer fra Nordbotiden. Her ses ogsaa enkelte Tomter paa Steder, hvor Nordboerne i Sommertiden havde deres Sætere, ja endnu længere inde ved Søer og Elve ses, siges der, Rester af Hytter, hvor de laa for Laksefangstens Skyld, ligesom der i Fjældvidderne helt inde mod Indlandsisen træffes gamle Skydevolde, bag hvilke de lurede paa Renerne, og Hytter; stundom er disse, fortælles der, byggede i Hvælvingform af Sten alene, rimeligvis paa lignende Vis som »Faareborgene« paa Island. Disse Hytter benyttes endnu for en Del af Grønlænderne paa deres Jagtture.

Da vore Undersøgelser ved Kilârsarfik var sluttede, gik vi over Bugten til en tæt mod Syd beliggende Vig, der skyder sig temmelig langt ind i Landet, og her, ved Umîviarssuk (Ruingr. 52) traf vi en af de største og de smukkeste Hjemmemarker, som jeg overhovedet har set i Grønland, Østerbygden indbefattet. En vældig Bevoksning af Marehalm og Græs dækkede Husene, som dog sporedes, men oppe under Fjældskraaningen mod Nord stod Ruiner af et Forraadshus, opført af Sten alene, paa en lille Fjældafsats, og ikke langt derfra, laa en indhegnet Fold op ad Fjældsiden.

Umîviarssuk-Gaarden ligger nogle faa hundrede Meter fra den Vej, ad hvilken FRIDTJOF NANSEN lod Bagagen føre frem til den Odde (ved hans Teltplads Nr. 42), hvorfra han og SVERDRUP afrejste til Godthaab med den af dem byggede Sejldugsbaad.[1].

Ca. 1½ Kilometer Øst for Umîviarssuk og omtrent oppe paa Ryggen — ligeledes tæt Nord for ovennævnte Route — fandtes en anden stor Gaard (Ruingr. 52 a), hvor der endnu stod Mure af et betydeligt Udhus af Sten. Begge disse Gaarde laa iøvrigt i de herligste Omgivelser, kransede af Skraaninger med El, Dværgbirk, Pil, Lyng, Boller, Krækkebær o. s. v. At der var Vildt i Mængde fik vi Beviser for. Rensdyrspor saas mange Steder, en Snehare blev skudt paa det gamle Tún, Ryper saas ogsaa. I Krattene kvidrede Laplandsverlinger og Snespurve, i Fjældene øjnedes Ravne og Ørne — og i Bugten trak Skalleslugere, Graaænder o. s. v. hen over Vandskorpen.

Den 7. Juni brød vi op fra Teltpladsen i den dybe Vig ved Umîviarssuk.

Vi steg i straalende Vejr op paa den omtalte lave Ryg og vandrede gennem frodigt Krat mod Øst hen over lyng- og mosklædte Strækninger, hvor Foden sank dybt i. Snart kunde vi fra Ryggen se ned paa de store Lersletter, hvor Elven fra »Austmannadalen« krummede sig frem i sit grundede Leje, ad hvilket Nansens Baad saa møjsommeligt blev bragt frem.

I Syd saa vi langt frem gennem en skøn Dal, hvorfra en Elv bredte

[1] Jævnfør DIEDRICHSON's Kort over »Austmannadalen« i Nansens »Paa Ski over Grønland« (Kristiania 1890).

sig ud paa Lersletten. Den var kranset af høje Fjælde, i og bag hvilke Renjægerens Eldorado findes. Derhen plejede Folk fra Bopladserne i Godthaab-Fjord, særlig om Sommeren, at foretage lange Jagtudflugter til Fods. Med tunge Byrder, Telte, Kogeredskaber m. m. paa Ryggen og Kajakkerne paa Hovedet, vandrende Mænd, Kvinder og Børn afsted, som oftest fra Bunden af Pisigsarfik, men stundom ogsaa fra Ameragdla for i nogle Uger at nyde Teltlivets og Jagtens Glæder i dette herlige Land, hvor der vrimlede af Ren, Harer og Fuglevildt, og i hvis Elve Laksen stod. Paa saadanne Udflugter gik

a (John Møller fot. 1903)

Fig. 6. Udsigt til Bunden af Ameragdla fra Terrænet i Nærheden af Ruingr. Nr. 52. Lerfyldt Bugt til venstre, som gaar ind til Gr. 52 b og 52 c.
a: Pynten med Nansens og Sverdrups Teltplads Nr. 42.

Grønlænderne stundom ca. 40 Kilometer paa én Dag, som f. Eks. fra Bunden af Pisigsarfik mod Syd gennem Kapisilik-Dal med de mange Nordboruiner og Søer, videre over Fjældene til Mundingen af »Austmannadalen«, hvor de plejede at sove den første Nat i Nærheden af det Sted, hvor Nansens Baad blev bygget (Ruingr. 52 c). Næste Dag gik Turen videre mod Syd til en stor Sø, hvor den største Nordbogaard i Vesterbygden, efter Grønlændernes Sigende, skal have ligget (Ruingr. 54), og til hvilken Vejen i vore Dage kun gaar over en som oftest opsvulmet Elv, der maa passeres paa Flaader, sammenbundne af Kajakker.

Ogsaa Landet mod Øst og paa begge Sider af »Austmannadalen«

var Maal for Renjægernes Jagtudflugter, og her ved Randen af Indlandsisen fandtes et udmærket Jagtrevier, saaledes som ogsaa Nansen og Knud Rasmussen beretter[1].

Det var meget anstrængende Vandringer, Grønlænderne foretog med deres Familier til disse Jagtomraader, og stundom hændte det, at Kvinderne, navnlig de unge, segnede under Byrderne paa Vejen. Men havde man først naaet Jagtterrænet og slaaet Teltet op der, eller maaske indrettet sig i en af de gamle Nordbostenhytter, var Livet kun idel Fornøjelse. Grønlændernes Jagtiver forledte dem stundom paa disse Udflugter til at skyde langt mere Vildt, end de havde Brug for eller kunde hjemføre.

(D. B. 1903.)
Fig. 7. Ruingr. Nr. 52 c (*a*) ved Nansenip Tupeĸarfik paa Jøkelgærdet.

I Sommeren 1902 foretog saaledes Jægere fra Umanak en stor Nedslagtning af Rener netop i disse Egne, idet 5 Mand i Forening paa en Jagtudflugt dræbte 47 Dyr, af hvilke de utvivlsomt ikke engang havde hjemført Skindene, endsige Kødet. Det er senere bleven Grønlænderne forbudt at nedslagte flere Dyr, end de har Brug for, og det er yderligere paalagt dem, altid at hjemføre fra Jagtpladsen alle brugelige Dele af de fældede Dyr.

Til Trods for denne hensynsløse Nedskyden var, som det af alle paastodes, Rensdyrenes Antal i Godthaab-Distrikt i stærk Stigning ved Aarhundredskiftet. Aarsagen var vistnok den, at Dyrene gennem en længere forudgaaende Periode havde faaet Lov at formere sig i Fred.

[1] I KNUD RASMUSSEN's Indberetning om den i 1905 udsendte Ekspedition for at undersøge Betingelserne for Rensdyravl i Grønland (»Atlanten«, III. Bd.) findes fortrinlige Oplysninger om Rensdyr i disse Egne.

Man havde en Tid ikke lagt Vind paa denne Jagt, der ikke betalte sig saa godt som Sælfangst og Fiskeri, hvilke Erhverv begge foregaar paa samme Tid af Sommeren. For ca. 60—70 Aar siden indhandledes der af Handelen aarlig omkring 25,000 Rensdyrskind, og der nedlagdes maaske det dobbelte Antal Rensdyr i hele Grønland; nu i 1903 drejede Indhandlingen sig kun om ganske faa Stykker. Sagen var, at Grønlænderne i Virkeligheden ikke bryder sig stort om Kødet; de foretrækker langt Sælkød, og Rensdyrskindet har heller ikke den Værdi for dem som Sælskind.

Efter at have passeret Lersletten ved Lavvande, steg vi op over den ret stejle Fjældside nord for Nansens Teltplads (»Nansenip Tupeĸarfik«), hvilken vi snart øjnede nede ved Foden af Jøkelgærdet. Der laa det lille Vandhul, ved hvilket Teltet i sin Tid stod, og oppe paa Skrænten af Jøkelgærdet saa vi Vidiekrattet, hvortil Nansen vandrede for at hugge Grene til Brug ved Baaden. En lys, hvidgul Flade øjnedes i Krattet lige ved Vandhullet; den lignede ganske de Steder, hvor Nordboerne har holdt til, — vore Folk berettede ogsaa, at der virkelig sammesteds fandtes en Hustomt fra de gamle »Kablunakkers« Tid. Vi steg ned i Dalen og fandt øjeblikkelig den omtalte Ruin paa en med Græs overgroet Plads. Nogen Gaard har næppe ligget her; derimod har Stedet sandsynligvis snarere været benyttet som Sætersted om Sommeren, maaske ogsaa som Faarestald om Vinteren, i Lighed med, hvad der tidligere var Skik paa Island, hvor saadanne Etablissementer ofte fandtes længere borte fra Gaardene, paa de fjærnere Græsgange.

Den, der ikke tidligere har set saadanne sammenfaldne Tomter, vil let gaa forbi dem uden at opdage noget mærkeligt, navnlig Sommer og Efteraar, naar Omgivelserne er grønne og har samme Farve som det om Tomterne fremspirende Græs. Nansen og Sverdrup havde saaledes bygget deres Baad kun nogle faa Skridt fra den gamle Sæter, ligesom de ogsaa inde i selve »Austmannadalen« er passeret to Punkter, hvor der, efter Grønlændernes Sigende, findes lignende Tomter af Hytter eller Sætere fra Nordboernes Tid.

Grønlænderne havde iøvrigt siden Nansens Grønlandsfærd, været meget interesserede i at undersøge den Vej, han og hans Rejsefæller kom. De havde gentagne Gange været helt inde ved det Sted, hvor Nordmændene kom ned ad Isen. Herfra havde de hentet, i det mindste én af de efterladte Slæder, ligesom de havde hjembragt forskellige andre efterladte Genstande. De mente, at »Vandet eller Isen« havde taget Resten bort, saaledes noget Slædemateriel; der var altsaa nu gjort rent Bord.

Paa Vejen tilbage opdagede vi, at der i Dalen bag Fjældet nord for Baadbyningspladsen laa endnu en lignende bevokset Plads, der sandsynligvis ogsaa var fra Nordbotiden (52 b).

Under vor Vandring hjem til Teltpladsen, traf vi en Del Vildt, saaledes Ræve, Ryper og Harer, ligesom vi saa en Mængde Renspor,

men selve Renerne traf vi ikke, og vore udsendte Jægere, som skulde skaffe Føde til vor Besætning, havde ligesaa lidt Held i »Austmannadalen« og Fjældene Nord derfor. Antagelig var Renerne nu, da Sommeren nærmede sig, dragne længere op under Indlandsisen, hvorhen vi ikke havde Tid at søge dem.

Endnu adskillige Dage tilbragte vi i Ameralik-Fjorden med Undersøgelse af Ruingrupper, og det lykkedes os at finde enkelte hidtil uomtalte. Da Undersøgelserne her i Fjorden trak ud, og da vi fandt det mere formaalstjenligt at undersøge ogsaa Ameralik-Fjordens ydre Del, sendte vi John Møller over Land til Overbæringsstedet for at hjemføre

(D. B. fot. 1903.)
Fig. 8. Angmagssætter øses op med Hænderne. Ameragdla.

Træbaaden og Depotet til Godthaab, og besluttede selv at gaa tilbage til Kolonien gennem Ameralik i Konebaaden. Føde til vor Besætning fik vi paa forskellig Vis under Vejs. En Dag samlede vi Angmagssætter med vore Hænder, eller øste dem op i Gryder og hvad vi havde ved Haanden, medens Kajakmændene afspærrede en lille Kløft ved Stranden; siden blev der skudt Ryper og Harer, endvidere blev to Rensdyr nedlagte i Bugten ved Ekaluit (Ruingr. 59), hvor der ligger Ruiner af to Nordbogaarde i herlige Omgivelser nedenfor et stort Jøkelgærde. En brusende Elv har banet sig Vej gennem Jøkelgærdet, og i Fjældene ovenfor vokser En, Dværgbirk, Pil og Lyng i Mængde.

Fra de smilende lune og snebare Egne i det Indre af Ameragdla, med de mange Nordbogaarde, gik nu Farten ud efter mod koldere og mere ugæstmilde Egne, hvor Sneen stundom laa helt ned til Stranden.

Vi havde i det Indre af Fjordene gennemgaaende haft varmt og godt Vejr uden Taage, én Dag, den 9de, havde vi endog en meget trykkende Varme paa henved en Snes Grader (R.), og med en Fornemmelse som om, der var Torden i Luften. Grønlænderne led en Del af Varmen, ja en af vore Kajakmænd følte sig endog saa trykket af den, at han for at afkøle sig tre Gange kæntrede rundt med sin Kajak i Vandet. Tordenvejret udeblev, men senere hørte vi, at der samme Dag ogsaa andetsteds havde været »Torden i Luften«, ja Natten mellem den 9de og 10de havde man længere Nord paa ved Sukkertoppen haft et dundrende Tordenvejr med Lynnedslag, et sjældent Skuespil der i Landet, hvilket havde givet Anledning til, at Befolkningen blev greben af Skræk.

Fig. 9. »Hjortetakken«, set fra Nord. (D. B. teg. 1903.)

Ameralik-Fjord, navnlig i sin ydre Del, er meget farlig for Sejlads med Konebaad. Der er kun faa Steder paa de høje, stejle Klippekyster, hvor man kan lande. Hyppige Storme, navnlig ind ad Fjorden med paafølgende svær Sø, bevirker ofte, at Sejladsen i flere Dage standser. Ogsaa vi laa vejrfaste et Par Gange i en Dags Tid.

Kun paa et Par enkelte Steder i Vige eller snævre Smaadale, har der været Opholdssteder for Nordboerne, mulig kun i Sommertiden, naar Angmagssætterne skulde indsamles.

Vi traf dog Rester af, som det synes, en lille Gaard ved Kasigiánguit (Ruingr. 60).

I det hele og store kan man sige, at Ameralik næsten ikke har været beboet i sin ydre Del, hvilket jo iøvrigt er i Overensstemmelse med, hvad der andetsteds er Tilfældet i de af Nordboerne bebyggede grøn-

landske Fjorde. I Bugten ved Kasigiánguit laa der Folk fra Kangek i Telt for at fiske, jage og fange Sæler. Her havde vi atter Lejlighed til at skaffe vore Folk Føde, og det tilmed deres kæreste, nemlig Sælkød. Trods den indtrædende Regn, kogte den store Gryde da ogsaa lystigt til langt ud paa Natten.

Saa stævnede vi ud af Fjorden, passerede Præste-Fjord paa Ameralik-Fjords Sydside, hvor EGEDE i sin Tid forsøgte Kornavl, dog uden Held, — derpaa drejede vi mod Nord forbi »Hjortetakken« med de prægtige Tinder, og naaede om Aftenen den 13de Juni tilbage til Godthaab.

Som det allerede er antydet, havde dette Aars Undersøgelser ikke omfattet Godthaabs-Fjords inderste Forgrening Kangersunek m. m., men her var af tidligere Forskere foretaget nogle Undersøgelser, navnlig ved Ujaragssuit. Disse Undersøgelser blev imidlertid supplerede i 1916 af Inspektør BENDIXEN, som i anden Anledning besøgte Fjordene her.

Kortfattet Fortegnelse over Nordboruinerne i Fjordene ved Godthaab.

En detailleret Beskrivelse af de enkelte Ruiner i Grupperne vil ikke blive givet her, navnlig fordi Husvæggenes stærke Sammenstyrtning og den stærke Overgroning er til Hinder for en virkelig paalidelig Bedømmelse. I Hovedsagen vil derfor kun de vigtigste Grupper blive omtalte lidt nærmere, eller der vil blive henvist til tidligere fremkomne Beskrivelser; medens de mindre Grupper kun vil blive betegnede ved nogle faa Bemærkninger, der navnlig vil gaa ud paa at klargøre, om det drejer sig om Gaarde eller kun om enkeltliggende Huse, Folde o. s.v.

Endelig vil der blive givet Oplysninger, ved Hjælp af hvilke Ruinerne kan findes af efterfølgende Forskere.

Godthaab-Fjord.

Ruingruppe Nr. 1. Ifølge Bendixen findes paa en lille, planeret Plads bag en lav Pynt indenfor Øen Kekertak utydelige Rester af et Hus og i kort Afstand fra dette et Par mægtige Sten, der har dannet den ene Side af en lille Bygning. (Ruinen omtales ogsaa i Medd. o. Gr. 8. H.).

Ruingruppe Nr. 2. Lidt Nord for den smalle, lave Landtange, som forbinder Halvøen Jvnajuagtok med Fastlandet, skal findes Ruiner af nogle faa Huse. (Medd. o. Grl., 8. Hefte).

Ruingruppe Nr. 3. Ved en lille Bugt noget Nord for Grønlænder-Teltpladsen Karra (udt. »Garkra«) omtales (Medd. o. Grl., 8. Hefte) en enkelt Ruin, der efter Grundplanen (Tavle VII a) at dømme maa være en Faarefold. Grønlænderne siger, at der er flere (3?) overgroede Huse ved: »Igdlorssuit«, med hvilket Navn de iøvrigt betegner baade Ruingr. Nr. 2 og Nr. 3.

Ruingruppe Nr. 4. Bendixen skriver: Paa en sumpet Skraaning ved Foden af en stejl Fjældvæg, der Vest for Pynten Kugssangassorssuak skærer sig ind i Landet, ligger ca. 300 M. fra Stranden, to ret tydelige Ruiner i Forlængelse af hinanden, og lidt ovenfor disse en tredje, der synes at indeholde »Baasesten«. Ruingruppen, der vistnok omfatter en lille Gaard, er rimeligvis den samme, der omtales i »Grønlands historiske Mindesmærker« (III, Side 841), som beliggende ved Igdlorssuit (jvf. Medd. o. Grl., 8. Hefte). Grønlænderne omtaler flere overgroede Ruiner.

Ruingruppe Nr. 4 a. Manitsok. Naar man fra foregaaende Ruingruppe vandrer omtrent 2 km. i Nordvest over en Ryg, findes i det mindste 2 Ruiner i en Lavning. (Grønlænder Medd. 1903).

Ruingruppe Nr. 5. Lidt Nord for Pynten Kugssangassorssuak (Kugsangarsorsuit) findes iflg. Medd. o. Grl., 8. Hefte mulig en Nordboruin. Bendixen fandt her i 1916 en almindelig benyttet grønlandsk Sommerplads med Teltringe; men ingen Ruiner fra Nordbotiden. En Fælde godt 200 M. o. H. lidt indenfor paa Pynten formodes ifl. Medd., 8. Hefte at skrive sig fra Nordboerne.

Ruingruppe Nr. 6. Paa Vestsiden af Fjordarmen Ujaragssuit findes, iflg. Medd. o. Grl., 8. Hefte, en temmelig stor Slette med 3 Ruiner. Bendixen fandt endvidere her Rester af et fjerde, mindre Hus. De hidrører rimeligvis fra en Nordbogaard.

Ruingruppe Nr. 7. Ved Ujaragssuit langt inde i en Bugt af Godthaab-Fjord i Nærheden af en Lakselvs Udløb findes en stor Ruingruppe paa en terrasselignende Slette, hvilken allerede omtales af Hans Egede i hans »Relation«. Blandt Ruinerne findes den bedst bevarede i hele Godthaab-Distrikt; den danner næsten en Kvadrat (19′ 10″ × 19′ 4″) og staar med Vægge paa indtil over 9 Fods Højde. En Døraabning findes paa den nordøstlige Side. Murene er indtil 3 Fod tykke og byggede af store Stenkvadre fra de i Egnen værende Fjælde; men der ses — ifølge J. A. D. Jensen og Ryder — ingen Kalk eller andet Bindemiddel. Stenene er lagte med megen Omhyggelighed og enkelte bærer Spor af at være tilhugne. Ved at rydde nogle af Stenene i Grunden til Side, stødte man paa et Lergulv, belagt med Skærver. »Ved Gravning fandtes kun en Stump Vægsten og noget, som kunde ligne forkullet Træ. Indvendig paa den nordvestlige og sydøstlige Mur findes 5′ 9″ over Jorden anbragt en 4—5″ bred fremstaaende Kant, som synes at kunne have dannet Underlag til et Gulv. Tæt under dette Fremspring ses enkelte Steder gennemgaaende Huller i Murene

omtrent af Form som Skydeskaar, dog ikke fuldt kendelige. Efter Kleinschmidts Udsagn var der, da han besøgte Ruinen (hvornaar vides ikke) tydelige Spor af et Vindue over Døren, men denne Del af Muren maa nu være falden ned; i det Hele ses ikke andre Aabninger i Murene, end de ovenfor nævnte. — Bygningen gør ikke Indtryk af at have været beboet, især da der i dens Nærhed findes andre Ruiner af den almindelige Art. Til Kirke synes den at have været vel lille, og den Omstændighed, at der ikke har været Vinduer, eller i alt Fald kun et, taler ogsaa imod en saadan Antagelse«. J. A. D. Jensen og Ryder anser Husets oprindelige Bestemmelse som meget uklar. Murenes nøjagtige Retninger er retv. N. 55° Ø.— S. 55° V. og N. 35° V.— S. 35° Ø.

Medens det altsaa er uafgjort om, hvorvidt denne Ruin kan have været Kirke, er der blandt Gaardens andre Ruiner en stor Indhegning 260 Skridt NØ. t. Ø. ½ Ø. fra førstnævnte Ruin. »Dens længste Side, der har Retningen N. 60° Ø. — S. 60° V. er 97 Fod, den korteste 72 Fod lang. Murenes Tykkelse er gennemsnitlig 5½ Fod. Opad den nordvestlige Mur, nærved det nordlige Hjørne, fandtes en Grav, der ligner de almindelige grønlandske, om den end er opført af noget større Sten (formodentlig fordi disse har været lige ved Haanden i Muren). Inden i Indhegningen ses Levningerne af en Bygning, opført af meget store Sten. Dens Dimensioner, der er noget vanskelige at bestemme, er omtrent: Længde 28′, Bredde 21′. Indeni denne Bygning ligger to meget store, flade Sten, ca. 4—6″ tykke, der ifølge Kleinschmidt tidligere skal have udgjort én Sten«. —

»Den indre Bygning kan muligvis nok have været en Kirke, der laa i Indhegningen, men det Hele er for sammenfaldent, til at man kan afgøre det med Vished«.

THORHALLESEN betegnede allerede Indhegningen som en Kirkegaard. Ruingruppen repræsenterer i alle Tilfælde en stor Gaard.

Ruingruppe Nr. 8. Ved Bræen paa Nordsiden af Ujaragssuits nordøstlige Arm fandtes tidligere, efter Grønlændernes Sigende (1903), flere Ruiner. Bendixen meddeler (1916), at andre Grønlændere paastaar, at der her ingen Nordboruiner findes. Mulig er saadanne ødelagte af Isen, som nu (iflg. Medd., 8. Hefte) »skyder sig langt frem, medførende store Lermasser, som afsættes i Fjorden, saa at den falder tør ved Lavvande«.

Ruingruppe Nr. 9. Paa Landet Kavdlunâtsiait findes en Del Jagthytter fra Nordbotiden, hvilke Grønlænderne stundom benytter. (Jvf. Medd. o. Grl., 8. Hefte samt Grl. hist. Mindesm. III, S. 838).

Ruingruppe Nr. 10. I den nordlige Vig af Bugten ved Majuala, N. for en lille Elv og ca. 300 Skridt fra Stranden ligger, ifølge Medd. o. Grl., 8. Hefte, en Bunke overgroede Sten med Antydning af Væg mod Syd. Omkring Ruinerne er en frodig Vegetation. Ogsaa Grønlænderne mente (1903), at der var et Par Hustomter.

Ruingruppe Nr. 10 a. En anden Ruin skulde, efter Grønlændernes

Sigende, findes ved førnævnte Bugts sydlige Vig. Den fandtes ikke af J. A. D. Jensens (Bildsøes) Ekspedition (jvf. Medd. o. Grl., 8. Hefte, Bendixen skriver (1916): Paa en vegetationsfattig Terrasse i Bugten Majuala træffes en af de ogsaa andetsteds fra kendte Rækker af Sten, paa hvilke Grønlænderne morer sig med at hoppe fra Sten til Sten, og som de mener skriver sig fra Nordboerne, samt 2 grønlandske Teltringe, men ingen Nordboruiner.

Ruingruppe Nr. 11. Ved Sarkanguak (ɔ: den lille Solside), paa Sydsiden af Landet Ivisârtok, fandtes (1903), efter Grønlændernes Sigende, flere Ruiner paa et meget frugtbart Sted.

Bendixen siger (1916): Foran Bræranden danner her to ret snævre Dale Indskæringer i det stejlt affaldende Kystland. I begge disse Dale findes Ruiner ved Bredden af en Elv, der gennemstrømmer hver sin Dal.

Kangersunek

eller Godthaab-Fjords inderste mod Sydøst vendende Fjordarm, begrænses mod Øst af det høje Land Nunatarssuak, der falder stejlt af mod Fjorden. Mod Vest begrænses denne ogsaa af ret stejle Fjældpartier, hvis Højde er mindst paa Tangen over til Pisigsarfik.

I Bunden af Fjorden udmunder en Bræ fra Indlandsisen, og tæt ved denne kommer en anden ned fra Øst. Sidstnævnte naar dog ikke Fjorden; men afsmelter forinden paa en Lerslette.

Efter Grønlændernes Sigende var Bræerne tidligere ikke saa høje som nu og fladere, og Isen skød sig ikke saa langt frem, hvilket ogsaa erkendes deraf, at den nu har naaet en Nordboruin (16), som tidligere laa urørt[1]. Kangersunek er dækket af Is den største Del af Aaret, i Reglen fra Begyndelsen af Oktober til Begyndelsen af Juni. I Sommermaanederne er Fjordisen borte; men da er Farvandet opfyldt af en Mængde Kalvis. I Juni og Juli Maaneder er det endnu vanskeligt med Baad at komme ind i Fjorden. August er, efter Grønlændernes Sigende, den bedste Maaned for dem, der vil færdes i Fjorden; dog bør Træbaad benyttes. I Sommertiden færdes Grønlænderne ikke meget i Kangersunek; men om Vinteren, ved Foraars- og Efteraarstid gaar Jægere fra Bopladserne Umanak og Kornok ikke saa sjældent over Tangen fra Pisigsarfik for at drive Jagt i Nunatarssuak-Fjældene, og for at tilse deres Rævefælder der. I Fjorden findes mange Sæler hele Aaret rundt, særlig om Foraaret, hvorfor Grønlænderne ofte gaar paa Fangst her. Stundom skyder de Bjørne, der af og til træffes ved Fjordbredderne.

Nunatarssuak, Højlandet Øst for Kangersunek, er i det hele taget et udmærket Jagtterræn, hvor Harer, Ryper og Rensdyr træffes i Mængde. Her skal, efter Sigende, ligesom i Egnen N. for Ujaragssuit

---

[1] Giesecke omtaler under 12. August 1808 denne Ruingruppe (Medd. o. Grl., 35. Hefte).

(John Møller fot. 1903.)

Fig. 10. Bunden og søndre Del af Kangersunek, set fra Tangen mellem denne Fjord og Pisigsarfik. Hinsides Fjorden ligger Landet Nunatarssuak med Ruingr. Nr. 14—16.

fra gammel Tid findes enkelte gamle Jagthytter og Teltpladser, som af og til benyttes endnu, og som vilde blive meget mere benyttede, om Adgangen til Landet ikke var saa vanskelig, selv i Sommertiden. Fjordvejen er farefuld paa Grund af de kalvende Isfjælde, og Vejen over Land fra Nunatarssuaks nordvestlige Hjørne er yderst stejl og besværlig.

At Nordboerne har kunnet begaa sig paa dette uendelig afsides Sted finder sin Forklaring i Fjældenes Rigdom paa Vildt og de gode Fangstforhold i Fjorden. Samfærdslen har rimeligvis for en stor Del fundet Sted, naar Fjorden var islagt.

Grønlandske Vinterboliger findes slet ikke i Kangersunek, derimod skal der være enkelte gamle Sommerteltpladser (ved 13 a og 16), som vel kun en sjælden Gang benyttes, dog er der ingen paa Fjordens Vestside.

Nordboruinerne ligger alle, maaske paa en enkelt Undtagelse nær, paa Fjordens Østside, medens Vestsiden gennemgaaende er blottet for saadanne; dog menes der at være en Ruingruppe i Højde med Amitsuarssuk (Øst for Nr. 20), men et Stykke fra Kysten af Kangersunek, ligesom Bendixen (1916) omtaler en Ruin Øst for 28, ligeledes i Nærheden af Kangersunek (se nedenfor). Beliggenheden af nedennævnte Ruingrupper 12—16 er ikke aldeles sikker. Grønlænderne har vist nogen Usikkerhed i deres Angivelser, og Bendixen har ikke faaet Lejlighed til at besøge alle de af dem opgivne Steder.

Ruingruppe Nr. 12. Den paa Kortet i Medd. o. Grl., 8. Hefte angivne Ruin, mente Grønlænderne ikke eksisterede (1903). Det er dog formentlig den, der af Bendixen fandtes lidt østligere og hvorom han skriver: Ved Narssak mellem en stejl Pynt og Bræenden ligger en lille Ruin paa Skraaningen umiddelbart over Fjorden. En Del af Tomten er gledet i Vandet.

Bendixen skriver fremdeles: Østsiden af Kangersunek er stejlt affaldende, undtagen paa enkelte Steder, hvor Dalstrøg fra Kysten gaar ind i Landet. I hver af disse Dale findes Ruiner fra Nordbotiden, tildels langs Kysten.

Ruingruppe Nr. 13. Ved Manitssuak eller Mánigssuak findes, efter Grønlændernes Sigende, en lille Ruin, af hvilken en Del ligger under Vandet. Der er her kun en lille beboelig Plads under et brat Fjæld. Ovenfor ligger en Sø, hvorfra der kommer en større Elv. Bendixen oplyser, at »Ruinerne af en mindre Bygning«, efter Grønlændernes Sigende, findes i en ret højtliggende Dal med stejlt Affald mod Fjorden.

Ruingruppe Nr. 13 a. Ved Igdlorssuit findes en stor beboelig Plads ved en Elv. En større Ruin er, efter Grønlændernes Sigende, synlig. Bendixen siger: I Mundingen af en smuk bred Dal, der skraaner jævnt opad, findes, umiddelbart ved Stranden paa en stor frodig Hjemmemark, nord for en lille Elv ca. 14 Tomter. De fleste er stærkt sammenfaldne, men adskillige er dog ret betydelige, saaledes navnlig en af Tørv og store Sten opført 4 m bred og 11 m lang Bygning med tydelig Indgang paa Sydsiden og med en større Tilbyg-

ning mod Øst. Denne Ruin ligger umiddelbart indenfor det ret tydelige Túngærde, der begrænser Hjemmemarken, ind ad Landet til. I Nærheden af Stranden er opført en lille Bygning midt i en større Indhegning, der vistnok har været brugt som Skillefold, og da ogsaa andre af Ruinerne utvivlsomt har været benyttede i samme Øjemed, maa det antages, at der har været stort Faarehold paa Pladsen.

Ruingruppe Nr. 14. Ved Katsigsut findes, efter Sigende, en Ruin, beliggende højt til Fjælds.

Ruingruppe Nr. 15. Ved Umîvik findes, efter Grønlændernes Sigende, en stor beboelig Plads med mange, tildels overgroede, Ruiner. Dette stemmer med, hvad Bendixen meddeler: at der her, efter Grønlændernes Udsagn, findes endnu flere og større Ruiner end ved Igdlorssuit.

Ruingruppe Nr. 16. Ved Sarkarssuak, tæt op til Bræen, findes efter Grønlændernes Sigende, en stor beboelig Plads, hvor der (1903) kun findes en ikke synderlig stor Tomt; men hvor der tidligere har været flere, som menes at være bortskyllede af en Elv eller ødelagte af Isen.

Giesecke, der som omtalt besøgte Stedet i 1808, beretter, at der tæt op til Bræen findes en ca. 50 Fod lang Ruin med 3 Hovedafdelinger, medens andre Bygninger paa denne Plads menes at være forsvundne under Isen.

Landet mellem Kangersunek og Godthaab-Fjords sydligste Forgreninger er højt og paa sin vestlige Side dybt indskaaret af Fjorde og Bugter, i hvilke der findes adskillige Nordboruiner, og hvor der, navnlig i de ydre Dele, endnu ses Ruiner af enkelte gamle, eskimoiske Vinterboliger, foruden at der hist og her træffes Vidnesbyrd om, at disse Mennesker har haft Sommerteltpladser her.

Ved Kangiussak-Fjord findes Nordboruiner paa to Steder. Grønlænderne sagde (1903), at der paa begge Steder fandtes godt Græsland; men Ruinerne var overgroede og syntes ikke store. Dette stemmer med de seneste Oplysninger.

Ruingruppe Nr. 17. Ved Igdlunguit paa Fjordens Nordside, siger Bendixen, at der ret højt over Stranden findes en jævnet Hjemmemark, men Ruinerne er helt forsvundne.

Ruingruppe Nr. 18. Ved Avdlarussat i Bunden af Fjorden, siger Bendixen, at der paa en flad Moræneslette mellem en lille Elv og Stranden findes 3 Ruiner, hvoraf den største er velbevaret, ca. 9 m lang, 4½ m bred. Ved en snæver Gang staar den i Forbindelse med en anden 4½ m × 5 m stor Bygning, i hvilken man endnu skelner 4 Baasesten med en indbyrdes Afstand af ca. 80 cm.

Ruingruppe Nr. 18 a. Itive. Paa Nordsiden af Bugten, lidt udenfor dennes Bund laa, ifølge Grønlændernes Sigende (1903), en Plads med græsrigt Omland. Her saas overgroede Nordboruiner og gamle eski-

moiske Vinterboliger. Ved Ruinerne fandtes en Sø, som ved Højvande stod i Forbindelse med Havet. I Søen var efter Sigende Havtorsk (Sârugdlit). Det er dog, efter Bendixens Sigende (1916), vistnok en Fabel. Han bemærker iøvrigt, at der her findes en lille jævnet Plads, hvilket tyder paa, at den har været benyttet af Nordboerne. Der findes Ruiner af et stort grønlandsk Hus, ved hvis Gavl er en afrundet Tilbygning af større Sten, end Grønlænderne i Almindelighed anvender; den er muligvis Rester af et gammelt Nordbohus.

Ruingruppe Nr. 18 b. I den lille Fjord, Pâtussok, langt inde i samme paa Nordsiden, fandtes (1903), efter Grønlændernes Sigende, en lille Plet med Nordboruiner, som for en stor Del var bortskyllede. Bendixen meddeler (1916), at der her findes utydelige Rester af Nordbobebyggelse paa en nogenlunde jævn Slette i Nærheden af Fjordbunden.

Særlig Sydsiden af Fjorden er kranset af stejle Fjælde.

Amitsuarssuk er en smal og dyb Fjordarm med stejle Fjældsider. Fjorden har langs Nordsiden, iflg. Bendixen (1916), høje Fjælde med et ganske smalt Forland omtrent fra Midten af Fjorden til dens Kringua (Bund). Paa denne Fod ligger i kort Afstand fra hinanden to Nordboruiner; Grønlænderne kalder Ruinerne ydre og indre Igdlorssuakasik:

Ruingruppe Nr. 19. Yderst ude ses Rester af et lille Hus (4 m × 4 m), og indenfor dette paa en Lerskrænt en ret utydelig Tomt, hvoraf en Del er bortskyllet.

Ruingruppe Nr. 19 a. I Bunden af Fjorden paa begge Sider af en lille Elv findes utydelige, næsten helt forsvundne Ruiner. Landet er ret frugtbart. Langs Elven vokser en Del Græs og paa dens nordre Side tæt Pilekrat og frodig Urtemark langs Skraaningen af en Terrasse, paa hvis Overflade findes en velbevaret Faarefold af butkantede Sten. 12 m lang, 2 m bred, 1,3 m høj. Udgangen findes paa Sydsiden og er helt bevaret.

Grønlænderne meddelte (1903), at der fandtes Nordbotomter paa begge Sider af den meget lakserige Elv, ved hvilken de i Juni Maaneds Slutning plejede at ligge i Telt for at fange Laks. De meddelte endvidere, at der ved Mundingen af Amitsuarssuk, paa sammes søndre Side, fandtes Vægsten (Klebersten).

Fra Bunden af Amitsuarssuk er der Overgang til Kangersunek gennem en Dal. Man kommer først til en Sø, hvorfra Elven løber i Vest til Amitsuarssuk, og ved hvis Nordside Grønlænderne meddelte (1903) at de stundom havde Teltplads. Efter ialt 3 à 4 Timers Gang fra Fjordbunden kommer man til en anden Sø, Taserârssuk (Taserssuak i Medd. o. Grl., 8. Hefte) med Afløb mod Øst. Ved denne Sø har, ifølge Bendixen (1916), Dalen en betydelig Bredde med frodigt Græs: »hvad man ellers kun træffer faa Steder i Godthaabs-Fjorden udenfor de dyrkede Hjemmemarker«.

Ruingruppe Nr. 20. Nâlagfik (»Kirken«). Her findes Ruiner af

en Nordbogaard. Bendixen meddeler (1916): Ruinerne, der ligger nord for Søen i Grupper paa en jævnt skraanende Slette, er stærkt overgroede, men ret betydelige i Omfang. Den østligste er ca. 12 m lang, 5,30 m bred i Retning ØSØ; til denne slutter sig en Del ubestemmelige Rester af Jordvolde med Antydning af enkelte Rum paa den østlige Side og en større Bygning paa Sydsiden. Den anden Gruppe bestaar af et enkelt Hus, der ligger i Retning SSV, 9½ m lang, 5 m bred. Muren er vel betydelig mindre ødelagt end den i første Gruppe, men dog stærk sammenfalden.

Grønlænderne kalder Stedet, hvor Ruingruppe 20 ligger, for Nâlagfik, hvilket, efter Oplysninger vi modtog i 1903, skulde betyde »Kirkestedet« i det Sprogbrug, som anvendtes af de Grønlændere, der havde været knyttede til Herrnhut-Missionens Stationer.

Rimeligvis ligger der dog en Misforstaaelse til Grund herfor. At der skulde have været Kirke her i Nordbotiden er ikke troligt, eftersom Stedet har en afsides Beliggenhed og man ikke kunde komme hertil i Baad. Grønlænderne kunde iøvrigt ikke forstaa hvorfor Stedet havde faaet netop Navnet »Nâlagfik«[1].

Grønlænderne angav (1903), at der Øst for Nâlagfik fandtes endnu en Ruingruppe, nærmere Kangersunek.

Ruingruppe Nr. 21. Ved Igdlunguak findes en Stenrække, hvor Grønlænderne og tidligere Nordboerne morede sig med at hoppe fra Sten til Sten. (Medd. o. Grønl., 8. Hefte). Lignende findes andetsteds i Pisigsarfik. Stor Græsplads. Grønlandske Vinterboliger findes paa Stedet.

Ruingruppe Nr. 22. Ved Nunakarfigssuak, paa en lille Holm, under det stejle Fjæld Pisigsarfik findes (Medd. o. Grl., 8. Hefte), Grundvolden af et Hus. Pladsen synes, fra Fjorden set, ret stor. Grønlænderne siger, at der er flere sammenfaldne Ruiner.

Til dette Sted, i Forbindelse med det nævnte Fjæld, Pisigsarfik, som har givet hele Fjorden Navn, knytter sig Sagnet om Bueskydningen (Rink: »Esk. Eventyr og Sagn«. — 1866, S. 205—206).

Ruingruppe Nr. 22 a. Ved Tavtat[1], en stenfyldt lille Odde nedenfor den meget stejle Fjældvæg, findes de i Medd., 8. Hefte (under Nr. 23) beskrevne Ruiner. Sammesteds findes yderligere en Stenrække, som den under 21 nævnte. Den løber fra Stranden op i Retning af Fjældet, er noget uregelmæssig og 168 Skridt lang i NS. De i Medd., 8. Hefte paa Tavle VII f og i Fig. 8 angivne Ruiner er helt tydelige. Under Stenene i Nærheden er der smaa Huler, som de

[1] Ordet »*nâlagpok*« kan bruges om at gaa i Kirke, men vilde, efter Provst SCHULTZ-LORENTZEN's Mening, aldrig bruges om Nordboernes Kirker; Ordet »*nâlagfik*« bruges i Betydningen: Lydestedet; mulig er »*nâlagfik*« kun en Fordrejning af »*nâlavfik*«: Liggestedet.

[1] Der hersker nogen Usikkerhed angaaende Beliggenheden af Ruingrupperne 22—23.

1 (John Moller fot. 1903.)

Fig. 11. Pisigsarfik-Fjord med Fjældet Pisigsarfik (1), set fra Tangen ved Itivnera. Ved Foden af den stejle Fjældside ligger Ruingr. Nr. 21—23.

(H. Rink fot. c. 1860.)

Fig. 12. Pisigsarfik-Fjældkæden. I Forgrunden paa Skraaningen ligger en Ruingr.

kendes andetsteds fra; det er rimeligvis Folde for Faarene og Lammene om Natten. Fig. *g* paa samme Tavle er aabenbart en Skillefold, i hvilken Lammenes Rum er det lille.

Ruingruppe Nr. 23. Ved Kasínguak, ikke langt fra foregaaende, ligeledes under den stejle Fjældside; men i Vigen af en sig ud i Fjorden skydende Odde, ligger paa Skraaningen en stærkt overgroet Plads, paa hvilken der har ligget en ikke lille Gaard. Gamle Nordboruiner af Indhuse ses nærmest Stranden og længere tilbage Udhuse og Folde. I senere Tider har der boet Grønlændere paa Stedet. Deres Hustomter ses paa og ved Nordboernes.

Kapisilik-Dalen ↓

(D. B. fot. 1903.)

Fig. 13. Stenrække, formentlig fra Nordbotiden, ved Ruingr. Nr. 23 b.

Ruingruppe Nr. 23 a. Niviarsiat er en Ruingruppe, tæt Øst for en større Elv, der kommer fra det nu ikke længere saa høje Land. Der ses en stærkt overgroet Tomt 10—15 m over Havet. Den indeholder sikkerlig flere Huse af en mindre Gaard eller større Sæter. Paa Stedet findes gamle grønlandske Teltpladser.

Ruingruppe Nr. 23 b. Paa en Odde, Kuagssugarssuk, hvor der ofte er Grønlænderteltpladser, særlig i Angmagssættiden, findes paa Oddens smalleste, men ikke yderste Parti, en Stenrække — paa langs af Odden — og af samme Slags som ved 21 og 22 a. Dens Længde er ca. 40 m. I en noget uregelmæssig Linie ligger 51 Sten med Mellemrum. De rager ca. ½ m op over Jordoverfladen (Fig. 4 og 13).

Der er her, saalidt som f. Eks. ved 22 a, Tale om, at Stenrækken kan have været anvendt til Gærde o. l., dertil vilde Beliggenheden være

meningsløs. Ejheller ligger nogen af disse Stenrækker paa Steder, hvor man kunde tænke, de havde været brugt som Gang over sumpet Terræn o. l.

Ruingruppe Nr. 24. Ved Igdlorssuit, ovenfor en smal, flad og sandet Strand, hæver sig en stejl Skrænt indtil ca. 20 m over Havfladen. Her har aabenbart ligget en større Nordbogaard. Pil, Dværgbirk og Kvanner har nu tildels dækket Ruinerne. En Køkkenmødding med Kulpartikler, Aske, Kleberstensstumper af Kar o. l. samt Dyreknogler ses paa en Skrænt, som er noget nedstyrtet ved Vandets Bearbejdning af Jordsmonnet. Tæt ovenfor Skrænten ligger en

a *b* (John Møller fot. 1903.)

Fig. 14. Udsigt over Pisigsarfik-Fjords Inderste fra Tangen mellem denne Fjord og Kangersunek.
a: Itivnera Overbæringssted. *b*: Pynten med Ruingr. 23 b.

Klynge Hustomter (Beboelseshuset?), ligesom flere andre Tomter ses i Nærheden, mer og mindre spredt liggende (Udhuse?). En enkelt af dem var opført af Sten og delt i to Rum (4 Skr. × 15 Skr.). Det er aabenbart en Skillefold. Den laa ca. 250 Skr. fra de øvrige Ruiner og dobbelt saa langt fra Stranden, paa det over 30 m høje Plateau. I Medd. o. Grl., 8. Hefte omtales Antydninger af »Stenvolde« (Gærder om Hjemmemarken?).

Ruingruppe Nr. 24 a. Ved Kûgssuak. Et Par hundrede m. fra Stranden og temmelig højt ligger paa en ret stor Hjemmemark en Del Tomter, aabenbart af en Nordbogaard. Foruden en Gruppe Bolig (?)-Tomter ses endnu et Par Ruiner af andre Huse (Stalde? Udhuse?), og et Stykke fra hele Gruppen ses endnu to firkantede Ruiner, der har

været opførte hovedsagelig af Sten (Folde?). Den ene (5 Skr. × 8 Skr.) ligger N. for Hovedgruppen, den anden (3½ Skr. × 5 Skr.) Vest for samme. Sidstnævnte har en Udgang.

Korok Bugt.

Ruingruppe Nr. 25. Ved Korkut skal findes en lille, ikke meget synlig Nordboplads.

I Bugten findes desuden gamle Grønlænder-Vinterboliger.

Angmagssivik Bugt.
(Alángorssuak Bugt i M. o. G. 8).

Ruingruppe Nr. 26. Ved Sulugssugut (ɔ: som ligner en Fiskefinne) i Bunden af Bugten, skulde ifølge ældre Meddelelser findes adskillige Nordboruiner paa et større Græsland og blandt dem et Hus af Sten. Der fandtes efter Sigende (1903) ogsaa mange Kvanner paa Stedet.

Bendixen meddeler (1916), at der ved Sulugssugut sarkâ »i Bunden af Fjorden« (ɔ: Bugten) ved en lav Overgang til Pisigsarfik, efter Grønlændernes Sigende, findes nogle Nordboruiner. Han meddeler videre: Paa en jævnt skraanende Slette mellem Fjældet Sulugssugut og Fjorden (Bugten?) et godt Stykke fra dennes Bund ligger endvidere 3 Ruiner ca. 300 m fra Stranden. Den østligste er 4 m × 4½ m og bestaar af en Del, ret spredt liggende, store Sten. Nordvest herfor ses Rester af en stærkt overgroet Bygning og endelig, nærmere Stranden, Grundstenene til en anden Bygning ca. 4¾ m × 6 m. Vest for denne Gruppe, mellem spredt Pilebevoksning iagttages Antydninger af Huse, men saa usikkert, at intet kan afgøres uden Udgravning.

Længere ude i Fjorden paa et lille Næs indenfor en lav gruset Ø findes to mærkelige Ruiner, opførte af butkantede Sten. Formen er rundagtig og Stenene uordentlig opstablede, men i ringe Højde.

I nogen Afstand herfra, under den højeste Del af Fjældet, ligger endnu nærmere Fjordmundingen 2 Ruiner paa en lav Brink af Ler, begge er stærk sammenfaldne. Tomten af et tredje Hus er delvis forsvunden i Havet.

Ruingruppe Nr. 26 a. Grønlændere meddelte (1903), at der her fandtes en temmelig stor Plads under et brat Fjæld, men Ruinerne var bortskyllede — formentlig altsaa de samme som ovenfor omtalt. Endelig skal anføres at der, efter Lars Møllers Sigende, ved et Næs, Sârfârtussok skulde findes en større Ruin, der var begroet med Græs. Det er fornemlig den, ligeledes foran anførte. Dens Maal angav Lars Møller til 10½ 13 m lang samt 5 à 7 m bred.

I Bugten saas efter Sigende (1903), grønlandske Teltpladser. Ved disse opholdt de Indfødte sig i længere Tid om Sommeren for Nepisætfangstens Skyld. Gamle grønlandske Vinterboliger skal findes paa tre Steder i Bugten.

Ved Pisigsarfiks Sydside.

Nordboruiner skal findes paa følgende Steder, dels ved Kysten, dels et Stykke inde i Landet. Stedsangivelserne variere lidt:

Ruingruppe Nr. 27 a (vestligst) ved Itivnera kitdlek. Bendixen meddeler (1916): Omtrent midtvejs mellem Pisigsarfik og Itivdlek ved Overbæringsstedet, og nær den Sti, der forbinder de to Fjorde, findes en Ruin opført af Sten.

Ruingruppe Nr. 27 ved Itivnera kangitdlek. En enkelt Tomt; ved Bredden af en Sø under Fjældet Pingo (jvf. Medd., 8. Hefte).

Ruingruppe Nr. 27 b (inde i Landet) ved Igdlorsuakasik. Stedet naas baade fra Ruingruppe 27 a og fra 45.

Ruingruppe Nr. 28 c ved Nunakarfigssuak.

Ruingruppe Nr. 28 a ved Ikerakitsok. Paa en Pynt findes en Stenrække af lignende Art som de tidligere omtalte (Ruingr. 21 og 23 b), der menes at skrive sig fra Nordbotiden. Her er Fangststed, navnlig for Stenbidere.

Ruingruppe Nr. 28 b ved Sarkak, inde i Landet.

Ruingruppe Nr. 28. Nord f. Kapisilik findes i Havstokken en enkelt Nordboruin (10 m × $4^1/_2$ m).

Bendixen skriver (1916): I Bunden af Kapisilik, nogle Skridt Vest for Ruin 28, men i lidt længere Afstand fra Stranden end denne, ligger Grundvolden af et Hus ca. 6 m × 5 m.

Paa en Slette, der forbinder Bunden af Kapisilik med Kangersunek, ligger endvidere Grundvolden af et Hus ca. 200 m fra den sidstnævnte Fjord i nogen Afstand fra de Randfjælde, der begrænser Sletten mod Øst. Ruinen er 14 m lang, 8 m bred og synes at indeholde et Par Rum.

Mellem Pisigsarfik-Fjords Bund og Søen Tungmeralik.

I Dalen, gennem hvilken strømmer en Elv, passerende flere Søer ligger flere Ruingrupper, regnet fra Elvmundingen ind efter; de omtales af Thorhallesen, Giesecke o. fl.

Ruingruppe Nr. 29. Ved Kapisilik, større Nordbogaard (Medd., 8. Hefte). Rimeligvis har de under 28 nævnte Huse hørt hertil.

Ruingruppe Nr. 30. Ifølge Medd., 8. Hefte findes der her gamle Udbedringer af Elvlejets Bredder, en Slags Kanaler. Bendixen siger (1916): at den i Medd. omtalte 3 m brede Regulering af Elven findes paa det Sted, hvor denne forlader den første store Sø og nedenfor Ruingruppe 31.

Ruingruppe Nr. 31. Igdlorssuit. Pladsen skal, efter tidligere Angivelser (1903), være større, end de fleste andre i Egnen. En Del Ruiner siges at være synlige. Murenes Omkreds er større end ved Kapisilik. Bendixen siger (1916), at Ruingruppen ligger under et Fjæld, der falder stejlt af mod Kapisilikdalen ovenfor Søen, og Husene er stærkt overgroede.

Ruingruppe Nr. 32. Atânek, Lille Plads, ikke meget synlig. Her findes mange Laks i Elven. Der er fundet Sten med Huller i, hvilke antagelig har været benyttet til Laksegarn.

Bendixen meddeler (1916): Nord for den anden og største af Søerne i Kapisilikdal findes en Slette, dækket af et frodigt Græstæppe. Den skraaner jævnt ned mod Søen Øst for Elven, men har ingen synlige Ruiner.

Nævnte Sø kaldes, ifølge Grønlænderne, Avatsissarfik. Navnet afledes deraf, at en grønlandsk Fanger Syd fra var kommet dertil, bærende sin Kajak med Fangeblære (Avatâk). Det tager en Timestid at passere Søen i Kajak. »Ovenfor Søen« skal ligge et Fjæld, som Grønlænderne (1903) benævnede »Niko«. Mærkelig er dette Ords Lighed med Ordet »Nikur«, som endnu paa Island bruges om en »Vandaand«. »Niko« skal iøvrigt af Grønlænderne bruges om tørret Kød.

Ruingruppe Nr. 33. Bendixen meddeler (1916): Paa Østsiden af den største Sø danner en Bugt en ret dyb Indskæring, der fortsættes i en Dal, gennemstrømmet af to Elve. Ved Foden af det Fjæld, der begrænser Dalen mod Nord, findes 2 Nordboruiner tæt ved et frodigt højt tæt Pilekrat. Den ene er 12 m × 5 m delt i 2 Rum og ret vel bevaret. I ringe Afstand fra denne er et Hus $8^1/_2$ m × 5 m og ligesom det første delt i to Rum. Ruinen er opført af Sten, stoppede med Tørv og Murene staar i en Højde af ca. $1^1/_2$ m.

Ruingruppe Nr. 34. En Grønlænder har meddelt (1903), at der vest for den store Sø findes en formentlig Nordbograv. Den siges at ligge paa en lille Ø, til hvilken man kan gaa over paa Sten i Vandet. Han kaldte Stedet »Arnepase Kapitak«, hvilket skal være »Navnet paa en Høvding«.

Den i THORHALLESENS »Efterretning om Rudera« afbildede Ruin, som skulde findes ved den tredje største Sø er kun en Gengivelse af en islandsk Gaard. Thorhallesen har aabenbart villet antyde, at Ruinerne i Grønland ganske lignede de islandske, hvilket iøvrigt ogsaa fremgaar af hans Tekst. Sigurd Breidfjord gentager Thorhallesens Meddelelse.

Tungmeralik-Sø er 700′ over H. (ifølge I. A. D. Jensen) og ca. 1 Mil fra Bunden af Ameralik.

Bendixen meddeler (1916): Tværs over Elven, hvor denne forlader Tungmeralik, ligger en Del flade Sten, der rimeligvis har tjent dels som Bro, dels været benyttet til Laksefangst, idet Stenene, der tjener som Underlag for Broen er anbragt saaledes, at de danner Render, gennem hvilke Laksen maatte passere paa Vejen op gennem Elven til Søen.

Denne er omgivet af høje Fjælde, der næsten overalt falder stejlt af mod Vandet. Paa Nordsiden trækker de sig dog noget tilbage særlig paa Strækningen fra Elvmundingen til hen mod Midten af Søen, saaledes at der mellem denne og Randfjældene findes lidt fladere Partier, der afgiver Plads for de 3 Ruingrupper, som ligger langs Søen.

Ruingruppe Nr. 35. Nærmest Søens Vestende ligger en Ruingruppe (jvf. Medd. o. Grl. I, S. 28).

Bendixen skriver (1916): Umiddelbart ved Søens vestlige Ende ligger den første, stærkt sammenfaldne Ruin, der kun skelnes som nogle ubestemte Forhøjninger i Terrænet, undtagen i det nordøstlige Hjorne, hvor en tydelig firkantet Fordybning betegner et af Bygningens Værelser. Ruinen er omgivet af en lille Hjemmemark.

Ruingruppe Nr. 36. Bendixen meddeler (1916): Denne Ruin er vel noget sammenfalden, men Murene, der synes opført af Tørv uden Iblanding af Sten, er ret høje og man skelner tydeligt hvert enkelt af de 6 Rum, hvori Bygningen er delt. Rummene ligger i to Rækker, og fra det midterste i den bageste Række fører Husgangen mellem to af Værelserne i den forreste Række ud til Marken.

Nedenfor denne Ruin, der utvivlsomt er Vaaningshuset, ligger en meget stor Hjemmemark, begrænset af en Pynt, som skiller Marken fra Søen. Indenfor Pynten er et Hus opført af butkantede Sten, men kun i ringe Højde (8 Skr. × 5 Skr.).

Ruingruppe Nr. 36 a. Bendixen meddeler (1916): Længere mod Øst, hvor Randfjældene nærmer sig Søen, findes en Ruin nær ved Søen, men skilt fra denne ved en lille Forhøjning. 8 Skr. × 6 Skr. og inddelt i 3 Rum.

Ruingruppe Nr. 37. Findes, efter Grønlændernes Paastand (1916), ikke.

Ruingruppe Nr. 37 a. Øst for Søen Tungmeralik, ca. ½ Dagsmarch fra samme skulde, efter Grønlænderes Sigende (1903), i Fjældene findes en Hytte (ca. 10 m lang og ca. 2 m bred?). Murene var opførte af Sten og stod i Mandshøjde. Taget var dannet af flade Sten. Nogle af dem laa endnu paa Plads. Det antoges at være en gammel Nordbo-Fangsthytte.

Bendixen meddeler, at andre Grønlændere paastod, at det her drejede sig om en grønlandsk Hustomt. Allerede Giesecke, som 1. Juni 1810 besøgte Tungmeralik Egnen, omtaler baade Stenbroen og Jagthytterne.

Om Broen skriver han: »Dies sind ungeheure Felsstükke, welsche die Natur quer durch einen der Seen, an der Nähe des Bergstroms, und zwar am westlichen Ende des Sees quer über gelegt hat, und wirklich das Ansehen einer Brükke haben. Dieser See hängt durch Bergströme mit mehreren anderen zusammen, und die Grönländer fahren auf der Rennthierjagd zuweilen mit Kajaks von Kapisilik in Godthaabsfjord bis an Sermersoak oder dem Eisblink des Ameragliks, von welschem Eisblinke, so wie von dem Schnee der benachtbarten Gebirge diese Seen ihre Wasser erhalten. Sie sind lachsreich und diese Fische steigen besonders im August durch die Bergströme, welsche zum Meere hinabgehen, in dieselben hinauf, daher findet man hoch oben im Lande, zwei bis drej Meilen vom Ende des Fjords entfernt, noch zwei Hausüberbleibsel, das eine gegen Süden, das andere gegen Westen von Steinen aufgeführt, in welschen die alten Normänner vemuthlich im Sommer zur Zeit des Fischfanges

und der Rennthierjagd sich aufhielten, ihre Fische trockneten und ihre Magazine hatten. Ungefähr eine ähnliche Sage haben auch die Grönländer von diesen Gebäuden. Das eine derselben ist noch sehr gut erhalten, und die Mauern, aus gut gewählten Felssteinen erreicht, und noch ziemlich unbeschädigt.«

Ameralik-Fjords Nordside.

Ruingruppe Nr. 38. Kârusulik (ɔ: med Hule). En frodig Vegetation, ligesom paa andre Nordbopladser, vidner om, at her ogsaa har været et beboet Sted (Medd., 8. Hefte). Pladsen kan ikke ses fra Vandet. Navnet hidrører fra en Klippehule.

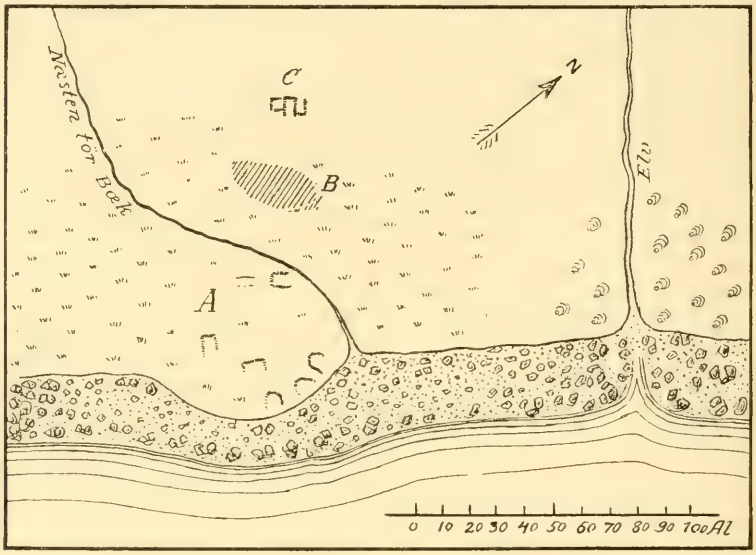

(D. B. 1903.)

Fig. 15. Ruingr. Nr. 44 Ivigssuit (Dagbogsskitse).

Ruingruppe Nr. 39 b. Kuánit. Nu er Pladsen kun lille, men Vandet har bortskyllet en Del. Grønlandske Teltpladser findes paa Stedet.

Itivdlek.

Ruingruppe Nr. 39. Norssanap atâ (ɔ: som ligner Underdelen af et Kastetræ). Her har ligget en større Nordbogaard, hvis Tomter nu er overgroede og dækkede af Krat. En af Ruinerne er tydelig; den omtales i Medd. o. Grl. I. (S. 26, 27), hvor en Tegning er gengivet af GROTH.

Nord for 39 ved Nunagigsok paa en lav Pynt synes det, som om der har ligget Nordboruiner. De er nu dækkede af Grønlænder-Teltpladser. Tre Grønlændergrave fra meget gammel Tid ses lige ved. Ved hver af disse fandtes en lille Sidegrav med forskellige Brugsgenstande.

Ruingruppe Nr. 39 a. En Nordbogaard synes at have ligget ved Kagsiarssuk. Stedet er stærkt overgroet med Pil og Lyng. Nav-

(D. B. 1903.)

Fig. 16. Ruingr. Nr. 45. Ekalugialik. I Forgrunden en Hjemmemark (*a*), der ender ved det spidse Fjæld (*b*). Ned ad dettes Side ses Folde og Stenrækker. Til højre, den indre Bugt (*c*). Derfra Overbæringssted til Pisigsarfik (*d*).

(D. B. 1903.)

Fig. 17. Ruingr. Nr. 45. Ekalugialik. I Forgrunden en i Vandet sunken Fold (*a*). Paa Tangen ligger Ruingruppe Nr. 45 (*b*).

net paa den omkringliggende Strand er Ikátorssuak. Herfra er Overgang til Korok-Bugt over Fjældene.

De paa Kortet i Medd., 8. Hefte angivne Numre *40*, *41*, *42* og *43* er maaske ikke Nordboruiner; men grønlandske Sommer-Teltpladser.

Ruingruppe Nr. 44 (Fig. 15). Ivigssuit, Nordbogaard, lige ved Stranden, hvor der er en god Landingsplads, om end lidt stenet. Terrænet hæver sig jævnt ind efter. En Elv flyder ned, tæt Nord for den gamle Hjemmemark. Paa begge Sider af den har der været Jord- og Sten-

(D. B. fot. 1903.)

Fig. 18. Ekalugialik. Udsigt over Itivdlek-Fjord og dennes inderste Vig (*a*) fra Overbæringsstedet. I Forgrunden en Kvinde med Bagage. *b*: Ruingruppe Nr. 45, paa Odden.

skred. Nærmest Stranden ses Spor af stærkt sammenbyggede nu aldeles overgroede og sammenfaldne Ruiner fra Nordbotiden (Beboelseshuse?), oven paa hvilke Grønlænderne, vistnok i senere Tid, har haft Teltpladser. En Bæk løber mellem disse Ruiner og nogle andre, lidt højere oppe. Sidstnævnte er ligeledes overgroede med Mos og Græs. De har maaske dannet Udhusene. Et lille Stykke endnu længere fra Stranden ses en i tre Afdelinger delt tydelig Ruin, opført af Sten. Det er aabenbart en Fold.

Gode Faaregræsgange ligger paa Fjældsiderne i Nærheden.

Ruingruppe Nr. 45 (Fig. 16—18). Ekalugialik. Stor Nordbogaard i Itivdlek-Fjords Bund. Her springer et lille Næs frem og aflukker en

større Vig fra Fjorden, der meget vel kan betegnes som et »Hop«. Vigen har kun et meget smalt Indløb, og her fremkommer en meget lav Fos, naar Vandet falder i Itivdlek. Vandet fra Bugten kan da først efterhaanden bane sig Vej ud ad det smalle Indløb. Paa Næsset ligger Ruinerne af en stor Nordbogaard med en vidtstrakt Hjemmemark, og paa den stejle Fjældside Nord for Bugten ses en stor Faarefold, fra hvilken der gaar en Række store Sten ned til Stranden, hvor der atter er anbragt en Fold, der tildels nu er nedsænket i Vandet (jvf.

Fig. 19. Ruingr. Nr. 48, Niakûssat. (O. Bendixen 1903.)

Fig. 17). Inderst i Bugten mod Nordøst lander Konebaade, — hvilke dog kun ved Højvande kan komme ind gennem Indløbet — og fra Landingsstedet er i nordlig Retning Overgang til Pisigsarfik over Fjældryggen. Her bæres Konebaade over. En gammel Nordbovarde ses paa Toppen af Fjældet, Nord for Gaarden, og en lignende, nu næsten ødelagt, staar ved Indløbet til Bugten paa dettes Sydside.

Hele Østsiden af Itivdlek, der er stejl, synes at have været ubeboet i Nordbotiden. Forbjærget mellem Itivdlek og Ameragdla hedder Nûa. Her skal være en god Angmagssætplads.

Ruingruppe Nr. 46 og 47 i Medd. o. Grl., 8. Hefte, her i Nærheden, er rimeligvis gamle grønlandske Bopladser, maaske kun Sommerteltpladser i Angmagssættiden. Ved 47 skal dog i alle Tilfælde en kort Tid have været en eskimoisk Vinterbolig.

Ameragdla.

Øst for Nûa benævnes et Sted paa Ameragdlas Nordkyst Inugtalik (ɔ: hvor der er et Menneske). Her skal efter Sigende (1903) Geirfuglen have ynglet. Østligere er et Fuglefjæld med Blaamaager og Tretaaede Maager.

I Medd. o. Grl., 8. Hefte benævnes Ruingrupperne langs Ameragdlas Nordside saaledes: Atikingnek, noget Øst for Nua, Niakussat,

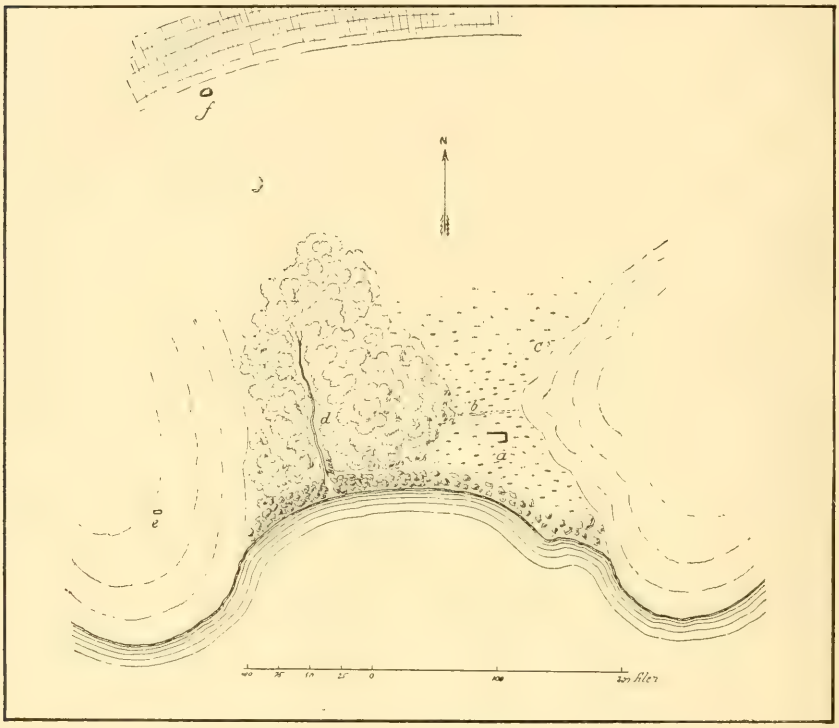

Fig. 20. Ruingr. Nr. 48, Niakûssat (Dagbogsskitse). (D. B. 1903.)

Niviarsiat og Nugsuak. I Medd. I omtales kun »Atipinerk (?) nærmest Nua, Niviarsiat og Nugssuak.

Ruingruppe Nr. 48 (Fig. 19—20). Niakûssat (ɔ: flere Hoveder). Ifølge Medd., 8. Hefte kommer Grønlænderne ofte hertil for at samle Kvanner, hvoraf der findes mange. De har undertiden, siges der, set »en Del Menneskekranier paa dette Sted«. Lars Møllers i 1903 endnu levende Moder og flere andre Grønlændere berettede os, at der her ved Kysten, hvor Vandet har skyllet noget af Jordsmonnet bort, er fundet Kranier af Nordboer med isiddende eskimoiske Pilespidser af Sten. Af dem fik den tyske Missionær Spindler, som senere rejste til Alaska, to Stykker. I flere andre Kranier, som fandtes samtidig, »voksede Kvanner i Hul-

hederne«. Pladsen ligger mellem to lidt fremspringende Knuder. Paa den nordligste ses en lille Hustomt (7 × 9 Skridt). Mellem Knuderne, der ikke hæver sig stort over det mellemliggende Terræn, er det jævnt opad skraanende Terræn dels bevokset med Pilekrat (1½ à 2 m højt), dels med en meget frodig Vegetation af Græs, Kvanner o. l. Nærmest Landingsstedet og ostligst i Vigen mellem de to Knuder ligger en i Ost—

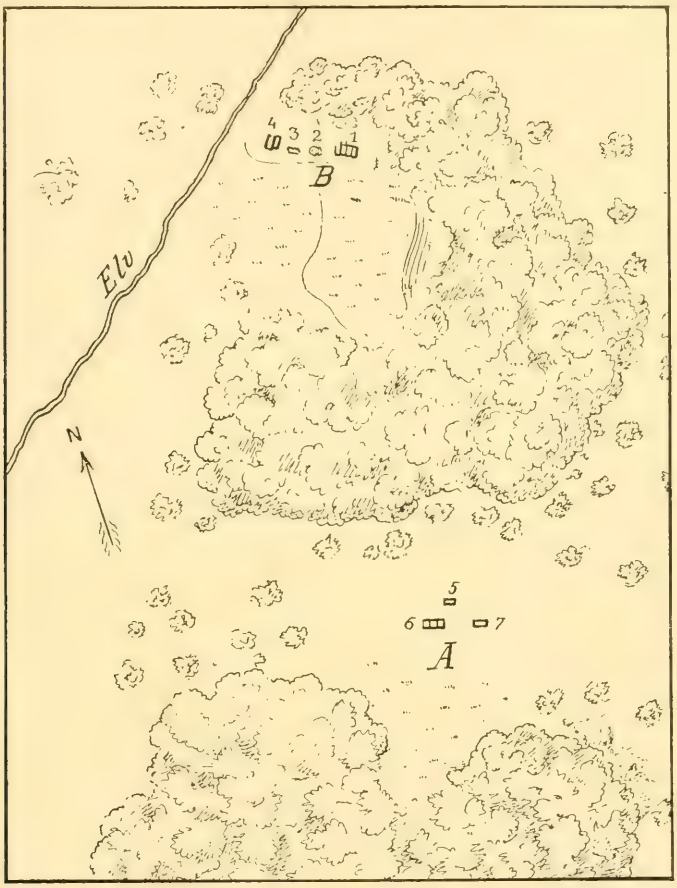

(D. B. 1903.)

Fig. 21. Ruingr. Nr. 49, Akilinek (Dagbogsskitse).

Vest orienteret Tomt (*a*) (5 Skr. × 14 Skr.) paa nogenlunde fladt Terræn. Mulig har der her været Kirke eller Kapel og Pladsen udenom Kirkegaard; men noget sikkert kan ikke siges, før Udgravninger har fundet Sted. Nord for denne Ruin løber et Gærde (*b*) i Øst—Vest. En Mødding med Aske og Knogler fandtes endnu nordligere (*c*) i Nærheden af stærkt overgroet Terræn, hvor Boligerne mulig har ligget. I Krattet, gennem hvilket gaar en lille Bæk (*d*), har der maaske ligget andre Ruiner. Oppe under den stejle Fjældside ses et Par Faarefolde (*f*) (den ene 5 Skr. × 7 Skr.).

Af Møddingen udgravedes et lille Stykke. De fundne Knogler var, ifølge Hr. Viceinspektor Herluf Winges Bestemmelse, af Sæl (Netside og Svartside), Rensdyr, Ko (?) og Faar (?). Iøvrigt fandtes nogle Vægstensstykker af itubrudte Kar foruden Aske.

Ved Stranden fandtes nogle faa Knogler af samme Slags som i Møddingen, Vægstensstumper, et Stykke af en eskimoisk Pil. Derimod fandtes ingen Menneskeknogler.

At der paa Stedet har ligget en Nordbogaard er utvivlsomt.

Efter at have passeret et lille Næs Øst for Niakûssat kommer man, omtrent 1¼ Kilometer længere inde i Fjorden paa sammes Nordside atter til Ruinerne af en større Nordbogaard. Fra Fjorden ses et Par lyse Pletter oppe paa Fjældskraaningen.

(D. B. 1903.)
Fig. 22. Ruingr. Nr. 50 a, Nûgssuak (Dagbogsskitse).

Ruingruppe Nr. 49. (Fig. 21) Akilinek (o: som ligger over for hinanden).

Paa den stærkt skraanende Fjældside med megen Bevoksning af Krat og Vegetation ligger en Del overgroede Hustomter ca. 100 Meter fra Kysten (*A*). De har aabenbart dannet Indhusene. Omtrent 200 Meter højere oppe ses fire større Ruiner (*B*), hvoraf de to danner enkelte Indhegninger, en er dobbelt og den fjerde 3- eller 4-dobbelt. Det er aabenbart Faare- eller Gedefolde, der er vel bevarede og byggede tildels af store Sten med Vægge indtil 1¼ m høje. Vest for Ruinerne strømmer et Vandløb ned ad Fjældet. Tæt Øst for Ruinerne er en huleagtig Kløft i Fjældet. Udsigten saavel ind mod Bunden af Ameragdla som ud efter er prægtig.

Ruingruppe Nr. 50. Niviarsiat. Efter at have passeret Akilinek, ses en lille lys Plet et Stykke oppe paa den ret stejle Lie. Her findes, ifølge Medd. o. Grl. I (S. 27), nogle Ruiner, som der gengives i Grundplanen. I Medd. 8. Hefte siges, at der her findes: »to Ruiner. Nær ved disse skal der findes en Indhegning og inden i denne noget, der ligner en Grav«. formentlig en Grønlændergrav, anbragt i Nordruinen saa-

ledes som det ogsaa andetsteds ses. Paa Stedet har rimeligvis ligget en Nordbogaard. Paa den videre Fart ind i Fjorden ses ca. 1½ km længere inde, ganske tydeligt fra Fjorden en lys Plads langs Stranden inden for den stejle Fjældside. Her findes:

Ruingruppe Nr. 50 a (Fig. 22) Nûgssuak. Paa stærkt hældende Terræn har her ligget en Nordbogaard med et nu stærkt overgroet Tún. Hustomterne er derfor ikke lette at skelne. Groths Grundplaner (i Medd. I,

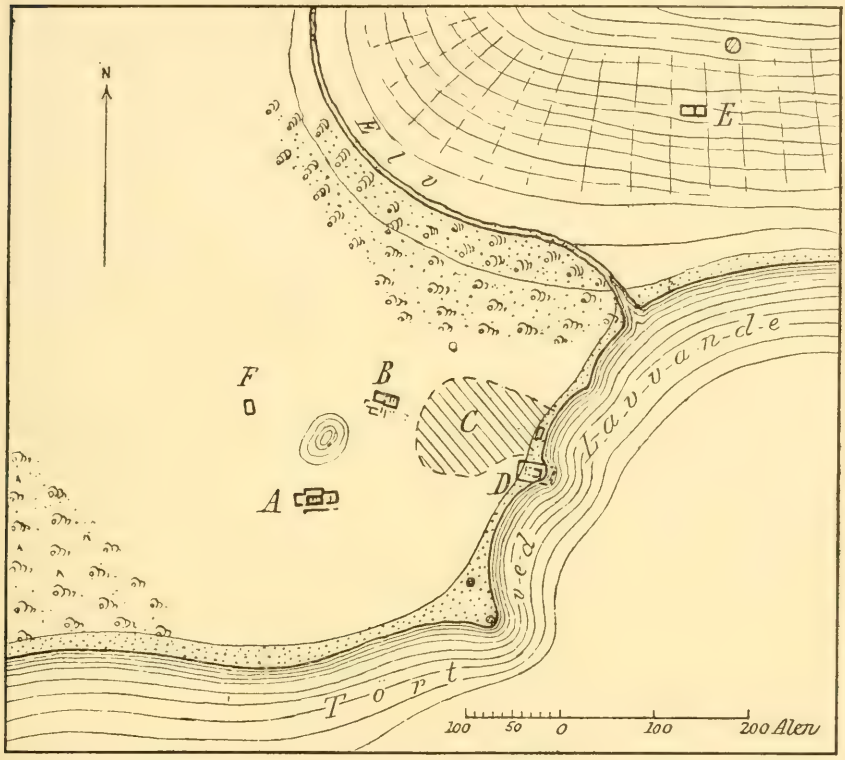

Fig. 23. Ruingr. Nr. 51, Kilârsarfik, Oversigtsplan. (D. B. 1903.)

S. 27) kunde ikke genkendes (1903). Ovenfor Túnet, et Stykke højere oppe paa Fjældsiden ses tydeligt to Tomter (*b* og *c*), af hvilke den ene i det mindste er en Fold.

Straks efter at have passeret Næsset, Vest for hvilken Nûgssuak ligger, viger Fjordens Fjælde paa sammes Nordside noget til Side og Terrænet bliver jævnere, idet et Dalparti gaar op i Landet i nordlig Retning. Ved Kysten træffes her paa en sandet Odde en Ruingruppe, som omtales allerede af Thorhallesen.

Ruingruppe Nr. 51. Kilârsarfik. Stor Nordbogaard, formentlig med Kirke og Kirkegaard (Fig. 5, 23—28).

Ameralik-Fjords Bund er meget grundet og opfyldt med Lerdan-

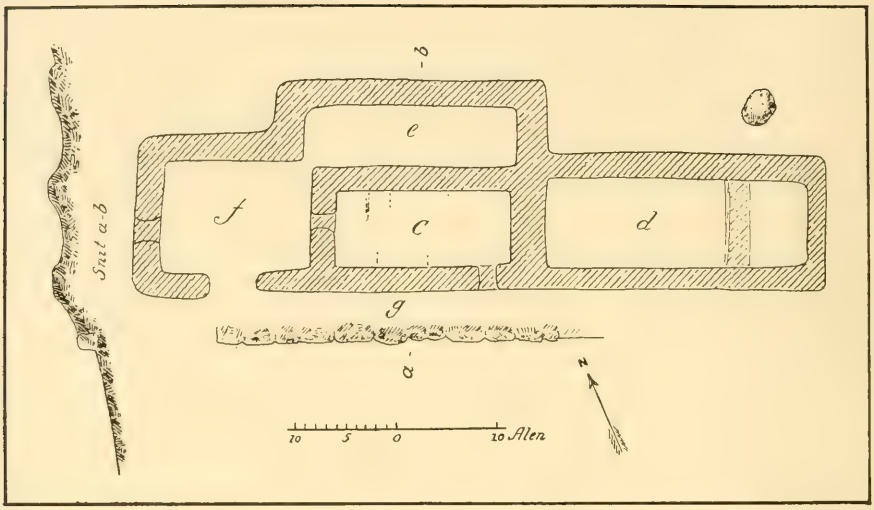

Fig. 24. Ruingr. Nr. 51, Kilârsarfik. (D. B. 1903.)
Stald med Lade og Folde (*A* paa Oversigtsplanen).

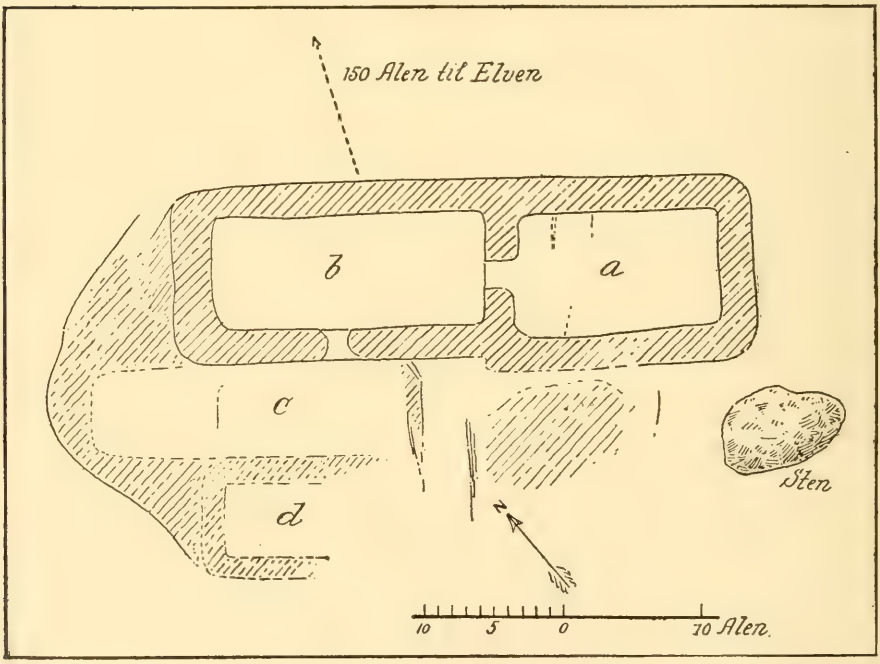

Fig. 25. Ruingr. Nr. 51, Kilârsarfik. (D. B. 1903.)
Stald og Hølade m. m. (*B* paa Oversigtsplanen).

nelser fra Jøkelelvene, som udmunder i Fjordens sydøstlige Hjørne. Ved Lavvande ligger det meste af Fjordbunden tør. Selv med Konebaade kan man da ikke komme helt ind til Nordboruinerne ved 51 og 52; men maa lægge til Land paa Pynter i større Afstand fra disse.

Mod Nordøst skyder Ameragdla her en Bugt ind. Den dannes bag et fladt, lavt sandet Næs, paa hvilket *Ruingruppe Nr. 51* ligger. En Elv udmunder i Bugtens Inderste ved Næssets inderste Del.

Følgende Ruiner skelnes:

A. Omtrent midt paa Sletten (Hjemmemarken) og paa dennes højeste Punkt ligger et af 4 sammenbyggede Tomter bestaaende større Staldkompleks med Hølader, (Fig. 24) hvis Front aabenbart har været mod Syd, hvor Terrænet hælder lidt ned mod Søen. En Række Sten danner et Fortoug foran Komplekset. Store flade Baasesten ses i det midterste Rum (*c*) paa begge Sider. Staldbredden er 13½ Fod indv. (den samme som er almindelig i andre grønlandske Kostalde samt ligeledes i islandske do.) og Længden er 33 Fod. Mellem Baasene er der 2′ 3″ à 2′ 4″s Afstand, *d*) er rimeligvis en til Stalden hørende Hølade, *f*) Høgaard eller Malkeplads for Køer?, *e*) en lang smal Ruin (Faarestald, Faarefold eller Malkeplads for Faar?). Ca. 90 Skridt Nord for *A* ligger:

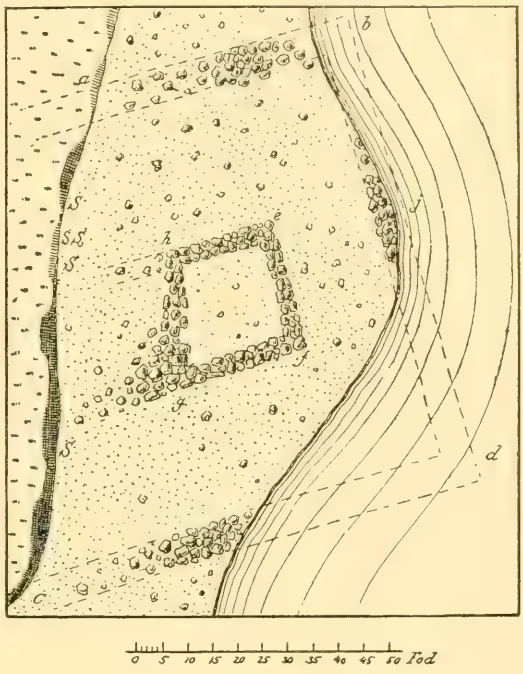

(D. B. 1903.)

Fig. 26. Ruingr. Nr. 51, Kilârsarfik. Den formentlige Kirke og Kirkegaard (*D* paa Oversigtsplanen).

B. Stor Stald med Hølade (Fig. 25, *a* og *b*), hvortil slutter sig mindre Indhegninger (*c* og *d*). Fra Stalden har været Indgang til Høladen gennem Skillevæggen. Vestligere ses en lille Ruin (jfr. Fig. 23, *F*).

C. Fuldstændig overgroet Plads, hvor der aabenbart har ligget større Husklynger (Indhusene?), Mødding skelnes nærmest Stranden, hvor Vandet har undermineret den lave Brink, og hvor Aske, Knogler af Dyr og Affald ses. Ved Gravning erkendtes Moddingen ogsaa længere inde. Den frodige Vegetation paa Møddingen har bredt sig vidt om og aabenbart dækket Boligtomterne.

D. Rimeligvis Kirke og Kirkegaard (Fig. 26—27).

Den Ruin, som først falder i Øjnene, naar man inde i Bugten lægger til Land noget Syd for Elvmundingen, er Resterne af en lille Bygning, der synes at have været firkantet og orienteret i Øst—Vest. Den dækkes ved Højvande næsten helt og er aabenbart efterhaanden sammenfalden, eftersom Vandet har bortskyllet og undermineret Grunden. Mod Nord, Øst og Syd ser man tydeligt Rester af Husvægge, medens den vestlige Ende af Huset (*k*—*g*) er uklar.

Ved Lavvande ligger Ruinen tør. Nord og Syd fra Ruinen ses Rester af, som det antages, Kirkegaardsdiger. Den østlige Begrænsning af Kirke

Fig. 27. Ruingr. Nr. 51, Kilârsarfik. (John Møller 1903.)
Ruinen af den formentlige Kirke (*D* paa Oversigtsplanen).

gaarden (*b*—*d*) er, paa et enkelt Sted (*j*) nær, bortskyllet. Den vestlige Begrænsning maa søges inde i det overgroede Terræn.

Ifølge Medd. o. Grl., 8. Hefte skulde der her paa Stedet findes »mange Skeletter« og det siges endvidere: »Traditionen beretter, at der ikke skal have været nogen Begravelsesplads, men at Skeletterne skulde hidrøre fra Folk, som er dræbte der paa Stedet«.

Der er jo imidlertid intet til Hinder for at antage, at hvis der virkelig her er bleven dræbt de sidste Nordboer i Vesterbygden, har Eskimoerne ladet disses Lig ligge ubegravede — uanset at der var Kirkegaard paa Stedet.

Udgravninger i Brinken mellem Kirkegaardsdigerne i Nord og Syd (*a*—*c*) gav til Resultat: 5 Nordbokranier og adskillige Menneskeknogler

(*S*), af hvilke der ogsaa opsamledes nogle i Stranden mellem de to Diger i Nord og Syd.

Paa Grund af, at Gravning, ud over hvad der kunde ske i Overfladen og paa Skrænten, var hindret af Frost i Jorden, kunde det ikke konstateres, om Ligene havde været begravet i udstrakt Stilling Øst—Vest. Kranierne fandtes gennemgaaende kun lidt under Jordoverfladen i Skrænten. Endvidere fandtes en Del Dyreknogler, de allerfleste udenfor den formodede Kirkegaards Omraade.

Endvidere fandtes et lille i Hvalrostand udskaaret Menneskehoved, dør aabenbart er af en Nordbo (Fig. 28). Ansigtet er skæglost, og Hovedet er forsynet med Hue.

Tæt udenfor Kirkegaardsdiget mod Nord ses en Stenhob, der maaske er Resterne af et lille Hus, maaske en Grav. Ogsaa den ligger tør ved Lavvande.

E. Paa Skraaningerne af det jævnt opad stigende Terræn Nord for Bugten ses to Ruiner: En stor, rund Indhegning, der aabenbart er en Fold samt en lille tvedelt firkantet do., hvilken formentlig er en Skillesti («Stekkur«) (Fig. 23).

Fig. 28. Udskaaret Hoved i Hvalrostand. Højden 4 cm. Fundet v. Kilârsarfik.

Ruinerne ved Kilârsarfik omtales bl. a. af E. Thorhallesen («Efterr. om Rudera« 1776) og senere af Cand. theol. H. P. C. Møller i »Antikvariske Efterretninger fra Grønland« («Annaler for Nord. Oldkyndighed«, 1842—43, S. 344 o. flg.). Møller berejste paa Oldskrift-Selskabets Bekostning Ameralik-Fjord i 1840 og afgav ved sin Hjemkomst samme Efteraar en af et Situationskort og Grundtegninger ledsaget Afskrift af sin Dagbog. Han hentyder i sin Beskrivelse aabenbart til Kompleks »*A*«; men de Maal, han angiver, er dog noget vildledende, eftersom de snart synes tagne udvendigt, snart indvendigt i Tomterne. Den samlede Længde af den sydlige Mur — 63 Alen — er dog omtrent rigtig, hvilket ogsaa er Tilfældet med Bredden af det midterste Rum (*a*), nemlig 6 Alen.

De ved Kilârsarfik udgravede Knogler var, ifølge Viceinspektor Herluf Winges Bestemmelse følgende:

Uria arra, Lomvie. En Overarm.

Trichechus rosmarus, Hvalros. Dele af mindst 5 Ansigter, som man har sønderslaaet for at udtage Hjørnetænderne; en Underkæbe-Gren, hvis tandbærende Rand er afskaaren.

Erignathus barbatus, Remmesæl. Et 4de Mellemfodsben.

Phoca vitulina, Spettet Sæl. Flere Knogler, deriblandt 2 Underkæber og 4 uens Tindingben.

Phoca foetida, Ringsæl. Stykke af et Bækken, et Laarben.

Phoca groenlandica, Svartside. Adskillige Knogler, deriblandt 6 uens Underkæbe-Grene, 7 Overarme.
Rangifer tarandus, Rensdyr. Adskilligt, deriblandt mindst 8 Albueben, 7 Rullebeu; ogsaa et Par afskaarne Stykker af Takker.
Capra hircus, Ged. En Mellemhaand.
Ovis aries, Faar. To Hornstejler, en Mellemhaand. Desuden flere Knogler af Ged eller Faar.
Bos taurus, Okse. Flere Knogler, deriblandt 4 uens Mellemhaandsben, 3 uens Hælben.
Enkelte Stykker af Hval-Knogler.

(O. Bendixen 1903.)
Fig. 29. Ruingr. Nr. 52 a ovenfor Umîviarssuk. Enkeltliggende Husruin.

Menneske. Flere Knogler, blandt andet Stykker af mindst 5 Hovedskaller, alle af ældre Folk. Af tre foreliggende Underkæber, hvor Tandsættet kan ses, mangler de to »Visdomstanden« helt.
Knogler af Svartside, Rensdyr og Okse er de talrigste i Dyngen.

Ruingruppe Nr. 52. Umîviarssuk (ɔ: Stedet, hvor Konebaad efterlades).

Syd for Kilârsarfik-Bugt løber et langt Næs ud i Fjorden, og tæt Sønden for det et andet. Mellem dem er en smal, lidt kroget Bugt, der kun ved Højvande kan passeres i Konebaad helt ind til Bunden. Her plejer Konebaade at lægge op, naar Grønlænderne gaar paa Rensjagt i Egnene op mod Indlandsisen, hvoraf Navnet. Ved Landingsstedet har ligget en Nordbogaard med en meget stor Hjemmemark, som er stærkt overgroet med Marehalm og Græs. Lige ved Landingspladsen, i en smal Vig, ses en stor overgroet Tomtplads. Det er formodentlig

Indhusene. Noget længere borte, paa selve Hjemmemarken, ses andre stærkt overgroede Tomter, formentlig af Udhuse. Nord for Hjemmemarken hæver Terrænet sig klippeformet. Her ligger, under en lille lav Klipperyg, et Par Ruiner; Vestligst ses den af Ryder efter en Grønlandstegning gengivne lille Ruin af Sten, der aabenbart er et Forraadshus (Udebur) (6 Skr. × 8 Skr.). Lige ved den ses to smaa Stenkredse (1 m og $1^1/_3$ m i Tværmaal). De gør Indtrykket af at være bygget af Børn for Morskab (lignende har jeg set paa Igaliko-Tangen i Julianehaab-Distrikt). Et lille Vandløb kommer ned Vest for Ruinen. Ostligere ligger en Fold, støttet op til en Klippevæg (7 Skr. × 16 Skr.).

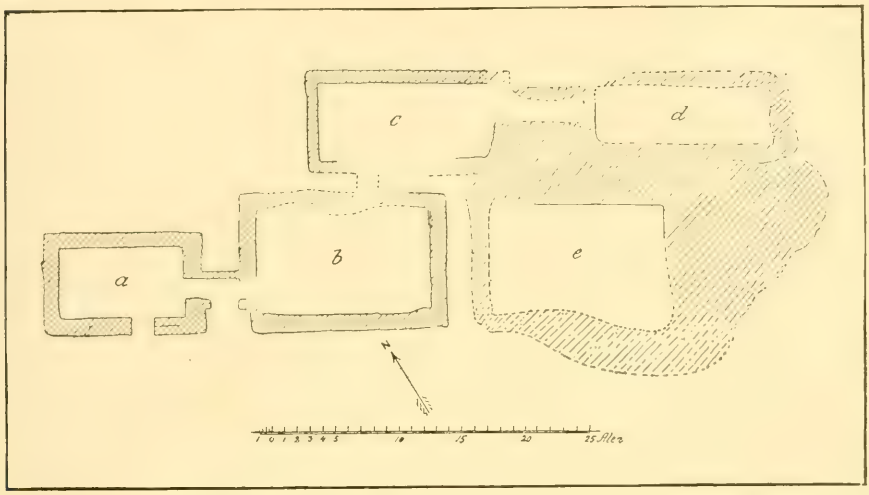

Fig. 30. Ruingr. Nr. 52 a ovenfor Umîviarssuk. (O. Bendixen 1903.)
Det formentlige Boligkompleks med Stalde o. s. v.

Ruingruppe Nr. 52 a (Fig. 29—30) ovenfor Umîviarssuk; ca. 2000 Alen længere mod Ost inde i Landet har (ifølge Inspektor Bendixens Undersøgelse 1903) rimeligvis ligget en anden Nordbogaard. Der ses en Del Tomter; men nogen Hjemmemark kunde dog ikke erkendes, saalidt som der, ved et flygtigt Eftersyn, kunde findes nogen Mødding. Dog synes der, efter Ruinerne at dømme, at have ligget en Nordbogaard, maaske en Afbyggergaard til Nr. 52. Vestligst ses en vel bevaret og alene af Sten opført Ruin (6½ Skr. × 10 Skr.), hvis Længderetning var SØ—NV. Murene stod i indtil 2 Alens Højde. Den nordøstlige Mur er bedst bevaret. Antydning til Indgang ses mod SV. Ruinen ligger paa en Forhøjning og er rimeligvis et Udebur (Fig. 29).

Omtrent 160 Alen østligere ligger en større Tomt med 5 Rum (Fig. 30).

a. ca. 10 Skr. × 5½ Skr. med Vægge af Sten og Tørv, ca. 1 Alen høje og lige saa brede.

b. ca. 10 Skr. × 6½ Skr. af lignende Art. Den nordøstlige Væg var utydelig, medens de tre andre Vægge var tydelige.

c. ca. 12 Skr. × 6 Skr. opført med Vægge af Tørv. Noget utydelige mod Syd, kraftigere mod Nord.

Der ses tydeligt 5 Baasesten, hvilke angiver Rummets Bestemmelse som Stald.

a og *b* ligner nærmest Boligtomter, *d* har aabenbart været Hølade og *e* en stor Fold eller en Høgaard.

Ruingruppe Nr. 52 b. Kangiata nunâ (inde i Landet paa Solsiden af en Elv). Paa en Skrænt skal kunne ses tydelige Spor af mange Nordboruiner paa en stor Plads. Grønlænderne siger, at her ses Ruiner, der er tydeligere end paa andre Steder i disse Egne.

Ruingruppe Nr. 52 c. Nansenip tupeĸarfik (Nansens Teltplads, jvf. Fig. 7). Mundingen af Austmanna-Dal optages af et Jøkelgærde, gennem hvilket en Elv har banet sig Vej ned paa Lersletten, som optager Dalpartiet mellem Fjældene i Ameragdlas sydøstlige Bugt. Ved Foden af dette Gærde byggede, som tidligere bemærket (jvf. S. 69), Nansen og Sverdrup den Sejldugsbaad, i hvilken de gjorde Turen til Godthaab. Tæt ovenfor et Vandhul, ved hvilket Baadbygningen fandt Sted, ligger en i Jordsmonnet forsænket Nordbotomt (5 à 6 Skr. × 9—10 Skr.), der er omgivet af det paa Jøkelgærdet voksende frodige Krat.

Ruingruppe Nr. 53 og 53 a. Ved Kûgssuak sarkâ (ɔ: paa den store Elvs Solside) skal i Austmanna-Dal ca. 800 m Nord for Elven og temmelig højt ligge to Ruingrupper med nogen Afstand. Grønlænderne siger, at man let passerer Stederne uden at bemærke dem. Paa hvert Sted skal findes et Par Tomter.

Ruingruppe Nr. 53 b. Ved Akuliaruserssuak, Landet mellem to Elve, skal findes en større Hustomt.

Ved fra Ameragdlas sydøstlige lerfyldte Bugt at følge Elven, som kommer fra Søen Isortuarssuk, kommer man til:

Ruingruppe Nr. 54. Nipaitsok (ɔ: Stedet, hvor der tales sagte). En stor Græsplet menes at hidrøre fra en Nordbogaard. Tomter menes ikke at kunne ses. I Medd., 8. Hefte siges: »at Nordbopladsen ligger paa en Slette, omtrent 1 Mil fra Mundingen af en Elv, som fra Søen Isortuarssuk flyder i Ameragdla«.

Ruingruppe Nr. 55. Kangârsarssuk (ɔ: et stort Forbjærg) ved den nordre Ende af Søen Isortuarssuk. Her findes paa en stor Plads meget synlige Ruiner, blandt hvilke: »store i Sten ophobede Bygninger«. I Medd. 8. Hefte omtales en Ruin 50 Skr. fra Søbredden og højere oppe nogle Indhegninger.

For at naa til Ruinerne maa man, sagde Grønlændere i 1903, over en Elv med rivende Strøm, hvorfor Grønlænderne her plejer at binde to Kajakker sammen som en Flaade, paa hvilken de og deres Fangst kan overføres.

Ruingruppe Nr. 55 a. Ved Isortuarssuks Vestside, i et Terræn, som Rensdyrjægerne meget ynder at benytte som Opholdssted under Rensjagterne, skal efter Grønlændernes Sigende, findes en stor Græs-

plads med en Mængde Ruiner, som allerede paa lang Afstand kan skelnes. De mener, at denne Plads er større end nogen anden kendt fra Nordbotiden i Ameralik- og Kapisilik-Egnen.

Ruingruppe Nr. 56. Ved Kangitanguak (ɔ: Steder under store Sten, som benyttes til Soveplads for Rensjægere), som ligger ved Søen Taserssuaks Ostende, skal findes en middelstor Tomtplads (Grønlænder Medd. 1903). Bendixen hørte, at der her var »godt Land, men Ruiner saas ikke«.

Ruingruppe Nr. 57 a. En gul Græsplet neden under et stejlt Fjæld,

Fig. 31. Ruingr. Nr. 59, Ekaluit. (D. B. teg. 1903.)
Udsigt fra Teltpladsen paa Bugtens vestre Side mod dennes Bund.

menes at være en Nordbotomt. Stedet kan nu kun naas ved at gaa over Fjældet fra den efterfølgende Ruingruppe.

Ruingruppe Nr. 57. Ivigtorssuk (eller Ivigtussuk). Ved en lille Vig, temmelig højt over Vandet, ligger aabenbart en lille Nordbotomtplads.

Her er en god Angmagssæt-Fangstplads, saa det er muligt, at der ogsaa i Nordbotiden har været en saadan. Nogen Hjemmemark findes ikke.

Ruingruppe Nr. 58. Umîvik (ɔ: Stedet, hvor man lægger Konebaad op).

Paa en større jævnt opad skraanende Afsats, der paa de tre Sider er omgivet af Fjæld, ligger Resterne af en større Nordbogaard. Ame-

ralik-Fjords Kyst bøjer her et kort Stykke lidt mod Syd, saa Ruingruppen vender mod Vest.

Ruingruppe Nr. 58 a. Tuperdluk. (ɔ: Teltplads). Paa en Pynt, som og tæt Vest derfor findes større Græspletter, som synes at vidne om, at der her har ligget Nordboruiner.

Ruingruppe Nr. 59. Ekaluit (Fig. 31 og 32) (ɔ: Laksestedet). Et af de smukkeste Steder i Ameralik er Bugten ved Ekaluit, der er omgiven af Fjælde, og fra hvis Bund der gaar en Dalsænkning op mod Fjældplateauerne.

Tværs over Dalmundingen ligger et, op mod et halvt hundrede

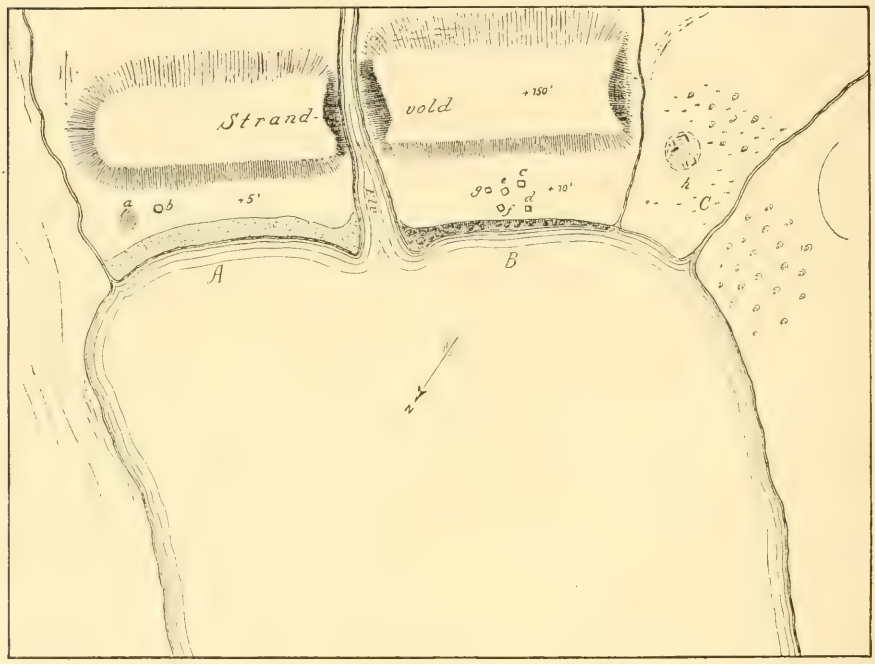

Fig. 32. Ruingr. Nr. 59, Ekaluit (Dagbogsskitse). (D. B. 1903.)
(Fra „A" til „B" er ca. 600 m.)

Meter højt Jøkelgærde, der komplet ligner et Befæstningsanlæg, og som THORHALLESEN ogsaa har sammenlignet med »Köbenhavns Volde«.

Alle, der har besøgt Stedet, priser dets Skønhed og Rigdom paa Vegetation som og Fiskemængden.

Jøkelgærdet er, omtrent midt i Dalmundingen, gennembrudt af en stor Elv, en anden saadan, men mindre, har banet sig Vej mod Bugten uden om Jøkelgærdets vestre Ende, medens en Bæk paa lignende Maade kommer ned uden om sammes østre Ende. Thorhallesen siger om Stedet: »Her er den bedste Sildeplads i Amaraglik [ɔ: Ameralik], og de fleste Aar en Mængde Sæl, hvorfor og Grønlænderne gerne opholder sig her i den Tid [ɔ: Angmagssæt-Tiden]; men de har ikke boet her om Vinteren, fordi Bugten fryser til; deres Huse staar hist og her ud paa Næssene

tæt ved Stranden. Tyttebær [ɔ: Bøller] vokser her i Mængde højt oppe i Bjærgsiderne; her er og nogen Vægsten i Nærheden«. Iøvrigt siger Thorhallesen: »Her er i mange Henseender en god Næringsplads, saavel oven for Stranden som nær ved, dejlige Græs-Enge og Kratskov af 4 Alens Højde og derover, men smal og krum, ikke tykkere end en Arm. Vidier og Elle vokser højest, men Birk ikke over 1 à 2 Alen sær smalt«. Disse Forhold gælder endnu.

I Bunden af Bugten paa den godt 100 m smalle Forstrand, nedenfor det omtalte Jøkelgærde, ved dettes østre Ende, hvor Bækken kommer rislende ned, ligger Ruinerne af — som det synes — en Nordbogaard (*A*). En stor overgroet Plet (50 × 80 Al.) betegner vistnok Stedet for Ind- og Udhuse. Lidt vestligere ligger en rund Fold.

Ved Jøkelgærdets vestlige Ende, hvor den større Elv kommer ned til Vandet, er Terrænet nu overgroet med Krat, men i Nordbotiden var her vistnok et Tún (Hjemmemark); thi i Krattet ses utvetydige Spor af adskillige Huse, ligesom Grunden gør Indtryk af at have været ryddet. Dette som og Vegetationen vidner om, at her har været en anden Husgruppe eller Gaard. (*C*).

Endnu findes en tredje Gruppe af Ruiner paa den flade Forstrand nedenfor den vestlige Del af Jøkelgærdet (*B*) og ovenfor Strandskrænten. Det er fire til fem smaa Tomter, der aabenbart er Folde o. l.

Rimeligvis har de hørt til Gaarden ved »*C*«. Bugten er grundet, aabenbart som Følge af Elvenes Aflejringer.

En god Landingsplads for Baade findes paa Bugtens Vestside, et Par hundrede Meter Nord for »*C*«. Ved Springtid kan man med Baad gaa helt ind i Bunden af Bugten.

Ameralik-Fjords Sydside.

Ruingruppe Nr. 60. Kasigiánguit (ɔ: hvor der fanges spraglede Sæler). Her findes Ruiner af en lille Nordbogaard.

Knud Rasmussen udtaler: »Bunden af Kasigiánguit-Bugt er gennemskaaret af en Dalkløft, der løber en halv Mils Vej ind i Landet i østlig Retning, og deler sig saa ved en mindre Fjældsø i to Arme, af hvilke den ene løber i vestlig Retning helt ned til Ekaluit-Bugt ved Ameraliks Munding, den anden i nordlig Retning ud til Ameralik ved Ilivdlek-Bugt«.

Ruingruppe Nr. 61. Ved Narssarssunguak (i Grl. hist. Mindesmærker benævnt Ilivdlek) ses en Græsplet, som menes at tyde paa Beboelse fra Nordbotiden.

Til Ruinerne i Egnen ved Godthaab kan endvidere henregnes en Ruingruppe (*Nr. 62*) i Buksefjord Syd for Ameralik, hvorom nedenfor.

Strækningen mellem Vesterbygd og Østerbygd.

(Jævnf. Tavle II).

Ameralik—Tigssaluk.

Da Undersøgelserne i Fjordene ved Godthaab i 1903 var endte, rejste jeg mod Syd, for at knytte mine Iagttagelser sammen med dem, jeg foretog i Aaret 1894 i Julianehaab-Distrikt.

Jeg vilde paa denne Strækning aabenbart komme til at passere det i sin Tid i Hovedsagen ubeboede Land mellem Vester- og Østerbygden, for sluttelig at naa de Egne, hvor man maatte antage, at Østerbygdens nordligste Gaarde og Fjorde havde ligget. Nogen bestemt Grænse for de to Nordbokolonier kendte man vel ikke; man vidste, at der fandtes enkelte Ruiner i Fjorden ved Fiskenæsset[1] og i Agdlomerat eller Bjørne-Sund[2] Syd derfor, ligesom ogsaa i Egnen om Arsuk-Fjord[3].

Sydligst i »Vesterbygden« laa — efter de gamle Beretninger, — Lysefjord; her skulde findes i det mindste én Kirke; her bosatte Erik den Rødes Søn, Thorstein sig, og herfra udgik det store Tog til Vinland. Baade Dr. GUSTAV STORM[4] og Prof. FINNUR JÓNSSON[5] havde identificeret Lysefjord med Fiskenæs-Fjord.

Mellem Ameralik-Fjord i Nord og Fiskenæs-Fjord i Syd var der ikke omtalt Ruiner af nogen tidligere Ekspedition, og Grønlænderne paastod, at der ikke fandtes saadanne i nogen af Fjordene paa denne Strækning. Kun en enkelt Nordbovarde mentes af disse sidste at staa inde i Alángordlia paa denne Fjords Sydside, ikke langt fra Bræen.

Fjordene paa denne Strækning var, efter Beskrivelserne, heller ikke indbydende for Anlæg af Gaarde, saa det for mig maatte synes mere lonnende at søge ned til Egnene omkring Arsuk-Fjord, hvor det forlød, at der fandtes en Del flere Ruingrupper end dem, der hidtil var omtalte. Det maatte da blive forbeholdt senere Rejsende at afsøge de oven omtalte Fjorde.

I Buksefjord blev der siden, i 1916, virkelig fundet en hidtil ukendt **Ruingruppe, Nr. 62.** Bendixen meddeler herom: Lidt udenfor Fjordens Kingua paa Nordsiden af Fjorden findes en Nordbogaard vest for en lille Elv paa en jævnt skraanende Slette, overgroet med lav, spredt voksende Pil. Af de to Ruiner, der findes paa Stedet, er den ene

Grønl. hist. Mindesm. III, Side 833.

[2] Medd. o. Grl. I, Side 35, samt Grl. hist. Mindesm. III, Side 833.

[3] Grl. hist. Mindesm. III, Side 831—32, samt Læge FANØE: Den oldnordiske Bebyggelse af Arsuk-Fjorden (i Aarb. for nord. Oldk. o. Historie, 1873).

[4] GUSTAV STORM: Studier over Vinlandsrejserne (i Aarb. f. n. Oldk. 1887, Side 326—28).

[5] FINNUR JÓNSSON: Grønlands gamle Topografi efter Kilderne (i Medd. o. Grl. XX, Side 315—16).

ret stor, men stærk sammenfalden, undtagen i det nordvestlige Hjørne, hvor Muren er høj og tydelig afgrænset. Den anden er Grundvolden af et Hus 6¼ × 5½ m ganske nær Stranden. Men foruden disse findes utydelige Tomter af andre Bygninger i et Pilekrat nær ved Stranden.

Ruinerne er Rester af en middelstor Nordbogaard.

At denne Ruingruppe har hørt til »Vesterbygden« kan der næppe være Tvivl om. Noget andet er, om den har ligget i en af de Fjorde, som omtales i Fortegnelserne over disse, eller om den ikke allerede var lagt øde, da disse blev affattede.

Den 24. Juni forlod jeg Godthaab. Begunstiget af godt Vejr og god Vind, strøg vi langs Kysten mod **Fiskenæs-Fjord.** Den 28. Juni løb vi ind i denne og besøgte først den tidligere Herrnhutstation, Lichtenfels, hvor den ordinerede Grønlænderkateket Andreas Hansen havde taget Arven op efter Tyskerne, og overnattede

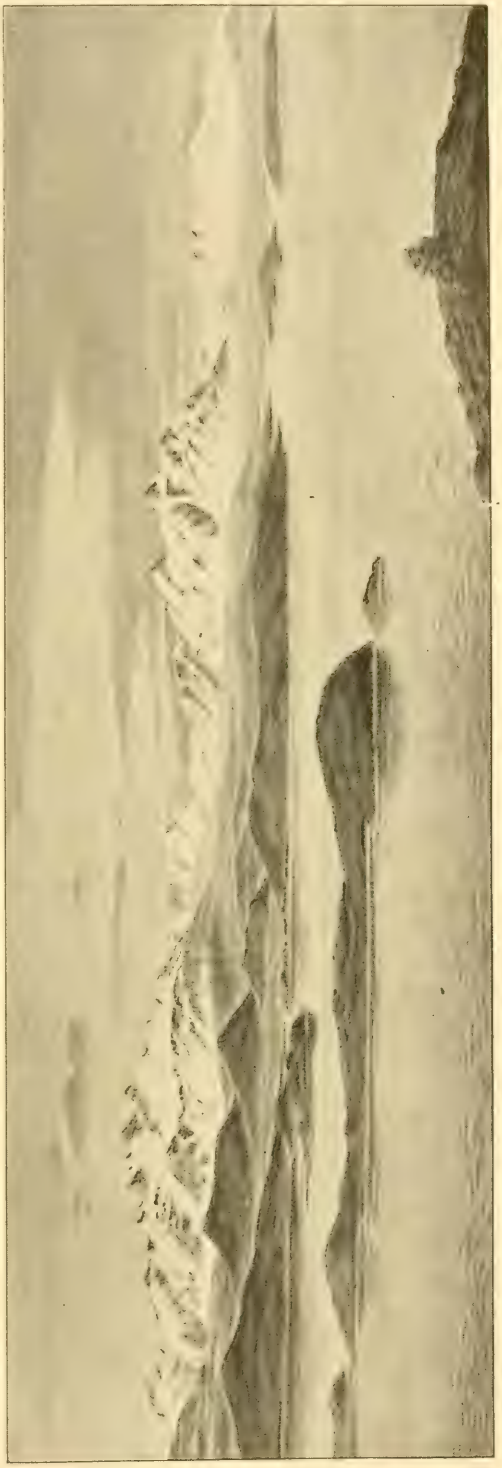

Fig. 33. Parti af Kysten ved »Skinderhvalen«, Syd for Godthaab, med Udsigt til Sermersok (*a*) og Kitdlavat (*b*). Mellem Kitdlavat og Sermersok ligger Sermilik-Fjord, hvortil Indløbet er ved *c*. (D. B. teg. 1903.)

Fig. 34. Parti i Fiskenæs-Fjord. *a*: Naujait (Fuglefjæld). *b*: Bugten, indenfor hvilken Nordboruinerne findes. *c*: Jordsmon, hvor der, efter Grønlændernes Sigende, mulig har ligget Ruiner (af en Nordbogaard?), men hvor saadanne ikke var til at finde i 1903. (D. B. teg. 1903.)

siden ved Fiskenæsset. Med Pastor Hansen i Følge, stod vi Dagen efter ind i Fjorden, for at lede efter Nordboruiner. Præsten skulde samtidig med flere af sine Børn samle Angmagssætter til Vinterføde.

Om Aftenen kom vi langt ind i Fjorden til Bugten ved **Naujait** (Maagefjæld); (Fig. 34) der laa Folk paa Laksefangst. Nættene havde de spilet ud ved Strandbredden, og uafladelig halede Kajakmændene store Fisk op af Vandet. Paa Klipperne laa Laks i hundredvis til Tørring, og i Læ af en stor Klippeblok ved Stranden, kogte Gryderne uafladelig, medens Røgen fra Ildstederne hvirvles højt i Vejret i det stille Vejr. Om Aftenen vandrede vi ind til de ovenfor omtalte Ruiner, hvilke snart fandtes. Dog viste det sig hurtigt, at her næppe havde ligget nogen Gaard. Ruinerne var kun af Faarefolde. (Fig. 35 og 36).

De var iøvrigt gentagne Gange omtalt. I »Annaler for nordisk Oldkyndighed« for 1836—37

havde Dr. C. Pingel meddelt »Antiquariske Efterretninger fra Grønland« og deri givet Oplysninger om dem. Det havde i lang Tid været bekendt, at Fiskenæs-Fjord i sit Indre bevarede nogle nordiske Ruiner, dette var allerede omtalt af P. Olsen Walloe[1] og David Cranz[2]. Ingen af dem meddelte imidlertid det ringeste om selve Ruinerne. Cranz tilføjede kun, at der i Nærheden var fundet Klokkemalm, hvilket rimeligvis foranledigede H. P. v. Eggers[3] til at henlægge en Kirke her.

De første egentlige Efterretninger om Ruinerne fik man i Aaret 1830 fra Bestyrer af Logen Fiskenæsset, Købmand I. N. Moller[4]. Senere havde Moller og hans Eftermand ved Logen, Købmand O. V. Nielsen sendt fyldigere Oplysninger.

Ruinerne ligger, siges der, paa Nordsiden af Fjorden samlede paa en Slette, eller om man vil en Fjælddal, som mod Øst grænser til en temmelig betydelig Indsø og mod Vest strækker sig ned til en Arm eller Bugt af Fjorden, men som i Nord og Syd indesluttes af høje Fjælde. Sletten viser intet Tegn til fordums Dyrkning; den er tværtimod saa gold og sandet, at den næppe nogensinde har kunnet afgive Græsning, uden til nogle Faar eller Geder. Flere Steder oppe tilfjælds gror Græsset desto frodigere. Dette er især Tilfældet i Fjældkløfterne paa Sydsiden af de høje Nordfjælde; her vokser tillige Angelica, Cochleare og andre Kvæget tjenlige Urter. Fjældene er bedækkede med Kratskov, der endog har strakt sig ned over en Del af Sletten, især paa den nordre Side af Indsøen. Her har der været skovet Brænde, baade fra Logen ved Fiskenæsset, og af de mæhriske Brødre ved Lichtenfels. Kratskoven, der bestaar af Dværgbirk og Ener, men fornemmelig dog af Ellebuske og Vidier, er derfor medtaget.

Søen Øst for Ruinerne er godt en halv Mil lang og en Fjerdingvej bred. Elven derfra er ikke betydelig, ejheller synderlig fiskerig. En endnu større Sø skal ligge hinsides Fjældene mod Øst. I Egnen er Rensdyr. Ude ved Fjorden er et Fuglefjæld, hvor den tretaaede Maage bygger i uhyre Mængde. I Fjorden er en Mængde Fisk især Torsk, og aarlig kommer mange Angmagssætter. Fjorden fryser til hver Vinter fra Bunden og til en Milsvej nedenfor den Bugt, som gaar op til Ruinerne, og Vinterisen bliver længe liggende, da den først gaar bort i Slutningen af Maj Maaned; men om Foraaret, saasnart Vejrliget begynder at blive mildere, ror Grønlænderne derop i deres Kajakker og skyder Fjordsælerne (Phoca hispida), som da i stort Antal kryber op paa Isen for at bade sig i Solskinnet. Ruinerne ligger i det nordvestlige Hjørne af Sletten, tæt under de nordlige Fjælde, og ikke langt fra Bredden af Søen. Fra Ruinerne er der en Strækning af omtrent 350 Skridt til de

[1] Samleren, 1. Bd., S. 101.
[2] Historie von Grönland, 1. Th., S. 13.
[3] Det kgl. Landhusholdningsselsk. Skrifter, 4. Bd., S. 266.
[4] Udtogsvis meddelte i N. T. f. Oldk. 1. Bd., S. 103.

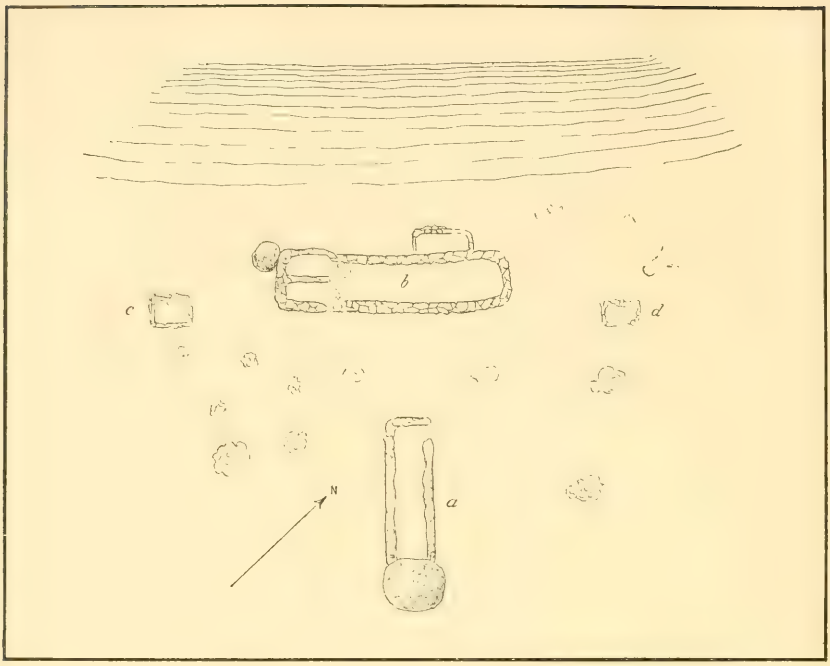

(Dagbogsskitse af D. B. 1903.)

Fig. 35. Nordboruiner i Fiskenæs-Fjord ved Naujait.

a Fold, hvis ene Ende støtter sig til en stor Sten, ca. 13½ m lang.
b Fold med Tilbygninger (rimeligvis en Skillefold), ca. 20 m lang.
c og *d* smaa Indhegninger (Folde?), 2½ m × 3 m i Firkant.

b *a*

(D. B. teg. 1903.)

Fig. 36. Udsigt over Terrænet med Nordboruinerne i Fiskenæs-Fjord inden for Naujait.

a og *b* Folde (jvf. Fig. 35).

sydlige Fjælde, og henimod 900 Skridt til Bugten af Fjorden. Der findes fire Ruiner, hvilke nærmere beskrives.

Vi fandt Forholdene ganske svarende til denne Meddelelse, ligesom Ruinerne var ret nøjagtigt aftegnede. Deres hele Udseende og Indretning viste, at vi her kun havde med Faare- eller Gedefolde at gøre.

Andre Ruiner var ikke til at finde, hverken her eller andetsteds i Fjorden. Grønlænderne viste mig et Par Steder, hvor der mulig havde været nogle saadanne. Det ene Sted var i Bunden af Fjorden; men det viste sig at være Sommerteltpladser, og ved det andet (½ Mil vest

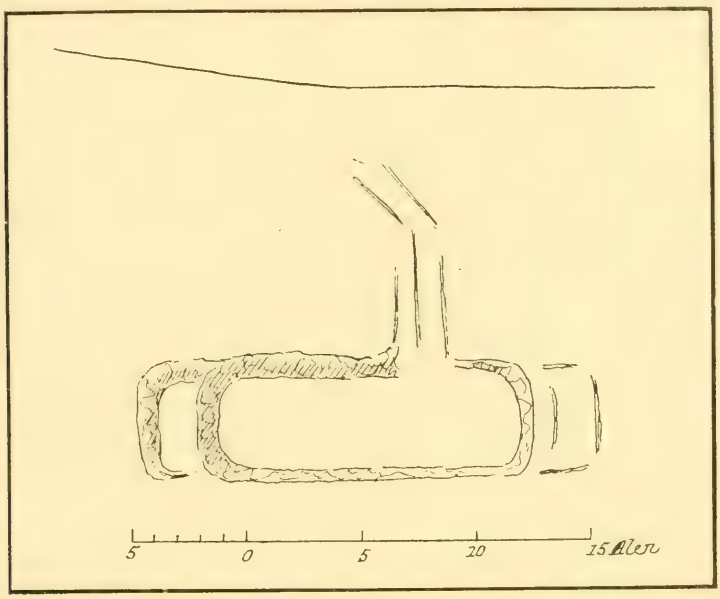

(Dagbogsskitse af D. B. 1903).

Fig. 37. Eskimoruin — Vinterbolig ved Sarfat, paa en Ø uden for Agdlomersat-Fjord.

for Ruinerne, var heller intet at opdage. Hvorledes Forholdet har været, om Nordboerne kun har ligget her om Sommeren, eller om der har været en Nordbogaard etsteds i Nærheden, som nu er helt overgroet og forsvundet, kunde jeg ikke afgøre[1]. Saa meget kan dog siges, at selv om saa var, vilde hverken Fiskenæs-Fjord eller Buksefjord, der nys er omtalt, svare til Lysefjord, hvor der baade var Kirke og større Gaarde. Thi vor Eftersøgning i Fjorden overbeviste os om, at der ikke har været videre gode Betingelser for saadannes Eksistens, ligesom det faldt vanskeligt at tænke sig, at man straks efter Landets Opdagelse netop skulde vælge disse Fjorde frem for andre til Bebyggelse.

[1] I 1916 fandt Bendixen i Fjordens sydligste Arm paa en lille Pynt indenfor Indløbet til Taserssuak en Ruin (4 × 5 m), opført af ret store Sten.

Næste Dag holdt Præsten Gudstjeneste i det Frie, paa Skraaningen udenfor vort Telt, hvor Grønlænderne havde grupperet sig, Mændene i en, Kvinderne i en anden Klynge. Den 1. og 2. Juli benyttedes til Undersøgelse af Fiskenæs-Fjord, og den 3. fortsattes Rejsen syd paa til **Sarfat,** nogle Øer udenfor **Agdlomersat** eller **Bjørne-Sund.** Paa Øen fandtes flere meget gamle eskimoiske Vinterboliger af betydelig Længde (Fig. 37). Efter ved Bopladsen Kangigdlermiut at have faaet kendte Mænd, stod vi ind i Agdlomersat, hvis stejle Fjældsider viste, at der ikke havde været videre gode Betingelser for Nordbogaardes Anlæg. Paa Østsiden af Fjorden, kort forinden denne tager mere østlig Retning, ligger en Bugt, **Ekaluit** (Fig. 38 og 39) hvor der, som Navnet viser, fanges Laks. En Elv munder ud i Bugten. Denne afgiver en ypperlig Havn

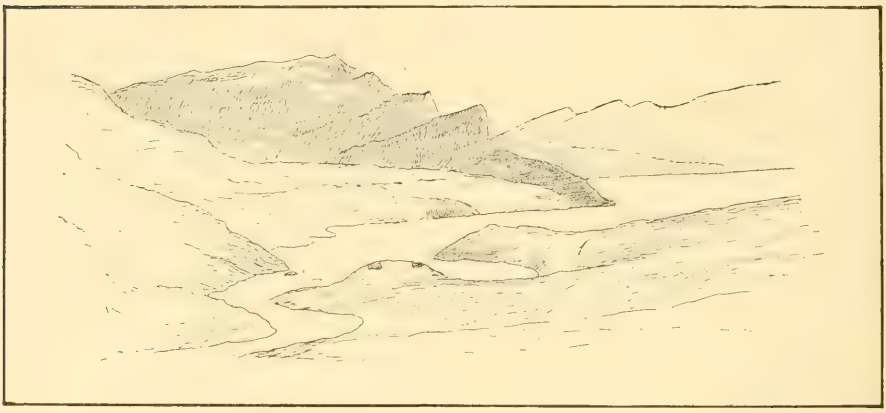

(D. B. teg. 1903.)

Fig. 38. Udsigt over Ruingruppen ved Ekaluit i Agdlomersat-Fjord.

for større Baade, og Stedet benyttes aabenbart meget af Grønlænderne. Paa en lille Odde ses en Mængde gamle eskimoiske Teltpladser. Ved denne Bugt var der tidligere paa I. A. D. JENSENS Ekspedition i 1878 af GROTH bleven opmaalt en stor firkantet Ruin[1], beliggende i N.—S. og med to Indgange paa Østsiden. Dens indvendige Maal var 48 Fod lang, 14 Fod bred ved Nordenden og 12 Fod ved Sydenden. Der foretoges den Gang Udgravninger i Ruinen, uden at der blev fundet noget. Den ligger tæt ved Bugten, et Par hundrede Skridt borte, paa ret jævnt Terræn.

Andre Ruiner af nordisk Oprindelse kunde vi ikke faa Øje paa.

Missionær I. P. LUND besøgte Stedet i 1833[2] og fandt, foruden den ovennævnte Ruin, endnu to, ligesom en Grønlænder til ham angav,

[1] Medd. o. Grl. I., S. 35.
[2] Nord. Tidsskr. f. Oldk. II, S. 330.

at han tidligere havde set endnu to, som dog var forsvundne.[1] Det tør da rimeligvis antages, at der her i Nordbotiden har ligget nogle Huse eller Folde; om de har dannet en Gaard er dog tvivlsomt.

Da det forlod, at der længere inde i Landet skulde være set Nordboruiner, begav jeg mig den 5. paa Vandring derhen, men det mig paaviste Sted, der laa en god Times Vej borte, ikke langt fra Fjorden, men adskilt derfra ved et Fjældparti, viste ingen kendelige Ruiner. At der har ligget saadanne der, er dog ikke usandsynligt. Bevoksningen kunde nok tyde derpaa. Har dette været Tilfældet, har de to Steder maaske hørt til samme Bedrift. Mulig har det kun været Sætersteder, hvortil Folk langvejs fra er komne om Sommeren, for at lade Kvæget græsse.

Den 5. Juli stod vi ud af Fjorden. Idet vi passerede et ret stejlt Fjældparti tæt syd for Ekaluit, gjorde Grønlænderne mig opmærksom paa to smaa hvide Klippestykker højt til Fjælds, hvilke lignede to siddende Maager. Stedet kaldes Naujaret eller Naujaussat (Nauja ɔ: Maage). Sagnet gaar, at Nordboerne har opstillet dem, og at hvis nogen sejler forbi uden at have kunnet faa Øje paa dem, skal en af Baadbesætningerne dø.

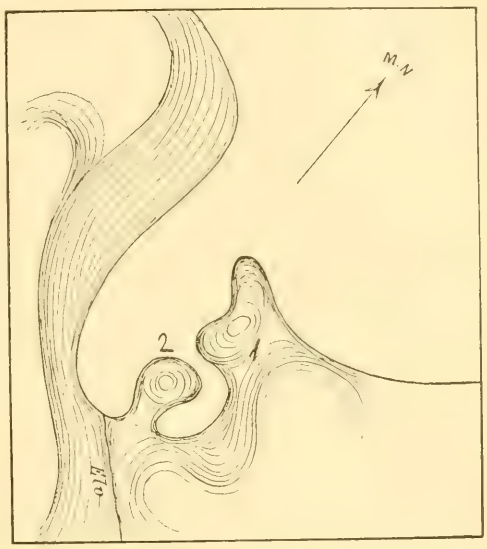

(Dagbogsskitse af D. B. 1903.)

Fig. 39. Ruingruppe ved Ekaluit i Agdlomersat-Fjord.

1 større Nordbotomt (beskreven af I. A. D. Jensen).
2 Odde med eskimoiske Sommerteltpladser (Teltringe).

Vi passerede den 6. Juli Frederikshaab-Isblink, og fik et Glimt af den at se gennem Taagen. Ud for Isblinken, paa en gold øde Ø, traf vi en gammel, nu af Havet tildels bortskyllet Hustomt, hvor der i sin Tid, Vinter og Sommer, boede en »eskimoisk Storfanger«, hvis Ry endnu bevares. Han maatte, naar Vejret og Brændingen var slem, lade sig kaste ud i Havet i sin Kajak, for at kunne gaa paa Fangst.

Siden besøgte vi Kolonien Frederikshaab, og den 9. Juli gik det videre syd paa. Vi laa bl. a. vejrfaste i Smallesund en Dagstid, og den 12. rejste vi udenom Tindingen til Bopladsen Tigssaluk. Her havde jeg i 1894 for første Gang betraadt Grønlandskysten, og her genkendte jeg med Fornøjelse, bl. a. Sermersuts prægtige Fjælde.

[1] I 1916 genfandt Bendixen, c. 60 m over Højvandsmærket ved Foden af en lav Skrænt og tildels indgravet i denne, de to af J. P. Lund omtalte Ruiner, hvoraf den største var c. 9 m × 3,7 m, med tydelig Døraabning.

Ved Udstedet kom min gamle Kajakmand Abraham fra den Gang ilende ned til Baaden for at hilse paa mig. Jeg antog ham straks til Tjeneste igen, for at benytte ham ved Undersøgelserne.

Ruiner i Frederikshaab-Distrikts sydlige Del (Arsuk-Egnen).

(Jævnf. Tavle III).

Da jeg paa min arkæologiske Undersøgelsesrejse i 1894 landede ved Tigssaluk, blev der den Gang ingen Tid til at foretage Undersøgelser hverken her eller i Fjordene Nord og Syd for Arsuk — eftersom den mig af den grønlandske Kommission givne Instruks paalagde mig at søge Syd paa til Julianehaab-Distrikt. Kun en enkelt Ruingruppe i Arsuk-Fjord (v. Ininguit) blev lejlighedsvis besøgt.

Først nu (i 1903) fik jeg da Lejlighed til paa ny at besøge Arsuk-Egnen, og denne Gang kunde Undersøgelserne udstrækkes over et Tidsrum af henved 3 Uger. Ved Tigssaluk var vi atter naaet til Egne, hvor Nordboruinerne begyndte at optræde i Fjordene. Samme Dag, som vi ankom, gik vi til Ruinerne af en større Nordbogaard i Kuannit-Fjord, og den næste Dag til Arsuk.

Den 14. Juli kom det gamle, ærværdige »Fox«, MAC CLINTOKS berømte Skib, der nu var Slæbedamper ved Ivigtut Kryolith-Brud, til Arsuk, og efter Indbydelse af Driftsbestyrer F. EDWARDS gik jeg med til Bruddet. Det Ry, som Bruddets Funktionærer havde blandt alle Grønlandsforskere for udsøgt Gæstfrihed og Hjælpsomhed, fornægtede sig ikke overfor mig. Ikke blot stilledes der gentagne Gange til min Raadighed en lille Damper »Akûnit«, men adskillige af Dhrr. ledsagede og assisterede mig paa mine Undersøgelser i Omegnens Fjorde, saaledes foruden Driftsbestyreren, dav. Assistent (senere Driftsbestyrer) ENGELHARDT og Læge J. LA COUR.

Den 19. Juli besøgtes Arsuk-Fjords Inderste med Isblinken og Ellerslie, den 21. gik vi ind i den højst interessante Kornok-Fjord, den sydligste jeg besøgte dette Aar. Her fandtes Ruinerne af en stor Gaard, til hvilken Adgangen har været yderst besværlig og farefuld. Paa Hjemvejen til Ivigtut besøgte vi endvidere en Ruingruppe ved en Sø, paa Kornok-Fjordens nordre Side.

Den 22. besøgtes en Ruingruppe ved Lakseelven i Arsuk-Fjord, ikke langt fra Ivigtut. Den 24. løb vi Nord paa til Arpagfik-Fjord, hvor der paa to Steder findes Ruiner. Paa Hjemvejen besøgtes Ruiner ved Arsuk, i Kûngnât-Bugt og i Ininguit-Bugt. Den 27. dampede vi ind i Ika-Fjord, hvor der har ligget to Nordbogaarde. Endnu samme Aften løb vi med »Akûnit« ind til »Taylors« Havn ved Arsuk-Fjords Munding paa østre Side, i hvis Nærhed der har ligget en Gaard.

Den 27. Juli kom »Fox II«, Kaptajn Frederiksen, fra Danmark efter 11½ Dags Rejse. Med dette Skib havde jeg faaet Tilladelse til at gaa hjem. Den 1. August var det sejlklart, og den 17. s. M. naaede vi København.

* * *

»Grønlands historiske Mindesmærker« angiver Ruiner paa følgende Steder i Frederikshaab-Distrikt:

1) I Ika-Fjord »paa hvis Nordside nogle ubetydelige Ruiner siges at ligge«.

2) I Arsuk-Fjords Munding paa et Sted, der benævnes »Utokarmiut«, ses »sikre nordiske Ruiner«.

3) Paa den modsatte Side af Arsuk-Fjords Munding, straks Vest for Arsuk træffes »forfaldne Hustomter«.

4) Længere mod Øst paa Fjordens Nordside findes to Bugter. Kun den østligste angives at have været bebygget med et Par Huse.

5) Paa Arsuk-Fjords Nordside, 3 Mil inde ved »Iglorsuit eller Iglorsuak« skal der være en Hustomt.

6) I Kuannit-Fjord, Nord for Arsuk. I hele Fjorden gives »kun en eneste Dal med 5 til 6 Ruiner«.

I de næste Fjorde, Tigssaluk og Narssalik »er der ikke hidtil opdaget Levninger fra de gamle Nordboer«.

»Med Undtagelse af en enkelt Ruin, som forhen skal være set inderst i en lille Fjord Sydøst for Kolonien Frederikshaab, har dette Distrikt, saavidt man hidtil ved, ikke flere Ruiner at opvise«.

Først i Aaret 1873 hører man nu noget nærmere om Ruinerne i Frederikshaab-Distrikt, idet Læge G. Fanøe i »Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie« for det nævnte Aar offentliggjorde en Artikel: »Den oldnordiske Bebyggelse af Arsuk-Fjord, Sommeren 1871«. Artiklen ledsages af nogle Kort, der vare skitserede af daværende Bestyrer ved Bruddet Lieutenant Fritz.

Der omtales her de allerede nævnte Ruingrupper (Nr. 1—5), foruden at der tilføjes en ny ved:

7) Ekaluit i Arsuk-Fjord.

Der var saaledes kendt ialt syv Steder i Frederikshaab-Distrikt.

For enkelte af Ruingruppernes Vedkommende (saaledes Ininguit og Iglorssuit) var Beskrivelsen ret indgaaende; men man kendte dengang ikke Boligernes Karakter, saaledes at det ikke kunde afgøres, om hvorvidt Ruingrupperne var Rester af virkelige Gaarde eller kun Folde, Sætersteder eller lignende.

Ved de Undersøgelser, som jeg nu i Sommeren 1903 kunde foretage i den her omhandlede Egn, var det mig navnlig magtpaaliggende at faa dette oplyst; derimod opholdt jeg mig, ligesaalidt her som længere Nord paa med at foretage nøjagtige Opmaalinger. Kun for en-

kelte Gruppers Vedkommende, hvor særlige Omstændigheder fordrede det, kunde Krokering finde Sted.

Ialt konstateredes 15 Ruingrupper, blandt hvilke de 7 tidligere var mer eller mindre omtalte, og hertil kom 3, som senere blev opmaalte af en Grønlænder i Kryolith-Selskabets Tjeneste, PETER HANSEN, som i 1894 havde ledsaget mig paa Rejsen i Julianehaab-Distrikt, og som var kendt med den Slags Arbejde. Desuden gav Grønlænderen JACOB fra Arsuk mig adskillige nyttige Vink om, hvor der fandtes Nordboruiner.

(Tegning efter Fot.)

Fig. 40. Indløbet til Kornok-Fjords inderste Del, Taserssuak. Mellem de to Bræer ligger et Fuglefjæld.

Der er saaledes i denne Egn konstateret ialt 18 Ruingrupper.

Vi skal nu beskrive Ruingrupperne og vil da begynde sydligst i Distriktet.

Kornok-Fjord.

Mellem Kinalik i Ost og Kangarssuk i Vest ligger en ca. 5 danske Mil lang og smal Fjord, Kornok, der i sin ydre bredere Del afsætter et Par større Bugter mod Nord paa Kangarssuk.

Østsiden af Fjorden er kranset af ret stejle og høje Fjælde, mellem hvilke Indlandsisen i Fjordens indre Del skyder sig ned til Vandet paa to Steder, medens den lidt Syd for disse ikke naar helt ned til Fjor-

den, men gennem en smal og trang Aabning udgyder sit afsmeltede Vand i en Elv. Den sydligste af de to førstnævnte Bræer skyder sig omtrent over til Fjordens vestre Bred, idet den dog lader et smalt og grundet Løb paa højst halvandet hundrede Meters Bredde aabent mellem Vest-Bredden og den smalle Morænedannelse af Ler, Sand, Grus og Sten nedenfor Bræen. Gennem dette Løb, som kun kan befares af Baade ved Højvande, men da ogsaa temmelig let, staar Fjordens inderste Bugt i Forbindelse med dennes ydre Del (Fig. 40 og 41).

Mellem de to Bræer ligger et højt og ud mod Fjorden meget stejlt Fjæld, der paa Grund af, at dets Beliggenhed mellem de to Isstrømme og Vandet, benævnes »Nunatak«. Her ruger Rider (tretaaede Maager)

(D. B. teg. 1903.)

Fig. 41. Udsigt fra Ruingr. Nr. 1 inderst i Taserssuak i Kornok-Fjords Bund. T. v. i Forgr. Gaardens Hjemmemark (Tún). I Baggrunden den inderste Bræ. T. h. i Baggr. Indløbet til Taserssuak. Over Pynten der ses den anden Bræ.

og Blaamaager. Den sydligste af disse Bræer er omtrent »død«, idet den afsmelter paa det omtalte smalle Forland; den nordligste derimod kalver i Fjorden. De fra samme udskydende Ismasser kan, som Følge af, at den sydligste Bræ omtrent spærrer Fjorden, ikke komme bort, men strander som Regel tæt Nord for Mundingen af det smalle Løb, hvor de da afsmelter.

Kornok-Fjords Bund, i Nærheden af den nordligste Bræ, skyder ikke nogen større Bugt mod Vest, saaledes som antydet paa ældre Kort. Den ender i en lille Indskæring, som fortsætter sig op mellem de høje Fjælde i en Dal, gennem hvilken en Elv kommer fra Indlandsisen. Nord for denne Elv ligger en stor Ruingruppe.

Kornok-Fjords Vestside begrænses af lave Fjældpartier (»Nûk«), indenfor hvilke der ligger en Række Søer, hvis Overflader ikke hæver sig meget over Havets Niveau. Vest for dette Vanddrag højner Fjældene sig betydeligt. Ved den sydligste af Søerne ligger en Ruingruppe.

Fjældene navnlig ved Fjordbunden er bevoksede med Krat, Buske og en Del Græs, og der findes meget Vildt som Harer og Ryper i Terrænet som og Laks i Elven ved Fjordens inderste Bassin i Nærheden af Bræerne. Her findes endvidere mange Sæler, blandt hvilke ikke faa spraglede Sæler, hvorfor Grønlænderne fra Arsuk af og til tager paa Fangst- og Jagtture hertil. Enten gaar de da i Baad gennem Løbet ved søndre Bræ, eller de tager med deres Kajakker Vejen langs med Søerne. I sidstnævnte Tilfælde maa de da bære Kajakkerne over paa kortere Strækninger.

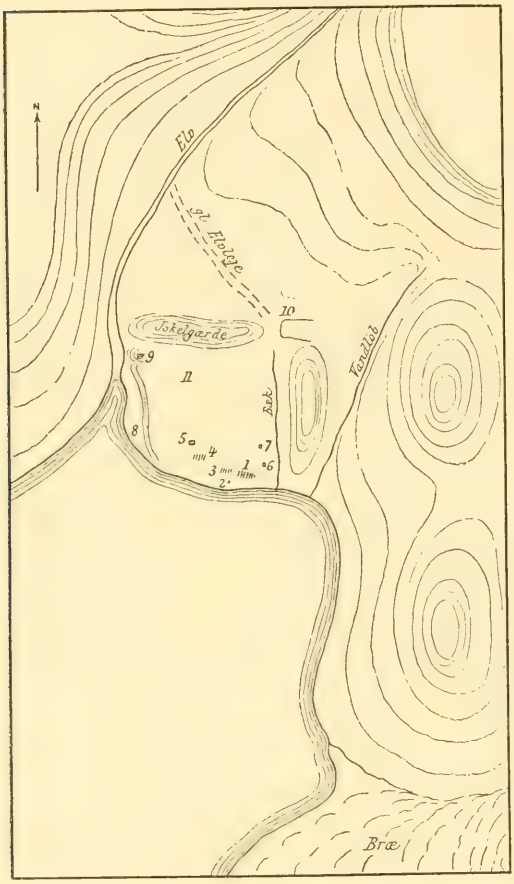

(Dagbogsskitse af D. B. 1903.)
Fig. 42. Ruingruppe Nr. 1 ved Taserssuak inderst i Kornok-Fjord.
(Fra „1" til „10" er godt 400 m.)

Stundom ligger de i Telte om Sommeren for at drive Laksefangst, Jagt og Sælfangst navnlig i Juli Maaned, enten i Nærheden af Bræen eller i det smalle Sund.

Nu findes, efter Sigende, ikke mere Rensdyr i disse Egne. Men af og til har man fundet afbrudte Rensdyrtakker i Fjældene til Vidnesbyrd om, at disse Dyr tidligere optraadte her.

Ruingruppe Nr. 1. Inderst i Kornok-Fjord (Fig. 41 og 42) ca. 1½ Km. N.V. for den nordligste Bræ ligger Ruinerne af en stor Gaard paa en Slette ved en Elv, der fører Jøkelvand, og derfor aabenbart kommer fra Indlandsisen. Sletten, der staar med temmelig stejle, men lave Skrænter ud mod Fjorden, ligger nærmest denne ca. 10 m over Vandspejlet, men den stiger jævnt ind efter til et ca. 400 m fra Kysten liggende gammelt Jøkelgærde. Vest for Ruinerne udmunder den omtalte Elv, og Øst for dem løber en Bæk. Sletten, hvorpaa Ruinerne ligger, har aabenbart været overskyllet af en Arm af Elven, der en Gang har brudt sig Vej gennem Jøkelgærdet, hvor der nu ses en Lavning. Denne Overskylning har sandsynligvis været Aarsag til, at Ruinerne nu ligger

forholdsvis tydelige. Vandet har nemlig, som det synes, bortført al Jord fra Væggene, saa at disses Sten fremtræder tydeligere end de ellers vilde, om de end flere Steder derved har forskudt sig lidt, saaledes at Omridsene af Husene har ændret sig. Sletten er, rimeligvis som Følge af Overskylningen, nu ikke videre græsbevokset, derimod er der, nærmest Bækken og paa Fjældsiderne i Nærheden en ret frodig Lyng- og Buskvegetation. Tunets Størrelse har omtrent været 400 m i Nord—Syd og knap 300 m i Øst—Vest. Saavel dette store Tun, som Ruinernes Størrelse og Antal i det hele taget, tyder paa, at her har ligget en stor Gaard.

(D. B. fot. 1903.)
Fig. 43. Fuglefjæld mellem Brænerne i Taserssuak, inderst i Kornok-Fjord.

Nærmest Stranden, ca. 10 m over Havfladen og 60—70 m fjernet fra førstnævnte ligger[1]:

I. En stor Tomt aabenbart af mange (7 til 8) og tæt sammenstillede Beboelseshuse, muligt grupperede om en Midtergang, hvis Længderetning er i N.-S.

II. Tæt sydvest derfor ses Resterne af en meget lille firkantet Tomt.

III. Lidt nord derfor ligger en noget større Hustomt.

IV. Ca. 30 m nord derfor ses en stor i Ø.—V. langagtig Tomt, der aabenbart indeholder Kostalde med Hølader. Der ses hist og her flade Baasesten.

V. Mindre Hustomt nordvest derfor (Stald til Heste?).

[1] Romertallene her og ved de følgende Ruingrupper svarer til de almindelige Tal paa Kortskitserne.

VI. Øst for Boligen ligger en tydelig, mindre Hustomt (et Forraadshus?).

VII. Nord for denne ses Ruinerne af en lignende (mulig er det en Fold).

VIII. Ved Elvens Udløb, dels paa Skraaningen, dels nede ved Vandet, ses Ruinerne af, som det synes, store Indhegninger (Folde?). Vandet synes at have bortskyllet en Del.

IX. En større, mulig i to Afdelinger delt Tomt (Faarestald med Hølade?).

X. En Indhegning bygget alene af Sten op til en stor Klippeblok (Gede- eller Faarefold).

XI. Mulige Rester af Huse eller Folde.

Gaarden har altsaa omfattet tæt sammenstillede Beboelseshuse nærmest Stranden, Kostalde af den sædvanlige Bredde ca. 4½ m eller 13—14 Fod (som kendes fra de fleste andre Ruiner af denne Art i Grønland og fra gamle Tomter paa Island) og med Baasesten og tilhørende Hølader eller Høgaarde, — større og mindre Folde foruden en Del mindre Udhuse.

Efter min Afrejse meddelte Hr. EDWARDS mig, at Grønlænderne yderligere her paa Stedet eller i Nærheden havde fundet flere Ruiner, saaledes et Sted 4 Huse, et andet 1 Varde og »to Boliger«.

Ruingruppe Nr. 2 (Fig. 44, 45). Ved Bredderne af den sydligste Sø i Rækken langs Kornoks Vestside ligger en større Ruingruppe. Man lægger til Land inderst i en Vig, stiger nogle Meter op over en smal Klipperyg, der adskiller Søen fra Fjorden, og gennem hvilken Afløbet fra Søen har banet sig Vej.

Straks fra Ryggen, der her er lavere end mod Nord og Syd, ser man den i mange Bugter indskaarne større Sø, bag hvilken ret høje Fjælde (Nuassik) hæver sig i N. V. I Søen ligger en Del lave Klippeøer, og Næs skyder sig ud hist og her. Mod N. Ø. ser man over det lave Land, hvilket er opfyldt af en Række Søer op mod Bræerne ved Kornok-Fjords Inderste. Man følger Søens stundom sumpede, græsbevoksede, mørkklædte og med Krat bevoksede Sydkyst, hvor de lave Fjældflader af og til ligger blottede.

Efter en kvart Times Gang kommer man forbi en ved Søbredden liggende lav, meget indskaaren Klippeø, paa hvilken der ses en Ruin af et lille Hus, opført, som det synes, alene af Sten. Mellem Øen og Søbredden er et smalt, ikke 10 m bredt Sund. Grønlænderne kalder Ruinen Arnarkussat (ɔ: »gamle Tøse«), og Traditionen blandt dem siger, »at her boede Præstens Datter«, saavidt de forstod, for at ingen skulde komme til hende.

Gaar man videre langs Søbredden, et Kvarters Gang, naar man — lige forinden man passerer et i Søen udløbende Næs — Ruinerne af en Gaard. Under en lav Fjældknold, paa en Skraaning ved Sø-

(D. B. teg. 1903.)

Fig. 44. Den sydligste Sø i Rækken langs Kornok-Fjords Vestside.
a.: Ø med en Nordboruin b.: Næsset med Ruingruppe Nr. 2.

bredden, ses en temmelig stor græs- og mosklædt Flade, der aabenbart er et gammelt Tun. Paa Skraaningen skelner man en hel Del, tildels sammenbyggede Hustomter (Beboelseshuse, Kostalde m. m.) foruden et Par isolerede Smaahuse. Paa Toppen af Fjældknolden ses endvidere Ruinerne af et mindre Hus, og paa sammes østlige Affald en større Fold.

Nordøst for disse Ruiner, et Par hundrede Meter borte, løber det omtalte Næs ud i Søen. Dette er paa det smalleste, ca. 60—70 m bredt. Nærmest Ruinerne er Næsset afgærdet med et Dige af Sten indtil 1 m højt.

Søens Omgivelser er ret frugtbare, bevoksede med en Del Græs, Buske o. l., hvilke vilde afgive gode Græsgange.

Ruingruppen omfatter aabenbart en større Gaard med Beboelseshuse, Kostalde m. m. liggende paa Tunet og med Foldene i Nærheden. Det afgærdede Næs har sandsynligvis tjent som Fold.

(D. B. teg. 1903.)

Fig. 45. Parti ved Ruingruppe Nr. 2. Udsigt fra Næsset, der er afgærdet, mod Gaardens Hjemmemark.

Til Ruingruppen har vel ogsaa hørt det paa den nærliggende Ø byggede lille Hus, der ganske ligner andre af samme Art, som er fundne paa Øer i Østerbygdens Distrikt længere mod Syd, og som maa antages at have været benyttede til Opbevaringssted for Fangst- og Fiskeredskaber. I Søen findes Laks, i Omlandet Vildt.

Det eskimoiske Sagn om »Præstens Datter« kunde — om man i det hele taget vilde tillægge det nogen Betydning — tyde paa, at der havde boet en Præst og været en Kirke paa Gaarden. Ruiner af Kirke eller Kirkegaard kunde dog ikke skelnes her, saalidt som paa noget andet Sted i Arsuk-Egnen.

Ruingruppe Nr. 3. Ved KAKATSIAK i en Bugt af Kornok-Fjord, ikke langt Syd for foran nævnte Ruingruppe, udmunder en større Elv, der kommer fra Fjældene i Nord i Nærheden af Ika-Fjord, til hvilken Fjord man herfra kan gaa over i ca. 1½ Time. Elven kommer til Havet ned over Klippebund. Umiddelbart paa søndre Side af Udløbet og godt en Meter over Vandspejlet i Fjorden ses en lille regelmæssig formet Jættegryde, ikke ½ m bred og dyb. Den paavistes os som det Sted, »hvor Kablunakkerne vadskede sig« og det fortaltes samtidigt, at lignende »Vadskefade« ogsaa var kendte fra andre Steder i Arsuk-Egnen.

Et lille Stykke Syd for Elvmundingen paavistes der os en Ruin, som aabenbart var af en Fold (14 Skridt lang og 4 Skridt bred). Meget svage Spor af en, som det synes, meget større af samme Art saas i det overgroede Terræn tæt Syd derfor.

Landet ved Elvmundingen og inde i Dalen syntes vel egnet til Græsning. Nogen Gaard har der dog næppe ligget, snarere har man om Sommeren benyttet Stedet til Græsning fra en nærliggende Gaard, enten fra Gaarden ved Søen (Nr. 2) eller fra en Gaard i Bunden af Ika-Fjord (Nr. 4). Hvis den har hørt til førstnævnte, maatte Kvæget vistnok føres hertil i Baad, da Elven ikke kunde passeres paa Vad, hvorimod man, som sagt, kan gaa fra Ika-Fjord hertil.

Ika-Fjord

er en lang og smal Fjord med temmelig høje og stejle Fjælde paa begge Sider. Skraaningerne nærmest Vandet, er dog temmelig jævne, og, især paa Vestsiden i Fjordens indre Del, kratbevoksede og beklædte med Lyng, Græs og Mos. Ogsaa paa Østsiden ses hist og her grønne Skraaninger. Omtrent midtvejs i Fjorden skyder en fjældklædt Odde sig ud fra Østsiden med et temmelig smalt Løb mellem sig og Fjordens Vestside. Denne Odde giver Læ for Blæsten i Fjordens indre Del.

Her findes da ogsaa paa Fjordens Vestside to Ruingrupper af Gaarde.

Ruingruppe Nr. 4 (Fig. 46—51). Inderst i Ika-Fjord, paa sammes nordre Side, udmunder en Elv, der kommer fra en lille Sø; den har skaaret sig temmelig dybt ned i Jordsmonnet. Et lille

Stykke Syd for Elven ovenfor en ca. 10 m høj Skrænt, der er omgivet af Lavninger til begge Sider (i Nord og Syd), og som mod Vest gaar jævnt over i Fjældskraaningen, ligger en Del Ruiner tæt samlede paa en temmelig jævn Overflade, ca. 100 m lang i Øst—Vest og omtrent halv saa bred i Nord—Syd. Jordsmonnet ved Ruinerne og ned ad Skrænterne til begge Sider mod Lavningerne, er stærkt overgroede med Græs, der tyder paa et gammelt Tun. Iøvrigt er Fjældskraaningerne overalt nærmest Kysten dækkede med tæt Krat, der vokser op mellem nedrullede Klippestykker og Sten.

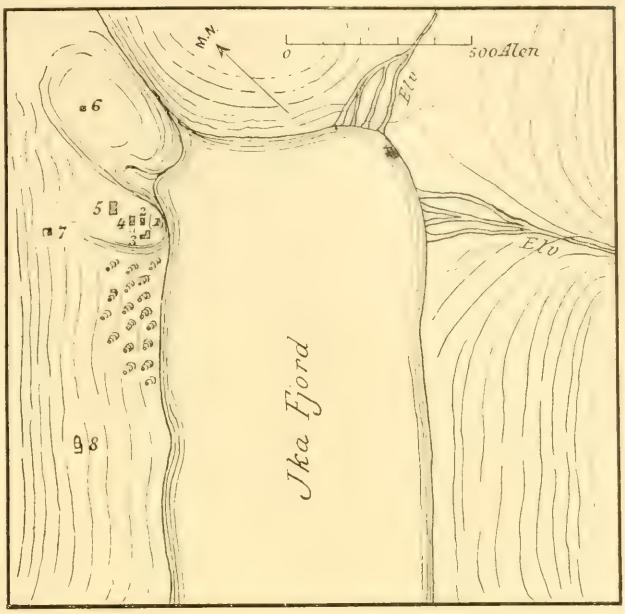

(Dagbogsskitse af D. B. 1903.)
Fig. 46. Ruingruppe Nr. 4. Ika-Fjords Bund.

Ruinerne ovenfor Skrænten, nærmest Fjorden, bestaar af følgende:

I. Nærmest Vandet en Samling af tæt sammenstillede Huse, der nu er stærkt overgroede og sammenfaldne (12 × 20 Skridt), rimeligvis Bolig.

II. Tæt Vest derfor en firkantet Tomt (6 × 9 Skridt).

III. To i Vinkel anbragte Hustomter (14 og 12 Skridt lange), rimeligvis Stalde.

IV. En større Tomt, 8 Skridt bred udv. og 20 Skridt lang; den fortsættes i en anden Ruin af samme Bredde mod Vest. Enkelte Steder ses Baasestene; er rimeligvis Kostalde.

V. 40 Skridt længere tilbage mod NV. ligger en større Tomt (8 × 20 Skridt), to Rum; rimeligvis Stald.

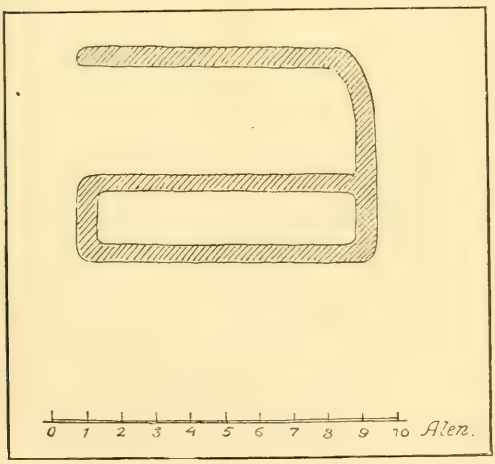

(D. B. 1903.)
Fig. 47. Ruin Nr. VII (7) i Gruppe Nr. 4 i Ika-Fjords Bund.

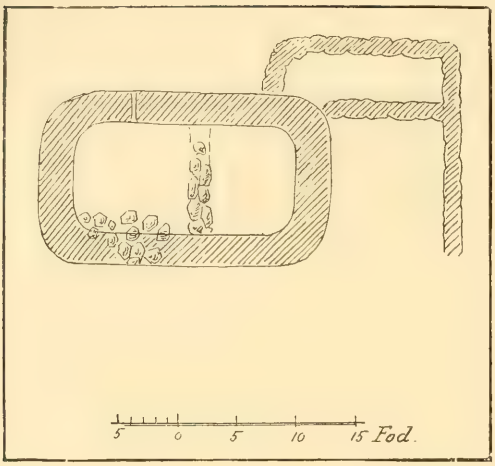

(D. B. 1903.)
Fig. 48. Ruin Nr. VIII (8) i Gruppe Nr. 4 i Ika-Fjords Bund.

VI. En ved en Klippe anbragt Fold.

VII. En i to Rum, et større og et mindre, delt Skillefold, beliggende ca. 200 Alen Vest for Hovedmassen af Ruinerne.

VIII. 100 à 150 m fra Stranden og knap 400 m Syd for foregaaende ligger en smuk vel bevaret Ruin delt i to Rum. Den er opført udelukkende af Sten, og Murene staar endnu i indtil 2 m Højde. Murtykkelsen er godt 1 m. Hjørnerne er noget afrundede. Den indvendige samlede Længde er godt 6 m, Bredden godt 3 m. Gennem Væggen ud mod Fjorden i det nordligste Rum findes i ca. 1 m Højde en lille Aabning, der er smallest indadtil og her ca. 15 cm i Firkant. Den har aabenbart tjent som Luft- og Lyshul i Huset, der nærmest maa antages at have tjent som Faarestald. Dette

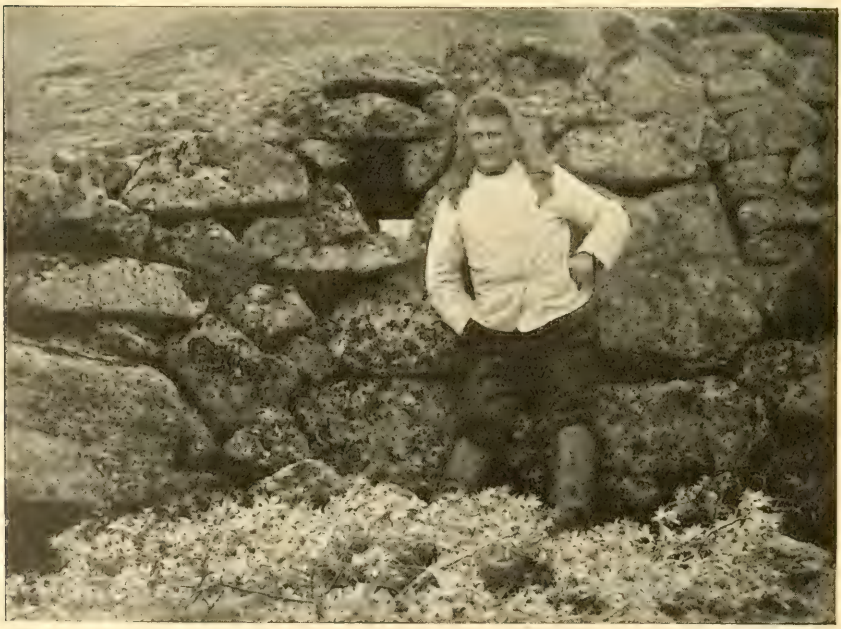

(J. la Cour fot. 1903.)
Fig. 49. Ruingr. Nr. 4 i Ika-Fjords Bund. Ruin Nr. VIII (8), set indvendig fra mod Aabningen i Husvæggen.

(J. la Cour fot. 1903.)

Fig. 50. Ika-Fjords Bund, set fra Ruingr. Nr. 4. I Forgrunden Ruin Nr. VIII (8).

a

a

(J. la Cour fot. 1903.)

Fig. 51. Ika-Fjord set fra Bunden ved Ruingruppe Nr. 4, ud efter. Man øjner Tangen (a), der skærmer Fjordens Indre. Til højre ud for den ligger Ruingruppe Nr. 5.

gøres saa meget sandsynligere, som der ved Husets Sydende findes en Indhegning (Fold). I Ruinens Indre er der nedfaldet en Del Sten fra Væggene.

Ruinerne omfatter saaledes en middelstor Gaard, med tæt sammenstillede Beboelseshuse nærmest Stranden, og i hvis Nærhed mindre Udhuse findes, foruden at der synes at have været anbragt to Staldbygninger med tilhørende Hølade i Nærheden. Længere borte ligger en Faare- eller Gedestald, en Skillefold samt et Udhus til Faar eller Geder. Terrænet nærmest ved Bolig og Stalde m. m. har som sædvanlig været Tun. Dette har aabenbart strakt sig ned i Lavningerne til begge Sider mod Stranden. Her synes man at have beskyttet Tunet ved et ca. 1 m højt Gærde, der nu for største Delen er bevokset med Græs og Marehalm.

»Sagnet fortæller, at da de her boende »Kablunakker« blev overrumplede, flygtede 4 Fædre med deres Børn ud paa Isen, men den brast under dem og de druknede« (Fanøe).

En Nordbovarde omtales af Fanøe: »½ Mil fra Kysten ca. 2000 Fod over Havet« paa Vejen mellem Ika og Taylors Havn.

Ruingruppe Nr. 5. Ca. 1½ km længere ude i Fjorden og paa samme Side som foregaaende ligger Ruinerne af en anden Gaard. Ved Stranden ses en større overgroet Plads (100 m i Tværmaal og 5 m over Fjorden), paa hvilken der adskillige Steder skelnes Mure af ikke faa Bygninger (Beboelseshuse, Stalde m. m.); ca. 70 m Nord for denne Plads ligger en langagtig Fold (ca. 7 m lang). Terrænet, der er stærkt overgroet med Buske, hæver sig jævnt op mod Fjældene. Ved Stranden ses lignende Gærder til Beskyttelse af Tunet mod Vandet som ved foregaaende Ruingruppe.

Eskimoerne beretter, ifølge Fanøe, at de gamle Kablunakker (Nordboer), da de bleve fordrevne fra de ydre Dele af Arsuk-Fjord, tyede ind i Ika-Fjord.

Arsuk-Fjord,

i hvis inderste Vig der udmunder en Bræ fra Indlandsisen, er en af Grønlands smukkeste Fjorde. Den er omgivet af Fjældpartier, som naar en ikke ringe Højde, og som for en stor Del staar med Bratninger ned mod Havet. Inderst ved Bræen hæver det meget stejle Maagefjæld sig til ca. 600 m (1997 Fod) og paa den nordlige Side ved Mundingen i Nærheden af Udstedet Arsuk ligger det kegleformede prægtige Kûngnât, hvis Top er godt 1400 m (4450 Fod) høj (Fig. 54, 55).

I Fjordmundingen ligger den store Arsuk Ø, der hæver sig til op mod 900 m (2893 Fod) Højde. Ligeoverfor den paa østre Side af Fjorden ligger Guldfjæld knap 400 m (1232 Fod) højt.

Fjorden er ved sin ydre Del, navnlig paa Nordsiden, stærkt indskaaret, og i dens indre Del findes forskellige Bugter og Dalmundinger, hvor der er en frodig Vegetation, og hvor der med Fordel har kunnet

drives Kvægavl. Dertil er Fjældene for en stor Del bevoksede med en ret frodig Vegetation, som kunde afgive Næring navnlig for Faar og Geder.

Ruingruppe Nr. 6 (Fig. 52, 53). I en lille Vig tæt Øst for den saakaldte Taylors-Havn, en Bugt ved Foden af Guldfjæld paa Fjordens østlige Side, ligger Ruinerne af en Gaard paa jævnt skraanende Terræn. Stedet kaldes af Grønlænderne (ifølge Fanøe) Utorkarmiut (ɔ: de gamle Beboere). Østlig i Vigens Inderste udmunder en Elv. Tæt Vest for den ligger en større overgroet Plads lige ved Stranden. Den er øjensynlig gammelt Tún, hvorpaa tyder den frugtbare Vegetation. Iøvrigt er Omgivelserne i Nærheden bevoksede med Buske. I Dalen ovenfor er godt Græs.

(J. la Cour fot. 1903.)

Fig. 52. Ruingruppe Nr.6 ved Taylors-Havn, set fra en Grønlænder-Hustomt ved Indløbet til Bugten. I Bunden af denne ligger Tomterne af en Nordbogaard.

Paa det gamle Tún, der fra Stranden breder sig ca. 150 m op ad Skraaningen ligger en Del meget overgroede Hustomter, dels tæt sammenstillede, dels lidt fjernede fra hverandre (*c*, *d*). Her har vi aabenbart Beboelseshuse, Stalde m. m. Omtrent 200 m længere oppe paa Fjældskraaningen ses et Par Folde (*a* og *b*) ikke langt fra hinanden (16 × 8 Skridt og 8 × 4 Skridt). Tunet synes at have været skærmet af et Gærde ved Stranden af lignende Art, som de tidligere nævnte.

Paa Vigens østlige Side ses flere Tomter af eskimoiske Teltpladser ved Indløbet (*e*).

* * *

Følger man Arsuk-Fjords Østside ind efter langs de bratte Fjældsider, kommer man ved Ivigtut til den første Dalaabning. Som bekendt ligger her Kryolithbruddet i Mundingen af en bred kratbevokset Dal. Her havde Grønlænderne tidligere en Sommerteltplads. Et Stykke længere mod Nord i en Bugt udmunder en større Elv, der har skaaret sig ned gennem Grusdannelsen, hvor der ses flere gamle Elvelejer. Grusdannelsernes Overflade er bevokset med en rig Kratvegetation. Dog

kendes her ikke noget til Tilstedeværelsen af Nordboruiner. Denne Dal benævnes Grønnedal.

Ruingruppe Nr. 7 (Fig. 56). Tæt Nord for Grønnedal skyder sig en bred Bugt ind i Landet. I Bunden af denne udmunder den saakaldte Lakseelv (Ekaluit). Den baner sig Vej ned til Stranden forbi gamle Strandvolde eller Jøkelgærder og udmunder østligst i Bugten, fra hvis Bund en Dal fortsætter i mere nordlig Retning. Stiger man, tæt ved Elven, op over den første Strandvold, der ligger lige ved Vandet, og vandrer man henved 200 m ind efter, kommer man til den næste lidt højere Strandvold; vestligst paa denne ligger en større Samling Hustomter i en Klynge (*a*). De er overgroede og sammenfaldne, men har ganske Karakteren af tæt sammenstillede Beboelseshuse. Vegetationen ved dem forraader et gammelt Tún.

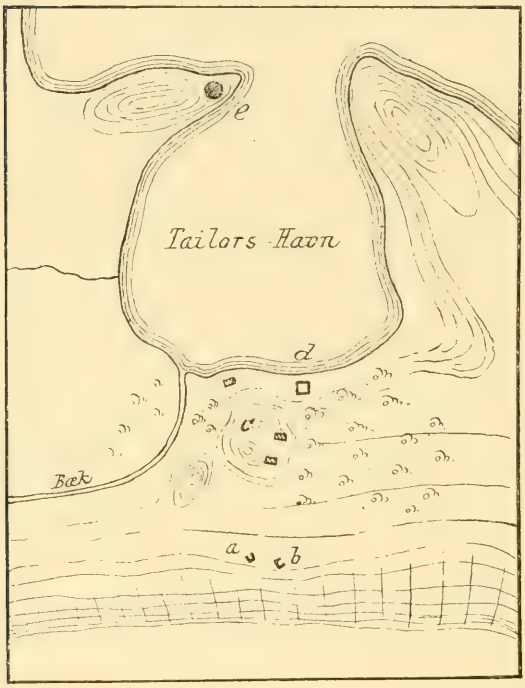

(Dagbogsskitse af D. B. 1903.)

Fig. 53. Ruingruppe Nr. 6 i Taylors-Havn. (Afst. fra „d" til „b" er ca. 350 m.)

Et Stykke Øst for disse, ligeledes paa Strandvolden, ligger Tomterne af et eller et Par Huse (*b*) og videre i samme Retning ses en større Tomt (*c*), der aabenbart er Stalde, der ligger Side om Side med Hølade eller Høgaarde. Baasesten ses.

De nævnte 3 Ruingrupper ligger paa Linie i Retning Ø.-V. paa Strandvoldens øverste Flade.

Omtrent 100 m mod Nord, ind efter Dalen, ses Ruiner af et i Vinkel bygget Hus eller Fold (*d*), og lidt længere inde i Dalen træffes en Fold.

Fanøe omtaler en Ruin ca. 400 m fra Kysten: »paa søndre Bred, omtrent midt imellem Elvens Munding og det søndre Næs paa en flad og temmelig ufrugtbar Skraaning«. Den var fuldstændig sammenstyrtet og overgroet, Tomten var godt 8 m i Gennemsnit.

Det hele danner aabenbart en mindre Gaard.

Paa Fjordens Østside kendes ikke flere Nordboruiner.

Ruingruppe Nr. 8 (Fig. 57—63). Paa Arsuk-Fjords Vestside skyder sig en noget forgrenet Bugt ind mod Nord. En Vig fører ind til den saa-

Fig. 54. Kûngnât. (Eft. Fot.)

(Eft. Fot.)

Fig. 55. Parti af Arsuk-Fjord, set fra Ivigtut. I Forgrunden en Kajakmand (Europæer) ifærd med at »kæntre«, i Baggrunden Kûngnât-Fjæld.

kaldte Bjørnedal, hvor Funktionærerne fra Ivigtut har en lille Sommerhytte, en større nordligere ender i et Bassin, den saakaldte Ellerslie-Havn, maaske den bedste i hele Arsuk-Fjord. Østligst i Bunden af Bassinet ligger Ruinerne af, som det synes, en Gaard i en temmelig snæver Dal, gennem hvilken der løber et ubetydeligt Vandløb fra en eller et Par Smaasøer. — Bunden af Dalen hæver sig op mellem Fjældene og aabner sig i en Kløft ud mod »Fox-Havn« i Arsuk-Fjords inderste Del. Fra Stranden hæver Terrænet sig jævnt ind efter mod Kløften eller Aabningen mellem Fjældene. Nord for denne Skraaning ligger en stejl Fjældside, fra hvilken der findes en Mængde nedfaldne Klippeblokke, der nærmest Fjældet paa sine Steder er dynget ovenpaa hverandre. Bunden af Dalen er stærkt bevokset med Buske og Planter. Stedet kaldes af Eskimoerne Igdlorssuit (ɔ: de store Huse).

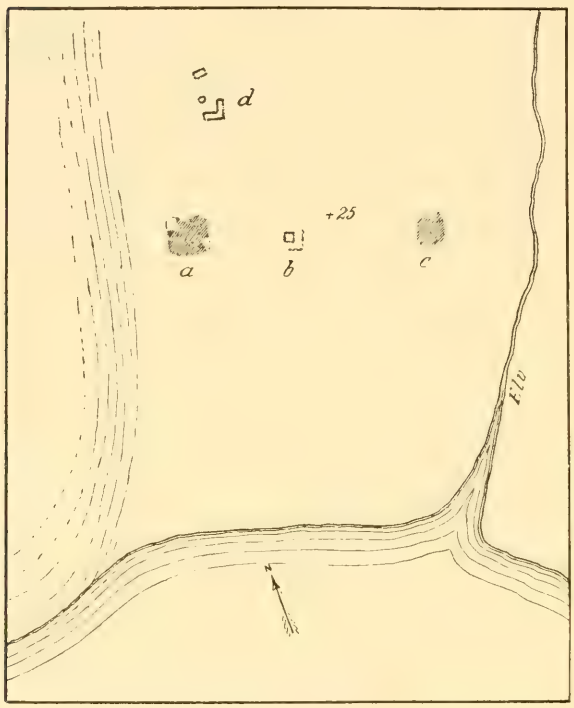

(Dagbogsskitse af D. B. 1903.)
Fig. 56. Ruingruppe Nr. 7 ved Ekaluit i Arsuk-Fjord. (Afst. fra Kysten til „a“ er ca. 200 m.)

I. Nærmest Vandet ligner Bevoksningen den, der findes paa gamle Tun, og her skelnes et enkelt Sted ligesom Rester af Husmure. Rimeligvis har her da ogsaa ligget Beboelseshuse m. m., men de er i saa Fald aldeles overgroede og tildækkede, dels af Vegetation og dels som Følge af Nedskylninger fra Fjældene og Terrænet oppe i Dalen. Opad Fjældsiderne ses en kraftig Bevoksning af Krat.

Naar undtages disse svage Spor af den formentlige Gaards Indhuse m. m. nærmest ved Stranden, indskrænkede Ruinerne sig iøvrigt kun til Folde og et enkelt Hus.

II. En Fold bygget op til en Klippeblok (9 m × 5 m).

III. Ca. 300 m fra Stranden paa en Afsats ved Fjældvæggen mod Nord ligger en firkantet, udelukkende af Sten, smukt bygget Husruin, hvis Mure staar til en Højde af $1^1/_2$ m. Husets indvendige Maal er godt

1½ m og ca. 6½ m, og Murtykkelsen er ca. ¾ m. Indgang findes paa sondre Side, nærmest ved vestre Gavl; den er ca. ¾ m bred.

Fanøe omtaler, at der et Par Alen fra Døren fandtes en lille Stensætning, som han antager for Ildsted. Har det været Tilfældet, er det sikkerlig fra senere Tid, da Nordboerne ikke boede i slige af Sten alene opførte Huse.

IV. Tæt ved i nordlig Retning har der rimeligvis ligget endnu et Par Smaahuse eller Folde, der nu kun er uformelige Stendynger.

V. En Snes Skridt Øst for Nr. 3 og noget lavere ligger en stor Klippeblok godt 3 m høj. Ved dennes sydlige Side er anbragt en Fold knap 8 m lang og op mod 6 m bred. Dens af Sten byggede Mure er ca. 1 m høje. Ruinen er overgroet af Buske, den har Indgangsaabning mod Øst (?)

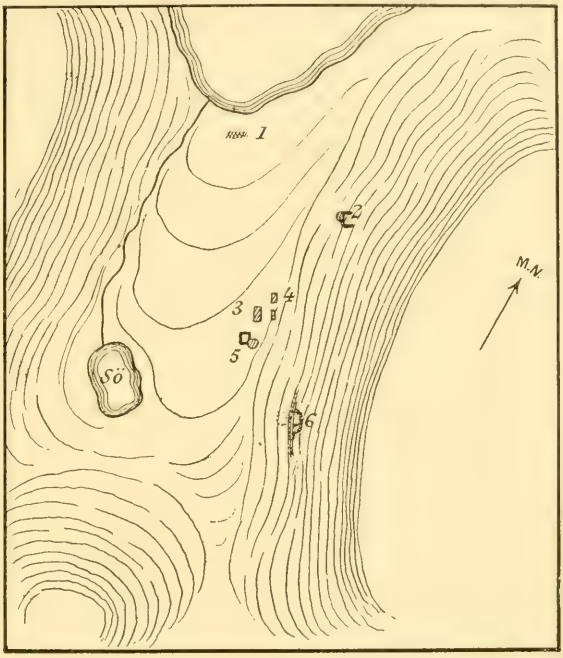

(D. B. Dagbogsskitse 1903.)

↓
Fox-Havn

Fig. 57. Ruingruppe Nr. 8, Ellerslie.
(Afst. fra „1" til „3" er ca. 300 m.)

VI. I Fjældskreddet ca. 150 m længere inde i Dalen mellem opdyngede Klippestykker, hvorover Adgangen for Mennesker er ret vanskelig, ligger en ejendommelig Faare- eller Gedefold. En stor Klippeblok hviler saaledes, at dens mod Syd ud mod Dalen, vendende Side luder noget ud over Undergrunden. Her har været godt Læ for Faar og Geder, og Aabningen under Klippen er da yderligere skærmet af en Stenmur, som dog ikke naar helt op til Klippeloftet. Paa denne Maade er der dannet en aaben Fold, som dog havde Tagdække. Dens Længde i Øst—Vest er godt 8½ m og dens Dybde indtil godt 3½ m. Fra Bunden til Fjældloftet er højst 1½ m. Indgangen gennem Muren er omtrent midt paa samme.

Hvad der imidlertid er det mærkeligste er, at der fra Bunden af Folden fører en snæver ca. ¾ m bred og knap saa høj Passage, der netop tillader en Mand at krybe derigennem — ind til et under Klippeblokken værende Hulrum af uregelmæssig, nærmest ovalformet Grund-

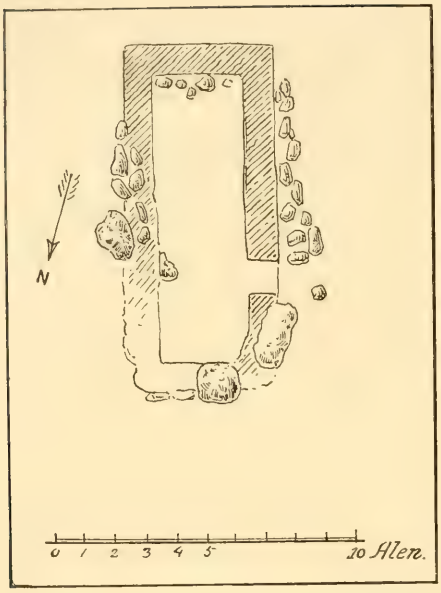

(D. B. 1903.)
Fig. 58. Ruingr. Nr. 8, Ellerslie. Ruin Nr. III (3). (Pilen angiver misv. N.).

plan. Dets største Dimensioner er 4 m i Øst—Vest og lidt mindre i Nord—Syd. Hulens største Højde er 1¼ m. At denne Hule ogsaa har været benyttet som Faare- eller Gedefold er uden Tvivl. Her kunde Dyrene være godt beskyttede mod Vejr og Vind. Lignende Folde findes ogsaa paa andre Gaarde i Nærheden mellem Klippestykker. De tyder paa, at man i disse forholdsvis milde Egne har haft faa Faarestalde, hvilket Antallet og Størrelsen af Ruinerne paa Gaarden ogsaa lader formode.

Vi følger nu Arsuk-Fjords vestre Side ud efter langs de bratte Fjælde, passerer »Nordlandet«, hvor der paa en lille Odde ved »Slæbestedet« findes Grønlænderteltpladser, derpaa Bugten ved Christianshavn, hvor der menes at være en enkelt Nordboruin, og naar gennem det snævre Løb, Ikerasarssuk, mellem Arsuk Ø og Fastlandet til Torssukatak-Løb. Dette afsætter mod Nord to Bugter, Ininguit, længst mod Øst, og Ekaluit tæt Vest derfor. I begge disse findes Nordboruiner.

Ruingruppe Nr. 9 (Fig. 64—68). Inderst i Bugten Ininguit (ɔ: de smaa Bopladser) udmunder en større Elv, der kommer ned over det bølgeformede Dalstrøg i Spring. Den er dannet af to mindre Grene. Elvens Udløb findes vestligt i Fjordbunden, der her er temmelig flad og ca. 500 m bred. Fjordbunden fortsætter sig en god Times Vej ind i Landet i et Dalstrøg, hvis Bund hæver sig jævnt. Temmelig nøgen Klippebund veksler med mos- og græsklædte Strækninger med Blaabær og Krækkebær samt Smaakrat.

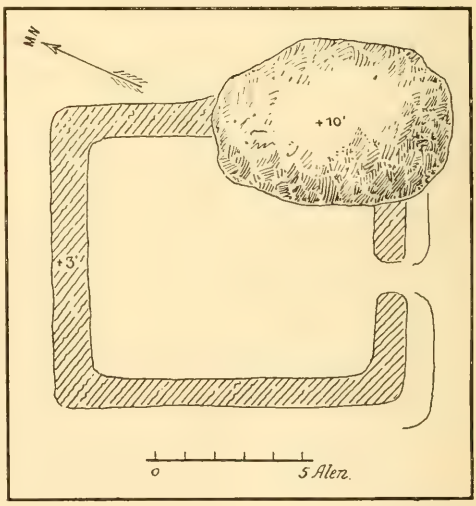

(D. B. 1903.)
Fig. 59. Ruingruppe Nr. 8, Ellerslie. Ruin Nr. V (5).

En Bæk munder ud østlig i Dalen. Nærmest Stranden har ligget en Gaard, der omfatter følgende Ruiner:

I. Tæt op til Elvens Udløb og ca. 20 m fra Stranden paa stenet Bund ligger en stor Fold godt 13 m i Tværmaal indvendig, bygget i Rundkreds af store op mod 1 m høje Sten, anbragte paa Højkant. En Grønlændergrav er anbragt ved Omkredsen.

II. Omtrent 80 m Øst for forannævnte ligger, ved Stranden, en Forhøjning, der hæver sig godt 3 m over Havet. Paa den ses en Vegetation som fra et gammelt Tún, og her findes forskellige Ruiner, der nu er overgroede og forsænkede i Terrænet, men som dog skelnes gennem Stenrækker paa flere Steder. Nærmest Stranden synes Beboelseshusene at have ligget og bag dem andre Huse, som Stalde o. l.

(Fot. c. 1870.)
Fig. 60. Ruingruppe Nr. 8, Ellerslie. Ruin Nr. III (3).

a (D. B. teg. 1903.)
Fig. 61. Ruingruppe Nr. 8, Ellerslie. Inderst i Bugten (*a*) ligger Ruiner af en Nordbogaard.

(J. la Cour fot. 1903.)

Fig. 62. Ruingruppe Nr. 8, Ellerslie. Ruin Nr. VI (6), Fold. Indgangsaabningen til det indre Rum.

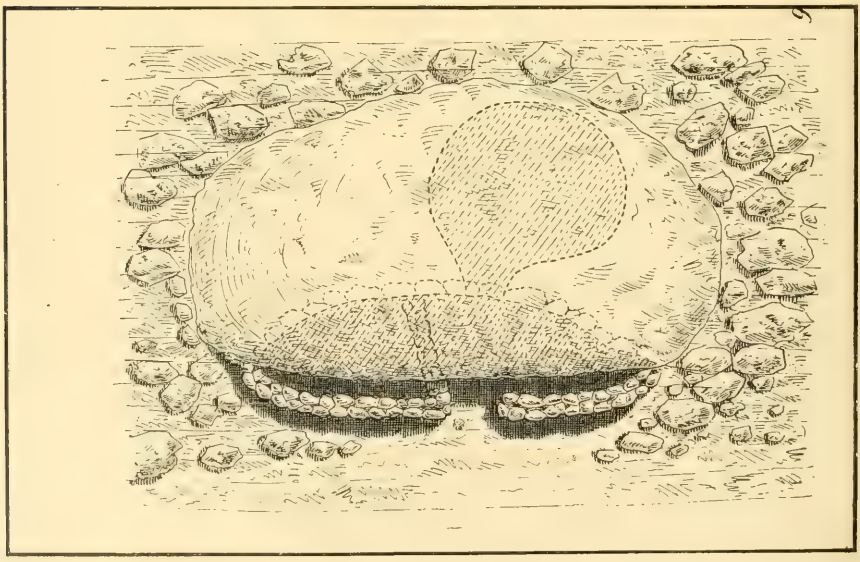

(Dagbogssk. af D. B. 1903.)

Fig. 63. Ruingruppe Nr. 8, Ellerslie. Ruin Nr. VI (6), Fold (godt $8^1/_2$ m lang).

III. En meget utydelig Tomt, temmelig lang og smal (Faarestald?) (16 Skridt × 5 Skridt).

IV. Ved Elven 100—125 m fra Stranden ligger en lille Fold (knap 7 m lang og knap 2 m bred indv.), hvis ene Ende er støttet til en stor, knap 3 m høj Klippeblok. Murtykkelsen ¾ m. Der staar ca. 1 m af Grunden i hele Omridset. Det synes ikke, som om Muren har været bygget videre omhyggeligt, hvilket heller ikke behøvedes i en Fold.

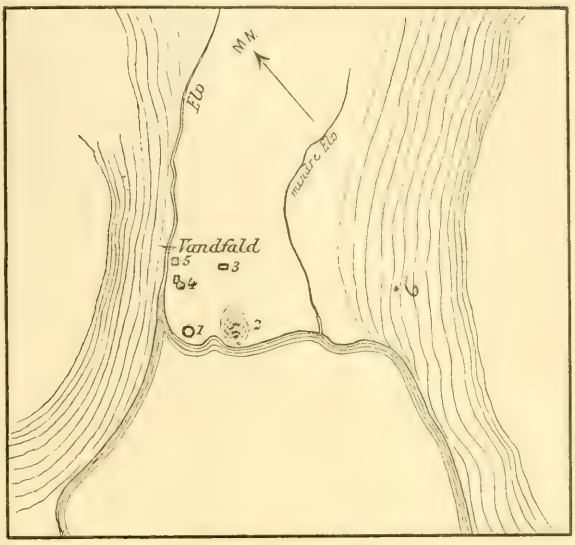

(Dagbogsskitse af D. B. 1894.)

Fig. 64. Ruingruppe Nr. 9, Ininguit.
(Afst. fra „1" til „5" er ca. 140 m.)

V. Ca. 13 m Nord for Folden, paa Klippegrund ca. 10 m fra Elven, der løber nedenfor, ligger en ret velbevaret lille firkantet Ruin (1 ¾ × 3¾ m indv.), hvis Mure har været bygget hovedsagelig af Sten, og hvis største Højde endnu er $1^1/_3$ m ved østre Gavl. Murtykkelsen godt

a (D. B. teg. 1903.)

Fig. 65. Bugten ved Ininguit, der viser Beliggenheden af Ruingruppe Nr. 9 (*a*).

¾ m. I Bunden en Del flade Sten. Paa Nordsiden en godt ¾ m bred Indgang ud mod Elven.

Ca. 75 m fra Stranden (Syd for „III") ses Rester af en mindre og utydelig Ruin. Enkelte Sten ses i den ene Gavl.

VI. Ifølge Fanøe findes op mod 200 m fra Kysten paa Dalens østre Side en Ruin ($4^1/_4 \times$ knap 4 m). Kun ved den nordlige Ende findes endnu Spor af Mur, idet her 3—4 Sten ligger ovenpaa hinanden, ellers er alt fuldstændig sammenstyrtet og overgroet.

Ruinerne danner tilsammen aabenbart en mindre Gaard.

Eskimoerne har, ifølge RINK (Grønlandske Sagn, Pag. 209, Fanøe:

(D. B. teg. 1894.)

Fig. 66. Ruingruppe Nr. 9, Ininguit, Ruin Nr. I (1). Rund Fold.

Den oldnordiske Bebyggelse af Arsuk-Fjord i Aarb. f. N. Oldk. 1873, Pag. 89) et Sagn om Nordboernes Undergang paa dette Sted. De fortæller, at en Kajakmand saa dem i Telt her og skræmmede dem ved at slaa paa Teltet.

Ruingruppe Nr. 10 (Fig. 69—71). I Ekaluit-Bugt paa dennes vestlige Side ved Foden af det meget stejle Kûngnât-Fjæld ligger en Ruingruppe paa det smalle Underland, der hæver sig jævnt op til Foden af Fjældet. En lille Elv munder ud her, kommende fra Fjældet. Den synes i tidligere Tid jævnligt at have forandret sit Leje. Nu er Terrænet overgroet med Buske, Græs o. s. v.

Tæt Syd for Elven og nær Stranden ses en overgroet Strækning som af et gammelt Tún.

I. Her ses Husrester, der saavidt skønnes har ligget temmelig tæt. (Beboelseshuse, Stalde m. m.?).

(D. B. teg. 1894.)

Fig. 67. Ruingruppe Nr. 9, Ininguit. Udsigt fra Ruin Nr. IV (4) (Fold) til Fjorden. Ruin Nr. 1 ses ved Stranden.

(D. B. teg. 1894.)

Fig. 68. Ruingruppe Nr. 9, Ininguit. Ruin Nr. V (5).

II. En lille Hustomt ses lidt vestligere.

Nord for Elven i det der liggende Fjældskred af ofte store Klippeblokke, mellem hvilke der vokser Krat, ligger 6 Faarefolde (Kortskitsens Nr. 3—8) temmelig tæt ved hverandre; de minder for en Del om Foldene fra Ellerslie.

Ca. 300 m NV. for No. I ligger en mellem to Klippeblokke anbragt langagtig Fold med lave Mure. Den er aaben foroven. Nær ved ligger:

Lille Fold under en stor Sten, hegnet med Mur.

Fold under en stor Klippeblok. Den har Karakter af en Hule ($2\frac{3}{4} \times 4$ m), hvis Højde kun er ganske ringe. Indgangen er smal.

Lignende Hule-Fold, $2\frac{1}{4}$ m $\times$ $3\frac{1}{4}$ m og $1\frac{3}{4}$ m høj indvendig.

→ Nord (Dagbogsskitse af D. B. 1903.)

Fig. 69. Ruingruppe Nr. 10 i Ekaluit-Bugt ved Foden af Kûngnât.
(Afst. fra „1" til „8" er ca. 300 m.)

Hule-Fold under en stor Sten, afspærret ved Mur. I denne en Aabning, til hvilken passer en flad Sten, som fandtes foran den. Hulen $1\frac{1}{4}$ m $\times$ 2 m og fra 0 til 1 m høj.

Hule-Fold omtrent som foregaaende.

Denne mærkelige Samling af Huler og Folde har i daarligt Vejr kunnet afgive udmærket Læ for Faar og Geder. De minder om lignende i Lavamarkerne paa Island.

Bedriften paa Gaarden har rimeligvis i fremtrædende Grad været knyttet til Faare- eller Gedeholdet, og det synes rimeligt at disse Husdyr har gaaet ude for at søge sig Føden den meste Tid af Aaret saaledes ogsaa om Vinteren. Man har da benyttet Hulerne i Stedet for Stalde.

Ruingruppe Nr. 11 (Fig. 72). Arsuk.

Udstedet Arsuk ligger i Bunden af en lille Bugt Syd for Kûngnât-Fjæld, hvis Fod hæver sig lige bag Udstedet, der ligger indsnævret i Fjældomgivelser.

Mod Vest ligger en lille Afsats straks ovenfor Udstedet, 10—15 m over Havet. Her findes lidt Græs- og Mosland og to smaa Damme uden Afløb.

Fra Udstedsboligen og Sygehuset hæver Terrænet sig jævnt opad mod Afsatsen. Det er græsklædt. Godt 250 m fra Udstedsboligen i NV. ligger nogle overgroede Hustomter, blandt hvilke en lille rund Fold. Et lille Stykke længere mod Vest paa Græsbund ses en større overgroet Tomt af tæt sammenstillede Huse (Bolig m. m.?).

(J. la Cour fot. 1903.)

Fig. 70. Ruingruppe Nr. 10 i Ekaluit-Bugt. Hule-Fold under en stor Klippeblok.

(J. la Cour fot. 1903.)

Fig. 71. Ruingruppe Nr. 10 i Ekaluit-Bugt ved Foden af Kùngnât. Hule-Fold under en stor Klippeblok.

Omtrent 20 m Nord derfor ligger en mindre Tomt, og 125 m Vest for Boligtomten ligger paa en Fjældafsats en lang smal Fold (3 Skr. × 12 Skr.), ved hvilken ses en gammel Rævefælde, 20—25 m over Havet. Det hele synes at have udgjort en lille Gaard, til hvilken der har været ganske god Græsning ikke blot i Dalbunden, men ogsaa paa Fjældafsatserne.

Arpagfik-Fjord

er en ca. 12 Kvartmil lang og smal lidt kroget Fjord omgiven af Fjælde. I Bunden udmunder en Elv, der er rig paa Laks.

Ruingruppe Nr. 12. Paa Nordsiden af Fjorden, tæt ved Bunden, der

a (Eft. Fot.)

Fig. 72. Ruingruppe Nr. 11 ved Arsuk. T. v. for Husene laa Nordbogaarde (*a*).

her har Retning mod Øst—Vest, ses Skrænterne dækkede af Krat og Bevoksning indtil et Par hundrede Meter fra Bredden, hvor Fjældsiderne begynder at hæve sig ret stejlt. Græs er der ikke overvættes meget af, og det hele gør Indtryk af en til Anlæg af en Gaard mindre vel egnet Plads. Der har ogsaa næppe ligget en saadan, derimod tyder Tilstedeværelsen af nogle faa Ruiner paa, at man har benyttet Stedet som Sæter eller Græsgang for Kvæget, navnlig Faarene. Ca. 200 m fra Stranden ses en overgroet Tomt (8 Skr. × Skr. 20), der nærmest ligner en Malkefold. Lidt Øst for den ses en utydelig lille Tomt og godt 100 m fra førstnævnte ses en op til Klippen anbragt Fold (6 Skr. × 4½ Skr). Dette Faareetablissement har rimeligvis hørt til en Gaard, hvis Ruiner findes længere ude i Fjorden.

Ruingruppe Nr. 13 (Fig. 73). Mellem 1 og 2 Kvartmil fra Arpagfik-Fjords Bund paa dennes nordlige Side aabner en Grydedal sig. I denne, der rundt om paa de tre Sider er omgivet af ret stejle Fjældsider, ligger en Indsø godt 15 m over Havet, adskilt fra Fjorden ved en smal Ryg, ned ad hvilken Søen til Tider har Afløb. Paa Ryggen, der er tæt bevokset med Krat og Planter, ses nærmest Vandet en større Tomt, der er overgroet og forsænket i Jordsmonnet. Den er sandsynligvis Bolig m. m.

Lidt længere oppe paa Ryggen ligger andre Tomter, Stalde m. m.; endelig findes længst oppe i Nærheden af Søen, hvor Jordsmonnet er goldt og oversaaet med Sten, et Par mindre Folde samt et Par smaa

(J. la Cour fot. 1903.)

Fig. 73. Ruingruppe Nr. 13 i Arpagfik-Fjord. Mellem Søen (t. v.) og Fjorden (t. h.) laa en Nordbogaard.

Stengærder — kun nogle Skridt lange — der aabenbart har tjent som Ly for Faar.

Paa en Odde, der hinsides (N. f.) Søens Udløb, skyder ud i Søen ses endnu en mindre Fold. I Søen findes, efter Grønlændernes Paastand, Torsk. Europæerne, der har forsøgt at fiske her, har dog ikke faaet andet end Hundestejler. Stedet benævnes af Grønlænderne Sarulilik (Torskestedet). Ruingruppen omfatter aabenbart en Gaard — ikke videre stor. Fra den er en prægtig Udsigt tværs over Fjorden til Kûngnât, som og ind efter Fjordbunden. Over Fjældene i Nord er der ca. 1½ Times Gang til Kuannit-Fjord.

Nord for Arpagfik-Fjord skærer en stærkt forgrenet Bugt sig ind i Landet. Sermersûts skonne ca. 1000 m høje fjældklædte Ø

og den store Tôrnârssuk-Ø, samt Issa-Øen, foruden nogle mindre Øer opfylder Bugten og danner forskellige Sunde og Passager, der delvis fortsætter sig som Fjorde og Bugter ind i Fastlandet. Næsten overalt paa Øer og i Fjorde staar Fjældsiderne bratte langs Kysterne. Dog er der enkelte Steder i Bunden af Fjorde og Vige mindre Dalstrøg, hvor der findes en forholdsvis yppig Vegetation, vel egnet til Anlæg af Gaarde. Af de omtalte Sunde og Fjorde skal vi nævne 1) Tigssaluk-Fjord, der fra Bopladsen Tigssaluk gaar i østlig Retning mellem Tôrnârssuk-Ø og den store Halvø Nord derfor, 2) Tôrnârssuk-Løb mellem Øerne Tôrnârssuk og Sermersût og 3) Kuannit-Fjord, der er en Fortsættelse af Tôrnârssuk-Løb mod Øst.

(D. B. teg. 1903.)

Fig. 74. Parti af Kuannit-Fjords Indre. Ruingruppe Nr. 14 ligger t. v. i Dalen (*a*).

Kuannit-Fjord.

Ruingruppe Nr. 14 (Fig. 74). Straks efter at man har passeret Løbet mellem Tôrnârssuk- og Tigssaluk-Fjord findes en smuk Dal paa Kuannit-Fjords nordre Side. Den er omgivet af høje stejle Fjælde, paa hvis Toppe Sneen ligger, selv i Sommertiden hist og her. En Elv løber frem gennem Dalen, hvis Bund i Nærheden af Elven er dækket af forholdsvis rig Vegetation, Pil, Lyng, Kvanner, Mos, Græs o. s. v., ja selv Ranunkler og andre Blomster udfolder sig her i Sommertiden. Vest for Elvens Udløb ligger Ruinerne af en Gaard, hvis Tún endnu skønnes paa den frodige Vegetation.

I. Nærmest Elven ligger et Kompleks af, som det synes, Stalde, i hvilke der ses enkelte Baasesten.

II. Vest derfor ligger Boligkomplekset, der ses bl. a. en stor flad Overligger fra en Døraabning.

III. Nord derfor et lille Hus.

IV. Kompleks af store Folde (?) dog ikke saa store som I og II, beliggende Vest for II.

V. Enkelt mindre Hus (Forraadshus?) vestligst hinsides en Bæk.

Ruinerne omtales i Grl. hist. Mindesmærker III (S. 832).

Tigssaluk-Fjord.

I det Indre er denne Fjord snæver og kranset af stejle Fjælde. Yderst paa Nordsiden er Kysterne indskaarne af Bugter. I den vestligste større Bugt er en god Ankerplads for Skibe, hvilken ofte er benyttet. Den ligger nordligst i Bugten. Østligst i samme skærer en dyb Vig ind til Udstedet Tigssaluk, der ligger Syd for et ca. 700 m højt Fjæld.

Fig. 75. Øen Umanak ud for Arsuk-Fjord. (Eft. Fot.)

Ruingruppe Nr. 15. Da jeg besøgte Stedet, fandt jeg ikke noget, som kunde tyde paa Nordbobebyggelse. Senere hørte jeg imidlertid, at der formodedes at være nogle Nordbo-Hustomter tæt ved Udstedet.

Jeg bad Inspektør Bendixen, der skulde passere Stedet, om at undersøge Forholdene. Han meddelte mig et Kroki over Ruinerne, der ligger tæt sammen i 3 Grupper, hver bestaaende af, som det synes, flere Afdelinger. Murene ere af Sten og Tørv, indvendig i en enkelt Ruin opmurede til en Højde af ¾ à 1¾ m. Iøvrigt er de meget sammenfaldne.

Det synes, som om der i Ruinerne her, som saa ofte andetsteds, i senere Tid er bleven anbragt Grønlændergrave.

Bendixen siger (1903): »Gravene ere ganske vist betydelig dybere end sædvanlig, men man kan tænke sig, at en høj Mur har været benyttet til Gravenes ene Væg, hvorfor det har været nødvendigt at opmure dens modsatte Side til samme noget ualmindelige Højde«.

Bendixen, der først antog Gravene for meget afvigende fra de almindelige Grønlændergrave, der oftest bestaar af en Dynge Sten, kom dog sluttelig til det Resultat: »at de ikke alene var grønlandske, men ogsaa

af nyere Datum, nemlig fra Tiden efter Kristendommens Indførelse, da den Skik kun at anvende Sten til Dækning af Liget efterhaanden tabte sig, idet man nu helst anvendte Jord. Det kan da meget vel tænkes, at Hustomterne, der indeholder en Del Jord, har været betragtet som anvendelige til Begravelse i denne jordfattige Egn«.

Da det var kommen til min Kundskab, at der i denne Fjords indre Del skulde findes nogle Ruiner fra Nordbotiden, og da jeg selv ikke kunde komme derind forinden min Afrejse fra Landet, sendte jeg Grønlænderen PETER HANSEN afsted for at skaffe nærmere Oplysning. Hans Meddelelser og Aftegninger, der efter min Hjemkomst blev tilstillet mig af Inspektør Bendixen, gik ud paa, at der, som formodet, fandtes endnu tre Ruingrupper inde i Fjorden.

Ruingruppe Nr. 16 ligger lige Nord for Elven, der udmunder i Fjordens Bund. Umiddelbart ved Elven findes tre Ruiner:

I. En i Ø.—V. liggende større firkantet Tomt af Sten og Tørv omgiven af en uformelig Dynge, der rimeligvis skjuler flere Huse eller Rum.

II. En i NØ.—SV. liggende lille firkantet Tomt tæt NØ. derfor.

III. En i Ø—V. liggende langagtig og i to Rum delt Ruin af Sten og Tørv med en lille Udbygning paa Nordsiden.

IV—V. Ca. 200 m fra Elven, lidt Nord for de tre foregaaende, ligger to af Sten opførte Ruiner med Mure af ca. ¾ m Højde, der begge har Retning NV.—SØ. Sydligst findes en langagtig firkantet Ruin i et Rum, nordligst en i to Rum paa langs delt Tomt.

Ruingruppe Nr. 17. Tæt ved Fjordbundens søndre Side udmunder en Elv. Øst for denne findes tre Tomter.

I. En sammenfalden Hustomt.

II. En firkantet Tomt i NØ.—SV.

III. En do.

Ruingruppe Nr. 18. Paa Fjordens nordlige Bred, ligeoverfor en paa Sydsiden fremspringende Pynt, findes i Læ af en Fjældknold, som det efter Grundplanen synes, en firkantet Ruin i NØ.—SV. I det ene Hjørne findes en Indgang, der er fortsat med to korte Mure ud fra Ruinen. Den gør Indtrykket af at være en Fold. Tæt ved samme findes en Varde.

I Fjorden findes, efter Peter Hansens Optællinger, en Mængde gamle Grønlænder Bopladser ialt 17. Ved 11 af disse findes tillige gamle grønlandske Teltpladser, og desuden saadanne paa endnu et Sted. Fjorden er nu ikke beboet af Grønlændere.

Endnu skal omtales, at der Nord for Tigssaluk ved Tindingen paa Øen, som ligger udenfor denne Pynt, efter Sigende skulde findes en Mængde gamle Grave, der paa Grund af deres Størrelse mulig var Nordbograve. Bendixen oplyste dog (1903), at det kun var Eskimograve; lignende fandtes i Smallesund.

I Neria-Bugts Inderste har man ment, at der maaske laa en

Kirke, eftersom der var hjembragt Klokkemetal derfra i sin Tid. Dette behøver dog langtfra at tyde herpaa, eftersom saadant er fundet mange Steder, hvor Nordboerne ikke har holdt til — desuden paastaar Grønlænderne, at der ikke findes Nordboruiner her.

Efter en anden Opgivelse skulde der, ligeledes i Neria-Bugts Inderste, nemlig i Fjældene indenfor, findes »Runer« indridsede. — Efter hvad Inspektør Bendixen oplyste (1903), viste de sig at være Aarstallene »1817—18«, indhuggede i Klippen. Der findes saaledes næppe Minder fra Nordbotiden, før vi kommer til Bjørnesund, Nord for Frederikshaab-Isblink.

Ved Narssalik, fortæller et grønlandsk Sagn, efterlod Grønlænderne i sin Tid Koner og Børn, da de drog sønder paa for at overfalde de Kristne i det nuværende Julianehaab-Distrikt. Stedet hedder derfor paa Grønlandsk »Ventestedet« (G. H. M.).

* * *

Det er ikke Hensigten, paa Grundlag af den her givne Oversigt over Nordboruingruppernes Beliggenhed i Godthaab- og Frederikshaab-Distrikter, nærmere at diskutere Identificeringen af de i de gamle Fjord- og Kirkefortegnelser omtalte Lokaliteter. I saa Henseende maa, da Undersøgelserne ikke er afsluttede, foreløbig henvises til tidligere fremkomne Arbejder[1].

Kun saa meget skal siges, at Arsuk-Egnens Ruiner aabenbart dannede Østerbygdens nordligste Parti med de 5 Fjorde (regnet fra Syd til Nord): Dýrafjördr, Thorvaldsfjördr, Arnlaugsfjördr, Steinsfjördr og Bergthorsfjördr. Ved det nuværende Tigssaluk var rimeligvis Østerbygdens Nordgrænse. Herfra til op mod Ameralik-Fjord var væsentligst ubeboet, og her begynder derfor antagelig »Vesterbygden«, hvis Grænser og nærmere Udredning er ret uklar endnu. Dog er der Sandsynlighed for, at Ameralik-Fjord med Ameragdla er identisk med Lysufjördr, der omtales som den sydligste Fjord i Vesterbygden, og som maa have været en af de bedste Fjorde til Anlæg af Gaarde, eftersom Erik den Rødes Søn, Thorstein, satte Bo her. Som vi har set, er netop Ameragdla i sin indre Del ypperlig egnet til Bebyggelse, og her har da ogsaa været en hel Del større Gaarde. Thorstein boede maaske paa Gaarden ved det nuværende Kilârsarfik (Ruingr. Nr. 51) i Fjordbunden, hvor han døde i Aaret 1001, og hvorfra Togtet til Vinland i Aaret 1003 under Thorfinn Karlsevne udgik. Dengang fandtes endnu ingen Kirke i Fjorden, næppe heller i Vesterbygden, thi Thorsteins og hans Folks Lig blev førte til Østerbygden for at jordes paa Kirkegaarden ved Brattahlid i Eriks-

[1] En Oversigt over Det gamle Grønlands Topografi findes i min Bog: »Erik den Røde og Nordbokolonierne i Grønland«, 1915.

fjord. Senere blev der bygget Kirke paa Sandnæs i Lysefjord og denne Kirke er maaske den, vi mente at kunne paavise ved Kilârsarfik, paa det flade Næs, hvor Gaarden ligger.

Fjordene i Vesterbygden var, regnede fra Syd mod Nord: Lysufjördr (med Kirke paa Sandnæs), Hornafjördr, Andafjördr (Kirke?), Svartifjördr, Agnafjördr (Kirke ved Hóp), Rangafjördr (Kirke i Anavik), Leirufjördr, Lodinsfjördr, Straumsfjördr (Kirke), Eyjarfjördr.

At Godthaab-Fjord er den gamle Rangafjord (ɔ: den Krogede), som af Professor Finnur Jónsson antaget, er rimeligt. Formen alene henpeger herpaa, men ogsaa, at der vistnok findes en Kirkeruin ved Ujaragssuit, der da maa være Anavik. Da der mellem Øster- og Vesterbygden var »6 Dages Roning«, hvilket passer til Strækningen Tigssaluk—Ameralik, og da der fra den vestre Bygds Begyndelse til Lysefjord, ifølge Bjørn Jonssons Haandskrift, ligeledes var »6 Dages Roning«, maatte Vesterbygdens Nordende søges i Egnen lidt Syd for Holstensborg, hvor der efter usikre Meddelelser skal være fundet Ruiner i Ikertok-Fjord (Eyjarfjördr?).

De mellem Lysufjördr og Eyjarfjördr (ɔ: Øfjord) beliggende Fjorde kan iøvrigt ikke for Tiden med rimelig Sikkerhed identificeres.

At Hornafjördr har sit Navn af et »Horn« eller spidst Fjæld kan formodes. Der kunde være Tale om:

1) Pisigsarfik-Fjord, hvor Fjældet af dette Navn er meget fremtrædende, eller om:

2) Hjortetakken, Fjældet paa Nordsiden af Indløbet til Ameralik-Fjord, mellem denne og den lille — som det synes i Nordbotiden ubeboede — Fjord Nord derfor. Endvidere kunde der 3) blive Spørgsmaal om Sadlen, NØ. for Godthaab, eller endelig — 4) hvis man vilde gaa ned langs Kysten i sydlig Retning —, om Kitdlavat, Tinderne ved Grædefjord.

Vi skal endnu omtale »Hóp«, der ifølge gammel Islandsk maa opfattes som en mindre Bugt med et snævert Indløb. Der er foreløbig kun fundet to Steder, der kan komme i Betragtning, nemlig Bugten ved Kilârsarfik (Ruingr. Nr. 51) i Ameragdlas Bund; men dette Sted er ikke saa karakteristisk, svarende til Begrebet »Hóp«, som det andet Sted, Bugten ved Ekalugialik (Ruingr. Nr. 45) inderst i Itivdlek.

Ved Forsøg paa at anbringe Agnafjord ind til et af disse Punkter, kommer man dog desværre ikke Løsningen som Helhed nærmere, idet Fjordenes Rækkefølge da ikke naturligt kan forliges med andre Forhold og navnlig ikke med Antagelsen af Ameragdla som Lysefjorden. At skyde denne længere Syd paa, hjælper os ikke, eftersom der i Fjordene her ikke er konstateret nogen saadan Nordbobebyggelse, at den vilde kunne svare til det Faktum, at der i samme Fjord var Høvdingesæde og senere Kirke — endelig bliver Afstanden fra Østerbygdens

nordligste Punkt til Vesterbygdens sydligste Punkt for lille, (den skal jo være »6 Dages Roning«).

Der er da formentlig intet andet at gøre end at afvente nyere Eftersøgninger af Ruingrupper og Kirker. Men hertil trænges der ogsaa i høj Grad. Den her givne Oversigt vil forhaabentlig kunne lette et saadant Arbejde og deri have sin Berettigelse.

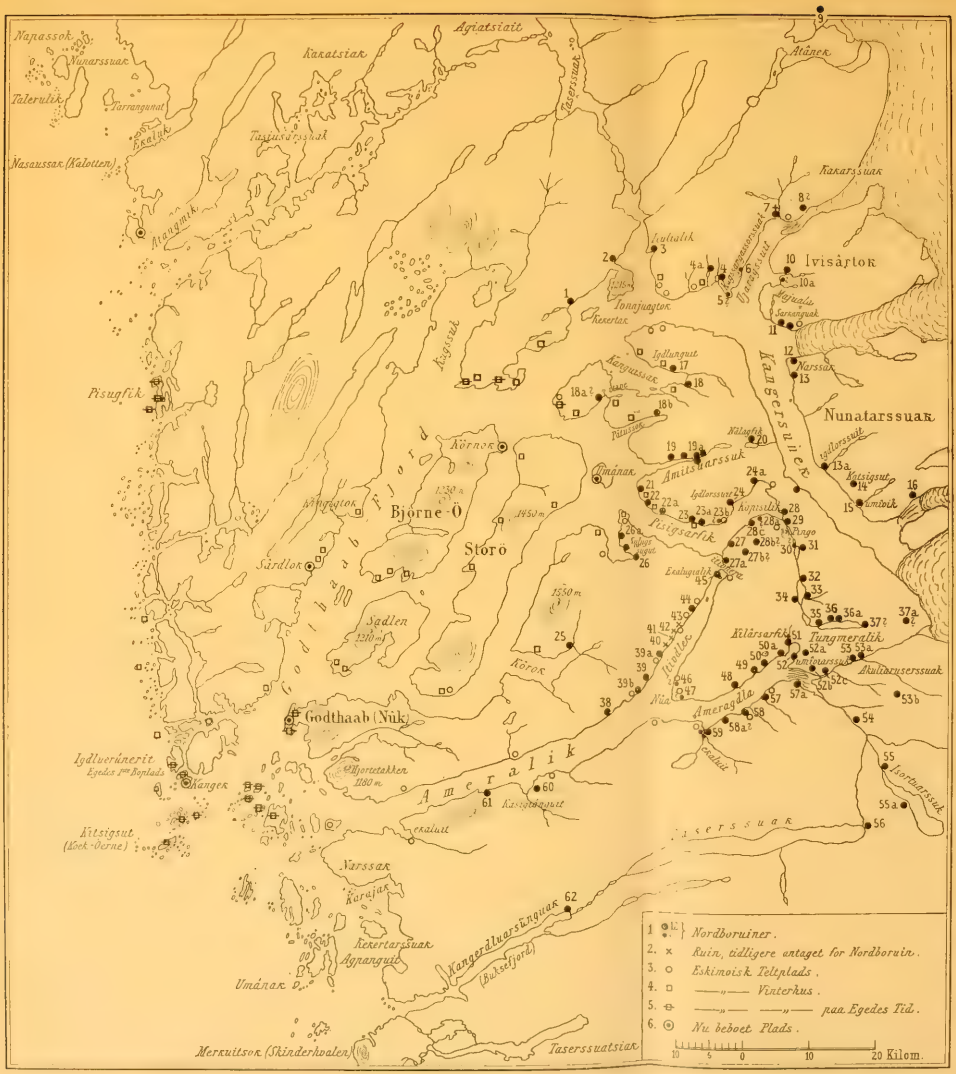

Kort over Vesterbygdens Hovedparti.

SYD-GRÖNLAND.
VESTRI BYGGÐ
EYSTRI BYGGÐ
Fiskenæsset
Jensens Nunatakker
Arsuk
Nunarssuit
50° Lgd. W. for Greenwich
45°

FREDERIKSHAAB-DISTRIKTS SYDLIGE DEL.
49° Lgd. W. f. Greenw.
Sermiliarsuk
Kingigtok (Tindingen)
Umának
Tukingasok
Kangek
Sıorak
Tigssaluk
642 m
Tigssaluk Fj.
Tôrnârssuk
650 m
Tôrnârssuk
Sermersût
960
Ûmánârssuk
Kuanuit Fj.
Arpagfik
1400 m
Kûngnat
Ekalut
Arsuk
Arsuk Fj.
Ivigtut
Guldfjeld
Taylor Havn
Ellerslie Havn
Fox Havn
Ekalut
Niviangut
Umanak
Kagartalik
Arsuk Ø
910 m
Kangârssuk
Kujartorfik
Kornok Fj.
Kinalik
Tavdlorutit
Kekertarssuak (Storø)
Umának
Sânerut
350
Kanger
Isortok
Ujaragssugssuk
Alángerssuak
Tarajungnesok
460
Kuranssuak
Bangs Havn
Torssukátak
Nunarssuit
753
Umának
Indre Kitsigsut
Thorstein Islænder
Ydre Kitsigsut
C. Desolation
Agdlerusat
Malenefjeld
Umának
Agdlerusat kujatdlek (C. Thorvaldsen)
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18

IV.

NORSEMEN'S ROUTE FROM GREENLAND TO WINELAND

BY

H. P. STEENSBY

1917

I.

About thirteen or fourteen centuries had passed away since Pytheas from Massilia brought information as to Europe's northern west coast to the civilized world of the Mediterranean. In the course of this time culture and technics had spread in streams towards the north across Central and Northern Europe.

The northern countries had, however, as yet not shown themselves to be a fruitful seat for the prosperity of culture, but the dormant creative power in the population revealed itself even through their audacious undertakings in battles and on voyages. First the Celts, then the Norsemen, had found the North Atlantic Islands, the Shetland and Faroe Islands and Iceland. The Norsemen colonized all these countries, and from here they further found their way to the discovery and colonization of Greenland.

One cannot summarily compare the Phenicean and Grecian colonies in the western part of the Mediterranean and the nearest part of the Atlantic ocean with the Norse colonies in the North Atlantic. The first were merchants' colonies and the latter were farmers' colonies. There is, however, a slight parallel, in so far as both sorts form a basis for new impulse and new discoveries, and in so far as navigation in both cases is a coastal navigation; the navigators, however, occasionally venturing out onto the open sea.

With regard to the open sea navigation the Norsemen, in the mean time, far surpassed their classical predecessors. The Norsemen's voyages in the northern Atlantic were so extensive and audacious that a sceptical posterity hardly would have believed them, had not indisputable historical and geographical evidence been produced.

Only the Norse traveller's last link — the Wineland-voyages — of which there is no palpable proof to hand in the form of dwellings or house-sites, has in the present day been declared to be essentially fiction; although its correctness was not doubted in olden times. The fate of the Wineland tales was thus, to a certain degree the reverse of that which fell to the lot of Pytheas' accounts; they were denounced in olden times but accepted in the present time.

Fridtjof Nansen was the one who tried to start this doubt as to the genuineness of the Wineland accounts, and who said he was able to show that they were filled with mediæval legend-passages, for ex. from the Irish St. Brandon's wonderful sea-journey, and from the tale about *Insulae Fortunatae* and others. In the meantime Fridtjof Nansen's view was vigourously opposed from the northern-philological side, above all by Finnur Jónsson[1].

Even if all the different accounts are not of equal value, and even if some of the accounts are not free of mistakes or unreasonableness, they however contain a grain of truth, which is so large that we cannot get away from there having been Norsemen in the socalled Wineland.

The real reason for this doubt and uncertainty is, when all is said, that no one, as yet, has been able even in a fairly convincing manner to localize this Wineland. Helluland and Markland's cases are somewhat different. The report on these countries, and their mutual position, are so well adapted to the north-eastern coast of Labrador and to the adjacent regions in the south, where forests are met with on the coast, that hardly any have doubted them to be the territories which the ancient Norsemen found and named.

Even Nansen does not doubt the fact of the Norsemen really having knowledge of the coasts west and south-west of Davis strait, and that touches of this knowledge enter into the, according to his opinion, apocryphal saga tales. As Clements R. Markham expressed it after a meeting of the Royal Geografical Society in London, in 1911, where Nansen had expounded his view on the ancient Norsemen and America: "It was impossible for the Norsemen to have been several centuries in Greenland without discovering America."

In the meantime it appears to me that by a geographical contemplation one is in a position to be able to localize the disputed Wineland, and to follow the track leading to it, which is particularly described in Eric the Red's saga. Before I start this geographical study, I will show how far the Wineland investigations have reached at the present moment.

The source of our knowledge of the Wineland voyages is purely literary. The momentoes of a more immediate archæological nature, which formerly one thought to be able to indicate in New England, have proved to have nothing to do with the ancient Norsemen. The literary sources are divided into two groups, which are completely independent of each other, we can call them the erudite latin group and the saga group. The first group is represented only by one single author, namely Adam of Bremen, whereas the other group owns several Icelandic records. To these one must probably add the well known Runic inscription from Ringerike in Norway; meanwhile the interpretation of

[1] Finnur Jónsson: "Erik den rødes saga og Vinland" in the Norwegian "Historisk Tidsskrift" V, r. 1 [Kristiania 1911].

the inscription on the stone, which has disappeared, is uncertain, and will not further be mentioned here.

It is well known that it was during a sojourn at the Danish court, about 1070, and essentially through information from the Danish king himself, Sven Estridsen, that Adam of Bremen got information concerning Greenland, and ascertained that on the other side of Greenland lay an island, Wineland; it was "so called because vines grew of themselves and corn without being sown." Adam put this information into his historical-geographical description of the North, which must have been written about 1075. Thus Adam's report of Wineland is older than the Icelandic accounts; but his slight information, however, fully agrees with the Icelandic tradition.

The oldest Icelandic accounts of Wineland resemble Adam's report. They are short allusions to Wineland, or to Wineland's Skrælings, or to certain Icelandic men who have visited Wineland. Helluland, Markland and Furdustrands are not mentioned in the oldest accounts, which on the whole do not give nearer particulars of the way to Wineland. Therefore I will not dwell upon these short interpolations and passing remarks; but will refer one to other authors, concerning them, such as G. Storm, Fridtjof Nansen and others. They have, however, the signification, as Storm strongly emphasizes, that they are witness to an unanimous tradition which, through Are Frodi (about 1120) and his informer and father's brother Thorkell Gellisson from Helgafell, can be followed as far back as the beginning of the 11th century, or towards Leif the Fortunate's time.

The chief accounts from Iceland concerning the discovery of Wineland, and of the voyages there, are to be found in two deviating views which are completely independent of each other. They are now known as *Eric the Red's Saga*, and the socalled *Grænlendingaþáttr* which is to be found in the Flateyarbók.

Both accounts have been published by C. C. Rafn in "*Antiquitates Americanæ*" [Hafniæ 1837] and by the "Kongelige Nordiske Oldskriftselskab" in "Grønland's Historiske Mindesmærker," third volume, [Copenhagen 1845]. The accounts are, however, interpreted in an unfortunate manner, as the saga which is now called Eric the Red's saga is here named Thorfin Karlsefni's saga; whilst a short extract of this saga which is found inserted in Flateyarbók's Olav Trygvason's saga is here rendered under the name of Eric the Red's saga.

It was Gustav Storm who at last put the confusion in order, and through textual criticism substantiated the real relations between the records. Furthermore it was Storm who proved that it was incorrect to apprehend *Grænlendingaþáttr*, as one had hitherto done, as the principal source of the knowledge of Wineland and the Wineland-excursions. Storm proved that the real Eric the Red's saga was older

than Flateyarbók's record, he also maintained that it was of far greater importance than the last mentioned, as a historical source.

Storm compares point by point the two records, and finds that they are bound to be the same incidents which are the subject to both of them. On the other hand he points out that Grænlendingaþáttr is filled with improbabilities, and therefore expresses "the conjecture, that when Grænlendingaþáttr was written down the main parts of the tradition were already greatly obscured and weakened, and that the author had eked the tradition out with his own invention." Therefore, — he says — must the geographical descriptions and statements, which only depend on the *þáttr*, "be accepted with great care and only be used where they can be adapted to Eric the Red's saga."

Storm's construction, which was excellently founded on textual criticism, was universally accepted by historians and philologists. In the mean time, as already mentioned, Fridtjof Nansen had, in 1911, urged quite a different construction, since he was of the opinion that he could prove that both records are more immediately to be read as historical novels, composed of saga and more or less uncertain traditions. Moreover, the former Danish naval officer, later on Professor at the State Massachusetts Institute of Technology, William Hovgaard tried to assert in his book "The voyages of the Norsemen to America" [New York 1915] that both records were of equal value as sources.

It is certain, however, that neither Nansen's construction nor Hovgaard's opinion can be maintained. In the "Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed" [Copenhagen 1916] Finnur Jónsson has already written a treatise in which he refutes Hovgaard on this point, and asserts in, as it seems, a completely convincing manner that Storm was absolutely correct in his judgment of the mutual value of the two sources and in the circumstance of their mutual age. Finnur Jónsson is, moreover, of the opinion that he is able to prove that the author of Grænlendingaþáttr must have had some knowledge of Eric the Red's saga (in a written form he can hardly have known it).

Finnur Jónsson has come to the conclusion that "the *þáttr* is a spontaneous product of obscure, confused, and incoherent traditional reminiscences (or fragments)." On the other hand he examines, point for point, the handling in the saga's description of events, and finds that "the whole presentation is coherent and nearly all the points of such a nature that one has difficulty in raising objections against it." With regard to the saga's geographical descriptions of countries and localities, he also finds that they bear the impress of accuracy, and cannot be utterly unfounded.

I will not go further into the details of this discussion, which turns upon the textual criticism of the two main sources of the Wineland voyages. I, myself, have nothing to add with regard to textual criticism beyond this, that I cannot see otherwise than that Gustav Storm and

Finnur Jónsson are perfectly right. And my attitude towards the two sources during the following geographical investigation is exactly what Finnur Jónsson expresses at the end of his mentioned treatise from 1916: "Grænlendingaþáttr in the Flateyarbók is of such a nature that it would be perfectly hopeless with its assistance to search for the countries and places found. It is quite different with the saga of Eric. If there exists anything at all answering to its detailed description, one must, one should think, be able to find it."

My investigation will therefore rely solely on Eric the Red's saga. Only occasionally will points from Grænlendingaþáttr be taken into consideration. With regard to the saga text itself, it is transmitted in two Icelandic manuscripts, one of which the socalled *Hauksbók* (A. M. 544) was written about 1320, whilst the other was written a century later. Both of them are copied from a common original; which, according to Finnur Jónsson, was probably written about 1200, but is now lost. The text which is most followed is the first mentioned, but mostly one takes the variants out of the other one into consideration. The translation which is here chiefly used originates from "Grønlands historiske Mindesmærker" and is the same as the one which later was used by Daniel Bruun, in his interesting book "Erik den Røde og Nordbokolonierne i Grønland" [Copenhagen 1915][1].

Hereafter, our investigations will tend to follow the track, which is described in the saga, from Greenland to Wineland. Besides the saga-text we have maps and charts and our modern geographic knowledge to inquire into, and lastly we have to take into consideration the standpoint of geographical and topographical insight of the ancient Norsemen. Consequently I cannot agree with Finnur Jónsson when he adds to his former remarks that such a trial, if it is to succeed, necessitates "one's trying to take Karlsefni's voyage once more, with a starting point on Greenland's west coast. With the assistance of maps and modern topographical descriptions (of Labrador etc.) one never comes to a certainty."

Naturally such an undertaking would be an ideal investigation of the problem. But I do not believe it is necessary, in order to be able to come to results which would cast a new light on the journeys.

Before I begin with the investigation in question itself, I will give a summary of the older views of Wineland's position. Or more correctly I will give an account of how far the discussion of this problem has reached; because, if opinions are divided about the purely textual value of the sources, they are so, in a much higher degree, about the position of Wineland.

With regard to the question of the number of Wineland voyages, this is so far answered by the recognition of the value of Eric's saga

[1] An English translation of this book is just about to be issued as Vol. 57 of "Meddelelser om Grønland".

as the chief source. The saga knows of only two voyages. The first was Leif the *Fortunate's* voyage, in the year 1000, when on his return journey from Norway, after having drifted about for a long time on the sea, he came across unknown countries, of which it is further said that "there were selfsown wheatfields, and vines grew, as well as the trees called Masur; and they took specimens of all this; and amongst them some tree-trunks, so big that they were used for houses." The other voyage is Thorfin Karlsefni's, which most likely took place in the years 1003—1006, and it is this description which particularly occupies the saga.

One must not, on account of this, absolutely reject all possibility of any other Wineland voyages or journeys in the direction of Wineland. When the following remarks are thus to be found in the Flateyarbók's annals of the year 1347, "A ship came from Greenland to the Straumfjord; it had sailed to Markland, but was later on driven over here across the sea, with a crew of 18 men,"[1] there is no reason in rejecting such information, and declaring it fiction. The same ship is also mentioned in the Skálholt annals. And elsewhere in the Icelandic literature there is a single remark which could be suggestive of a later attempt to navigate Wineland. On the other hand Gustav Storm is most likely right, when out of the 5 voyages — Bjarni Herjolfsson's, Leif's, Thorvald Ericsson's, Karlsefni's, and Freydis Ericsdaughter's — which are mentioned in Grænlendingaþáttr, he will incorporate Thorvald's and Freydis' voyage in the big expedition under Thorfinn Karlsefni, whilst he wishes completely to omit Bjarni's voyage from history as fiction.

Consequently we have only two voyages to abide by. Leif discovered Wineland and the other countries; Karlsefni and his men followed the route given by Leif to these countries, and refound them all. Probably the route has also been followed by others, but the colonizing of Wineland by Norsemen has never been tried seriously; it is quite an untenable exaggeration to speak of such. And the bishopric of Wineland, which certain imaginative authors have mentioned, is naturally utterly unfounded.

Whilst, in the middle ages in the North, one had not doubted that a Wineland existed which had been visited by Icelanders, this information had great difficulty in taking root and maintaining itself in the literary circles of Europe. One sees that even Adam of Bremen found it neccessary to state that he had got to know this concerning Wineland "not through a fabulous tale, but through reliable accounts from the Danes." It seems to be a somewhat incredible thought that an island with vines and self-sowing corn should lie on the other side of Greenland with all its ice and coldness.

The knowledge of Wineland therefore died out, and the records about it were in reality forgotten for several centuries. It was only in

[1] Cf. Grønlands historiske Mindesmærker, Vol. 3, p. 14—15 and p. 6—7.

the 17th century that Wineland's name was once more drawn into literature, and in reality it was first Thormod Torfæus who, in 1705, through his treatise "Vinlandia" really seriously drew the attention of the literary world to the Norsemen's ancient discovery of America. Finally in 1837 C. C. Rafn's *Antiquitates Americanæ* came out, and gave the literary world a summary of the Icelandic accounts of the Wineland voyages.

Both Torfæus and Rafn, as well as all the other authors of this period, gave Flateyarbók's Grænlendingaþáttr as the chief source on which they founded their observations. When examining Wineland's geographical position they still started from where it is related about the duration of the day at the winter solstice in Wineland that "there was less difference in the length of the day than in Greenland or Iceland, the sun there had "eykt"-position and "dagmál"-position at the winter solstice".

Long discussions have been carried on about the meaning of these words. The difficulty of explaining this passage is, that there was a difference of opinion concerning the significance of the word *eykt*. In that respect Gustav Storm has no doubt said the decisive word, by his thorough examination of the word's signification in Iceland and in Norway. Storm has come to the result that it can be taken for granted that Wineland does not lie further north than 49° 55′, whereas a corresponding southern limit to the position cannot be given on the basis of the stated attitudes of the sun during the winter solstice [1].

To localize Wineland more accurately, astronomically, was according to Storm's view — and without doubt correctly — an impossibility; therefore he completely dismissed the attempt which C. C. Rafn had made to prove that Wineland was Rhode Island. Storm himself tried another way, starting from the information which especially Eric the Red's saga gives about the voyages and the countries visited. Therefore he had first to prove that it is the saga and not the *þáttr* that is the most valuable historical source.

Everyone can see that with Storm's work a great stride forward was taken in the direction of clear judgment both of the sources and of the position of the countries mentioned. In any case concerning the position of the first country on the way to Wineland, namely Helluland, which Storm decided as the north-east coast of Labrador, against which no serious objections were raised later on.

In reality there are, from a purely geographical view, hardly any other possibilities than Labrador in the present connection. That Markland, which means "forest-land," thereafter must be placed on the wood-clad coast regions which lie to the south of the treeless north-eastern coast of Labrador there can be no particular doubt; but here more

[1] Gustav Storm: Studier over Vinlandsrejserne; Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie, København 1887, p. 293 ff.

than one possibility immediately presents itself. Storm placed Markland in Newfoundland, which did not win unanimous applause, and — as will be seen from the following — certainly is incorrect. Other authors have placed Markland on the continental side of the Strait of Belle Isle or on the coast of Labrador from where the northern limit of the forest about Hamilton Inlet approaches the sea, and further south. The Canadian author, Howley[1], is of the opinion that Markland must be sought on the little group of islands, Magdalen Islands, in the Gulf of St. Lawrence; but the accounts which lead him to this supposition are but slightly valid.

If the authors are uncertain with regard to the position of Markland they are much more so with regard to Wineland itself, and the other localities in the Saga, such as Furdustrands, Kjalarnes and Hóp.

Gustav Storm's theory is the one that still has most adherents, and tends to search for Wineland in Nova Scotia, and Cape Breton Island. Storm's determination was fairly detailed. "Wineland's northern point Kjalarnes was Cape Breton itself; the long sandy beaches on the east coast, to the south of Kjalarnes ("the Furdustrands") are the eastern coast of Cape Breton Island, which is described just as low and sandy. The fjord the Norsemen sailed into after the land was "fjord cut" (Straumfjord) can be one of the fjords or bays in Nova Scotia's most north-easterly county Guysborough, perhaps Canso Bay itself, or one of the following ones. The mouth of the river must be sought much further south in Nova Scotia, where Karlsefni tried to settle his colony ("Hóp"); it is difficult to choose between the mouths of the rivers on this coast, as the description in the saga corresponds to several of them."[2]

Strong objections can be raised against this theory, and by degrees it has become undermined to such an extent by doubt and criticism that a more thorough objection is not needed. That Storm had so many fjords and rivers to choose between highly inspires distrust; as Straumfjord and Hóp are really a couple of localities so well described in the saga that it ought, through a proper solution of the problem, to be able to fix them with rigid accuracy. Add to this, if there had not been a question of a conspicuous fjord and a fairly conspicuous "Hóp", one would not think that both of them could be refound comparatively easily by Karlsefni. Nor can the reference of Furdustrands to the east coast of Cape Breton Island carry conviction, either with regard to the nature of the coast or with regard to its extension. Add to this that Storm does not seem to have attached particular importance to the question of how far the description of the route given in the saga really leads to Nova Scotia.

[1] M. F. Howley: Vinland vindicated. Transactions of the Roy. Soc. of Canada, Vol. IV. Ottawa 1898.

[2] Gustav Storm: l. c. p. 334.

Finally Storm's theory falls to the ground, if not already for other reasons, then for the one reason that no Vitis-species grew in Nova Scotia. Storm was of opinion that he had procured a couple of evidences that, on the arrival of Europeans at Nova Scotia in the 17th century, wild grapes (*Vitis Labrusca*) grew in the southern parts of the country. Contradiction however was raised from the American botanical side, since — as the botanist M. L. Fernald[1] expresses it — "so far as botanists are definitely informed neither of these plants [i. e. *Vitis Labrusca* and Indian rice or "wild rice" *Zizania*] is known to be indigenous in Nova Scotia."

Wild Vitis-species are to be found in New England, but they hardly seem to grow further north-east than Passamaquoddy bay, and nearly as far as the south-west frontier of New Brunswick. In the mountainous interior we cannot assume their going so far north, as we know that the foliferous trees in these parts yield to the coniferous forest. North of the mountains we again get, in the valley of St. Lawrence, a spurt of foliferous trees and Vitis-species, the northern limit of which generally is given here as 47° N. lat.

Solely for botanical reasons one must be able to exclude Nova Scotia from the possibility of being Wineland. The same also appertains to New Brunswick, where M. F. Howley has suggested searching for its position.

In the meantime an attempt has been made from the botanical side to cast a perfectly new light on the notion of Wineland. M. L. Fernald, through his thorough knowledge of the botany of Eastern America, maintained the opinion that the Norsemen could not have found wild grapes in Nova Scotia. And he went still further in his observations. He set up the new and surprising supposition that the Icelandic *vínber* did not mean grapes, but a sort of red currant (*Ribes* sp.) or Norwegian red-wortleberry (*Vaccinium Vitis Idæa*). Fernald supported this supposition partly on the consideration that it was not probable that the Norsemen had known grapes at all and partly on a linguistical consideration, since he draws attention to the fact that the word *Vínber*, at least in later Swedish, has the meaning red-currant, and that we have cases like it in other North-european languages.

If Fernald is correct in his supposition, one need not assume so southern a position for the socalled Wineland. His view has, in the meantime, been decisively refuted from the linguistical side, thus by his own countryman A. Leroy Andrews[2]. There has been no doubt as to the saga's *vínber* really meaning wild grapes. No more have Fernald's two other assumptions that the "selfsown wheat" should mean sand-oats,

[1] M. L. Fernald: Notes on the plants of Wineland the Good. »Rhodora«, Vol. 12. Boston 1910.

[2] A. Leroy Andrews: Philological Aspects of the "Plants of Wineland the Good, Rhodora", Vol. 15. Boston 1913.

or the Icelandic *melr* (*Elymus arenaria*), and that *mösurr* should be a sort of birch found particular sympathy. Finnur Jónsson[1] absolutely thinks them incorrect. With regard to the meaning of Masur (mösurr), he thinks that there is no possible doubt of its meaning Maple (*Acer* sp.), which Icelanders knew very well, or could have known from Norway.

There is no way out of it. We are obliged to admit that Wineland has got its name from grapes growing wild. But on the other hand we see that we must go south of Fundy Bay to find wild grapes on the Atlantic coast, as it is evident from the preceding that wild grapes were not to be found in the countries round the Gulf of St. Lawrence, that is to say in Labrador, Newfoundland, Nova Scotia, New Brunswick or Canada north of 47° N. lat.

There is no intention, here, of giving an exhaustive view of the literature of Wineland, or of the different hypotheses that have been propounded, but only of eliciting such genuine momenta to which one necessarily must make up one's mind when dealing with the problem of the position of Wineland and the voyages to it.

We could therefore immediately turn to the real investigation of these problems were it not that one of the authors, whose work in other ways has been of great use to the finishing of this treatise, had produced some theories about the Wineland voyages which I will mention — if for no other reason than that of taking a stand-point.

It is W. Hovgaard who, as already mentioned, used Grænlendingaþáttr as an important head source. Hovgaard acted in a remarkably free manner with the many Wineland voyages mentioned in this source. Amongst other things he lets Leif and Thorvald, on their supposed voyages, get right down to New England, to the coast near Cape Cod and Buzzard's Bay, in other words to the same regions where C. C. Rafn, in his time, fixed the position of Wineland. Hovgaard maintains, just as Rafn did in his day, that the country Leif called Markland was Nova Scotia. But he does not believe Karlsefni ever reached so far. He thinks that the expedition being bigger and better equipped was a hindrance to its progress, and therefore that it cannot have got further than the north of Newfoundland.

Hovgaard thinks that — like his predecessors — Karlsefni interpreted Labrador as Helluland, but that his Markland is the coast of Labrador facing the Strait of Belle Isle, and Hovgaard assumes his Straumfjord to be Sandwich Bay.

The whole of this elaborate and spontaneous reconstruction of the Wineland voyages, which Hovgaard undertakes on the basis of the *þáttr*, can hardly have any prospect of winning the approbation of students. It is built on a basis of which the textual untenability is indubitable, and from a geographical point of view the likelihood

[1] From Daniel Bruun's, Erik den Røde, in Copenhagen 1915, p. 72.

of the supposed voyages eventually having taken place as stated is extremely slight.

It is remarkable that this author, who in several respects goes so thoroughly and solidly to work should, when constructing his main result, allow himself to give way to such a degree to spontaniety. But as a sort of expression for this perplexity in which the problem of the position of Wineland still rests, his views are of interest.

II.

For the investigation in question, one of the chief results of the foregoing will be that the investigation must to a prominent degree rely on the account in Eric the Red's saga.

Naturally one must keep in view the fact that even the saga is no geographical treatise, with conscious, and exactly professional descriptive expressions, but a record containing deficiencies and perhaps even faults, which have slipped in for several different reasons. The heterogeneous condition of the new countries, those in most respects unexperienced travellers, the third and fourth-hand relators, after whose records the saga has been penned,.... these and other circumstances are sources for error, the effects of which, without doubt, have asserted themselves.

Then one must remember that the reports originate from coasting Norse peasants, who first accidentally came in contact with new countries, which they then investigated — not with scientific interest, but with a view to how far they were adapted to colonization, seen from a Norseman's point of view. That is to say that first of all they ought to be grassy; then they should be fit for agriculture, and have in addition forests, wood and timber, but finally they must necessarily abound in fish, as fishing was the means of livelihood in which the Norsemen found refuge in such times as the lack of daily food began to pinch.

This shortly expresses the most necessary qualities of the countries which could entice the Norsemen and awaken their *wanderlust* or migratory instinct, just as the gold countries enticed the Spaniards in America, and the new fur regions enticed the Russians to Siberia and to the regions about the northern Pacific Ocean. The migrations to Iceland and Greenland had, moreover, so much the character of the expelled emigrants, that attraction is only partially to be shown as their motive in these cases. First Wineland was adapted to stir the popular stream, but it lay too far away, and the migrations declined, partly through lack of strength, and partly because the migrants here met with resistance from the older inhabitants.

As I now will try to determine the site of this Wineland, I shall set to work in a simple fashion and rely on purely common geographical observations.

Besides comparing the saga's description of Wineland, and the way there, with the geographical conditions now known, I will take into consideration the distribution of land and water, the sea currants, the prevailing winds, and such like geographical outlines, which one must assume to have been of the same character as they are now-a-days.

However, it must be emphasized that the first navigators, even from such geographical elements as those mentioned, may have got a somewhat different impression from that which we now might expect. Thus, the distribution of land and sea is relevant, for where we have maps to rely on they only knew that which they were able to see from their low decks.

Finally there is a consideration which I believe to be of such importance as to deserve emphasis, and it is this, that Wineland had been discovered and again, later on, renavigated — probably even more than once —. The way to Wineland, therefore, can hardly be of the most casual character; one sees something in the way of a course or route. However poor in words the saga's description of the way from Greenland to Wineland may be, it is hardly poorer than the possibility that it was the opinion of the relater that the course to Wineland was in the main so rendered by him that the country could subsequently be refound.

This consideration gets its intrinsic value when one bears firmly in mind that navigation had the character of coasting. If sailing could be kept to the coast, this was preferred. Even if the daring northern navigators ventured across the ocean to the Shetland and Faroe islands, and further on to Iceland and Greenland, the navigation, however, immediately became coasting when they approached land. This view holds good in a quite especial degree when new land was in question. Thus along the coasts of Iceland and along those of Greenland, where the Norsemen from the Gunnbjörn's skerries (possibly the region near Cape Dan in about 66° N. lat.) on the east coast followed the coast southwards round Cape Farewell to the eastern and western settlements, *Eystribyggð* and *Vestribyggð*.

With regard to the navigation of America we must surely start from the same stand-point. The coastlines were guides for the ancient Norsemen, and they must also be ours.

The saga now begins the account of the doings with a remark which at first sight seems curious and surprising, for which reason it also has been used as an argument to prove the falsity of the whole account, while in reality, on closer inspection, it only can inspire confidence in its genuineness.

It is the remark that Karlsefni, who had equipped his ships in the eastern settlement, sailed northwards to the Vestribyggð, before he started

out on the expedition. Possibly a personal reason, namely that his wife Gudrid's farm lay in the western settlement, had been a contributory reason for this, to which attention has been drawn. In the meantime a geographical consideration of the circumstances shows that the Vestribyggð was a much better starting place for the voyage than the Eystribyggð. I not only think of the coast of the Eystribyggð being blocked by drifting ice in the early summer months, so that it is impossible to get through the pack-ice itself, even though, as a rule, it is possible to use an open canal immediately along the coast. This circumstance alone could possibly necessitate Karlsefni's going far northwards, possibly as far as the western settlement, before he could get out into open sea. There are, however, two other geographical conditions which are already clearly estimated by W. Hovgaard[1].

Currant and wind are of such a nature in the waters between South Greenland and Labrador that a skipper who should sail straight out from the eastern settlement towards Labrador would run great risk of being carried far towards the south and east, and thereafter out into the open Atlantic Ocean. If, on the other hand, he should go further north and more to the west before starting, a glance at the map of the prevailing summer-winds shows that he, "obtained thereby a good height before steering across Davis Strait with its northerly and north-westerly winds, which prevail there at that season." Something similar is to be remarked as regards the current-circumstances; the farther north a ship got into the prevailing tides of these waters, which are nearly circulatory, and the westerly side of which is the south-going Labrador current, the greater chance there was of its being carried to the coast of Labrador.

Finally there is the geographical circumstance to which Storm and Hovgaard have already called our attention, that the western settlement is nearer the narrowest part of Davis Strait, a circumstance which possibly had been known from former voyages, and in that case must for such coasting mariners have influenced the expedition.

In other words — as it is expressed by Hovgaard — "the navigation followed by Karlsefni was precisely that which would be followed under the circumstances by navigators who were acquainted with the condition of wind and ice, and with the geography of Davis Strait, and who were bound for Baffin Land or Northern Labrador."

One has sought this Bjarney, which Karlsefni came to after leaving the western settlement, first on the coast of Greenland and then in Baffin Land. Some have stood out for Disko, as it appears from other sources that the Norsemen named this island thus. From a geographical point of view one would, however, assume that Disko lay rather too

[1] l. c. p. 229. — Cf. V.. Garde: The state of the ice in the Arctic Seas, 1902. (A yearly report is found in (Danish) Nautical Meteorological Annual (Copenhagen)).

far to the north for the point in question. But on the other hand one could perhaps maintain that one would have to go rather far north on the west coast of Greenland before meeting with bears, and thus being able to give an island the name of "Bjarney" ("bear island"). But there is the possibility, which seems to me to be fully as probable, that with this Bjarney, a part of south-easterly Baffin Land is meant.

"They sailed from there for two days to the south, then they saw a country; they put out a boat and examined the land; there they found big "hellur" (i. e. flat stones), and many of them were 12 ells broad; there were a great number of foxes. They gave the country a name and called it Helluland (i. e. the flat stone country)."

One can hardly draw a conclusion of any importance out of the date stated, so much the more so as Finnur Jónsson is of the opinion that 2 days is a clerical error for 5 days, which probably originates through their having written "i i" (2) instead of "u" (5)[1]. The following statement of a 2 days sail from Helluland to Markland will likewise hardly be of any use in the fixing of the locality. Fridtjof Nansen is of opinion that it is a sort of embellishment to the picture, adopted from the style of fairy-tales[2]. Finnur Jónsson does not consider this as likely, whilst on the other hand he does not think either that one dares depend upon the fixed date.

With regard to Helluland it has been so often pointed out that both the course and the description of the country suit Labrador well. There can hardly be any doubt of there really being a question of Labrador's north-east coast between 60° N. lat. and the Strait of Belle Isle. Here there is a type of fjord-coast which was well known to the mariners, both from Norway and Greenland. With regard to vegetation the coast was still inferior to Greenland, as the fjords were no doubt altogether destitute of the extensive grass territories which are so characteristic of the interior regions of the Greenland fjords, especially in the parts where the eastern and western settlements were laid out. Everywhere on this coast of Labrador one meets with the bare gneiss and quartzite, to which must be added the erratic blocks. Below a certain height, to which the country is raised, the smaller blocks have been washed away by the waves, whilst the larger ones have remained standing, stranded upon the rock substratum, and therefore so much the more conspicuous. Perhaps it is this circumstance which has made an impression and given rise to the name "Helluland."[3]

"Thence they sailed for two days and bore away from the south to the south-west, and found a country covered with forests and numbers of animals. An island lay to the south-east of the country; they killed

[1] Stated after Daniel Bruun, l. c. p. 61.
[2] Fridtjof Nansen, l. c. p. 254—55.
[3] Cf. Hovgaard p. 194—195.

a bear on the island and thereafter called it Bjarney (bear island), but the country Markland."

Let us on the map observe the possibilities of coasting in these regions, that is to say from the point somewhere or other on the north-east coast of Labrador where the expedition must have reached land. From here it had either to go towards N. N. W. or towards S. S. E. along the coast; but of these two possibilities there can in this connection naturally only be a question of the latter.

As far as the Strait of Belle Isle in 52° N. lat. there is no prospect for any sort of diverging movements. There is from this strait, however, a possibility of three routes: along the continent, along the west coast of Newfoundland, and along the east coast of this island. Which was the one taken by Karlsefni?

If one dares commend oneself to the given text, one must apprehend it as having been the coast of the continent. It implies this, that they bore away towards the south-west and that an island "Bjarney" lay to the south-east. All this agrees with the conditions near the Strait of Belle Isle, where one has the turn of the coast, and where Newfoundland lies as an island to the south-east. Naturally Bjarney must not be thought of as the whole of the great island Newfoundland, but only as the north end of Newfoundland's northerly narrow peninsula. The skipper who came along Labrador's coast was obliged to pass, at a range of at least 50—60 Km, a 15—20 km broad strait, thus he could hardly avoid noticing that there was land to the south-east.

But he must have got the impression that it was a smaller country or an island, in comparison with the great bulk of land, the coast of which he himself sailed along. Unless Karlsefni for some reason or other left the coast of the continent at the eastern entrance to the Strait of Belle Isle, in order to continue along one of the coasts of Newfoundland. Of these it would be most reasonable to think of the east coast, partly because, as is remarked later on, he had the coast on the starboard side, and partly because it could be thought that he continued south of the Strait of Belle Isle along the continuation of the north-eastern Labrador coast without being aware of the opening of a Strait.

The thought is barely reasonable. To be sure, Newfoundland might be Markland to judge from its vegetation, but beyond this nothing agrees with the contents of the saga. The saga's following mention of long sandy beaches does not agree with the fjord-like coast of Newfoundland. Hovgaard's assumption that the most extreme point reached by the expedition, or consequently Wineland itself, ought to be sought near White Bay on Newfoundland's north-east coast, and that the sandy beaches should be found between Sandwich Bay in Labrador and the Strait of Belle Isle, is not particularly convincing. The same is the case with the possibility of Karlsefni having continued towards the south along

the westerly or easterly coasts of Newfoundland, until from the south-westerly point of the island he could cross Cabot Strait to Nova Scotia.

When superficially surveyed, this is a thought that can seem reasonable when sitting in front of a map, especially if the map be on a small scale, but it cannot stand critical geographical investigation. Fridtjof Nansen has already strongly asserted this, since he says: "But suppose all the same he reached Newfoundland (Markland?) in this manner, and that he again put out to sea instead of following the coast, how was he to know that this time he was to keep to the west instead of sailing in an easterly direction? But he must have done so, in order to be able to reach Cape Breton or Nova Scotia; and he must have been there, if we in some measure are to have a connected whole."

Even if Karlsefni did reach Newfoundland's south-westerly point, he could not have known that just in a set west-south-westerly direction lay a country 92 km away, on the other side of the water which we now call Cabot Strait.

There is no absolute geographic likelihood of first Leif and afterwards Karlsefni having actually crossed Cabot Strait from Newfoundland.

Added to this, it would not agree with the account of the saga to assume that such a big seaway as Cabot Strait had been crossed. There is no allusion to anything of the sort. On the contrary, it is distinctly written that it was coasting they undertook from Markland further south. We are thus obliged to admit that the Norsemen after having visited the coast of Bjarney [i. e. Newfoundland] continued coasting south-west along the south coast of Labrador.

"Thence [i. e. from Markland] they sailed for a long time southwards along the land, and came to a promontory. The country lay to starboard; there were extensive sandy stretches of beach. They rowed to the land and found on a promontory the keel of a ship, and named it Kjalarnes [i. e. keelness]; and the shores they called Furdustrands, since it was a long sail along them.

The country now became intersected by fjords ["vágskorit"], and they sailed the ships into an indentation."

Markland must then be the continental side of the Strait of Belle Isle and the adjacent regions. This also agrees very well with regard to the plant-geography. In central Labrador the forests stretch far up towards Ungava Bay, but towards the north-east the forest-limit swings south into the country, following the coast-line for some distance. It is south of Hamilton Fjord that tree vegetation first begins to appear in the region of the fjords. The trees, however, are low to begin with on the north-east coast, and the forests are somewhat scattered or thicket-like. In the regions near the Strait of Belle Isle we already find fairly pronounced coniferous- and birch forests, and this vegetation is thereafter typical for the south coast of Labrador, except in places where the soil is rocky or where it is too damp and boggy. To this must be added,

however, that also the regions farthest out along the sea-coast are as a rule woodless, not alone by the Strait of Belle Isle but also further west on the southern coast of Labrador.

We now come to the next name in the saga which should be geographically decided. It is Furdustrands, the remarkably long shores where there was sand, and the coasting of which took a long time. With these definitions the statement about sand must be regarded in conjunction with the shores of sand-free gneiss and granite rocks which the Norsemen were accustomed incessantly to travel, partly at home in Greenland and partly along the north-eastern fjord-coast of Labrador where they had just come from. The statement bears witness to their having come to a long tract of coast, which in its spontaneous character deviated from the typical northern fjord-coast[1].

I cannot see otherwise than that the name as well as the added descriptive words agree excellently with Labrador's south coast from the Strait of Belle Isle towards the south-west, past the island Anticosti, and far into the estuary of the St. Lawrence river.

It is a long, monotonous stretch of coast enticing to none — not even to an easily contented Norseman — and is as good as uninhabited to this very day. In its origin it must be characterised as a low, formerly ice-covered, granite coast without fjords, but with a belt of skerries. This belt, however, is only strongly pronounced in the regions near Cape Whittle (about 60° N. lat.) and eastwards. There are not so many islands and rocks to the west of Cape Whittle, but on the other hand another circumstance becomes more prominent and characterizes the coast. It is this, that the many streams which have their source in Labrador's swampy and lake-abounding plateau and make for the coast in immature, rapid and generally parallel channels, have deposited the sand at their mouths, and have sometimes changed the coast to a sand coast over extensive stretches.

As the stretches of coast are poor in the way of harbours, and as its interior is of no value to colonists, very little attention has been paid to Labrador's south coast, and our knowledge of it, beyond the leading features, is in reality slight. The sandy stretches have, however, attracted attention, as several of them are so rich in magnetic-iron that there has been thought of turning them technically to account[2].

[1] The difference is not exclusively a matter of scenery. Those who have travelled in an "Umiak" or in a wooden boat, both along Greenland's usual gneiss-coasts and along the southern coast of the Vaigat, where on account of the basalt territory sand coasts are found, have got the impression that for coasting — for navigation and for landing — a fjord coast and a coast with sandy stretches, whether a purely sand coast or one with sandy shores here and there, present very varied conditions.

[2] Geo. C. Mackensie Sables ferrugineux magnétiques de Natashkwan; Ministère de Mines de Canada No 149 [Ottawa 1913]. Cf. Petermann's Mitteilungen 1868 p. 188, reported by W. Wagner from 6ter Jahresbericht des Vereins von Freunden der Erdkunde zu Leipzig 1866.

Such stretches, rich in magnetic-iron, are to be found on both sides of the mouth of Portneuf River, of Bersimis River, Moisie River, Manitou River, St. John River, Mingan River besides Natashkwan River and a number of other rivers. Namely on both sides of Natashkwan Point a considerable extent of over 40 km is to be found consisting of a continuous, flat, sandy shore containing magnetic-iron. Besides this, there are several rivers of which the sand does not contain magnetic iron to any great extent, but which still have given rise to considerable sandy stretches of coast; this chiefly concerns the rivers Outard and Manicouagan, which disembogue near each other.

Labrador's south coast is therefore no fjord coast. On the whole it is not particularly indented, in any case not to the west of Cape Whittle. Its monotony is further increased by the coast terrain being so very slightly varied. From this shallow beach the terrain rises to a low plateau, the even surface of which seen from out at sea looks extremely monotonous. On the central stretch of this coast, between Cape Whittle and Point de Monts, it is seldom that the height of 60 m is reached.

The "pilot" on the Gulf of St. Lawrence[1] says about this stretch of coast, that when seen from the sea at a considerable distance "it is almost impossible to distinguish one part of it from another." East of Cape Whittle the ground is much higher, and there are a few points, like Bradore Hills, that rise to the height of 400 m. The most westerly part of the coast from Point de Monts to Saguenay River is again higher, without, however, a single point near the coast attaining a greater height than 3—400 m. The ground here, meanwhile, has a more mountainous character, and forms the outset of the mountains which follow the north coast of the St. Lawrence River west of the mouth of Saguenay River.

The coast just described is not only monotonous, it is also difficult of access for further investigation and colonization, as the rivers which here ought to give access to the interior no doubt all have rapids in the vicinity of their outlets. The coast is not suitable for agriculture on account of its raw and severe climate and its poor soil and vegetation.

A modern geographic author[2], who compares the south side of the Gulf of St. Lawrence with the Gulf's north side as far as the mouth of Saguenay River, says that on the north coast "there are no people to look across nor ever will be." Fishing is the only livelihood that can be carried on, and therefore a few, poor fisher-camps are to be found, the inhabitants of which are, to the west of Cape Whittle, of French-Canadian origin, and, to the east, of English-Newfoundland origin. Added to these there are a few Indians, out of regard for whom the Hudson Bay Company keeps a single station between Natashkwan Point and Cape Whittle.

It seems to me that this long, monotonous and, in parts, sandy coast

[1] The Gulf and River St. Lawrence published by the Hydrographic office, 3rd ed. [Washington 1908].

[2] A. G. Bradley, Canada. Home University Library [London 1916].

so poor in grass, when seen from an ancient Norseman's point of view, was strikingly characterized in the saga, both by the name Furdustrands and by what is said of the nature of the coast and of the length of time it took to sail along it. I do not hesitate to maintain that it would be impossible to find a stretch of coast on America's north-east coast which better suits the accounts of the saga than does Labrador's south coast, especially the stretch to the west of Cape Whittle.

Added to this is, that by the above mentioned observations we were led to assume that the Norsemen from the Strait of Belle Isle continued their coasting towards the south-west along Labrador's south coast. Before we try to find Kjalarnes, and the place where the coast became "fjord-indented," another problem presents itself, namely the reason why the Norsemen did not see — in any case mention — Anticosti. The reason is that in all probability they did not see the island across the 35 km or more broad strait. Add to this, that they most likely passed the narrowest part of the strait inside the belt of skerries, which here is formed by the Mingan Islands[1].

We now come to apparently the most difficult part of the problem. The question of Kjalarnes, and especially the question of what place it was of which it was said that "the country was indented by fjords." We will take the last question first, as it is on this that all depends. Herein lies, in reality, the crux of the whole Wineland problem.

Let us for a moment put ourselves in the place of the Norsemen. These daring and persevering navigators come sailing along Furdustrands, that is to say along the south coast of Labrador and past Cape Whittle. They pass the long and homogeneous coast, which only in one place — near Point de Monts — makes a considerable though fairly even bend. Nothing entices them to stop and establish themselves on this coast, and the course they have taken leads them constantly to regions further south, so they continue. It must be plain to them that the conditions of settlement would possibly be better further south, and that this uninviting type of coast could not go on for ever. Every persevering navigator — whether he be called Leif or Karlsefni — must of necessity, by coasting along Labrador, at last be led into the mouth of the St. Lawrence River.

That by that means they came into something that we with our maps and knowledge of maps immediately recognize as a mighty funnel-shaped bay, they could not know, as the opposite coast lay too far away to be seen from the Norsemen's low vessels, which into the bargain were

[1] A Dane, A. Fugl, district manager in the Hudson Bay Co., who knows the conditions along Labradors' coast from practical experience and to whom I am indebted for various information, told me, on enquiry, that one could just faintly see Anticosti to the south when one sailed by steamer along the north side of the strait (Canadian Channel), but that the air was often hazy and foggy so that one could pass a thousand times without seeing land.

sailing in under the north coast. At Point de Monts the waters narrow up to 40 km, which still is too broad to enable one to observe and follow the south coast with certainty, especially as it is rather low, and as more elevated ground first begins inland and a good way south of the coast.

The Norsemen had therefore to continue past Point de Monts, and still further towards the south-west, without a suspicion of the bay-character of the waters, and without passing a single place which could be defined as "indented by fjords." The coast had still the same monotonous character.

Did they ever reach a place that was "indented by fjords"? Once they had to acknowledge that they had come into a sort of indentation, and that it was not the open sea that spread out to the south of them. This of course is correct. They must, at length, have reached so far in that they could see a continuous outline of land on the other side, but therefore they could by no means have realized the position, or that they were in regularly narrowing waters. They could not survey the course of the south coast very far.

My opinion is that they could only apprehend the locality in this way, that they were on a changed course, or at a bend of the Furdustrands, and that the coast they had followed up to now continued beyond this bend in some southerly direction, which in the meantime one could not survey. To this must be added that the place where the Norsemen must have come to this conclusion was just near the point where Saguenay River and the St. Lawrence River unite. But it was exactly this place, where French navigators formerly reckoned the limits of the sea and St. Lawrence River to be, which must have impressed the Norsemen as being fjord-indented. After passing Point de Monts the water again widens out to a breadth of about 65 km, and it is even 50 km broad at Rimouski. Shortly afterwards, or about 75 km away from Saguenay, it suddenly draws in to 35 km, and afterwards narrows to 25 km near the mouth of Saguenay River itself. Or more correctly, it practically narrows to hardly 20 km, as Green Island seen from the north and from the west must be one with the continent on the other side.

We must assume that it first dawned upon the Norsemen that they were in a sort of bay while they were passing the above mentioned 35 to 25 or 20 km broad stretch. And here we are at the same time in the fjord-indented locality; as the region where the St. Lawrence and the Saguenay unite, or the place which the navigators in the 17th and 18th century always reckoned as the limits to the open sea, is exactly the place which necessarily must have impressed the Norsemen as being a locality where the sea formed two fjord-like indentations.

Both the St. Lawrence and the Saguenay must necessarily have appealed to the Norsemen as fjords of the northern type, which were well-known to them. In neither case could they grasp the fact of there being

a question of rivers such as we — at all events popularly — understand them. If later on, *Jaques Cartier* on his second journey realized all along that the Gulf of St. Lawrence led into a big river, it was not due to his own observations but to information given him by the Indians he had taken with him to France on his first journey, and whom he then had on board.

It is a well known fact in geography, and need not be specially pointed out, that both the St. Lawrence's and the Saguenay's estuaries have the character of fjords, that is to say they are submerged glacial valleys. It is beyond the Isle d'Orleans, towards Quebec, that the character of a fjord first ceases, and one gets the impression of a river. The Saguenay is considerably narrower than the St. Lawrence, but on account of its high, steep rocks of granite and syenite it has as far as Chicoutimi a character similar to the narrow West Norwegian fjords. "The Saguenay for seventy miles is a cleft filled with deep water between gneiss and granite walls."[1] The St. Lawrence, with its great breadth, naturally has not such an inclosed character. The shores themselves are of a somewhat different character, as the southern shore is flat, whilst the northern shore is formed of 500—700 m. high mountains, with the waters rushing down their flanks of laurential gneiss, and not unfrequently forming waterfalls.

The fjord-character, however, goes further than the concernment of the terrain of the shores. The hydrographic conditions also show something corresponding. The depth, the salinity, and the tides all remind one of a fjord or an arm of the sea. The tidal movement in and out of the St. Lawrence estuary prevents any possibility of an impression that the estuary forms an outlet to a big river. Even near Quebec the tidal-difference is 3,35 m, and it can rise to 5,6 m. In any case the tidal-movement is traced to the Three Rivers between Quebec and Montreal. Only above the Isle d'Orleans does the water's freshwater character predominate. Below the island the water begins to become salt, and near Kamouraska, which lies only 64 km below Quebec and a good way above the mouth of the Saguenay, we have pure sea-water, so that even in the time of the French, salt-works were here, where salt was made by evaporation[2].

Consequently there can never be any question of the Norsemen having been able to get the impression that there was a question of rivers when they came to the mouths of the Saguenay and the St. Lawrence, even if they went a good way up these waters. They necessarily were obliged to class these indentations with the type of fjord which they already knew especially from Norway and from Greenland. Moreover

[1] C. P. Lucas, A Historical Geography of the British Colonies; Vol. V; Canada [Oxford 1911] p. 104—5.

[2] cf. Vivien de Saint Martin and L. Rousselet, Nouveau Dictionnaire de Géographie Universelle; tome 4; [Paris 1890] the article "Quebec" p. 525 f.

the ancient Norsemen are not the only navigators who have judged the mouths of the rivers incorrectly. Many examples during the age of discovery can be named where North American river estuaries were taken for arms of the sea.

I will call to mind that Newport, when seeking a way to the westerly ocean in 1608, went a good way up James' River; that Henry Hudson followed Hudson River as far as Albany before he had a clear understanding as to it not being a strait; and that La Salle dreamt of the St. Lawrence being the waterway which led to the Pacific Ocean, on account of its tides[1].

On the basis of these reflections I have no hesitation in expressing the view that the place where Furdustrand changed its character for the Norsemen, and became fjord-indented, is at the mouth of the Saguenay, in the St. Lawrence. But is it the Saguenay or is it the St. Lawrence that the Norsemen called Straumfjord, and which of them did they sail into? There can be scarcely any doubt as regards the answer to this question, for the whole character of the Saguenay River is so monstrously uninviting that it cannot be supposed that the Norsemen preferred to make further acquaintance with this indentation. With Straumfjord, therefore, we must necessarily consider the St. Lawrence.

More difficult it is to decide which point was Kjalarnes on the south coast of Labrador or on Furdustrands. Perhaps it will be impossible to decide, since there are, perhaps, several points that might agree with the report. It could be very tempting, with the map before one, to conjecture Point de Monts[2], but the appearance of this point is certainly more conspicuous on the map that it is in the terrain. One must sooner think of some point or other which lies nearer the mouth of the Saguenay, as it appears to be evident from the saga-text that Kjalarnes lay close to the place where Furdustrands was indented. After the mention of Kjalarnes there stands: "þá gerdist landit vágskorit;" — that is to say, *now* the coast became indented. One could possibly think of Point Vaches, which is described as "the north-eastern point of entrance to Saguenay River," and also as one of "the most noticeable landmarks" on this tract of coast, on account of its sand-hills[3].

The saga now tells of the two swiftfooted Scots Hake and Hekja, who were sent out and three days later returned with a bunch of grapes and an ear of wheat. Finnur Jónsson, however, is of the opinion that this does not refer to this place, and that it does not belong at all to Karlsefni's voyage; according to his interpretation, which depends upon textual observations, this episode belongs to the voyage of Leif the Fortunate.

The saga then continues: "They steered into a fjord, outside which

[1] cf. E. C. Semple, Influences of Geographic Environment [New York 1911] p. 337.
[2] It should be noted that Point de Monts derives its name from the French discoverer Monts, and that the name is not due to the condition of the ground.
[3] The Gulf and River St. Lawrence [Washington 1908] p. 454.

lay an island; a rapid current ran round it, therefore they called it Straumey ("current island"). There were such a number of eiderducks on the island that one could hardly move for eggs. They called this place *Straumfjord*, and here they discharged the cargo, and prepared to remain; they had all sorts of cattle with them. The spot was very beautiful, and they did nothing but investigate the country. They remained there during the winter [1003—04] without having provided provisions in advance. Fishing began to diminish during the summer, and it was difficult to procure food." Here ensues the story of Thorhal, the hunter, who invoked Thor and the malevolence of the others towards this.

The question now is, which of the islands at the mouth of the St. Lawrence was Straumey? Setting aside some very unimportant holms and skerries, there are only two islands of somewhat greater extent, namely Green Island (Isle Verte) and Hare Island (Isle aux Lièvres). Decidedly there can only be question of one of them and that is Hare Island. Both the islands are formed alike. They are long, but exceedingly narrow and pointed at both ends; the longitudinal axis runs in the direction of the river. Green Island is about 11½ km long and has a greatest breadth of $1^3/_4$ km, and lies close to the east shore opposite the mouth of the Saguenay. Hare Island is slightly longer, about 13½ km long from point to point, but its breadth is on the whole less than that of Green Island, and hardly extends to 1½ km anywhere.

It has been rather difficult to procure information about the ground and the vegetation of the islands. I have almost had to content myself with consulting the charts[1] and books on pilotage. Green Island rises to about 80 m; it is described as "thickly wooded," but has, however, in certain low parts "swampy grass land." Concerning Hare Island I shall quote[2] the following description: "it rises apparently in an inclined plane from both ends to a summit 323 feet high, situated $2^3/_{10}$ miles from its north-eastern end, and it is densely wooded. There are a few houses on the south-eastern side of the island at 1½ miles from its north-eastern end, and a solitary house stands 2 miles south-westward of them."

In my opinion there can be no question of Green Island being Straumey. Green Island, which is separated from land by a 2 km broad strait, is almost connected with land at low-water. At low tide only quite a narrow, 1—2 m deep channel separates the island from the shore of the continent, the tide shingle of which consists of sand with numerous blocks of stone. The Norsemen could hardly have let their cattle go loose to take care of themselves in such a place, for fear that they might wander inland and lose their way in the continental forests, or lest they should be molested by the wild animals of the continent. To this we

[1] North America; Canada; St. Lawrence River Nr. 1490; Saguenay River to Orignaux Point. — North America; Dominion of Canada; River St. Lawrence Nr. 1112; River Saguenay to Quebec.

[2] The St. Lawrence Pilot; 7th edition [London 1906] p. 267.

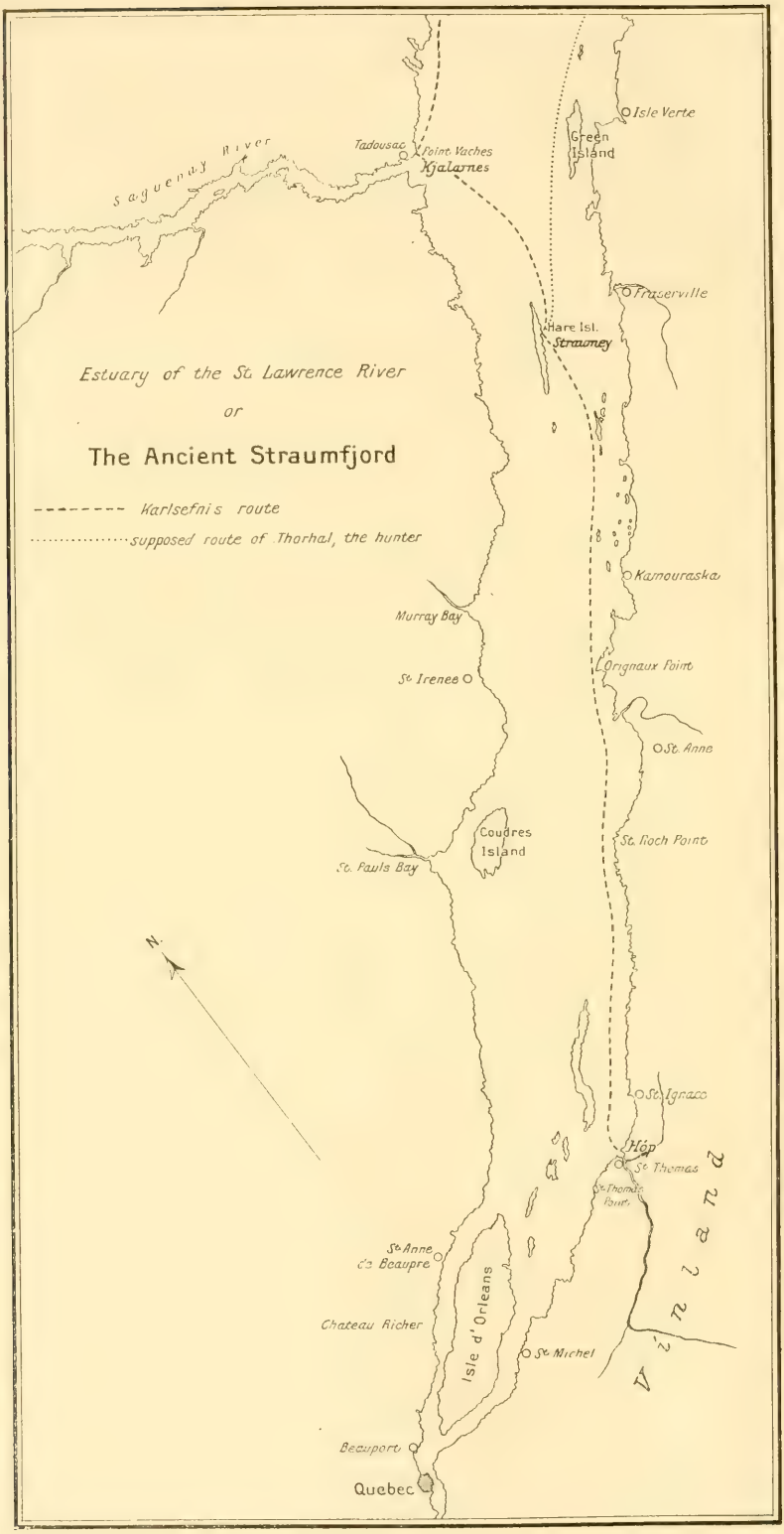
Estuary of the St. Lawrence River
or
The Ancient Straumfjord
Karlsefni's route
supposed route of Thorhal, the hunter
Saguenay River
Tadousac
Point Vaches
Kjalarnes
Isle Verte
Green Island
Fraserville
Hare Isl.
Straumey
Kamouraska
Murray Bay
St. Irenee
L'Orignaux Point
St. Anne
Coudres Island
St. Roch Point
St. Pauls Bay
N.
St. Ignace
Hóp
St. Thomas
St. Thomas Point
St. Anne de Beaupre
Chateau Richer
Isle d'Orleans
St. Michel
Vinland
Beauport
Quebec

may add what the saga said, that there is a strong current about the island — which must mean on both sides of the island — and this does not agree so well with Green Island as with Hare Island.

This latter island was excellently suited for such a purpose as that for which the Norsemen used their Straumey. It lies in the centre of the current and forms a natural cattle-fold, which was protected from the visits of the large beasts of prey. Likewise the Norsemen must have regarded it as fairly protected against possible visits of the human inhabitants of the continent; partly on account of the tidal-streams and partly on account of the distance, which is about 11 km from the eastern shore and about 9 km from the western shore. Hare Island may thus be said to be quite excellently adapted as a temporary base for the investigation of the country. And by virtue of the various views set forth above, I dare declare it to be the most probable conclusion that Straumey was the present Hare Island.

Another peculiarity of Straumey, that there are so many eiderducks, is mentioned. Also this is a circumstance in the question Green Island *versus* Hare Island which is favourable to Hare Island, and unfavourable to Green Island, as the latter lies so near land that the island could be visited by the foxes and by other enemies of the eiderducks. But have there been any eiderducks on Hare Island? I have found no direct information concerning this, but one knows that eiderducks — the socalled Labrador eiderduck (*Somateria labradoria Gm.*) — formerly bred in great quantities near the mouth of the St. Lawrence River and in Labrador, their colonies lay on the rocky islands, protected against foxes and other beasts of prey. Now, however, they have become extinct, owing to the severe persecution they were subjected to by the Europeans [1].

They were distributed from Long Island in the south, and likely to Hudson Strait in the north, but they can hardly have bred at the coast of New England, as they have been mentioned from there only during the winter. One would think that an island like Hare Island was eminently adapted as a breeding-place for this bird. Accordingly the statement about the numerous breeding birds can only strengthen our surmise that Hare Island was that Straumey where Karlsefni and his men spent their first winter.

Up to this point there seems to me to have been just such very accurate agreement between the account of the saga and the geographical circumstances — as these must have been apprehended by those ancient visitors — as one dared after all expect. And I do not know of another

[1] cf. K. C. Andersen. The article Eiderduck (Ederfugl) in Salmonsen's Encyclopædia 1st Ed. [Copenhagen 1896]. — A. Newton, A Dictionary of Birds [London 1896]. p. 221—223. — J. Macoun and J. M. Macoun, Catalogue des Oiseaux du Canada [Ottawa 1916] p. 126. — W. Dutcher, The Labrador Duck, "The Auk" Vol. XI [New York 1894].

stretch of coast in the north-east of North America that suits the description in the saga, notwithstanding the great conciseness of this description.

But naturally we also must try to get into agreement with the ensuing account of the saga, which likewise contains essential geographical points, and I really think to be able to point out the geographical circumstances which are here in question. With regard to the description of some of the mentioned localities in the saga, striking and surprising congruities can be pointed out. Also the principal features in the expedition's further progress can be followed, even if the terms of the saga are somewhat vague and naturally without any — if I may say so — cartographic certainty and clearness.

Meanwhile it appears to me that — provided we have interpreted the previous descriptions of the saga correctly so far as Straumey — the following necessarily must give occasion for greater uncertainty in the account. Up to now the saga has only had to describe the following up of a direct coast-line from Helluland to Straumfjord. Now, on the contrary, a far more intricate geographical situation occurs, which we, in our days, easily comprehend, as we have maps to aid us, but which the ancient navigators must have had greater difficulty in interpreting, — not only on the place itself, but also in their accounts. It also appears in the saga that a dispute arose within the expedition as to which route should be taken for the further investigation of Wineland.

How much more difficult must it then have been for later saga recorders, who had no first-hand knowledge and no cartographic aid, to conceive clearly the progress of the coast which they now stood in the presence of, and which will be spoken of in the following.

Karlsefni and his expedition remained the following winter on Straumey, and it appears from the saga that they made good use of their time to reconnoitre the surrounding regions. They found the country beautiful, which can only signify that they found it suitable for colonization, and with such conditions as mentioned above. One must also remember what background they had in the Greenland and Icelandic regions for their judgment.

There arose a dispute, during the next summer, between Karlsefni and Thorhal, the hunter, as to the way in which Leif's Wineland ought to be sought. There is good ground for such doubt and disagreement in the geographical conditions of this place, a little way within the mouth of the St. Lawrence, where we presume the expedition has arrived.

Let us again remember that the Norsemen came along the Furdustrands, and that they must comprehend the conditions thus: that the Furdustrands continues on the other side of the outlet of Straumfjord, that is to say just opposite the mouth of the Saguenay. That the coast — the Furdustrands — here makes a deviation from the south-westerly

direction which they had followed up to now they could not avoid noticing, but they could not know anything of its further course.

Now the expedition has spent the winter in Straumfjord, where Straumey — Hare Island — was their head-quarters. They are now about to go further, so as to find Wineland. Thorhal, the hunter, immediately wishes to go north, first for the 25—30 km from Hare Island to Furdustrands, and then to proceed along this to the right, that is to say along the continuation of Furdustrands towards the north-east, or however the course of the coast may be found on the unknown side of the outlet of Straumfjord. Karlsefni, however, wishes to go southwards, as he first wishes to examine Straumfjord closer. It is this which the one of the two saga-manuscripts (A. M. 557) thus expresses a little more elaborately than the other: "Vill Þorhallr veiðimaðr fara norðr um Furðustrandir ok fyrir Kjalarnes ok leita svá Vínlands, enn Karlsefni vill fara suðr fyrir land ok fyrir austan, ok þykkir land því meira sem suðr er meirr, ok þykkir honum þat ráðligra, at kanna hvárttveggja[1]."

When Karlsefni holds out so strongly for the country towards the south (i. e. at Straumfjord) being examined at once, and for not waiting until the continuation of Furdustrands had been examined, the explanation possibly lies hidden in the remark made by Karlsefni, that "the country would become the bigger the further south they went," that is to say that the continuation of the Furdustrands south or east of the mouth of the St. Lawrence River would not proceed in the former south-south-westerly direction, but would swing far towards the east, as it showed an inclination to do immediately east of Green Island and opposite Saguenay. It is to be presumed that Karlsefni, like a good observer, got a suspicion while coasting along the last part of Furdustrands of there being much land in a southerly direction.

Karlsefni wishes, therefore, first to investigate that part of Straumfjord which lies to the south of Straumey, before continuing along Furdustrands, in case it should eventually prove that Leif's Wineland was not to be found within Straumfjord.

This statement is a geographically likely interpretation of the account. There now follow a few details in the saga as to Thorhal's enterprises which literally do not quite agree with this interpretation, and also, taken literally, are certainly rather meaningless. Thorhal exhorts them in a song to "travel back again to where their countrymen are," and further on it is written in the text that Thorhal and his eight companions "sailed northwards past Furdustrands and Kjalarnes and wished to cross towards the west, but a strong westerly wind rose against them and drove them over to Ireland, there they were defeated and made slaves, and there, according to what merchants have related, Thorhal lost his life."

I wonder whether these remarks about travelling back again to

[1] cf. G. Storm, Eiríks Saga Rauða [Copenhagen 1891] p. 35.

their countrymen and past Kjalarnes might not bear the impress of a later saga recorder who had misunderstood what was meant by Thorhal would "fara norðr fyrir Furðustrandir, at leita Vínlands, "and who believed that he would return the same way he had come, along the Furdustrands. This however would be quite a senseless undertaking when it was a question of finding Wineland. Whereas the following remark about the strong westerly wind having driven them to Ireland would exactly agree with Thorhal having followed the south coast of the Gulf of St. Lawrence past New Brunswick's north coast and Nova Scotia; after which, by some means or other he came under the control of the west wind and the Gulf-stream, and thereby was driven across the Atlantic Ocean. And this would agree with the geographical interpretation.

However, it is Karlsefni's voyage to the south that the saga really tells of and keeps to. From Hare Island Karlsefni can follow one of two routes towards the south; he can go along the east coast or along the west coast. But there is hardly any likelihood of his having followed the west coast, which is attended by rather high and mostly forest-clad mountains extending right down to the shore, so that only on certain tracts is a narrow edge of land left to settle on. To this very day this coast is either uninhabited or occupied by some few scattered settlements on the shore.

On the other hand the south coast is low, and is closely built over now-a-days. Only a part of the coast has a more hilly terrain, whereas mountains arise a short distance inland, especially when one approaches the latitude of the present Isle d'Orleans. A French author has written concerning these two coasts[1]: ". . . . la rive gauche du fleuve, *la côte de Beaupré*, se lève en superbes promontoires, vraies montagnes de 500, 600, plus de 700 m de haut, roches laurentiennes, dures, escarpées avec torrents et cascades, et, près du bord du Saint Laurent, de paisibles villages français, la rive droite riche, peuplée, etage, derrière une plaine, des collines, puis des monts jusqu'à la frontière des Etats-Unis; . . .".

Is was impossible for the Norsemen not to perceive the difference in nature of the two shores, especially as it is said that since their arrival they had reconnoitred the tracts round Straumey. We therefore have geographical cause to assume that Karlsefni went towards the south along the eastern shore of the St. Lawrence. And exactly the same is also revealed by the remark in one of the manuscripts about his wishing to "fara suðr fyrir land ok fyrir austan," that means "on the eastern side."

But let us continue with the saga. "It is now related of Karlsefni that he, together with Snorri and Bjarni and their folk, went southwards along the coast of the land. They sailed a long time, until they came to a river, which ran out of the country ["fell af landi ofan"] through

[1] The article "Quebec". Vivien de St. Martin et Rousselot.

a lake into the sea. There were big shoals ["eyrar váru þar miklar"], wherefore they could not get into the river except at high-water. Karlsefni sailed in the mouth with his folk, and they called the place *Hóp*.

The found self-sown wheatfields on the land, in places where the ground was low-lying and swampy, but vines where the ground rose slightly. Every brook was filled with fish. They dug ditches there where the land began, and up to where the river reached its highest [i. e. at the high-water mark], and when the sea receded there were halibuts in the ditches. There were numbers of all sorts of animals in the forest."

This is such an explicit description of the place *Hóp*, that it must be possible to find it and to prove it, provided we are on the right road with our reflections.

Added to this is, that the designation *Hóp* provides a good lead. It is to be met with in Norway, Iceland, Greenland and in many other places where northern languages (especially Norse dialects) are spoken or have been spoken. W. Hovgaard[1] gives some plans showing various formations of *hóp* from Iceland and the Orkney Islands, and says moreover: "In old Norse the term *hóp* has a definite meaning, referring to an inlet, fiord, or harbor characterized by a narrow entrance, often the outlet of a river, and widening out inside, not far from the entrance, to a larger expanse of water, frequently a lake or lagoon, into which a river empties."

Further, attention must be drawn to another word which appears in the description, namely the word "eyrar." I shall quote W. Hovgaard, who depends in this case, as in several other linguistic respects, on the best authorities on languages, above all on Finnur Jónsson (so far as the best definition of matters is concerned, the fact that Hovgaard canvasses the possibility of placing Hóp on the coast of New-England and comes to the result that a place somewhere or other in Newfoundland must be preferred plays no rôle). He says: "The term *eyrar* is applied to long narrow strips of sand and gravel formed at the entrance to rivers and fiords. In some cases they take the shape of spits or tongues projecting at right angles to the coast, often curving round at the end. *Eyrar* of this type are in English called "hooks," and are found, for instance, on several western fiords in Iceland, at Provincetown on Cape Cod, and in many other places. In other cases *eyrar* are formed at the mouth of rivers, particularly on flat and sandy coasts. Here they take the shape of long and narrow beaches, separating a large expanse of shallow water, a pond or lagoon, from the sea. The beaches being broken by one or more channels, through which the river has an outlet, we have a combination of a *hóp* with *eyrar*, such as described at the Hóp of the Saga."

If we now with the assistance of "The St. Lawrence Pilot" [London 1906] or with the sailing directions of the American Hydrographic

[1] p. 468 and p. 475.

Office No. 100, "The Gulf and River St. Lawrence" [Washington 1908], and with a suitable chart[1] of the territory, try to follow the east coast southwards, we shall find a locality rather far to the south which satifies all requirements.

The place is best designated by the name of the little town St. Thomas, or Montmagny (Monmagny), as it is also called. It is said to have been founded in 1670 under the name of Pointe a la Caille. It got the name Montmagny later, after Charles Huault, seigneur de Montmagny, who was the second French governor of Canada (Nouvelle France) and Samuel de Champlain's successor. The town, which has about 2000 inhabitants, is of no little importance as a commercial town, and as the port for the fertile neighbourhood. The topography of the environs, meanwhile, is of most interest to us here.

St. Thomas or Montmagny lies on the low coastland, which, however, very soon rises somewhat. A little further inland a mountainous terrain is found. Thus the map shows, about 9 km south-east of St. Thomas, heights of 400 m, whilst a few km to the west of the town some hills rise to about 80 m. The river Rivière du Sud runs immediately east and north-east round the town, receiving the smaller afflux Bras St. Nicholas, which comes from the north-east. The combined streams form rapids, or a fall 9 m high (about 30 feet). About one km from the junction the river opens out to a broad basin, which again opens into the St. Lawrence.

This outlet-reservoir always has water, especially in its inner part, even at low-water; but outside the reservoir the coast is attended by a sand-bank — St. Thomas Bank — which becomes dry at low-water. A small channel runs through this sand-bank, and forms the low-water outlet from the basin, but even this channel has at low-water only a depth of about ½ a metre. I will quote from the American book on pilotage[2], which shows that St. Thomas Pier, built out in the basin at the western point of entrance to Rivière du Sud, "has a depth of 4 feet at its end at low water." Thereafter it continues: "The channel from St. Thomas pier and basin through St. Thomas bank to the river St. Lawrence trends north-westward in one bend and is marked by buoys, but it nearly dries at low water."

It is reported of the sand-banks themselves: "St. Thomas bank extends rather more than 2 miles northward and also westward offshore at the village of St. Thomas; it is composed of sand, mud, and stones, and dries at low-water nearly to its northern edge, which is very steep. Boulders are visible at low water beyond the north-eastern extreme of that part of the bank which dries." St. Thomas Bank is continued

[1] The charts that have been at my disposal are the American ones Nr. 1112, River St. Lawrence; Nr. 1490, Saguenay River to Orignaux Point; and Nr. 1491 Orignaux Point to Goose Island; besides the English chart Nr. 318 Beaujeu Channel.

[2] p. 468 and p. 475.

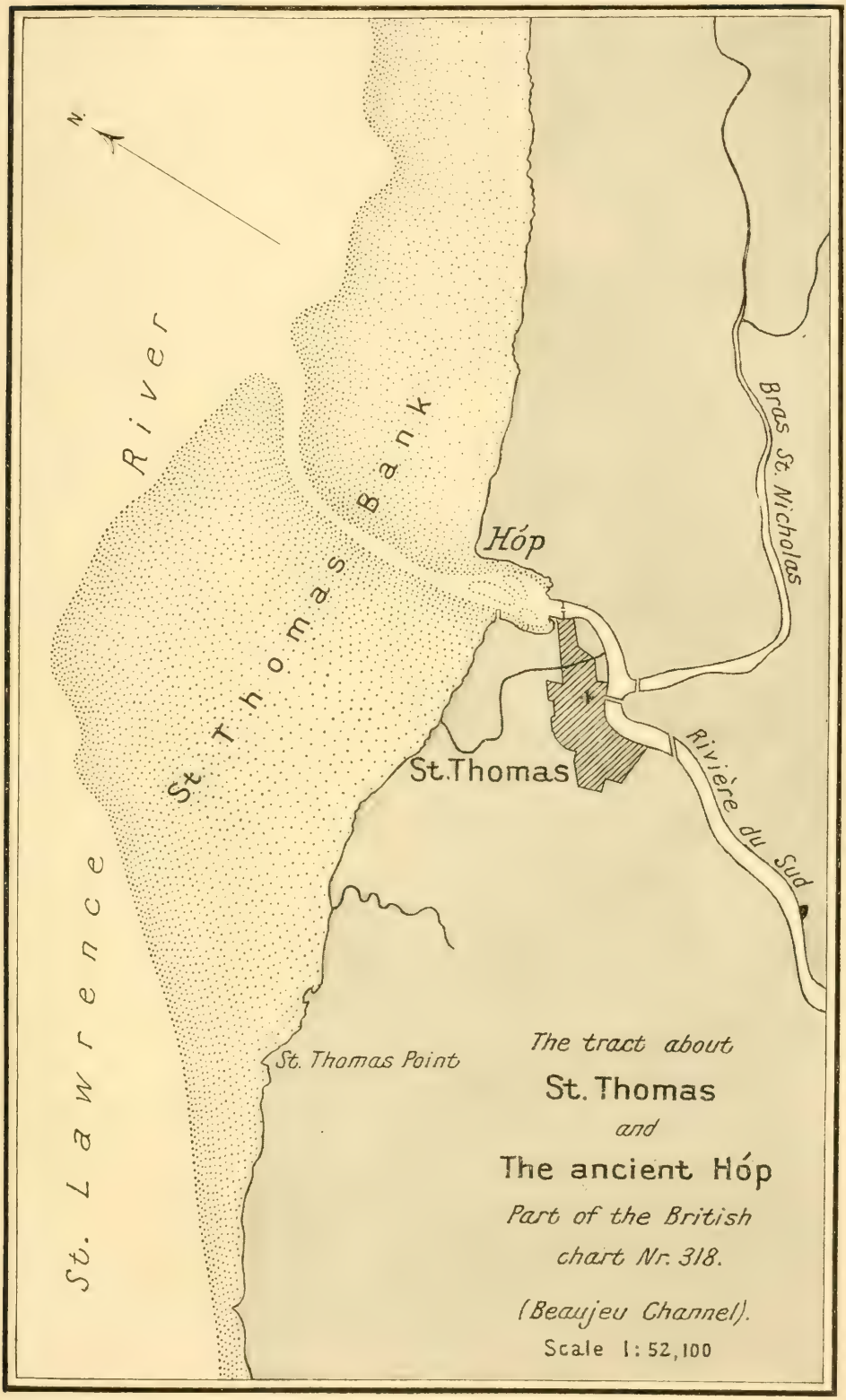
N.
St. Lawrence River
St Thomas Bank
Hóp
Bras St. Nicholas
St. Thomas
Rivière du Sud
St. Thomas Point
The tract about
St. Thomas
and
The ancient Hóp
Part of the British
chart Nr. 318.
(Beaujeu Channel).
Scale 1: 52,100

northward along the coast in the bank that lies off Cape St. Ignace, and it continues still further north along the coast.

The coast, which to the north of St. Thomas had had a south-westerly direction, swings outside St. Thomas in a more westerly direction, but at St. Thomas Point, which otherwise is low, the coast curves again towards the south-west. The book on pilotage says about the coast, — that is to say the high-water mark — that it "is receding, and each year more is broken away by ice and sea; the low-water line, however, is not changing much." From this one will be able to conclude that the area of the outlet basin has by degrees become somewhat confined, and moreover, perhaps, that the whole system of the coast, the outlet basin and the mouth of the river are by degrees being shifted further inland. Otherwise there is hardly any reason far assuming essential changes in the conditions of the coast or of the terrain.

In other respects great changes have, of course, taken place in the region since the beginning of the 11th century. Now it is a well built over, settled land. At that time it was virgin land with forests, and, presumably also, with more open vegetation near the coast and about the socalled basin. And this basin it is which I surmise to be the much sought for *Hóp*.

If one studies the map of the lower part of the St. Lawrence River, one will understand that several things can have contributed to Karlsefni and his folk settling down just near St. Thomas, instead of advancing further up Straumfjord. The bay, which is here caused by the swerve of the coast in a westerly direction, must have been invitingly situated for them, as they came thus from the north along the coast.

To this can be added that up to now they had had a fairly open view across the broad waters, but the view was now blocked by a whole number of islands, lying in the St. Lawrence River, outside St. Thomas and further on towards Isle d'Orleans. Common prudence must have warned the Norsemen not to advance for the present, as in the narrow water between the continent and the islands they had not the free retreat they had had up to now.

It is quite unthinkable that the Norsemen could as yet by any means suspect that it was not a big fjord but the mighty estuary of a powerful river that they had come into. The water was salt, or in any case so brackish that the influence of the fresh-water was not very noticeable as yet. The difference in the tides is as great as on the sea-shore. The coast entirely and wholly resembles the sea-shore as regards sand-banks, coast-lines and river outlets from the country.

Also the conditions of fish beyond the bank of St. Thomas must constantly have reminded them of the sea. The remark about their having caught halibut in the ditches at high-water mark calls to mind what Cartier said about that remarkable fish "Adothui," which was not to be found elsewhere in the river than at the boundary between

sea-water and river-water, which might imply that it was a salt-water fish. Moreover Cartier describes it as being as big as a cod-fish, resembling a grey-hound in body and head, snow white in colour, and very savoury. This somewhat fantastic description hardly allows one to state what sort of fish it was. So far as I know, no more fish which could answer to the Indians "Adothui" are caught in the St. Lawrence, unless it perhaps were halibut, which still occur in the Estuary.

The saga, in addition, gives us the botanical enlightenment regarding *Hóp*, that vines and "self-sown wheat" were found. Concerning the latter, I have, generally speaking, nothing to add to the scrutiny of the former authors, and especially with regard to the reference of Hóp to the place named, I will only remark that, whatever the "self-sown wheat" may have turned out to be, it could never prejudice the position of Hóp in this place. There are practically, I think, only three possibilities as regards what "the wheat" could have been: maize, water-rice (*Zizania aquatica*) or another sort of wild grass, which the Norsemen considered self-sown wheat, in the same manner as later European discoverers spoke of "wild corn" in several places round the Gulf of St. Lawrence.[1] I, as well as Storm, consider the first possibility, that it was maize cultivated by Indians, highly improbable; but in order not to omit any eventuality — even the very slight eventuality that the remark about the wheat could in some way or other have been influenced by the fact that cultivation of corn was carried on in America, — I will point out, however, that here in the St. Lawrence valley we find ourselves in the immediate vicinity of an advanced point in the Indians' cultivation of corn. For the rest, I shall not try to take up any stand-point as regards the question of "the wheat." In reality, I do not believe that this point is of any great importance, especially when one sees it in connection with the fact that Cartier and other later discoverers speak of selfsown corn from Newfoundland and from several other places around the Gulf of St. Lawrence.

On the other hand, the saga's statement that here vines were to be found where the land lay high — whilst the wheat grew where it was low — claims a more accurate determination of the question whether in those times vines grew in the region of St. Thomas. It would be very significant if we could ascertain whether the American *Vitis*-species were still to be found growing wild in that region, and in the same manner as *Vitis riparia* are still to be found on Isle d'Orleans.[2] Possibly it is not the case with this so intensively cultivated region. But on the other hand there is not the slightest doubt that they grew there in Cartier's time. Thus it is known that this traveller found so many vines growing wild in the adjacent Isle d'Orleans, that he called the island Isle de Bacchus. The region round St. Thomas lies in a more southern latitude than the northern part of this island, and there is hardly any reason

[1] cf. Storm p. 344.

[2] cf. Emil Deckert, Nordamerika Leipzig u. Wien 1904, p. 127.

to believe that the eastern shore of the St. Lawrence should have been more unfavourable circumstanced as regards climate and the geographical distribution of plants than the Isle d'Orleans. One has more reason to suppose the contrary, analogously with the east-side of the river, on the whole, now being known to be the most favoured.[1] We dare, therefore, calmly assert that, in the regions near Hóp, grapes must have grown in suitable places, and that the Norsemen were quite as justified in calling this region Wineland as Cartier was in naming Isle d'Orleans after Bacchus. It is very droll that exactly the same idea has inspired Leif as well as Cartier in the choice of the two names.

It can further be stated, that at any rate the vines here were close to their northern limit. This is to be inferred for instance, from the mixed vegetation of foliferous trees and coniferous trees which prevails in the most south-westerly part of New Brunswick and in southern Canada, as well as in the northern U. S. A.; in the St. Lawrence valley having its northern limit a little north of Isle d'Orleans on the east side of the river, and a little south of the island on the west side. If, therefore, one proceeds northwards from the region round St. Thomas one comes to the pronounced Canadian conifer forest, which girdles Canada from Nova Scotia and the region near the Strait of Belle Isle. Conversely the Norsemen on their voyage from Straumey to Hóp must have passed the vines' northern limit of distribution.[2]

Let us briefly sum up our reflections on the position of Hóp and Wineland. The accounts of the saga coupled with geographical reflections led us to assume that Karlsefni travelled southwards along the eastern shore of the St. Lawrence River from Hare Island.[3] Down in the southern part of the fjordlike estuary we find a locality which in all respects agrees with the sagas description of Hóp. The congruity is so many-sided that we certainly dare assume that the same combination of geographic traits hardly can be expected to appear anywhere else, and we find it exactly in the place to which all our other considerations led us.

At St. Thomas we have exactly the required "combination of a *hóp* with *eyrar*." We have the big grounds which run dry, so that one

[1] cf. Map of "Life zones of the U. S." and Southern Canada, by C. H. Merriam, The geographical distribution of animals and plants in North America. Year book of the U. S. Departement of Agriculture 1894.

[2] The specimen of wood, *Masur*, which Leif brought home from Wineland ought also to be mentioned. I will, meanwhile, only draw attention to the fact that both the Kano-birch and several species of *Acer* appear in the region in question. I will, however, not take a closer standpoint as to which of these species of wood was probably meant. Cf. A. Leroy Andrews, Philological Aspects of the "Plants of Wineland the Good." "Rhodora" Vol. 15. Boston 1913, p. 33—34.

[3] Perhaps it will be of some interest if I point out that this particular view also coincides with the consecutive order in which I made things clear to myself. I first found Furdustrands, then Straumfiord and Straumey, and finally Hóp.

can only enter at high-water. We have the socalled basin which in its nature answers to the Icelandic geographical designation *hóp*. Finally we have the river, which "*fell af landi ofan.*" And last, not least, we have the vines.

I need only name these positive main-points for my daring to decide the result of the investigations: *that the Norsemen's Hóp was this place near St. Thomas, and that their Wineland must have been the region about there, or a tract of the right bank of the Estuary of the St. Lawrence River.*

The saga, meanwhile, is not finished with the mention of the sojourn at *Hóp*. Now comes the interesting record of the Skrælings' repeated visits to the Norsemen. "Here [i. e. at Hóp] they remained for half a month [in the summer of 1004], and amused themselves without anything special happening. They had cattle with them. Early one morning, on looking round, they discovered a number of skin-boats, from which poles were swung, and there was a sound as of wind in a bundle of straw, and the swinging was with the sun.

Then Karlsefni exclaimed:

"What signifies this?"

Snorri Thorbrandsson answered:

"Possibly it is a sign of peace, let us take a white shield and hold it up before them."

They did so. The strangers now rowed nearer and, wondering at those they found here, landed.

These people were dark, having a harsh appearance, coarse hair, big eyes and broad cheeks.

For a time they stood there looking at the strangers, then they rowed away southwards round the ness.

Karlsefni and his people had raised their booths above the lake, some of the houses lay near the lake, others further away. They remained here during the winter [1004—05]. No snow came, and all their cattle grazed in freedom on the pastures.

When the spring [1005] set in, they saw, early one morning, a number of skin-boats come rowing from the south round the ness. There were so many that it looked as if the mouth of the cove was covered with charcoal. Poles were swung from each boat. Karlsefni and his people then held their shield up in the air, and when the two parties had approached each other, they began to trade. These people preferred having red cloth, giving skin wares and genuine grey furs in exchange.

They also wished to buy swords and spears; Karlsefni and Snorri would not let them have them. For a whole grey skin the Skrælings took a span-long piece of red cloth, which they wound round their heads.

In this manner they traded for some time, until Karlsefni and his people began to run short of cloth, wherefore they cut that which was left

into small pieces, which were not wider than a finger, and the Skrælings gave as much for them as they did before — or even more.

It happened that a bull belonging to Karlsefni came running out of the wood, bellowing. This frightened the Skrælings, who hastened out to their boats, and rowed southwards along the coast.

Nothing was seen of them for three weeks. But then there came a great number of Skræling boats from the south—row upon row. The poles were now swung against the sun; and the Skrælings all yelled loudly. Karlsefni's men now held a red shield towards them. The Skrælings hastened out of their boats. Then they rushed at each other and fought. Missiles rained down as the Skrælings had slings. Karlsefni's people saw that they raised a pole, to which a big ball mostly resembling the belly of a sheep was attached. It was of a bluish colour. They swung the pole and the missile flew up on land, over Karlsefni's men. When it fell it gave a hideous crack.

It struck Karlsefni and his people with terror, so that they only thought of flight. As they retreated along the river it seemed to them that the Skrælings advanced from all quarters. They did not pause until they reached some rocks, where they offered severe resistance.

Freydis came out, and when she saw that Karlsefni's men were retreating she cried:

"Why do you run away — excellent men as you are — from these poor creatures, whom I thought you could strike down like cattle; if I had weapons I believe I could fight better than any of you."

They paid no attention to her words. Freydis would go with them, but as she was pregnant she could not go so fast. She followed them into the woods, however, but the Skrælings pursued her. She found a dead man, who proved to be Thorbrand Snorrason. A flat stone sat fast in his head, and his naked sword lay by his side. She took it up and put herself in a posture of defence. When the Skrælings reached her she bared her breasts, letting them spread on the shining sword. At this the Skrælings became frightened, escaped to their boats and rowed away. Karlsefni and his men then returned, and praised her courage.

Two of Karlsefni's men fell, but a great number of Skrælings.

Karlsefni's party had here encountered an enemy greatly superior in numbers; they now went home to their dwellings, dressed their wounds, and then began to consider what it could have been that had advanced against them from the land; and they perceived that it could only have been real people who came from the boats, and that anything else they had seen must have been an optical illusion.

The Skrælings also found a dead man, by whose side there lay an axe. One of them took it up and cut into a tree with it, whereupon one after another did the same; they found that it was a precious thing and cut well.

At last one of them took the axe and cut into a stone with it, so that

it (the axe) broke. They then threw it away, as it seemed useless to them, it not being able to resist stone."

In this account there are some few points of geographical importance and some few others of ethnographic interest. Let us first contemplate some of the geographical points.

The strangers came from the south, and rowed away again towards the south, as they appeared round a ness, and disappeared again behind this ness. Therefore they came from the sea, and each time from a certain side. This agrees well with the conditions near St. Thomas, presuming that the natives came from the St. Lawrence River proper. Along this river Cartier first found inhabited parts of any importance near what is now Quebec. The ness where the strangers appeared can either have been the southern point at the mouth of the Hóp, or the point lying a few km further south, which is now called St. Thomas Point. I am not inclined to dare adhere to either the one or the other by anticipation, but observations made in the place itself would probably enable one to decide the question with comparative certainty.

Karlsefni's booths lay above the lake. Here the question arises as to whether it was north or south of the mouth of Rivière du Sud. Of course it is difficult to say anything certain about this. If, meanwhile, we take it for granted that the later town of St. Thomas has been founded on the most inviting side of the river mouth, and, on the whole, on the most inviting spot in the landscape round the old Hóp, then we dare suppose that Karlsefni made a similar choice, and placed his booths on the southern side, or somewhere along the place where the town now lies. This also seems to agree best with the whole scenery, and with the story relating thereto of the terrified Norsemen retreating along the river until they came to some rocks. However, an inspection of the place itself could perhaps settle the question.

The Norsemen had their cattle with them, and these were in the open air the whole winter, as no snow came. If this last remark is not an embellishing exaggeration, it must fortuitously have been a winter with uncommonly little snow for these regions. It is not improbable that the cattle could have remained out during the winter — in Iceland the cattle remain out even if there is frost and snow — but I will assume that the remark concerning the snow is either an exaggeration or a later recorder's own suggestion. It has already been pointed out by others, that were the climatic report on Wineland taken too literally the Norsemen must have been incredibly far to the south on the east coast of North America.

We now come to the more ethnographic side of the matter. There are things in this which evidently are due to misconstruction on the part of the Norsemen; but assuredly there are correct observations, and there are some little features which clearly have the stamp of genuineness, as they so vividly remind one of the experiences which later Euro-

pean travellers have had, when they came in contact with hirtherto untouched aborigines.

I am thinking of a feature like that of the axe, that the Skrælings immediately considered it worthless when it could not cut stone. Or of the one from the trading-scene, when the Skrælings gave just as much for the narrow strips of cloth as for the broad ones. That sort of incident cannot possibly have arisen in the imagination of one or another Icelander. It must originate from real experiences.

The problem has been discussed as to whether the Skrælings at Hóp were Indians or Eskimos. Some are of the opinion that the name might imply that they were Eskimos. Meanwhile I quite agree with Storm, that the Norsemen, as a matter of course, must have regarded these people to be of the same sort as those of whom they had found traces in Greenland. It is a transfer of our habitual thoughts when we so sharply raise the question of Indians *or* Eskimos. The Norsemen cannot possibly have been led to a distinction by their cursory knowledge. Let us remember that the first Spanish discoverers could attach a name already in use elsewhere, such as Indians for the newly discovered Americans.

The name therefore does not guide us. But on the other hand it appears to me that the description of the appearance of the strangers — perhaps more in its entirety than in its details — absolutely is more remindful of Indians than of Eskimos.[1] Something similar is the case with the whole record of these Skrælings as regards their personal behaviour, and their implements and weapons.

The only point which speaks for the Eskimos is that skinboats are mentioned, whilst one would expect to find bark-boats with Indians on the St. Lawrence River. Meanwhile it could, as Storm emphasizes, be quite possible that the Norsemen here have fallen into an error, since they supposed the boats to be covered with skins, like the boats of the more northern Skrælings, with which one must suppose they had been acquainted. If the Norsemen did not submit the bark-boats to a very close examination, they could easily confound them with skin-boats. Of course it is also possible — as Hovgaard supposes — that the expression "skin-boat" was a later interpolation in the saga, after it had become generally known in the northern world that the Skrælings in Greenland used boats covered with skins, wherefore it was taken for granted that the Skrælings in Wineland also did so.

Of the weapons used by the Skrælings, the spear, the stone-axe, "the valslöngva" (a kind of sling), and finally the big "ball" which was sling out from a pole are mentioned or alluded to. With regard to the spears, it is on that assumption that the poles they swung in the boats in fact were spears; that will apparently mean a wooden spear, without any special point of stone or bone.

[1] Cf. Storm p. 352 f. —

The repeated mention of their swinging with poles, the first time going with the sun, when the Norsemen got the impression of their being favourably disposed, whilst the last time going against the sun, when the Norsemen saw immediately that they were hostile, seems quite enigmatical. There is, however, something in the whole picture of supposed spear-swinging natives which admirably agrees with pictures given by later authors of Indian martial games, Indian war-dances and such like. Without daring to maintain the indisputable correctness of this comment, I will call to mind that when the Skrælings came the last time — and this time clearly with hostile design — they howled loudly and swung the poles (spears) against the sun, which — if we remember the topographical conditions at Hóp — evidently means the direction in which they moved, or towards the enemy they marched against. Possibly, on the former occasion, they held their spears in a sort of attitude of rest on their shoulders, and swung them backwards, or towards the west, in time with the rowers' paddling. But the whole comment must, as a matter of course, be excessively hypothetical.

It is evident that the Skrælings used stone axes, by reason of the flat stone that was found in the head of the killed Thorbrand Snorrason. The big "ball" probably answers to an implement mentioned by H. R. Schoolcraft from the Ojibwas, and was most nearly a sort of enormous club, consisting of a big stone which was wound about with a deer-skin and hurled out from the end of a stick. One must grant Hovgaard that he is right, and that this interpretation is much more probable than that the ball should be an implement comparable with the large bladder that is used by the Eskimo when hunting from the kayak.

The weapons — namely the axe and the sling — are more indicative of Indian culture. To this can be added what attention has already been drawn to earlier, that the wish of the Skrælings to buy weapons (swords and spears are named) also is more remindful of Indians than of Eskimos.

One could even be tempted to decide that these supposed Indians were Iroquois, as one knows from a later period that Iroquois tribes lived along the St. Lawrence from Lake Erie and Lake Ontario to the regions about Isle d'Orleans. During the first period of the French colonization the St. Lawrence was a high-way for the boat-fleets of the warlike Iroquois.[1] Meanwhile it is possible that the intermediate centuries witnessed considerable shifting of the tribes in these parts,

[1] In Cartier's time it seems that the Iroquois, who without doubt have immigrated to the St. Lawrence valley from the south and south-west along the lakes and rivers, had already taken the river valley into their possession, in any case as far as Isle d'Orleans, and perhaps even further to the north-east. Yet in the 17th century these regions, and especially the northern shore from the Three Rivers to Saguenay and further north, were mentioned as being occupied by the Algonquins (cf. Th. Waitz, Anthropologie der Naturvölker. Vol. 3. Leipzig 1862. p. 16—17).

so that it may have been another group of Indians — perhaps Algonquins — who visited Hóp.

Moreover, that the numerous boats of the Skrælings continually came from the south excellently agrees with the anthropogeographical conditions as we know them from these parts at a later period. The northern limit for the maize-cultivating Indian tribes, and at the same time for the more densely settled and peopled regions, reached from the big Canadian lakes along the northern side of St. Lawrence valley to somewhat east of the present site of Quebec, or about as far as Isle d'Orleans.

Here the boundary curves fairly sharply southwards through the country as far as Kennebec River in Maine, where the indigenous Indian cultivation of plants once more reached the sea.

North and north-east of the stated line lived hunting-tribes, small in number, who, at any rate as regards later times, were principally of Algonquin origin. These Indians lived in a similar way as the other Canadian forest-tribes. They were inland-people who, in contradistinction to the Eskimos, were only to a slight degree bound to the sea-coast. They used their bark-boats for sailing on the rivers and lakes. They visited the sea-coast only during a part of the summer, if anywhere there was access to specially favourable fishing and seal hunting. The Indians, on the contrary, were not navigators proper, as the subarctic Eskimos were, even if there were degrees in their navigating ability. Thus, as might be expected, the old Newfoundlanders belonged to the most capable.[1]

Even Storm paid attention to this feature in the material culture of the Indians north of the maize regions, that their main hunting seasons were in the autumn and winter, whilst the season for voyaging and trading was the spring, which observation by Storm was mentioned in connection with the fact that it was during the spring that the Skrælings came to Hóp.

Meanwhile one dare not conclude from this that the Skrælings, because they came in the spring and had furs to sell, were not plant-cultivating Indians. Also amongst these tribes the men were keen hunters; agriculture was a summer livelihood, which in most cases was the task of the women only, but which, even so, gave these tribes a considerable superiority in numbers and power.

These comments, to be sure, afford no proof of this or that definite circumstance. But — provided our localization of Hóp, Straumey, etc. is correct — these comments show that the account of the saga agrees as well as we had reason to expect with the anthropo-geographical conditions in those regions.

We understand why the Skrælings or Indians came to Hóp by sea — that is to say by the St. Lawrence River — and not by the tributary,

[1] Cf. Waitz l. c. p. 97—98.

i. e. by Rivière du Sud —. We understand their great number, and we understand why they came from the south. It also seems to appear in the saga that the Norsemen had a clear understanding that the homeland of these Skrælings was situated to the south of Hóp, and that the regions to the north of Hóp were waste country or "Udmark." By this may be indicated that when the Norsemen again left Hóp, going northwards, and found 5 Skrælings asleep down by the sea, they at once concluded that these people were outlaws banished from their country.

We furthermore understand how the Norsemen could live for years on Straumey, that is to say Hare Island, without being molested by the Indians. During the winter these stayed inland, and the groups which during the summer came down to the coast here and there for fishing were not very inclined to venture out in their small river-boats to an island lying in the middle of the 20 km broad and rapid Straumfjord; and it appears from the saga into the bargain, that there was not good fishing during the summer at the island. Moreover it was not inside the mouth of the St. Lawrence but out on the coast of the Gulf of St. Lawrence that Cartier on his voyages met Indians engaged in summer fishing. Besides, we have, as known, a later example of an expedition having spent the winter on a North American coast, where the interior surely was populated; it was the Dane, Jens Munk, who spent the winter 1619—20 near the mouth of Churchill River without being visited by the Cree Indians, or any other native tribe.

Before I continue with the saga I will just mention a circumstance of a more especially ethnographic nature. It certainly does not directly concern the saga, but it has been mentioned in this connection, and has excited no slight interest. It is the supposed relationship between the ancient Norsemen's ball-game *Knattleikr* and the well known ball-game of the different tribes of Indians, especially in north-eastern North America, which, under the name of *Lacrosse*, has been taken up and favoured by the French Canadians.

It was the Norwegian scholar Ebbe Hertzberg[1] who in 1904 wanted to prove that there was an astonishing resemblance between these two games, in so far as one knows them in their original forms, or how they were played respectively by the ancient Norsemen and by the Indians before the European colonization. This view, meanwhile, has been contested by Björn Bjarnarson[2], who will not at all admit of there being such congruity between *Knattleikr* and *Lacrosse* that there can be any possibility of a relationship.

Starting from the stand-point of a relationship, Hertzberg came to the conclusion that it was the Indians who had been taught the game by

[1] Ebbe Hertzberg, Nordboernes gamle Boldspil (the Norsemen's ancient ball-game); Hist. papers dedicated to Professor Ludvig Daa; Christiania 1904.

[2] Björn Bjarnarson, Nordboernes legemlige Uddannelse i Oldtiden; Copenhagen 1905.

the Norsemen. Later on W. J. Hoffmann[1] thought he was able to prove that the game had spread in North America, starting from a north-easterly point which he is inclined to assign to one of the Algonquin tribes in the St. Lawrence valley.

The whole question of relationship or no relationship has, meanwhile, been so disputed and so difficult to settle that I shall not try to assert a point of view. I will only point out that should it in spite of all well-founded doubt — also Finnur Jónsson[2] according to what he has communicated to me is of the same opinion as Björn Bjarnarson — nevertheless prove that the Indians' ball-game originated from the Norsemen, this does not prejudice my view of the St. Lawrence being Straumfjord. On the contrary, Hoffmann's proofs would thereby get their natural foundation.

Let us now return to the saga. The last passage I cited was the account of the conflicts with the Skrælings at Hóp. "Karlsefni and his people could now see that although the country had many resources they would, however, continually dread disturbances from the original inhabitants of the country. They therefore prepared themselves for departure in order to return to their native land. They sailed northwards along the coast, and near the sea they met 5 Skrælings asleep in their fur coats. They had boxes with them, in which there was deer-marrow mixed with blood. Karlsefni and his men thought that these people had been banished from their country, and they killed them.

Later on they came to a ness on which there were numbers of deer, and the ness was covered everywhere with dung, as the deer lay there during the nights. They now came back to Straumfjord, and there was an abundance of everything they had need of."

I have already had the apportunity of mentioning the episode of the 5 banished Skrælings as bearing evidence that, relatively to the better situated southern parts of Wineland, the Norsemen must have considered these parts as unsettled country, or border-land. It is, of course, an impossibility more nearly to determine the place of this event. But on the other hand there is a slight possibility of my being able to point out the ness with the deer.

If we let the eye follow the eastern coast-line of the St. Lawrence from St. Thomas northwards to the latitude of Hare Island, we see, a little more than half-way, a low headland thrusting itself unusually far out towards the centre of the stream. This point or cape, the direction of which is west-south-west, is now called *Orignaux Point*, which means elk or, rather, moose-cape. When one sees on the map how evenly the point continues the coastline northwards, whilst towards the south it

[1] cf. W. Hovgaard p. 273.

[2] I feel impelled to express my gratitude to Professor Finnur Jónsson for varied linguistic advice as well as for the amiable interest which he has shown in my occupation with this topic from the old Icelandic history.

curves almost like a hook, one gets the impression that those who come from the south were highly exposed to being caught by the curve of the point, whilst those coming from the north were carried smoothly past. Perhaps this comment on the shape of the cape may conduce to explain why Karlsefni landed on the return voyage instead of on the outward journey. Moreover it was not such comments, but on the contrary the name, that first drew my attention to the point. Unfortunately I have not been able to find any explanation in literature as to why it got the name Orignaux Point. But one certainly dares assume that the name was given on account of its connection with moose-deer, and the most reasonable explanation is that a great many deer have been observed here. It is not improbable, then, that Orignaux Point is just that ness of which the saga relates: here the deer lay during the night.

Karlsefni and his men continued their return voyage northwards through the great Straumfjord, following the east side — according to the theory here advanced. The saga ends the account of this trip with the words: "now they came back to Straumfjord, . . ." It seems as if there were great disagreement between the sagas production and my interpretation. I decidedly don't believe this to be the case, because the matter stands thus, that the word Straumfjord was in reality used with two significations; firstly with reference to the fjord itself, and secondly with reference to the locality where they spent their first winter, and where a portion of the expedition continued to live through the three years during which the expedition lasted. This interpretation fully agrees with the saga, which says that as soon as the Norsemen had found Straumey and had prepared themselves to remain there "They called this place Straumfjord."

After having described the return-voyage from Hóp to Straumfjord, the saga in a few words gives quite a new account of the voyage to Hóp, and immediately afterwards Karlsefni's searching for Thorhal the hunter is related. Meanwhile this record with all its brevity is very obscure, and one of the portions most conducive to a confused comprehension of Karlsefni's voyages. "Some men say that Bjarni and Gudrid remained behind there [i. e. at the place Straumfjord] with 100 men, and that they did not travel further; whilst Karlsefni and Snorri travelled southwards with 40 men, as they were hardly two months at Hóp, thereafter returning in the same summer.

Karlsefni thereafter sailed out in one ship, so as to search for Thorhal the hunter, whilst the others remained behind. They sailed to the north past Kjalarnes, and were carried on to the west, with the land on their left side. As far as one could see were waste forests everywhere, with hardly any open spaces in them. And after they had sailed for some time a river flowed out of the country from east to west; they lay to in the river mouth, on the southern bank.

It happened one morning that Karlsefni and his people saw, opposite

an open place in the forest, a spot shining towards them, and they called to it. It moved, and it was a uniped, which pushed itself down to the river bank, near to which they lay. Eric the Red's son, Thorvald, sat at the helm, and the uniped shot an arrow into his bowels. Thorwald drew the arrow out saying: 'There is fat about my entrails; we have come to a fertile country, but yet we shall scarcely enjoy it.'

Thorvald died of this wound shortly afterwards. The uniped then ran away again northwards. Karlsefni and his men pursued him and saw him every now and then. The last time they saw him he ran out into a creek. They then returned, and a man chanted this little song:

Eltu seggir
(allsatt var þat)
einn einfæting
ofan til strandar
en kynligr maðr
kostaði rásar
hart ofstopi:
heyr Karlsefni.[1]

They travelled away northwards, as they thought they saw the land of the unipeds. They would not expose their men any more.

They considered the mountain range at Hóp and the one they now met with to be one and the same, and it was found that there was nearly an equal distance from Straumfjord to both places."

This part, which presents itself textually as an interpolation in the saga's account, gives a more obscure impression than the rest of the saga. The brief but otherwise fairly clear account of the saga here becomes difficult to follow.

Thus, for instance, one could with difficulty reconcile the various statements as to direction. Karlsefni travelled first northwards — thereafter westwards — and finally, when he had to return, went northwards again. This shows either that something must have been omitted in the account, or that something must be wrong with it in one way or another.

It is this and similar comments which have induced me to leave the completely geographical paths for a moment and, as an exception, try my hand as a textual critic. Or more correctly I will set forth a hypothesis as to the likely origin of this interpolation.

It seems to me that there are several things mixed up in the inter-

[1] According to Finnur Jónsson's Danish version (Den norsk-islandske Skjaldedigtning. B. Vol. I. Copenhagen 1912 p. 394) it is translated thus:

"The men pursued — it was really true —
an uniped down to the shore,
but the strange man ran
as hard as he could, the arrogant one:
hear Karlsefni".

polation which do not concern one another, and that it is this confusion which is the cause of the obscurity. In any case it seems to me that three elements can be pointed out, even if it may be difficult and perhaps quite impossible to separate them from one another accurately. These three elements are :

1. The account of Karlsefni's voyage northwards to search for Thorhal the hunter. Apparently this account embodies the whole interpolation, with the exception of the first little part about Hóp; but after all there are not many words which really bear upon this voyage. The most are a mixture from the two following elements.
2. According to my conjecture the account of the voyage to Hóp does not end at the first little fragment. It is continued and weaves itself into what follows in a manner fatal to the sense. The remark about their being "carried on to the west with the wind on their left side. There were deserted forests everywhere, . . .". in reality concerns the voyage to Hóp along the eastern bank of the St. Lawrence Estuary. The river which "ran from east to west," and in the mouth of which they lay to at the southern bank, is the river at Hóp. And it is from here that they travelled away northwards.[1]
3. Finally I consider the fabulous account of the uniped as the third intermingled element, about which *Storm* has already expressed the supposition that it had been intermixed at a later period from the literary legends.[2] Possibly the element might have a somewhat other origin, which will be indicated below.

I cannot give an opinion as to when the confusion took place. I will only point out that my theory gives a likely reason for most of the apparent irrelevancies and obscurities in the interpolation. A great many points still remain obscure, but it seems as if most of them concern Karlsefni's voyage in search of Thorhal the hunter. With regard to this voyage, I will call to mind that it falls in with the thread of the saga's former remark about Karlsefni wishing to investigate the country both to the south and to the north of Straumey. As he then had already found Wineland to the south, it is possible that his eagerness to investi-

[1] I cannot omit to point out that, according to Grænlendingaþáttr, Thorvald Eiriksson was killed inside a fjord, numbers of hostile Skrælings appearing from the interior of the fjord. Also, according to this source of information he was killed by an arrow, which meanwhile was not discharged by a fabulous uniped but, on the contrary, by one of the attacking Skrælings. According to Grænlendingaþáttr, Thorvald was buried on the promontory, which seemed to him the best place to settle on, and it was called *Krossanes* after the cross raised there. There is something suggestive of this Krossanes being a place near Hóp.

[2] Storm, p. 317 points out that, "*unipedes maritimi*" are to be found on Claudius Clavus' map of the North from the year 1427, where they are placed in Greenland.

gate the country to the north had cooled, and that the saga was right in it being essentially to search for Thorhal the hunter that Karlsefni went northwards to the mouth of Straumfjord in the same latitude as Saguenay, and from there to the north-east, following the southern bank of the gulf, or the unknown continuation of Furdustrands.

Meanwhile — according to my supposition — the voyage is not precisely told, but is only hinted at in a couple of inserted remarks in the text, which perhaps are even misunderstood. I am especially thinking of the remarks that they "went northwards past Kjalarnes," and that the mountain range they reached was the same as the one they had seen in Hóp. Of course it is very tempting to try on the basis of the last fragment of the interpolation to find out how far Karlsefni reached on this side of the Gulf of St. Lawrence. Possibly he did not go far from the head quarters in Straumfjord, as he must soon have seen that the coast was not inclined so soon to curve towards the south, but continued in such an uninviting direction.[1] If one dared start from the remark that "it was equally far from Straumfjord on both sides," one could suppose that he had nearly reached 49° *N.* lat., and that it was the St. Anne Mountains lying in the interior of the country that he considered to be a continuation of the mountains to the south of Hóp, which, for the rest, they may be said to be in a certain sense. Meanwhile, however, it would be too daring to draw decisive conclusions on the basis of these brief remarks.

Before I leave this socalled "interpolation," there is, however, a single point which calls for a pause, and that is the tale of the uniped, in consequence of which I will point out that it still has an interesting feature. One knows, namely, that Cartier[2] on the basis of statements made by the Indians got the view that the region round Saguenay was partly inhabited by a sort of people who moved on one leg. Of course it may be by chance that the ancient Islandic saga-relaters also thought of placing the uniped and the land of the unipeds in the same region, but there is the possibility that also with the Norsemen the idea had been founded on local experience, whatever this may have been.

After this rather lengthy mention of the fairly mysterious interpolation, we return to the part of the saga which continues the accounts of the sojourn in the locality Straumfjord, that is to say on Hare Island.

"The third winter they were in Straumfjord. They divided themselves into two parties, the women being the cause, as the unmarried men would wrong the married ones, from which disturbances arose. Karlsefni's son Snorri was born there during the first autumn, and he

[1] I will once more call to mind that Karlsefni believed that "the country would become bigger the further south one went." It was this which he now was to get substantiated.

[2] Cf. B. Sulte, The valley of the Grand River 1600—1650; Transactions of the Roy. Soc. of Canada, Vol. IV, 1898, Section II, p. 107 et seq.

was three years old when they left. They had a southerly wind when they sailed away from Wineland. They then came to *Markland*, where they met 5 Skrælings, the one of whom was bearded, the two women, and the two children. They took the boys, but the others escaped, and the Skrælings sank down into the earth. They took these two boys with them, they taught them the language, and they were christened. They called their mother *Vethillde*, and their father *Uvæge*. They said that two kings ruled over the Skrælings, the one of them was called *Avalldamon* but the other *Valldidida*, furthermore that there were no houses. The people lived there in grottos or caves. They said that a country lay on the other side, just opposite their own country, where people lived who wore white garments, and who carried poles in front of them, to which laps were fastened, and they shouted loudly; and people believe that it is *Hvitramannaland* or the great Ireland."

With the exception of the last lines this account which mostly treats with the return journey gives an especially clear and sober impression. This last remark about "the white men's country" and great Ireland is evidently an irrelevant and non-historical interposition of a legend known in Iceland, which originated from Ireland. One must not therefore try to find this "Hvitramannaland" or great Ireland in America, as older authors have tried to do. Gustav Storm's[1] unravelling of the saga leaves hardly any doubt of its being a sort of spectral Ireland, and of our being able altogether to efface the passage in question from our reflections.

There remains, then, the record itself about the return voyage from Straumfjord besides the information about Snorri's birth and about the contests during the last winter. There are hardly any difficulties with regard to the return voyage. In any case the geographical information agrees very well with a coastal navigation from the mouth of the St. Lawrence River along the south coast of Labrador to the Strait of Belle Isle and further north.

Karlsefni and his companions went northwards before a south wind, and we must imply that they followed the Furdustrands. Thereafter they came to the region which, on the voyage out, they had named Markland. That means the country towards and near the Strait of Belle Isle. Here they met 5 Skrælings, seized upon the two boys, whilst the others escaped and sank into the earth. Perhaps this signifies that they disappeared into their earth houses, or into caves in the ground.[2]

The question which specially presents itself in connection with this is whether Indians or Eskimos are meant by these Skrælings. One will not be able to settle this problem by geographical comments, as at the Strait of Belle Isle we are at a point which has been reached by Indians from the south and by Eskimos from the north. In any case Eskimos have formerly lived in the neighbourhood of the Strait of Belle Isle,

[1] G. Storm, l. c., p. 355 et seq.
[2] Cf. Daniel Bruun, l. c. p. 70.

even if Hamilton fjord now is to be considered as their southern boundary.[1] From a geographical point of view the five persons could have belonged to either the one or the other of these two nations, which both lived near the coast of Markland in Karlsefni's time.

We must then have recourse to the information given later on by the two boys, about the culture and language of their nation. There is only one piece of information concerning their culture, and that is that there were no houses, but that the Skrælings, here near the coast, lived in caverns, or "abris" (Icelandic, and Norwegian "*hellar*"). This could fully imply — as already remarked by Storm[2] — that they were Indians, since it is known from Cartier and others of the oldest travellers that Indians lived in caves or abris during their summer-stay to fish on the coast of the Gulf of St. Lawrence. But it would be too rash to build upon this with security.

The linguistic information consists of the four names. Storm[3] thought that they could not be Eskimo, but he tried to prove them to be Indian, most likely belonging to the ancient Newfoundland Beothuk-language. W. Thalbitzer[4], meanwhile, opposed this, as on the one hand he shows that Storm's objections to the words being Eskimo were of little importance, whilst on the other hand he points out that our knowledge of the Beothuk language is so extremely slight that it scarcely allows a sure comparison. Thalbitzer thinks on the contrary that the 4 words — Vethillde (Vætilldi), Uvæge (Vægi or Uvægi), Avalldamon and Valldidida (Avalldidida) — bear the impress of being Eskimo words or sentences, which have been written down and preserved in a somewhat misrepresented form.

From a geographical point of view there was not much likelihood of their being Newfoundland Indians. According to what is shown here about Wineland and Markland, one must expect these Skrælings to have been either Labrador Indians (Algonquins?) who lived the greater part of the year in the interior of Labrador, or Eskimos. And if Thalbitzer's linguistic reasons are decisive, we can establish the fact that Karlsefni came into contact both with Indians and Eskimos on his Wineland-expedition.

With this the saga brings to an end the account proper of the expedition to Wineland. The following narrative of Bjarne Grimolfson, who with his vessel was blown off to the sea at Ireland, does not convey any new enlightenment of value for the treatment of the problems here dealt with. And the same may be said of the terminating part of the saga, which tells of the genealogy of Karlsefni and his wife.

[1] Cf. H. P. Steensby, Origin of the Eskimo Culture: „Meddelelser om Grønland"; Vol. 53. Copenhagen 1916, p. 82.

[2] l. c. p. 351.

[3] l. c. p. 349 et seq.

[4] W. Thalbitzer, Skrælinger i Markland og Grønland, deres Sprog og Nationalitet; Videnskabernes Selskabs Forhandlinger. Copenhagen 1905.

Consequently I have finished this geographical investigation by which I aimed at fixing the localities mentioned in Eric's Saga as situated on the route from Greenland to Wineland. As the voyage to Wineland has been performed by more than one expedition of Norsemen, we really have cause to mention the way as a route or course.

I determined this route as a real coast course. The waters which were to be crossed were situated on the first part of the route. In that respect there is just a parallel to the route from Iceland to the settlements in Greenland. From Iceland, Denmark Strait was crossed to the east coast of Greenland, og then the coast was followed to the south and round Cape Farewell. On the Wineland route the Norsemen first crossed Davis Strait to the coast of Labrador, which afterwards was to be followed.

And then I showed that it is just along the coast of Labrador and its continuation into the Estuary of the St. Lawrence that we find all the ancient lands and localities from Helluland to Wineland. In conclusion I shall give a short summary of these places:

Helluland was the north-eastern coast of Labrador north of the forest limit; that will practically say north of the Strait of Belle Isle.

Markland ("wood land") was the coast of Labrador just from the beginning of the forest vegetation about the Strait of Belle Isle. Most likely we can consider Markland to have been the stretch of coast from here till the tract at Cape Whittle, as from this tract a new appellation seems to make its appearance.

Bjarney ("bear island") was Newfoundland, or more properly the northern peninsula of Newfoundland.

Furdustrands is the south coast of Labrador. I presume that we have to consider the Furdustrands as beginning west of Cape Whittle and as continuing thereafter into the Gulf of St. Lawrence till the outlet of the Saguenay River. But that is not all: this beach, or more properly these stretches of beach must originally — that means until their wintering at Straumey and their investigations from that point — have been considered by the Norsemen as continuing their course in an unknown direction past the point where the Saguenay and the St. Lawrence join. These two "fjords" must both have been considered as indentations on the Furdustrands, which until now had shown a regular or rather unindented course.

Kjalarnes ("keel ness") must have been some projecting point on the ancient *Furdustrands*. I would rather consider it to have been a point in the neighbourhood of the mouth of the Saguenay, for example *Point Vaches*. Possibly a visit to the spot would give a more definite impression as to the probability of Point Vaches being the ancient Kjalarnes.

Map showing route of

THE NORSEMEN FROM GREENLAND TO WINELAND (VÍNLAND)

---------- *Karlsefni's route*

..... *supposed route of Thorhal, the hunter*

Straumfjord ("current fjord") was the Estuary of the St. Lawrence from the mouth of the Saguenay and the opposite Green Island to the narrow waters about the present Isle d'Orleans.

Straumey ("current island") was the present *Hare Island.*

Hóp was the small basin formed by the mouth of Rivière du Sud at the present town *St. Thomas* or Montmagny.

Wineland (Vínland) in a more especial sense was the tract about St. Thomas, but in a wider sense we can determine Wineland as having been the St. Lawrence valley, where foliferous trees and bushes like the vine advance extraordinarily towards the north.

Krossanes were perhaps to be found somewhere in the neighbourhood of *Hóp.* If such a *Krossanes* ever has been in existence at all.

The point or ness with the many deer was probably Orignaux Point.

The reason as to why this coasting route from Greenland to Wineland so soon fell out of use, or more properly why it never got any importance, is not difficult to point out. We only know with certainty of two voyages to Wineland, but probably still more than these have been undertaken. The initiative, however, very soon died out from necessity, as the voyage to Wineland was a long and dangerous one; as the Norsemen met with rather vigorous opposition on the part of the warlike natives; as the starting point and direct base for the voyages was the two small settlements in Greenland, which themselves led a deteriorating existence; and finally as the direct mother country of the Greenland settlements, or Iceland itself, soon lost its original power, while the great Scandinavian homeland was too far away.

For these, and perhaps for other reasons, the route to Wineland by degrees lapsed from memory, and was never found again. It did not happen here, as has been seen not seldom in the history of geographic discoveries, that a locality had been discovered, passed into oblivion and more lately been rediscovered. Certainly, the American countries of the Norsemen were rediscovered in the age of the socalled great discoveries, but this rediscovery did not take place by a resumption of the coasting from the northern or Greenland regions. It took place by voyages of discovery right across the ocean, in the way that such voyages were initiated by Columbus in 1492.

These discoverers Caboto, Cortereal, Cartier and others hardly knew anything at all about the ancient Greenland and Wineland voyages of the Norsemen, and even if they had heard about Helluland, Markland and Wineland (Vínland) it hardly could have entered their heads to identify those ancient names with their own new discoveries. By their oceanic navigation and their cartographic survey of the lands, or rather of the coasts, they initiated a quite new and different view, from which our own modern conception has developed.

Hence also, it has been to such a degree difficult for us nowadays to enter into the ideas and standpoint of the old Greenlandic or Icelandic seamen that, until now, no one has succeeded in identifying the ancient route to Wineland, except for one or two of the first links in the chain. Thus, hardly anyone has been in real doubt that Helluland was Labrador, and that Markland was to be found in the adjacent regions where the forest begins. But the continuation to Wineland was shrouded in darkness, as students have been dominated by our habitual cartographic conception of land and sea in these countries, without trying to realize how completely the ancient Norsemen lacked such a cartographic conception, and how this lack influenced their account in the saga.

V.

EN BEMÆRKNING OM TERTIÆRET VED KAP DALTON I ØST-GRØNLAND

AF

KAI L. HENRIKSEN

1917

Den danske Expedition til Øst-Grønland 1900 hjembragte bl. a. en Del tertiære Dyreforsteninger fra Kap Dalton. Denne Fauna er bearbejdet af J. P. J. Ravn i hans i 1903 udkomne Arbejde The Tertiary Fauna at Kap Dalton in East-Greenland (Medd. om Grønl. XXIX, p. 93—140). Imidlertid tillod kun faa af Fundene en Henførelse til Art, saaledes at de kun gav faa Holdepunkter for en nærmere Aldersbestemmelse af de paagældende Lag. Paa Basis af et Par Mollusker (*Nucula similis* Sow. og *Cyrena Gravesii* Desh.) kunde de dog henføres til Eocænet, og Ravn ansaa det for rimeligt (efter Stenartens Beskaffenhed og efter den nybeskrevne Dekapod *Hoploparia groenlandica*'s Slægtskabsforhold), at Lagene var samtidige med London clay ɔ: tilhørte Nedre Eocæn.

Da dette er alt, hvad der vides om Alderen af Kap Dalton Tertiæret, turde enhver Enkelthed, der tjener til yderligere at belyse, bekræfte eller revidere Aldershenførelsen, have Interesse.

Blandt de Fossiler Ravn omtaler fra Kap Dalton, findes ogsaa (l. c. p. 132) i Coeloma-Laget en Billevinge, som ikke nærmere kunde bestemmes. Denne Billevinge er nu blevet præpareret fri af den dækkende Stenmasse. Desværre viser det sig, at hele Spidshalvdelen af Vingen mangler, og i det bevarede Stykke findes flere Revner, aabenbart fremkomne ved de overlejrende Lags Tryk paa den hvælvede Vinge, ligesom ogsaa den fremstaaende Skulderbule mangler.

Vingen (se Fig. 1—2, der viser den i 2 forskellige Stillinger) er en Venstrevinge, den er brunsort, hvælvet, udefter temmelig skarpt bøjet om, besat med 10 gennemløbende Punktrækker (deraf de to paa den vertikale Sidedel) samt en kort Scutellarrække paa 8 Punkter. Den yderste Punktrække og den bageste (ɔ: den største) Del af den inderste er nedsænkede i en Fure. Punkterne er relativt størst paa 4. og 5. Række (Scutellarrækken ikke medregnet). Med Undtagelse af de øverste 6—7 Punkter i 4. Række staar Punkterne i den enkelte Række hinanden nærmere end de staar Naborækkernes Punkter. Mellemrummene mellem Rækkerne glatte. Rækkerne divergerer noget

fremefter for at give Plads til Scutellarstriben, men de øverste Par Punkter i 2.—5. Række er dog atter rettede noget indefter. Længden af det bevarede Stykke er 3,5 mm.

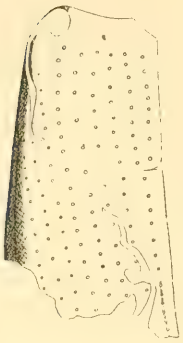

Fig. 1.

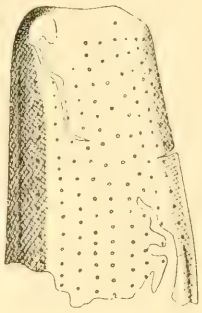

Fig. 2.

Vingen viser sig tydelig nok efter hele sin Karakter at tilhøre en Snudebille, og de ovenfor nævnte Karakterer stemmer ganske overens med dem, der angives for Rhynchitiden **Eugnamptus decemsatus** Scudd., der opstilledes 1878 (i Bull. U. S. Geol. Surv. IV p. 764—765) af S. H. Scudder, og som i 1891 igen beskreves og afbildedes i samme Forfatters store Monografi: The Tertiary Insects of North Amerika, p. 482, Pl. VIII, fig. 12.

Eugnamptus-Slægtens recente Arter er hovedsagelig amerikanske, og fra Amerika er ligeledes to tertiære Arter, hvoraf den her nævnte *decemsatus* Scudd. stammer fra Green River i Wyoming. Green River-Laget regnedes paa Scudder's Tid for at tilhøre Oligicænet, men er nu henført til Mellem-Eocæn, hvorfor ogsaa den grønlandske *Eugnamptus*-Vinge og dermed hele det Lag, den er fundet i, maa nøjere bestemmes at tilhøre denne Horizont.

LITTERATUR

Scudder, Samuel H., The fossil Insects of the Green River Shales. Bull. U. S. Geol. a. Geogr. Surv. Terr. IV, 1878, p. 764—765.

Scudder, Samuel H., The Tertiary Insects of North America. Report U. S. Geol. Surv. Terr. XIII, 1890, p. 482, Pl. VIII, fig. 12.

Scudder, Samuel H., Tertiary Rhyncophorous Coleoptera of the United States Monogr. U. S. Geol. Surv. XXI, 1893, p. 15.

Ravn, J. P. J., The Tertiary Fauna at Kap Dalton in East-Greenland. Medd. om Grønl. XXIX, 1903, p. 132.

VI.

A LIST OF THE PTERIDOPHYTA OF GREENLAND WITH THEIR LOCALITIES

BY

H. V. ROSENDAHL

1918

The vascular cryptogams of Greenland have been described by Joh. Lange: Conspectus Floræ Groenlandicæ I, II (Meddelelser om Grønland, Kjøbenhavn 1880, 1887) and C. H. Ostenfeld: Flora Arctica I, Copenhagen 1902. The reason of my presenting this list is to collect in one work all the Pteridophyta, species and varieties, known from Greenland as well as their localities. During a visit to Copenhagen 1917, through the ready courtesy of the Museuminspektør Dr. C. H. Ostenfeld, I had an opportunity of going through the large collection of ferns from Greenland, preserved in the Botanical Museum there. Further I have had access to the material contained in the Museums of Stockholm, Uppsala, Lund, Kristiania and Bergen.

Asplenium viride Huds. [Huds. Fl. Angl. ed. 1. 385 (1762)].

West Gr. 62°—61°10′ lat. N.: Kangerdluarsuk 62° 1886 Th. Holm, Sermiliarsuk 61°30′ 1889 N. Hartz, Nanauguit 61°15′ 1907 S. Hansen, Arsuk Fjord 61°10′ 1883 A. G. Nathorst; *East Gr.* Kong Oscars Havn 65°35′ 1883 A. G. Nathorst.

Athyrium alpestre (Hoppe) Rylands. [Rylands in Moore Ferns Gr. Brit. and Ir. Nat. Pr. (1857)].

Var. dentatum Christ. [Farnkr. Schw. 113 (1900)].

West Gr. Ilua Fjord: Sagdlevik 60°6′ 1881 P. L. P. Sylow; *East Gr.* 61°4′—60°: Kangerdluluk 61°4′ 1829 J. Vahl, Kutek 60°41′ 1883 P. Eberlin, Nenese 60°28′ 1829 J. Vahl, Prins Christians Sund: Ujarasarsuk 60°10′ 1829 J. Vahl, Nunatsuk 60°4′ 1881 P. L. P. Sylow, Chr. 4des Ø: Tersisak 60° 1881 P. L. P. Sylow.

Cystopteris fragilis (L.) Bernh. [Bernhardi in Schred. Neues Journ. 1806. I. 27].

Var. acutidentata Döll. [Fl. Baden. I. 43 (1857)].

West Gr. Akuliarusiarsuk 62° 1892 E. Vanhöffen.

Var. cynapiifolia Koch. [Syn. ed. 2. 980 (1845)].

West Gr. Sukkertoppen 65°21′ 1870 S. Berggren.

Var. dentata Hook. [Sp. Fil. I. 198 (1846)].

West Gr. 78°18′ and 71°—60°: Foulke Fjord: Reinder Point 78°18′ 1898 H. G. Simmons, Kekertat 71° 1870 S. Berggren, Unartok 69°55′ 1898 M. Pedersen, Disko: Lyngmarken 69°15′, Godhavn 69°14′ 1871 Th. M. Fries, Sofiehavn 68°21′ 1883 A. Berlin, Holstensborg: Kerortusok 66°55′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Kangiliartorfik 64°15′ 1907 S. Hansen, Karajak 63°58′ 1893 E. Vanhöffen, Fiskernæs 63°5′ 1880 N. O. Holst, Bjørnesund 62°48′ 1878 A. Kornerup, Nunatak 62°40′ 1893 E. Vanhöffen, Julianehaab 60°43′ 1883 A. Berlin, Frederiksdal 60° 1883 A. Berlin, Ikigait 60° 1880 C. Petersen; *East Gr.* Kong Oscars Havn 65°35′ 1883 A. Berlin, Kangarsuk 65°35′ 1884 H. Knuthsen.

Var. woodsioides Christ. [Farnkr. Schw. 158 (1900)].

West Gr. Disko: Godhavn 69°14′ 1870 S. Berggren, Holstensborg: Kerortusok 66°55′ 1884 E. Warming, Th. Holm; *East Gr.* Sabine Ø 74°32′ 1899 P. Dusén, Scoresby Sund 71°30′—70°: Hurry Inlet 70°50′ 1899 P. Dusén, Snenæs, Rypefjæld 1908 A. Lundager.

Subspec. regia Bernoul. [Gefässcrypt. d. Schweiz. 44 (1857)].

Var. alpina Bernoul. [l. c.].

West Gr. Jakobshavn 69°13′ 1833 J. Vahl

Dryopteris dilatata (Hoffm.) Gray. [Man. ed. I. 631 (1848)].

Var. oblonga Milde. [Laubenburg in Jahresb. N V. Elberfeld IX. 77 (1899)].

West Gr. 69°14′ and 66°58′—60°: Disko: Godhavn 69°14′ 1892 H. P. Sørensen, Itivnek 66°58′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Evighedsfjord 65°57′ 1884 J. A. D. Jensen, Sukkertoppen 65°25′ 1870 S. Berggren, Tasiungnertok 65° 1907 S. Hansen, Tupait in Baals Revier 64°40′ J. Vahl, Pisigsarfik 64°25′ J. Vahl, Kobbefjord 64°8′ H. Rink, Niagisak in Bjørnesund 62°50′ 1878 A. N. Kornerup; common on the coast south of 62°; *East Gr.* 61°32′—59°53′: Anoritok Fjord 61°32′, Nenese 60°28′, Ujarasarsuk 60°10′ 1829 J, Vahl, Tunua 59°53′ 1881 P. L. P. Sylow.

Var. pseudo-spinulosa Rosend. [Sv. Bot. Tidsskr. 1916. Bd. 10. H. 3. 327].

West Gr. 65°25′—59°55′ Sukkertoppen 65°25′ 1870 S. Berggren, Godthaab 64°11′ 1895 C. H. Ostenfeld, Arsuk Fjord: Nuluk 61°15′ 1883 A. Berlin, Kakortok Fjord: Igdlorsuit 60°45′ 1880 B. F. Petersen, Julianehaab 60°43′ H. J. Rink, Ilua Kingua 59°55′ 1881 P. L. P. Sylow.

Dryopteris Filix mas (L.) Schott. [Gen. fil. t. 9 (1884)].

Var. crenata Milde. [Nov. Act. Leop. Carol. XXVI. II. 508 (1858)].

West Gr. 62°—59°55′: Kuanersok 62°, Tasiusak 61°45′ 1889 N., Hartz, Kangarsuk 61°25′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Tigsaluk 61°20′ 1889 N. Hartz, Ivigtut 61°13′ 1883 A. Berlin, Fox Havn 61°10′, Arsuk 61°10′, Kornok 61°7′, Igaliko 60°59′, Tunuarmiut 60°55′, Narsak 60°55′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Tunugdliarfik 60°50′ 1878 A. N. Kornerup, Kakortok 60°49′ J. Vahl, Sermilik Fjord 1883 G. Lytzen, Julianehaab 60°43′ H. J. Rink, Amitsuarsuk 60°42′ H. J. Rink, Segliviarsuk 60°6′ J. Vahl, Amitsok 60° 1883 A. Berlin, Ilua 59°55′ 1889 E. Lundholm.

Dryopteris Linnæana C. Chr. [Ind. 275 (1905)].

West Gr. 69°14′—60°: Disko: Engelskmandens Havn 69°14′ M. Pedersen, Godhavn 69°14′ 1870 S. Berggren, N. Isortok 67°10′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Holstensborg: Præstefjeld 65°57′ E. Warming, Th. Holm, Ujaragsuit 65°57′ 1885 S. Hansen, Sermilinguak 65°37′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Sermilik 65°33′ 1885 S. Hansen, Sukkertoppen 65°25′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Kaumauit 65°12′ S. Hansen, Kugsuk 64°32′ 1828 J. Vahl, Godthaab 64°11′ 1895 C. H. Ostenfeld, Kobbefjord 64°8′, Ameralik Fjord 64°3′ 1828 J. Vahl, Kingua Tiningnertok 62°23′ 1878 A. N. Kornerup, Semersok 62°, Frederikshaab 62° 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Tunugdliarfik 60°50′, Kakertok 60°49′ 1828 J. Vahl, Julianehaab 60°43′ 1883 A. Berlin, Amitsuarsuk 60°42′, Korsoak 60°18′ 1828 J. Vahl, Amitsok 60°, Frederiksdal 60° 1883 A. Berlin. *East Gr.* 65°37′—60°10′: Tasiusak 65°37′ 1899 C. Kruuse, Umanak 63°, Kanajorkat 61°37′ 1883 P. Eberlin, Kangerluluk 61°4′, Kangerdluarak 60°30′, Nenese 60°28′, Ujaragsarsuk 60°10′ 1829 J. Vahl.

Dryopteris Phegopteris (L.) C. Chr. [Ind. 284 (1905)].

West Gr. 65°25′—60°: Sukkertoppen 65°25′ S. Berggren, S. Isortok Fjord 65°20′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Kugsuk 64°32′ J. Vahl, Kobbefjord 64°8′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Ameralik Fjord 64°3′ J. Vahl, Frederikshaab 62° 1886 Th. Holm, Kingua Tasiusak 61°45′ 1889 N. Hartz, Nuluk 61°15′, Julianehaab 60°43′ A. Berlin, Amitsuarsuk 60°42′ J. Vahl, Tasermiut Fjord 60°5′ J. Vahl, Amitsok 60° 1883 A. Berlin; *East Gr.* 63°—59°55′: Umanak 63° Kangerdluluk 61°4′ 1885 P. Eberlin, Nenese 60°28′, Ujarasarsuk 60°10′ 1829 J. Vahl, Nunatsuk 60°4′ 1881 P. L. P. Sylow, Ikerasarsuak 60°2′ 1829 J. Vahl, Tunua 59°55′ 1885 P. Eberlin.

Var. platyloba Waisbecker. [Mag. Bot. Lap. III. 102 (1904)].

West Gr. Sukkertoppen 65°25′ 1870 S. Berggren.

Polystichum fragrans (L.) Ledeb. [Fl. Ross. 4. 514 (1853)]. (Dryopteris fragrans [L.] Schott.)

West Gr. 66°44′—72°53′ (78°30′ Fl. arct.): Kekertarsuak 72°52′ 1891 J. A. Björling, Ekaluarsuit 72°29′ C. H. Ryder, Niakornak 70°47′, Umanak 70°40′ 1833 J. Vahl, Langebugt on Arveprinsens Ejland 69°57′ 1881 P. L. P. Sylow, Sarkok 70°, Ritenbenk 69°44′ J. Vahl, Ekaluit 69°35′ 1871 Th. M. Fries, Disko 69°35′, Ilordlek 69°28′ 1870 S. Berggren, Pakitsok 69°27′, Jakobshavn 69°13′ 1833 J. Vahl, Natdluarsuk 69°12′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Klaushavn 69°5′ 1870 S. Berggren, Christianshaab 68°49′ 1874 H. Thygesen, Amerdluik 68°45′ 1881 P. L. P. Sylow, Egedesminde 68°42′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Kingua Orpigsuit 68°37′ 1890 N. Hartz, Sofiehavn 68°21′ 1883 A. Berlin, Tarciernatuk 68°10′ 1870 S. Berggren, Sanerut 67°40′ 1879 A. N. Kornerup, N. Isortok 67°10′ 1832 J. Vahl, Itivnek 66°58′, Amerdlok 66°55′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Nakajanga Umivit 66°50′ 1884. J. A. D. Jensen, Ikertok 66°45′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Ikatok 66°45′ 1832 J. Vahl, Kekertolik 66°44′ Brummerstedt; *East Gr.* 70° (and 60°41′—60° Fl. arct.): Scoresby Sund: Bregnepynt 70° 1891 N. Hartz.

Polystichum Lonchitis (L.) Roth. [Tent. Fl. germ. III. 71 (1800)].

West Gr. 69°14′—59°55′: Disko: Godhavn 69°14′ 1834 J. Vahl, Sermilik Fjord 65°33′ 1885 S. Hansen, Sukkertoppen 65°25′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Kaumanit 65°12′ 1885 S. Hansen, Godthaab 64°11′ P. H. Sørensen, Kobbefjord 64°8′, Ameralik Fjord 64°3′, Fiskernæs 63°5′ J. Vahl, Kuanersok 62°89′ 1878 A. N. Kornerup, Frederikshaab 62° 1886 Th. Holm, Smallesund 61°32′ 1878 A. N. Kornerup, Tigsaluk 61°20′ 1880 N. O. Holst, Nunuluk 61°15′, Ivigtut 61°13′, Arsuk 61°10′ H. J. Rink, Maneet 61°7′ 1878 A. N. Kornerup, Arsuk Storø 61°5′ N. Hartz, Kakortok 60°49′, Julianehaab 60°43′, Agdluitsok Fjord 60°30′ J. Vahl, Nanortalik 60°7′ I. Lund, Tasermiut Fjord 60°5′, Frederiksdal 60° 1828 J. Vahl, Amitsok 60° 1883 A. Berlin, Ilua 59°55′ 1888 E. Lundholm; *East Gr.* 65°35′—59°53′: Kong Oscars Havn 65°35′ 1883 A. Berlin, Umanak 62°55′ 1883 P. Eberlin, Anoritok 61°32′ 1829 J. Vahl, Serketnua 60°58′ Kutek 60°41′, 1883 P. Eberlin, Ujaragsarsuk 60°10′ J. Vahl, Niakornak 60°8′, Nunatsuk 60°4′, Tunua 59°53′ 1881 P. L. P. Sylow.

Woodsia ilvensis (L.) R. Br. [Trans. Linn. Soc. XI. 173 (1815)].

West Gr. (72°48′ Fl. arct.) 69°13′—59°55′: Jakobshavn: Nunatok 69°13′ 1893 E. Vanhöffen, Egedesminde 68°42′, Sofiehavn 68°21′ 1883 A. Berlin, N. Strömfjord 67°28′ 1879 A. N. Kornerup, Præstefjeld 66°57′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Ikertok 66°45′ 1886 Th. Holm, Kakatsiak 65°37′ 1885 S. Hansen, Sukkertoppen 65°25′ 1880 N. O. Holst Godthaab Fjord 64°11′ 1885 S. Hansen, Karajak 63°58′ 1884 E. Warming,

Kvanø 62 12′1908 S. Hansen, Groenedal 61°13′ 1883 A. Berlin, Tunnuarmiut 60°55′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Julianehaab 60°43′ 1883 A. Berlin, Tasermiut 60°5′ 1889 N. Hartz, Ilua 59°55′ 1889 E. Lundholm; *East Gr.* 74°30′—60°2′: Sabine Ø 74°30′ 1900 N. Hartz, C. Kruuse, Danmarks Ø 70° 1892 N. Hartz, Scoresby Sund 71°30′—70° 1891 N. Hartz, Turner Sund 69°45′ 1900 N. Hartz, C. Kruuse, Ikerasarmiut 67°4′, Kap Warming 67°1′, Lilleø 66°58′, Vahls Fjord 66°22′ 1899 C. Kruuse, between 66°20′ and 65°30′ common as well on the coast as in the interior 1906 C. Kruuse, Tasiusarsik 65°40′, Angmagsalik 65°40′ 1892 E. Bay, C. H. Ryder, Orsuluiak 65°40′ 1884 H. Knuthsen, Umanak 63°, Tingmiarmiut 62°45′ 1885 P. Eberlin, Anoritok 61°32′ 1829 J. Vahl, Kap Tordenskjold 61°24′ 1885 P. Eberlin, Kangerdluluk 61°4′ 1829 J. Vahl, Kutek 60°41′ 1885 P. Eberlin, Ujarasarsuk 60°10′ 1829 J. Vahl, Niakornak 60°8′, Nunatsuk 60°4′ 1881 P. L. P. Sylow, Ikerasarsuk 60°2′ 1829 J. Vahl.

Woodsia alpina (Bolton) Gray. [Gray Nat. arrang. II. 17 (1821)].

West Gr. 74°18′—61°13′ (60° Fl. arct.): Kangerdluarsuk 74°18′ 1886 C. H. Ryder, Wilcox Point 74°7′, Kvindeöarna 74°7′ 1862 J. Taylor, Tasiusak 73°21′ 1883 A. G. Nathorst, Kekertarsuak 72°53′ 1886 C. H. Ryder, Upernivik 72°47′ 1834 J. Vahl, Ekaluarsuit 72°29′ 1886 C. H. Ryder, Svartenhuk 71°40′ 1862 J. Taylor, Disko: Nakerdluk 1902 M. P. Porsild, Klaushavn 69°5′ 1870 S. Berggren, Tupersuatsiak 64°44′ 1885 S. Hansen, Ivigtut 61°13′ C. O. E. Normann; *East Gr.* 73°20′—65°37′ (60° Fl. arct.): Franz Joseph Fjord 73°20′ 1870 Copeland, Pansch, Scoresby Sund 70°—71°30′ 1892 N. Hartz, Hurry Inlet 70°50′ 1900 N. Hartz, C. Kruuse, Danmarks Ø 70° 1892 N. Hartz, Kap Wandel 66°18′, Nigertusok 66°18′, Kingorsuak 66°5′, Tunok 65°53′, Tasiusak 65°37′ 1901—1902 C. Kruuse.

Woodsia glabella R. Br. [R. Br. in Richardson Narr. of a journey —. 754 (1823)].

West Gr. 78°18′—66°45′: Foulke Fjord: Reinder Point 78°18′ 1899« H. G. Simmons, Wilcox Point 74°7′ 1862 J. Taylor, Horshead 73°40′ 1862 J. Taylor, Prøven 72°22′ 1891 J. A. Björling, Kingarsuak 70°43′ 1888 S. Hansen, Umanak 70°40′ 1893 E. Vanhöffen, Umanatsiak 70°35′ 1834 J. Vahl, Kuanersuit 69°35′ 1898 M. Pedersen, Disko: Lyngmarken 69°15 1871 Th. M. Fries, Christianshaab 68°49′ 1835 J. Vahl, Sofiehavn 68°21′ 1883 A. Berlin, Isortok 67°10′ 1832 J. Vahl, Sarfanguak 66°53′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Ikertok 66°45′ 1832 J. Vahl; *East Gr.* 77°—61°32′: Germania Land 77°—76°43′ 1908, A. Lundager, Kap Bismark 76°45′ 1905 E. Koefoed, Sabine Ø 74°30′ 1899 P. Dusén, Kap Borlase Warren 74°17′ 1899 P. Dusén, Hold with Hope 73°30′ 1892 N. Hartz, Franz Joseph Fjord 73°20′ 1870 Copeland, Pansch, Scott

Keltic Ø 72°48′ 1899 P. Dusén, Polhem Dal 72°30′, Forsblad Fjord 72°30′, Fleming Inlet 71°40′ 1900 N. Hartz, C. Kruuse, Scoresby Sund: Röde Ø 1892 N. Hartz, Hurry Inlet 70°50′ 1899 P. Dusén, Harefjeld 70°25′, Danmarks Ø 70° 1907 A. Lundager, Kingorsuak 66°5′, Misutok 66°, Ruds Ø 62°10′ 1891 J. Hartz, Anoritok 61°32′ 1829 J. Vahl.

Botrychium boreale (Fr.) Milde. [Milde in Bot. Zeit. 1857. 478. 880].

West Gr. Igaliko 60°59′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Tasermiut Fjord 60°5′ 1829 J. Vahl, 1880 C. Petersen.

Botrychium lanceolatum (Gmel.) Ångstr. [Ångstr. in Bot. Notis. 1854. 68].

West Gr. 63°10′—60°: Fiskernæs Fjord: Maneet 63°10′, Fiskernæs 63°5′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Sermiliarsuk 61°30′ 1889 N. Hartz, Ivigtut 61°13′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Igdlerfigsalik 61°4′ 1828 J. Vahl, Kordlortok 61°12′, Tunuarmiut 60°55′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Igaliko 60°59′ 1828 J. Vahl, Narsak 60°55′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Kagsiarsuk 60°53′ 1828 J. Vahl, Julianehaab: Frederiksdal 60° Brodbeck.

Botrychium Lunaria (L.) Sw. [Sw. in Schrad. Journ. 1800. 110].

West Gr. 69°27′—60°: Disko 69°27′ 1834 J. Vahl, Kuanit 69°15′, Godhavn 69°14′ 1886 L. Kolderup Rosenvinge, Sarkak 65°10′ S. Hansen, Ekaluit 64°3′ 1895 C. H. Ostenfeld, Nikok 64°25′ 1907 J. Gandrup, Ujaragsuit 64°8′ 1885 S. Hansen, Fiskernæs 63°5′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Fiskernæs Fjord 63°5′ 1888 A. N. Kornerup, Frederikshaabs Isblink 62°30′ 1880 N. O. Holst, Akuliarusiarsuk 62° 1813 M. Wormskjold, Fluirlarsuk 62°, Illuilarsuk 61°50′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Sermiliarsuk Fjord 61°30′ N. Hartz, Tunugdliarfik Kingua 61°15′ 1888 A. N. Kornerup, Ivigtut 61°13′ 1883 A. Berlin, Kanginguak 61°12′ 1813 M. Wormskjold, Arsuk Fjord 61°10′ 1867 L. Schiødte, Igaliko 60°59′ J. Vahl, Narsak 60°55′, Tunuarmiut 60°55′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Kangerdluarsuk 60°53′, Kagsiarsuk 60°53′, Kakortok 60°49′ 1883 A. G. Nathorst, Ekaluit 60°46′ 1880 C. Petersen, Kobberø 60°43′ Giesecke, Unartok 60°30′ N. Hartz, Anoritok 60°29′ 1894 A. Jessen, Korsoak 60°18′ J. Vahl, Tasersuak 60°15′ N. Hartz, Julianehaab: Frederiksdal 60° 1889 E. Lundholm; *East Gr.* 70°—61°4′: Scoresby Sund: Gaaseland 70° 1895 N. Hartz, Kong Oscars Havn 65°35′ 1883 A. Berlin, Umanak Fjord 63° 1885 P. Eberlin, Karra Akungnak 61°48′ 1885 P. Eberlin, Kangerdluluk Fjord 61°4′ J. Vahl.

Var. incisum Milde. [Monogr. Ophiogl. (1856)].

West Gr. Igaliko 60°59′ N. Hartz, Unartok 60°30′ J. Vahl, Tasersuak 60°5′ N. Hartz.

Var. subincisum Roep. [Zur Fl. Meekl. I. 111 (1843)].

West Gr. Narsak 60°55′ N. Hartz.

Var. multicaule Christ. [Farnkr. Schw. 171 (1900)].

West Gr. Ameralik Fjord: Ekaluit 64°3′ 1895 C. H. Ostenfeld.

Botrychium simplex Hitch. [in Silliman Americ. Journ. of Science and Arts VI. 103 (1823)].

West Gr. Tasermiut 60°5′ 1829 J. Vahl (Fl. arct.).

Equisetum arvense L. [Sp. pl. ed. 1. 1061 (1753)].

Var. arcticum Rupr. [Beitr. III (1845)].

West Gr. 69°15′—60°43′: Disko: Lyngmarken 69°15′ 1871 Th. M. Fries, Godhavn 69°14′ 1883 A. Berlin, Christianshaab 68°49′ 1836 J. Vahl, Maneetsok 68°45′ 1891 J. A. Björling, Baals Revier 64°40′ 1830 J. Vahl, Ekaluit 63° 1878 A. N. Kornerup, Igaliko 60°59′ 1828 J. Vahl, Julianehaab 60°43′ 1883 A. Berlin; *East Gr.* Sydostbugt 1835 J. Vahl.

Var. riparium Fr. [Nov. Fl. Suec. mant. III. 167 (1843)].

West Gr. 72°47′—64°11′: Upernivik 72°47′ 1834 J. Vahl, Klaushavn 69°5′ 1870 S. Berggren, Godthaab 64°11′ 1830 J. Vahl; *East Gr.* 76°46′—65°40′: Danmarks Havn 76°46′ 1908 A. Lundager, Vega Sund 1899 S. Arvidson, Kingorsuak 66°5′, Tunok 65°52′, Amaka 65°40′ 1902 C. Kruuse.

Form. fluitans nov. f. *Rami primarii ad* **10** *cm longi, ramulis brevibus instructi.*

West Gr. Klaushavn 69°5′ 1870 S. Berggren.

Var. campestre Milde. [Denkschr. Schles. Ges. vaterl. Kult. 186 (1853)].

West Gr. Disko 70° 1834 J. Vahl, S. Isortok 65°20′ 1886 L. Kolderup Rosenvinge, Baals Revier 64°40′ 1830 J. Vahl; *East Gr.* Jameson Land 70°48′ 1891 N. Hartz.

Var. agreste Klinge. [Die Schachtelhalme von Est-, Liv- und Curland. 22 (1882)].

West Gr. 69°20′—60°49′: Disko: Sinigfik 69°20′ 1898 M. Pedersen, Itivdlek 62°30′ 1878 A. N. Kornerup, Kakortok 60°49′ 1880 C. Petersen; *East Gr.* Jameson Land 70°48′ 1891 N. Hartz.

Var. arenicola Heimerl. [Verh. Z B G. Wien XXXI. 184 (1881)].

West Gr. Klaushavn 69°5′ 1870 S. Berggren.

Var. boreale Milde. [Sporenpfl. Deutschland's u. der Schweiz. 98 (1865)].

West Gr. 72°38′—61°5′: Kangerdluarsuk 72°38′ 1886 C. H. Ryder, Svartenhuk Halvø 72°18′ 1878 K. J. V. Steenstrup, Kingartak 72°4′

1886 C. H. Ryder, Umenak Fjord: Storø 70°45′, Ikerasak 70°30′ 1892 E. Vanhöffen, Kudlisat 70°3′ 1883 P. Eberlin, Disko: Unartok 69°55′ 1889 N. Hartz, Godhavn 69°14′ 1870 S. Berggren, Christianshaab 68°49′ 1835 J. Vahl, Egedesminde 68°42′ 1890 N. Hartz, Sofiehavn 68°21′ 1883 A. Berlin, Kerortusok 66°55′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Kormoks Isbræ 61°5′ 1880 N. O. Holst; *East Gr.* 74°32′—60°35′: Sabine Ø 74°32′, Kap Broder Rus 73°28′ 1870 Copeland, Pansch, Jameson Land 70°48′ 1900 C. Kruuse, Danmarks Ø 70° 1891 N. Hartz, Kap Dalton 69°25′, Kingorsuak 66°5′, Ikerasausak 66°, Sierak 65°56′, Tasiusak 65°37′ 1900 C. Kruuse, Kangerdluarak Kingua 60°35′ 1883 P. Eberlin.

Var. decumbens G. F. W. Meyer. [Chloris Han. 666. (1836)].

East Gr. Sabine Ø 74°32′, Hurry Inlet 70°50′, Dunholm 69°55′, Kingorsuak 66°5′, Ikerasausak 66°, Ikatek 65°56′, Sierak 65°56′ 1900 C. Kruuse.

Var. alpestre Wahlenb. [Fl. Lappon. 296. (1812)].

West Gr. 78°18′—60°43′: Foulke Fjord: Reider Point 78°18′ 1899 H. G. Simmons, Upernivik 72°47′ 1834 J. Vahl, Simiutat 67°28′ 1879 A. N. Kornerup, Nakajanga Umivit 66°50′ 1884 J. A. D. Jensen, Julianehaab 60°43′ 1828 J. Vahl: *East Gr.* 74°32′—66°20′: Sabine Ø 74°32′ 1899 A. G. Nathorst, Lilla Pendulum Ø 74°30′ 1899 P. Dusén, Kap Borlase Warren 74°17′ 1900 C. Kruuse, Clavering Ø 74°10′ 1899 P. Dusen, Kap Seaforth, Jameson Land 70°48′, Hold with Hope 73°30′ 1900 N. Hartz, Kjerulf Fjord 73°10′, Sofia Stræde 72°55′, Scott Keltic Ø 72°48′, Forsblad Fjord 72°30′ 1899 P. Dusén, Antarctic Hafen 72° 1899 A. G. Nathorst, Fleming Inlet 71°40′, Hurry Inlet 70°50′ 1900 C. Kruuse, Kap Stewart 70°20′ P. Dusen, Danmarks Ø 70° 1900 N. Hartz, Kap Dalton 69° 20′1899 P. Dusen, 69°—66°20′ commonly extended 1905 C. Kruuse.

Var. nemorosum A. Br. [in Döll Rheinische Fl. 27. (1843)].

West Gr. 69°14′—64°40′: Disko: Engelskmandens Havn 69°14′ 1898 M. Pedersen, Sukkertoppen 65°25′, S. Isortok 65°20′ 1886 L. Kolderup Rosenvinge, Baals Revier 64°40′ 1830 J. Vahl.

Equisetum hiemale L. [Sp. pl. ed. 1. 1062 (1753)].

Var. Doellii Milde. [Ann. Mus. Lugd. Bat. I. III. 69 (1863)].

West Gr. Igaliko Fjord: Kagsiarsuk 60°53′ J. Vahl (Fl. arct.).

Equisetum silvaticum L. [Sp. pl. ed. 1. 1061 (1753)].

Var. præcox Milde. [Nova Acta XXVI. II. 433 (1858).

West Gr. Tasermiut 60°5′ 1828 J. Vahl.

Var. serotinum Milde. [l. c.]

West Gr. 70°—60°15′, here and there.

Form. polystachyum (Milde) Rosend. [Milde Sporenpfl. 107 (1865)].

West Gr. Umanak 64°29′, Godthaab 64°11′ 1891 A. Dahl.

Equisetum scirpoides Mich. [Fl. Bor. Amer. II. 281. (1803)].

Var. alpestre Rosend. [De svenska Equisetum-arterna och deras former. Ark. f. Botanik. Bd. 15. Nr. 3 (1917)].

West Gr. Holstensborg 66°56′ 1844 J. Vahl, Kerortusok 66°55′ 1884 E. Warming, Th. Holm.

Var. cæspitosum Rosend. [l. c.]

West Gr. 76°30′—62°58′: Tasiusak 76°30′ 1887 C. H. Ryder, Disko: Godhavn 69°14′ 1870 S. Berggren, N. Strömfjord 67°28′ 1894 H. Sørensen, Holstensborg 66°56′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Kangarsuk 62°58′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge.

Equisetum variegatum Schleich. [Catal. pl. Helv. ed. 2. 27 (1807)].

Var. alpestre Milde. [Ann. Mus. Lugd. — Bat. I. III. 70. (1863)].

West Gr. 69°14′—61°13′: Disko: Godhavn 69°14′ 1871 Th. M. Fries, Kiesengiartak, Itivlek 68°25′ 1883 A. Berlin, Sukkertoppen 65°29′ 1870 S. Berggren, Ivigtut: Grønnedal 61°13′ 1883 A. Berlin; *East Gr.* 74°35′—70°: Pendulum Ø 74°35′, Sabine Ø 74°32′, Clavering Ø 74°10′ 1889 P. Dusén, Fleming Inlet, Scoresby Sund 70° 1891 N. Hartz.

Var. anceps Milde. [l. c. III. 71 (1863)].

West Gr. Igdlorsuit 71°15′ 1885 S. Hansen, Egedesminde 68°42′ 1890 N. Hartz; *East Gr.* 74°30′—66°: Lille Pendulum Ø 74°30′, Sabine Ø 74°30′ 1899 P. Dusén, Kap Borlase Warren 74°17′ 1900 C. Kruuse, Clavering Ø 74°10′ 1899 P. Dusén, Hold with Hope 73°30′ 1892 N. Hartz, Germania Land: Moskusoksfjeldene 73°30′, A. Lundager, Scoresby Sund 71°30′—70° N. Hartz, Hurry Inlet 70°50′, Kap Dalton 69°25′, Kingorsuak 66°5′, Ikerasausak 66°1899 C. Kruuse.

Var. cæspitosum Döll. [Döll. Fl. Baden. I. 71. (1855)].

West Gr. 71°—60°, commonly distributed; *East Gr.* 75°—70°, here and there.

Var. virgatum Döll. [l. c.]

West Gr. Igaliko 60°59′, Tunugdliarfik 60°50′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Tasermiut 60°5′ 1889 N. Hartz.

Lycopodium alpinum L. [Sp. pl. ed. 1. 1104 (1753)].

West Gr. 70°—60°, commonly extended; *East Gr.* 70°—60°: Scoresby Sund: Mudderbugt, Danmarks Ø 70° 1895 N. Hartz, Nigertusok 66°18′, Kangerdlugsuatsiak 66°15′, Kingorsuak 66°5′, Ikerasausak 66°, Angmagsivik 65°57′, Sierak 65°56′, Ikatek 65°55′, Kordlortok 65°40′, Amaka 65°40′, Amaga 65°38′, Elvbakker 65°37′, Tasiusarsikkitdlek 65°37′, Kap Dan 65°31′ 1902 C. Kruuse, Umanak 62°55′, Tingmiarmiut 62°45′, Kanajorkat 61°37′, Kangerdluluk 61°4′ 1883 P. Eberlin, Serkinouk 60°58′ J. Vahl, Kutek 60°41′ 1883 P. Eberlin, Kangerdluarak 60°35′, Nenese 60°28′, Aluk 60°8′, Kekertak 60°4′, Ikerasarsuak 60°2′ J. Vahl, Tersisak 60° 1881 P. L. P. Sylow.

Lycopodium annotinum L. [Sp. pl. ed. 1. 1103 (1753)].

Var. integrifolium Schube. [Jahresb. Schles. Ges. f. 1892. II. 89 (1893)].

West Gr. 65°25′—60°: Sukkertoppen 65°25′ 1879 C. Grönlund, Ekaluit 62°53′ A. N. Kornerup, Ivigtut 61°13′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Julianehaab 60°43′, Amitsok 60° 1883 A. Berlin.

Var. pungens Desv. [Ann. Soc. Linn. Paris VI. 182 (1827)].

West Gr. 72°48′—61°20′: Laksefjord: Orpik, Amitsuarsuk, Ingnerik Fjord, Igdlorsuit 72°30′, Upernivik 72°48′ 1912 M. P. Porsild, Disko: Lyngmarken 69°15′ 1871 Th. M. Fries, Sukkertoppen 65°25′ 1886 Th. Holm, Kobbefjord 64°8′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Tigsaluk 61°20′ 1880 N. O. Holst; *East Gr.* 71°30′—60°10′: Scoresby Sund 71°30′—70°: Gaasefjord, Vestfjord, Gaaseland, Danmarks Ø 1895 N. Hartz, Akiliarisek 66°18′, Kangerdlugsuatsiak 66°15′, Kingorsuak 66°5′, Ikerasausak 66°, Kangerdluarsikajik 65°57′, Kingak Angmagsivik 65°57′, Sierak 65°56′, Tunok 65°53′, Kordlortok 65°41′, Amaga 65°38′, Elvbakker 65°37′, Norsit 65°33′ 1902 C. Kruuse, Kangerdluluk 61°4′, Ujaragsarsuk 60°10′.

Lycopodium clavatum L. [Sp. pl. ed. 1. 1101 (1753)].

West Gr. 61°—60° (Fl. arct.).

Var. monostachyum Desv. [Ann. Soc. Linn. Paris. VI. 184 (1827)].

West Gr. Ekaluit 60°46′ 1880 C. Petersen, Korsoak 60°18′ 1828 J. Vahl, Tasermiut 60°5′ 1889 N. Hartz.

Lycopodium complanatum L. [Sp. pl. ed. 1. 1104 (1753)].

West Gr. 69°14′—60° (Fl. arct.).

Var. fallax Cel. [Prodr. Fl. Böhm. I. 14 (1869)].

West Gr. 62°58′ and 62°27′ (Fl. arct.).

Subspec. Chamæcyparissus A. Br. [in Mutel Fl. franç. IV. 192 (1837)].

West Gr. 69°14′—60°: Disko: Godhavn 69°14′ P. H. Sørensen, Fiskefjords Kingua 64°55′ S. Hansen, Ekaluit 64°3′ 1895 C. H. Ostenfeld, Korsoak 60° J. Vahl; *East Gr.* Ikerasausak 66°, Kingak Angmagsivik 65°57′ 1902 C. Kruuse.

Lycopodium Selago L. [Sp. pl. ed. 1. 1102 (1753)].

Var. appressum Desv. [Ann. Soc. Linn. Paris VI. 180 (1827)].

West Gr. 69°15′—62°: Disko: Lyngmarken 69°15′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Godhavn 69°14′ 1883 A. Berlin, Christianshaab 68°49′ J. Vahl, Egedesminde 68°42′ H. J. Rink, N. Strømfjord 67°28′ 1879 A. N. Kornerup, Kornok 65°44′, Kunguk 65°35′, S. Isortok 65°20′, Ujaragsuit 64°48′ S. Hansen, Godthaab 64° 11′1871 Th. M. Fries, Frederikshaab 62° 1880 N. O. Holst; *East Gr.* 76°46′—65°45′: Danmarks Havn 76°46′ 1908, A. Lundager, Sabine Ø 74°30′ 1899 P. Dusén, Hold with Hope 73°30′ 1892 N. Hartz, Sophia Sund 72°55′ 1899 A. G. Nathorst, Scott Keltic Ø 72°48′ 1899 P. Dusén, Antarctic Havn 72° 1899 A. G. Nathorst, Liverpool Kyst 70°50′, Hurry Inlet 70°50′ Jameson Land 70°48′, Scoresby Sund 71°30′—70°, Turner Sund 69°45′, Kap Dalton 69°25′ 1900 N. Harz, C. Kruuse, Itivsalik 66°47′, Vahls Fjord 66°22′ 1899 C. Kruuse, Kong Oscars Havn 65°45′ 1883 A. Berlin.

Var. dubium Sanio. [Verh. B.V. Brandb. XXV. 60 (1883)].

West Gr. 69°57′—60°45′: Nordfjord 69°57′, Disko: Lyngmarken 69°15′ 1871 Th. M. Fries, Godhavn 69°14′ 1904 G. Kleist, Holstensborg 66°56′ 1871 Th. M. Fries, Sukkertoppen 65°25′ 1879 C. Lytzen, Ekaluit 62°53′ 1879 A. N. Kornerup, Sermilik Fjord 60°45′ 1883 C. Lytzen.

Var. patens Desv. [Ann. Soc. Linn. Paris VI. 180 (1827)].

West Gr. Nanortalik 60°7′ 1883 C. Lytzen.

Selaginella selaginoides (L.) Lk. [Linné. Sp. pl. ed. 1. 1101 (1753)].

West Gr. 64°11′—60°18′: Godthaab 64°11′, Kobbefjord 64°8′ 1884 E. Warming, Th. Holm, Kvanefjord 62° 1813 M. Wormskjold, Kangerdluarsuk 61°53′ Th. Holm, Kagsiarsuk 61° 1828 J. Vahl, Igaliko 60°59′ 1889 N. Hartz, Tanugdliarfik 60°50′ 1888 L. Kolderup Rosenvinge, Igaliko Fjord 60°45′, Kagdlokasik 60°30′ 1889, Unartok 60°30′, Kugsuak 60°18′ 1889 N. Hartz.

Isoëtes echinosporum Dur. [Bull. S.B. France VIII. 164 (1861)].

West Gr. 68°21′ and 61°35′—60°: Sofiehavn 68°21′ 1883 A. Berlin, Kingua Neriak 61°35′, Sermiliarsuk 61°30′ 1889 N. Hartz, Ivigtut 61°13′

1883 A. Berlin, Kornoks Isström 61° 1880 N. O. Holst, Igaliko 60°59′, Tunugdliarfik 60°50′ 1828 J. Vahl, Sinigtok 60°44′ Hjorth, Julianehaab 60°43′ 1883 A. Berlin, Agdluitsok 60°30′ J. Vahl, Sydprøven 60°26′, Tasersuak Kingua 60°15′ 1889 N. Hartz, Amitsok 60° 1883 A. Berlin, Frederiksdal 60° J. Vahl.

Isoëtes lacustre L. [Sp. pl. ed. 1. 1100 (1753)].

West Gr. Ilua 59°55′ 1891 E. Lundholm.

VII.

NAVNEGIVNING I GRØNLAND

AF

A. BERTELSEN

1918

De arktiske Kysters Bebyggelse maa nødvendigvis være spredt, og de enkelte Bopladsers Befolkning kan kun være faatallig, om det nødtorftige Livsophold skal kunne skaffes til alle.

I disse isolerede og individfattige Smaasamfund bliver da et enkelt Navn tilstrækkeligt til Betegnelse for hver enkelt Person. Med dette vokser han op, under dette skelnes han fra de andre samboende, det bliver efterhaanden et uløseligt Tilbehør til Forestillingen om ham, og den Dag, da han dør, vægrer Tanken hos de efterladte paarørende sig ved ogsaa at anerkende Navnets Død. Navnet bliver tværtimod i den eskimoiske Fantasi — som i saa mange andre Folkestammers Fantasi — et løsrevent, hemmelighedsfuldt levende Væsen, der vildsomt og ulykkeligt hjemløst flakker omkring, indtil pietetsfulde efterlevende ved Opkaldelse skaffer det et nyt Legeme, hvori det atter kan fæste Bo.

Saa langt tilbage som det er muligt at trænge i Efterforskning paa dette Omraade (se saaledes Dalager: »Grønl. Relat.« 1752 og Boas: »The Central Eskimo« 1888), vil man stadig finde Opkaldelse som den brugelige Navngivningsmaade blandt Eskimoer. Heri indtræffer imidlertid for Grønlands Vedkommende med Kristendommens Indførelse en voldsom Afbrydelse ved den til den kristne Daab knyttede Navngivning. Hvorledes nu end Begyndelsen maatte have formet sig — Rink skriver (»Eskim. Eventyr og Sagn«, 1871): »nogle Missionærer negtede i Begyndelsen at døbe med grønlandske Navne«; personlig mangler jeg imidlertid Materiale til at danne mig et paalideligt Skøn herom[1] — saa meget er

[1] Paa den anden Side er det nemlig sikkert nok, at andre Missionærer ikke har stillet sig afvisende overfor Anvendelsen af de oprindelige grønlandske Navne ved den kristne Daab. Dette viser sig saaledes at gælde baade Hans og Paul Egede; i N. Egede: »3die Cont.«, 1744. ses det f. Eks. af Missionær Drachards Fremstilling, at af de af H. Egede døbte Grønlændere, der overlevede Koppeepidemien, ialt 18 Personer, findes kun to, som bærer europæiske Navne; for Paul Egedes Vedkommende kendes et bestemt Eksempel, idet det udtrykkelig (P. Egede: »Efterretn. om Grønl.«, 1788) oplyses, at Arnarsaq (ɔ: den høje Kvinde), der døbtes 10-3-1737 (P. Egede: »Cont.«, 1740) efter eget Ønske beholdt sit gamle Navn, da det var hendes afdøde Moders Navn.

ialfald sikkert: fra dette Tidspunkt at regne begynder ogsaa for Grønland den successive Indtrængen af den fremmede, for en stor Del hebraiske Navneflod, der ledsagende Kristendommens Fremtrængen som en uhyre Havbølge er skyllet hen over den ganske Verden, og hvori heroppe efterhaanden de oprindelige, eskimoiske Navne er druknede og opslugte.

Den nuværende officielle grønlandske Navnegivning.

For at give et Billede af Udviklingen paa dette Omraade skal jeg i det følgende skildre Forholdene, som de har formet sig i Umánaq Distrikt, i hvilket Distrikt jeg er bosat. Missionen er her begyndt i Aaret 1765; allerede 15 Aar derefter bærer 118 Individer fremmede, indførte Navne, og 20 Aar senere i Aaret 1799, fra hvilket Aar den ældste, mig tilgængelige, fuldstændige Samling af Navne her fra Distriktet stammer (Kiøbmand Randulffs »Mandtalsliste over de i Omanaks Distrikt boende Grønlændere i Handels-Aaret 1799«. Nord-Grønlands Inspektorats Arkiv.), er ialt 315 af 407 Personer (78 %) opførte med ikke eskimoiske Navne.

Voksne Grønlændere fik som Regel ved Daaben kun tillagt et enkelt Navn, saaledes Abraham, Simeon, Benjamin, Philippus, Frederik, Maria, Magdalene, Benedicte, Beata, Giertrud. Dog mindes f. Eks. den bortrejste Missionær P. A. v. Cappelen (Umánaq 1783—1792), ved, at en 40aarig Mand det følgende Aar (1793) døbes: Peter Cappelen, og formodentlig for at Købmanden (P. N. Randulff, Umánaq 1792—1800) ikke skulde føle sig brøstholden, opkaldes ved samme Lejlighed en 16aarig Mand med Navnene Peter Nicolai Randulff. Som Kuriosum skal jeg oplyse, at da en af Katekumenerne i Aaret 1794 døbes: Abel, døbes hans Hustru samtidig Abeline. Det virker derfor som en Slags retfærdig Gengældelse, naar paagældende Missionær H. P. Jansen (Umánaq 1792—97) efter sin Forflyttelse til Jacobshavn i Aaret 1799 selv opkaldes ikke blot i en 28aarig Mand med Navnene Hans Peter Jansen, men ved samme Lejlighed tillige i dennes 20aarige Søster med Navnet Petrusine. Grønlands »Apostel« Hans Egede har selvfølgelig oftere maattet lægge Navn til; Claushavns Ministerial-Bog viser saaledes, at Hedningen Erssinnaq (ɔ: den forfærdelige), en Mand paa 38—39 Aar og dennes Hustru, Qallaume (ɔ: som øser op) den 27-3-1793 døbes henholdsvis med Navnene Hans Egede og Giertrud Rask. Aaret i Forvejen (11-3-1792) er en 21aarig Hedning bleven døbt med Navnet Pavia Egede, og ogsaa en anden Notabilitet, Missionskollegiets Sekretær, Christen Hee Wadum er samme Dag bleven mindet ved Opkaldelse.

Ogsaa andre Missionærer undslog sig absolut ikke for at benytte grønlandske Navne ved Daaben; saaledes kan anføres Missionær Glahn; af hans Dagbog 1767—68 (Manuskript) ses han f. Eks. 1-11-1767 at have døbt Davids og Petronelles Søn med Navnet Usôraq (ɔ: lille penis), et Navn, det maaske nok vilde have forekommet andre forsvarligt, om han havde vægret sig ved at registrere som for Europæere stødende uanstændigt, hvad det ganske vist ikke var for Eskimoerne, for hvem dette Begreb slet ikke eksisterer.

Børnene er døbte med 1—2 Navne, saaledes Herodes, Ludevig, Thomas Barnabas, Christian Nicodemus, Joseph Aron, Sahra, Barbara, Zissel, Salomine Maren, Martinette Christine. Naar en Pige 26-12-1796 faar Navnet Benjamine, er dette sket ved Hjemmedaab; Barnet er utvivlsomt døbt Benjamin og e'et skyldes formodentlig Missionærens Forsøg paa at omforme Navnet til et Kvindenavn. Saadanne Tilfælde vil kendes fra alle Missionariaterne; personlig erindrer jeg at have hørt, at en Kateket i Aaret 1908 vilde kalde sin egen Søn Anna ved en Forveksling med den grønlandske Udtale af dette Navn og af Ejnar (Aina og Eina).

I Aaret 1848 døbes de to sidste Hedninger i Umánaq Missionariat, og hermed forsvinder officielt de sidste eskimoiske Navne i Distriktet.

Samtidig er Bevægelsen stadig gaaet i Retning af en Forøgelse i Antallet af Daabsnavne. Børnene døbes nu: Jacob Obadias Salomon, Johan Carl Søren, Zacharias Jens Severin Barnabas, Juliette Marie Else Abigael; i 1847 en enkelt Gang endogsaa med 5 Navne: Otto Ole Tobias Lars Wittus. Nu og da findes et Slægtsnavn som Fornavn sikkert ved Opkaldelse efter en Dansk (om denne Maade at gøre Ære af eller, om man vil, gøre Stads med afdøde eller samtidige Personer, se nærmere f. Eks. Dyrlund, »Dania«, 1902). Allerede 1799 lader saaledes Bødker Niels Larsen en Søn døbe Jens Peter Motzfeldt (utvivlsomt Opkaldelse efter den 1794 ansatte, senere Inspektør P. H. Motzfeldt), og 1813 døbes Kolonist H. Grundeitz's Søn Carl Ludvig Giesecke Grundeitz (opkaldt efter Mineralogen Karl Ludwig Giesecke, Grønland 1806—1813). Endnu tydeligere fremtræder dog Slægtsnavnets Brug som Fornavn, da en Søn af Grønlænder Isaak Flye 10-10-1830 døbes med Navnene Jacob Willumsen Ove. Ministerial-Bog for Claushavn Mission i Grønland opviser 17-7-1825 et Barn døbt som Hans Egede Niels og 25-1-1835 Johannes Poul Egede; sidstnævnte er Søn af Daniel og Hustru Sophia.

Faderen er som Regel opført uden Efternavn som Grønlænder Job, Grønlænder Willas, i sjældnere Tilfælde som Ismael Tobiasen (er døbt: Ismael og er Søn af Tobias). Samme Person kan findes opført som: 1806 Rasmus Frants Henrich, 1832 Rasmus Fransen, 1834 Rasmus Frantz, 1836 Grønl. Rasmus Schade, 1845 Blanding Rasmus Frants og endelig 1851 som Rasmus Skade. Moderen nævnes altid kun med Fornavn: Rudt, Pauline, Lucia, Rachel, Ane Cathrine, Agate Abigael.

Børn af overordnede Danske (Moderen ofte Grønlænderinde) døbes som Regel med Faderens Efternavn; Børn af underordnede Danske (Moderen oftest Grønlænderinde) snart med, snart uden Efternavn.

Eskimoiske Navne for Forældrene findes, men naturligvis stadig sjældnere og sjældnere; de sidste træffes (»Ministerialbog for Colonien Omanaq i Grønland«) i 1837: Isaqila (ɔ: som basker med Armene) og i 1844, da »Hedning Qassiaq (ɔ: den graalige) og tiltagne Kone Abelone« bringer en Datter til Daabs. En enkelt Gang, nemlig i 1818 træffes Formen: Johannes Amaroqsen (ɔ: Ulv-sen); nu og da, som i 1839 opføres Navne

som Hans Puneq (ɔ: Smør) og Hans Onaraq (ɔ: lille Stump), samme opføres 1847 som Hans Larsen (Unâraq).

Fra Midten af Fyrrerne begynder Brugen af kirkebogført Efternavn enslydende med Faderens Efternavn (vistnok ganske overvejende for Børn af Blandinger). Fra 1850 bliver denne Skik i nogle Aar almindelig Brug, medens Børnene intet Efternavn faar i de Tilfælde, hvor Faderen er opført uden saadant.

Første Gang i 1853 træffes Efternavnsdannelsen af et af Faderens Fornavne, nemlig Carl Jonas Peter Larsen, Søn af Lars Christian Knud. I nogle faa Aar derefter træffes denne Dannelsesmaade for Efternavn ikke helt sjældent; Fremgangsmaaden er dog — let forklarligt efter Landets Forhold, da Daaben meget ofte har maattet foretages af Missionariatets forskellige Kateketer — yderst inkonsekvent. Eksempelvis døbes 10-10-1858 Jens Hendrik Sacharias Andreas (uden Efternavn), Søn af Hans Peter Tobiasen, men derimod en Maanedstid senere 21-11-1858 Hans Jørgen Josias Tobiasen, Søn af Tobias Benjamin (uden Efternavn). Pigebørnene opføres altid uden Efternavn, selv hvor Brødrene døbes med saadant. Saaledes døbes 27-8-1848 Ane Elisabeth Margrete, Datter af Jens Richardt Dalager, medens en yngre Broder 28-6-1851 døbes Lars Peter Dalager. Kun Døtre af Danske faar Efternavn, dog heller ikke som ufravigelig Regel. Da saaledes Matros Peter Edvard Trolle og Hustru Maria Laurette Grundeitz 19-7-1843 bringer deres Tvillingdøtre til Daabs, døbes disse henholdsvis Sophie Cathrine Trolle og slet og ret Maria Lene Louise (uden Efternavn). I ganske enkelte Tilfælde dannes et Efternavn til Pigebarnet af et af Faderens Fornavne, saaledes 24-11-1857 Johanne Agate Marie Sidse Ovesen, Datter af Janus Ove og Hustru Lea Concordia. Efternavnsdannelse af Faderens Fornavn med vedhængt -datter findes derimod ikke i Umánaq Missionariat og kun rent undtagelsesvis i andre af de grønlandske Missionariater.

I al Almindelighed maa Tildeling af Efternavn ved Daaben betegnes som mindre hyppig, selv hvor Faderen er opført med Efternavn og endog i enkelte Tilfælde, hvor det drejer sig om dansk Faders Barn. En sjælden Gang træffes Eksempler paa Efternavns Brug som Fornavn; foruden tidligere anførte skal nævnes, at af Abraham Tyesen og Hustru Ane Maria's Tvillingsønner døbes 17-4-1863 den ene Jens Johannes Ole Tobias (u. E.), medens den anden faar Navnet: Anders Pedersen (Opkaldelse efter Morfaderen, Udligger Anders Petersen, † 1866 efter 49 Aars Ophold i Grønland). Først fra 1873 træffes Efternavn næsten konstant, om fornødent dannet af et af Faderens Fornavne.

Faderen selv opføres dog tydeligt hyppigere og hyppigere med Efternavn allerede fra 50erne at regne. Et godt Bevis paa den Vilkaarlighed, hvormed dette Efternavn er tildelt, afgiver det 24-7-1830 som Søn af Bødker Daniel Johansen døbte Drengebarn: Jacob Carl Johannes.

Samme konfirmeres i Aaret 1846 under Navnet Jacob Carl Johansen og vies som Carl Jacob (Danielsen) Aar 1857.

Konfusionen fremtræder dog først rigtigt ved Børnenes Daab.

14-1-1855 døbes hans ældste Søn som Johañes Titus Severin Niels Danielsen, Søn af Carl Danielsen og Hustru Dina.

15-2-1857: Ane Rachel Rebekka Eva Danielsen, Datter af Carl Jacob Danielsen og Hustru Dina Maria Salomine.

25-2-1860: Hans Jørgen Marius Nicolai (*uden Efternavn*), Søn af Carl Johannesen og Hustru Dine Salomine.

28-9-1862: Ane Rebekka Magdalene (*u. E.*), Datter af Carl Danielsen og Hustru Dina Maren.

25-6-1865: Sofie Christiane Ane Maren (*u. E.*), Datter af Koloniens Kok Carl Danielsen og Hustru Dina Maren.

20-10-1867: Agate Rakel Charlotte Karen Johansen, Datter af Carl Jakob Johansen og Hustru Dina Maren Salomine.

3-3-1872: Ane Sofie Juliane Agathe (*u. E.*), Datter af Kolonikok Carl Jakob Johannesen og Hustru Dina Maren Salomine.

20-2-1876: Bernhart Ole Tobias Johannesen, Søn af Kok Karl Johannesen og Hustru Dina Maren.

2-6-1879: Rakel Benigne Dorthe Johansen, Datter af Nationalkok Karl Johansen og Hustru Dina Maren Salomine.

I »Stamrolle for Colonien Omenaq« indføres han 1860 som Jakob Karl (*u. E.*), og overføres i »Protocol over Handelens Personale« 1870 som Kok Carl Jacob Johansen.

Endelig begraves han i 1888 som Karl Jakob Johannes Johansen.

Og med alt dette kaldtes han aldrig Mand og Mand imellem for andet end Kali (grønlandsk Udtale af Carl) og i sine ældre Dage Igasoq (ɔ: Kok) efter sin Bestilling.

Af den efterladte talrige Familie bærer nu 1916 30 Individer Efternavnet: Johansen; 2 Individer Efternavnet: Danielsen.

I det hele taget opføres nutildags i Distriktets Designationer (ɔ: officielle Personfortegnelser) — og næppe nogen Befolkning er mere bogført og gennemprotokolleret end den grønlandske — samtlige Individer (1916: 1426 Individer) med Efternavn. Fordelte efter disse Slægtsnavne[1] grupperer Befolkningen sig, som følger (Designation for Umánaq Præstegæld. 1915):

Imellem 50 og 60 Individer bærer Slægtsnavnene:
Løvstrøm (55 Individer), Zeeb (54), Samuelsen (52).

Imellem 40 og 50 Individer:
Møller (46), Amossen (42), Nielsen (41).

[1] Af Diskretionshensyn overfor endnu levende Personer er 2 Familienavne, hver Gruppe kun omfattende 1 Individ, udeladte.

30—40:

Jakobsen (37), Frederiksen (34), Johansen (33), Larsen (33), Michaelsen (33), Hammond (32).

20—30:

Sigurdsen (29), Tobiasen (29), Quist (28), Jonathansen (27), Mørch (27), Skade (25), Fleischer (24), Olsen (24), Cortzen (23), Kruse (22), Kristiansen (21), Sakæusen (21), Marcussen (20), Simeonsen (20).

10—20:

Mathiasen (19), Willumsen (19), Hendriksen (18), Ludvigsen (18), Therkelsen (17), Abrahamsen (16), Davidsen (16), Malachiasen (16), Nathanielsen (15), Street (15), Josefsen (14), Brønlund (13), Trolle (13), Winding (13), Isaksen (12), Janusen (12), Ottosen (12), Svendsen (12), Thomasen (12), Thyesen (12), Andreasen (11), Knudsen (11), Lukasen (11), Bernhardsen (10), Rikardsen (10), Sørensen (10).

1—10:

Aronsen (9), Broberg (9), Eliasen (9), Philippusen (9), Ramsøe (9), Andersen (8), Karlsen (8), Leibhart (8), Martinsen (8), Petersen (8), Poulsen (8), Henningsen (7), Jensen (7), Kristensen (7), Serobabelsen (7), Hansen (6), Jonasen (6), Kaspersen (6), Ostermann (6), Brandt (5), Danielsen (5), Grønvold (5), Huch (5), Lange (5), Bech (4), Corneliusen (4), Dalager (4), Didriksen (4), Güntzel (4), Kronvold (4), Magnusen (4), Mathæusen (4), Pollas (4), Sakariasen (4), Geisler (3), Jeremiasen (3), Karstensen (3), Elberg (2), Emanuelsen (2), Fly (2), Fodstad (2), Sommer (2), Barselaisen[1] (1), Draxbech (1), Lerch (1), Siegstad (1), Sonberg (1), Thorin (1), Thorleifsen (1), Villadsen (1).

Man vil bemærke, at der i Navnegruppen: Malachiasen findes lige saa mange Individer som af Andersen og Petersen tilsammen, flere Personer med Navnet Philippusen end med Navnet Jensen, flere Serobabelsen end Hansen o. s. v. Dette synes mærkeligt i vore Øren. Jeg vil derfor gøre opmærksom paa, at er end de hebraiske Navne for Grønlændere lige saa fjærntliggende, som kinesiske vilde være for os, saa er paa den anden Side de »danske« Navne (Jensen, Hansen m. fl.) dem næppe nærmere liggende, end f. Eks. russiske vilde være for os.

Det kunde ligge nær at antage Missionærerne som de egentlige Ophavsmænd til hele denne Oversvømmelse af indførte europæiske Navne. Denne Betragtning er sikkert ogsaa oftere gjort gældende, se saaledes Dalager (l. c.): »I Anledning heraf tilspurgte jeg engang en vis Missionaire, hvorfor en Grønlænder ikke kunde beholde sit forrige Navn, som kunde være gandske naturlig got: Det lader ilde, svarede han, at en

[1] Formen: Barselaisen er selvfølgelig lige saa utilstedelig, som paa dansk Formen: Jensensen vilde være. Navne, begyndende med det aramaiske Bar- eller det hebraiske Ben-, bægge betydende Søn, kan selvfølgelig ikke yderligere forsynes med Afstamningsbetegnelser. Barselai: Jærnets Søn, virker usmageligt fortyndet i en Form, som Barselaisen: Jærnets Sønnesøn.

Christen skal nævnes som en Sæl-Hund eller Søe-Fugl; Jeg smilte hertil, og sagde, at der fandtes dog mangen Ravn, Høg, og Krage i vore Lande, som passerede for gode Mennesker«.

Fra den ældste Tid er mig imidlertid, som før bemærket, ikke tilstrækkeligt Materiale tilgængeligt, til at jeg selv tør danne mig en bestemt Opfattelse; for det sidste Aarhundrede derimod maa jeg i saa Henseende bemærke, at de eneste, mig bekendte eskimoiske Daabsnavne i Umánaq Missionariat i Tidsrummet 1800—1916 ere Navnene Arnangoaq, 1851 (ɔ: kære lille Pige) og Arnaq, 1899 (ɔ: Kvinde), bægge kun brugte netop af de respektive Missionærer selv som Daabsnavne til egne Døtre. (Karakteristisk nok opkaldes denne sidste, der dør som spæd, ved Navnet Arnaq atter kun i en dansk Mands Datter). For en Grønlænder staar det nutildags som en næsten ufravigelig Betingelse for, at et Navn skal være et kristent Daabsnavn, at det ikke maa kunne anvendes paa anden Maade, at det ikke maa kunne forstaas, og det er da nutildags Grønlænderne selv, der stadig forlange de indførte Navne anvendte ved Daaben af deres Børn.

Som maaske den vigtigste Faktor ved den successive Spredning af de indførte Navne skulde jeg næst efter den fra eskimoisk Navneskik overførte Opkaldelsestrang anse den fremtrædende Stilling, som de danske Familier altid har indtaget i Grønland. De har som Regel været i Stand til i videre Udstrækning og paa forskellige Maader at yde den indfødte Befolkning Hjælp og derigennem skabt et Taknemmeligheds- og Hengivenhedsforhold, som ofte senere søges afbetalt bl. a. ved Opkaldelse. Som Eksempel skal jeg anføre, at da Baadsmand Hans Marcussens Kone Maria Sofia Marcussen dør 9-7-1845, opkaldes saaledes efter hende:

1-8-1845 Christense Jensine Sophia Cortzen,
10-8-1845 Maria Sophia Lea
27-8-1845 Birgithe Regina Marie
31-8-1845 Marie Sophia
14-9-1845 Sophia Frederikke Lona Maria.

Sidstnævnte er, skønt født udenfor Ægteskab, dog som Datter af dansk Fader en saa estimabel Personlighed, at da hun dør 21-7-1847, knap 2 Aar gammel, opkaldes efter hende følgende:

8-8-1847 Marie Jette Sophie
12-9-1847 Ane Marie Louise
19-9-1847 Marie Sophie Sara
23-1-1848 Marie Sophie Mariane
23-1-1848 Karen Ane Sophie Kirstine
6-2-1848 Anneke Sara Sophie
13-4-1848 Marie Sophie Utilia
15-8-1848 Sophie Marie Caroline Draxbech
3-9-1848 Ane Marie Karen Cortzen
24-9-1848 Inger Utilia Sofie og endelig
31-12-1848 Ane Marie Karen Lovise.

Endnu lettere at konstatere fremtræder dog Opkaldelsen, da Matros Ludvig Ramsoes Kone med de sjældnere forekommende Navne Mariane Thale Ramsoe dør 23-11-1850. Følgende opkaldes da efter hende:

16-2-1851 Lea Else Thale
16-2-1851 Thale Mariane Ane Marie
6-4-1851 Thale Clara Agate
14-12-1851 Constance Helene Magdalene Thale
21-12-1851 Riza Else Mariane Thale
26-12-1851 Thale Mariane Dina (se Skema B. Nr. 10)
26-1-1852 Mariane Birte
10-3-1852 Marie Lea Mariane Inger
28-3-1852 Mariane Thale Augustine Aline
10-4-1852 Mariane Birte Eva
6-6-1852 Ane Frederikke Mariane Thale
26-9-1852 Mariane Thale Charlotte Else
samt 20 Aar senere Sønne- og Døtredøtrene
14-3-1869 Mariane Pauline Johanne Lucia
20-3-1870 Thale Mariane Luise Dorthe
10-4-1871 Thale Marthe Regine Bolette.

Naar nu atter enkelte af ovennævnte afgaar ved Døden i Barnealderen og paany opkaldes, vil man forstaa Opkaldelsens Betydning for vid Udspredning af bestemte Navne i Løbet af ganske faa Aar. I Tiaarsperioden 1846—1855 træffes da saaledes Navnene Thale og Mariane, som følger:

I Aaret	Ved ialt Smaapigers Daab	Navnet Thale	Navnet Mariane
1846	10	0	1 Gang
1847	16	0	0 —
1848	9	0	1 —
1849	20	0	1 —
1850	12	0	1 —
1851	14	**6**	**3** —
1852	15	**3**	**6** —
1853	15	0	1 —
1854	6	0	0 —
1855	12	0	1 —

Man vil i ovenstaaende ikke have kunnet undgaa at bemærke, at Navnene overalt er opførte i Form, overensstemmende med dansk Lydlov, og saaledes vil det konstant findes at være Tilfældet heroppe. Den sproglige Omdannelse og Tilegnelse, som vi kende af de i Middelalderen i Danmark indførte Helgennavne (Michael-Mikkel; Severinus-Søren; Cæcilia-Sidse; Katharina-Karen o. s. v.), og som vi skylde nogle af de Navne, vi nu føle som vore mest nationale, har saaledes aldrig faaet Lov til at udfolde sig i Grønland. Naar en Grønlænder har faaet læmpet et af disse af os indførte Navne efter sit Sprogs Lydlove

og gjort det udtaleligt for sine Læber[1], har han dog bestandig set det bogført i dets oprindelig indførte Form. Kun af ganske enkelte Navne er den grønlandske Udtaleform trængt frem til almindelig officiel Anerkendelse; saaledes af Paul Formen Pâvia og af Peder (Per) Formen Pele[2]; ellers har jeg f. Eks. for Aar 1860 fundet Døbenavnet Kalala (grønlandsk Udtale af Clara) og for 1870: Jænne (grønlandsk Udtale af Jens[3]), 1915: Palíka for Frederikke, og saaledes spredt ganske enkelte Former, der svarer til Folkets Udtale[4].

Men dette er Undtagelserne, de meget sjældne Undtagelser; som Regel har Forældrene nok saa ofte kunnet sige, hvad Barnet skulde hedde; Kateketen har maaske endog døbt det overensstemmende dermed; det bliver dog til syvende og sidst Præsten, som ved Indførelsen i Kirkebogen bestemmer, hvad Barnet kommer til at hedde. Hver ny Generation af Grønlændere er saaledes atter og atter blevne stillede overfor Navnene i disses for dem mest fremmede Former.

Det er iøvrigt ikke blot Navnets Form, som bliver afhængigt af den paagældende Præsts Forgodtbefindende. Ingenlunde enkeltvis træffer

[1] Angaaende den grønlandske Udtale af europæiske Personnavne, se nærmere Kjer og Rasmussen: »Dansk-grønlandsk Ordbog«, 1893, Fortegnelse over danske Personnavne. Jeg laaner derfra: Abraham, Aaperat; Albert: Aalipak; Charlotte: Sikâluta; Gertrud: Iaktuluk; Jeremias: Ialime; Jørgen: Jûlut; Katrina: Kátak; Kristen: Karistat; Lotte: Lorte; Peder: Pîle, og henviser iøvrigt til den ret fuldstændige Fortegnelse. I »Danish Greenland«, 1877, skriver Rink: »Yderligere er de europæiske Navne saa vanskelige at udtale for den grønlandske Tunge, at de indfødte er højst utilbøjelige til at nævne dem. Det er hændet, at Forældre, som har henvendt sig til Missionæren for at faa deres Barn døbt, kun har kunnet angive det Navn, som Barnet skulde have, ved en omtrentlig Beskrivelse af den Person, efter hvem det skulde opkaldes, uden selv at være til at formaa til at nævne Navnet. Paa denne Maade er Daabsnavnene blevne fuldstændig forandrede, saaledes Alfred til Farfaree, Leopoldus til Pustusee o. s. v.« Ogsaa Ostermann (»Kirkehist. Samlinger«, 5. R. VI.) skriver: »De danske efternavne er ikke nemme at udtale for Grønlænderne; min kære ven, underassistent, udstedsbestyrer Jens Lange, en brilliant gammel mand (f. 28, † 06), har fortalt mig, at han var konfirmeret af Bjerrum; han udtalte hans navn Pjom og skrev det Prjom. Jeg selv har flere gange faaet grønlandske breve med udskriften: Justumât (skal betyde Ostermann)«. Medens jeg (auct.) skriver disse Linier, modtager jeg til Videresørgelse til en Kateket ved Navn Samuel Møller et Brev med Paaskriften: Smuali Milur.

[2] Endog i den Grad, at bægge Former nu kan optræde sammen i en og samme Mands Fornavne, saaledes Peter Nikodemus Pele Davidsen (Umánaq, 20-2-1881).

[3] Navnet Johannes (hebræisk for: Herren er naadig) afgiver et godt Eksempel paa Omdannelse og Tilegnelse ved Forandring efter nationale Lydlove. I Danmark Formerne: Johan, Hans, Jens; paa Island: Jon; i Sverrig: Jöns; England: John; Holland: Jan; Frankrig: Jean; Spanien: Juan; Italien: Giovanni; Rusland: Ivan o. s. v.

[4] I Egedesminde Distrikt findes desuden indregistreret Efternavnet Barbarusiusen, opstaaet ved grønlandsk Udtale af Fabricius og med tilføjet -sen.

man Eksempler paa Udeladelse af et af den paagældendes Daabsnavne, naar disses Antal har forekommet vedkommende Præst at kunne være stort nok desforuden. Som Regel vil denne Navneamputation slet ikke bemærkes; det hænder dog ogsaa, at Berøvelsen netop har fjærnet det Navn, hvormed Barnet senere er bleven kaldt. Eksempelvis anfører jeg efter Kirkebogen for Godhavn Præstegæld et 17-10-1897 døbt Pigebarn, hvis Daglignavn: Eleonora først opnaaedes indført ved hendes Vielse 12-3-1916.

Nutidig grønlandsk Navneskik.

Eet er imidlertid, hvad man hedder; noget ganske andet som bekendt ofte, hvad man kaldes (smlgn. Fejlberg: Navneskik, »Dania«, 1896). For at illustrere dette Forhold heroppe har jeg valgt en tilfældig Side af Designationen for en Menneskealder siden.

Skema A.

Kolonistedet Umánaq. 1883.

L. Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
1.	I.	Ludvig Elias Mikkel Peter Andersen.	S. (extra matrimonium) af A. 2	18.	ulornaq: Knivsæggen.	Mikele: grønlandsk Udtale af 3die Daabsnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt ham overensstemmende med Faderens Efternavn.
2.	—	Sofie Frederikke Sara Malene Vinding.	M. (e. m.) til A. 1 Søster til A. 3, 4, 5, 7	39.	augpak: raat, blodigt Kød. pũkak: som let bliver hidsig.	arnánguaq: kære lille Kvindemenneske; Forældrenes Kælenavn. Ældste Barn.	Døbt uden Efternavn. Farmoderen havde foruden (og forinden) den i Ægteskab med Baadsmand Jens Michelsen fødte Fader Jane Svend Fredrich tillige e. m. 2 Sønner med Købmand Vinding. Faderens Halvbrødres Efternavn er da ved en Fejltagelse tillagt hende og hendes Sødskende.

Skema A (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
3.	I.	Mannars Thue Vinding.	Br. til A. 2, 4, 5, 7	25.	ikâjue: som sjælden kommer over Vandet (nmlg. paa Besøg i Kajak).	Dove: grønlandsk Udtale af 2det Daabsnavn.	Døbt uden Efternavn. Se iøvrigt Anmærkningen for A. 2.
4.	—	Cathrine Kirstine Ane Sophie Vinding.	S. til A. 2, 3, 5, 7	16.	paorvnguna: den krybende.	Geria: grønlandsk Udtale af 2det Daabsnavn.	Døbt uden Efternavn; som ovenstaaende.
5.	—	Ane Marie Karen Lovise Vinding.	S. til A. 2, 3, 4, 7 M. (e. m.) til A. 6	35.	qôqulôq: som ofte gør sig vaad.	qôqulôq: som ofte gør sig vaad; hendes grønlandske Opkaldelsesnavn.	Efternavn som ovenstaaende.
6.	—	Johanne Sofie Frederikke Maria Møller.	D. (e. m.) af A. 5	12.	utsormât: som skal blive til cunnus.	Jonne: grønlandsk Udtale af 1ste Daabsnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende overensstemmende med Faderens.
7.	—	Hans Jacob Jens Titus Vinding.	Br. til A. 2, 3, 4, 5	29.	anguasak: et Stykke Mandfolk.	Jago: grønlandsk Udtale af 2det Daabsnavn; kaldtes dog altid af Moderen ved sit grønlandske Opkaldelsesnavn: anguasak: et StykkeMandfolk.	Efternavn som i Anmærkningen til A. 2, 3, 4, 5.
8.	II.	Christiane Johanne Sofie Vilhelmine Kronvold.	S. til A. 10	22.	silaqânge: den lidt for kaade.	Vilia: grønlandsk Udtale af 4de Daabsnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende overensstemmende med Faderens.
9.	—	Jens Timotheus Johannes David Leibhardt.	G. m. A. 10 F. til A. 11	26.	årssua: naa da, Du der! nungo = Slut!	Timoda: grønlandsk Udtale af 2det Daabsnavn.	Døbt som opført.
10.	—	Mariane Else Johanne Ane Leibhart.	G. m. A. 9 M. til A. 11 S. til A. 8	24.	ausiak: Edderkop.	najarqute: (Broders) yngre Søster. Kælenavn.	Døbt Kronvold (i Modsætning til Søsteren A. 8). Efternavnet tillagt hende overensstemmende med Mandens.

ETHNOLOGICAL LIBRARY

Skema A (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
11.	II.	Gjertrud Severine Sofie Leibhart.	D. af A. 9,10	1.	umiaq: Konebaad.	Sofia: grønlandsk Udtale af 3die Daabsnavn.	Døbt Leibhar*dt*.
12.	—	Ane Elisabeth Magdalene Leibhart.	M. til A. 9, 13, 14, 15	47.	kujagpak: som søger Samleje. qapiagagssaq: Kvinde, som skal have Samleje.	Matalêt: grønlandsk Udtale af 3die Daabsnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende overensstemmende med det hendes afdøde Mand tillagte.
13.	—	Johanne Marie Justine Sofie Leibhart.	D. af A. 12 S. til A. 9, 14, 15	21.	aumakasik: den skidte Glød. qilerqile: Bind det! aupa: raat Kød.	angajúnguaq: (Sosters) kære, ældre Søster. Kælenavn. Den ældste af Tvillingparret A. 13—14.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende overensstemmende med Brødrenes.
14.	—	Benigne Therese Lucia Else Leibhart.	D. af A. 12 S. til A. 9, 13, 15	21.	arpagpaq: som løber rask.	Penina: grønlandsk Udtale af 1ste Daabsnavn.	Døbt uden Efternavn; som ovenstaaende.
15.	—	Rasmus Hendrik Pavia Barnabas Leibhart.	S. af A. 12 Br. til A. 9, 13, 14	13.	qingalik: med Næsen. Betyder vistnok som Navn: Edderfugl, idet den ene af Edderfuglene (Somateria spectabilis. L.) kaldes saaledes; ogsaa den anden Edderfugls (Somateria mollissima. L.) grønlandske Navn: miteq anvendes som grønlandsk Personnavn.	Paviarssuaq: store Pavia; nemlig 3die Daabsnavn (Pavia: grønlandsk Udtale af Paul) forsynet med det grønlandske Affiks -ssuaq: stor. Saaledes kaldtes ogsaa den Pavia, efter hvem han er opkaldt med Navnet Pavia, og efter hvem han altsaa tillige har arvet det særlige Kendingsmærke, som skulde adskille paagældende Pavia fra andre af samme Navn.	Døbt som opført; altsaa Leibhart med *t* i Modsætning til Broderen A. 9, der er døbt Leibhardt med *dt*.

Skema A (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
16.	III.	Jacob Zacharias Richard Jacobsen.	F. til A. 17, 18, 19	45.	ilupâruseq: Pelskant.	Ligarte: grønlandsk Udtale af 3die Daabsnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt ham som Søn af Jacob.
17.	—	Hans Johannes Thomas Daniel Jacobsen.	S. af A. 16 Br. til A. 18 —19	19.	unerdlak: Slæbesporet (?)	unerdlak: Slæbesporet; hans grønlandske Opkaldelsesnavn.	Døbt uden Efternavn: dette tillagt ham som Søn af Jacob Richard (A. 16), medens Broderen (A. 19) som Søn af samme døbes Rikartsen.
18.	—	Mariane Pauline Johanne Lucia Jacobsen.	D. af A. 16 S. til A. 17 —19	14.	arsîa: den velhavende.	arsîa: den velhavende; hendes grønlandske Opkaldelsesnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende som A. 17.
19.	—	Jakob Ludvig Kristjan Julius Rikartsen.	S. af A. 16 Br. til A. 17 —18	10.	ineqo: den søde.	ineqo: den søde; hans grønlandske Opkaldelsesnavn.	Døbt som opført, se A. 17.
20.	IV.	Pauline Gjertrud Fleischer.	M. til A. 22	53.		Pâlît: grønlandsk Udtale af 1ste Daabsnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende overensstemmende med hendes afdøde Mands.
21.	—	Ole Thomas Daniel Zeeb.	G. m. A. 22 F. til A. 23 —24 Br. til A. 26	32.		arqaluaq: (Søsters) yngre Broder; vistnok Kælenavn.	Døbt som opført.
22.	—	Lovise Chathrine Juliane Zeeb.	D. af A. 20 G. m. A. 21 M. til A. 23 —24	27.	âiâjuk: den balearende (som nmlg. ved Trommedansen stadig synger: Aiâ-aiâ-ia).	Luisinguaq: lille Louise; nmlg. 1ste Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med Kendingsaffiks.	Døbt Fleischer; Efternavnet tillagt hende overensstemmende med Mandens.

Skema A (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
23.	IV.	Hans Johan Niels Martin Zeeb.	S. af A. 21 —22 Br. til A. 24	5.	qingalik: med Næsen, Edderfuglen; se A. 15.	Marte: 4de Daabsnavn i grønlandsk Udtale.	
24.	—	Karen Johanne Maria Zeeb.	D. af A. 21 —22 S. til A. 23	2.	qugsugpak: som dukker Hovedet (f. Eks. af Undseelse).	Maliakasak: stakkels Marie; nemlig 3die Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med Kendingsaffiks.	
25.	V.	Marcus Frederik Caspar Frederiksen.	G. m. A. 26 F. til A. 27, 28, 29, 30, 31 Br. til A. 32 —33	31.	qavssak: Skindskrab.	qavssak: Skindskrab; hans grønlandske Opkaldelsesnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt ham overensstemmende med det hans Fader tillagte.
26.	—	Sara Ane Agate Lydia Frederiksen.	G. m. A. 25 M. til A. 27, 28, 29, 30, 31 S. til A. 21	34.		Lutia: grønlandsk Udtale af 4de Daabsnavn.	Døbt Zeeb. Efternavnet tillagt hende overensstemmende med det Manden tillagte.
27.	—	Sara Kathrine Juliane Sofie Frederiksen.	D. af A. 25 —26 S. til A. 28, 29, 30, 31	11.	arnatsiaq: dejlige Tøs!	arnatsiaq: dejlige Tøs! hendes grønlandske Opkaldelsesnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende overensstemmende med det Faderen tillagte.
28.	—	Fredrik Severin Magnus Fredriksen.	S. af A. 25 —26 Br. til A. 27, 29, 30, 31	8.	qajûtaq: Øseske. isigak: Foden. usukasik: den skidte penis.	qajûtaq: Øseskeen; det ene af hans grønlandske Opkaldelsesnavne.	Døbt som opført.
29.	—	Johannes Lars Otto Emanuel Frederiksen.	S. af A. 25 —26 Br. til A. 27, 28, 30, 31	5.	pôq: Posen eller flatus (onomatopoietikon); som Personnavn vistnok det sidste. issikitsoq: med smaa Øjne.	Lase: 2det Daabsnavn i grønlandsk Udtale.	Døbt som opført; altsaa Frederiksen i Modsætning til Broderen A. 28: Fred*r*iksen.

Skema A (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
30.	V.	Ane Judithe Augustine Frederiksen.	D. af A. 25 —26 S. til A. 27, 28, 29, 31	7.	tuapak: Rullestenen.	tulâr: Rør ved den! Forældrenes Kælenavn; nemlig forkortet for agtulâruk, som man siger til smaa Børn, idet man rækker Hænderne hen til dem, for at Børnene skal røre ved en af disse. (Kæleleg).	
31.	—	Jens Pavia Jakob Frederiksen.	S. af A. 25 —26 Br. til A. 27, 28, 29, 30	1.	arqaluartâq: (Søsters) yngre, nye Broder.	Pavia: 2det Daabsnavn; grønlandsk Udtale af Paul.	
32.	—	Hans Ole Frederik Johannes Frederiksen.	Br. til A. 25 —33	28.	îânguaq: lille Stakkel!	îânguaq: lille Stakkel; hans grønlandske Opkaldelsesnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt ham som Broderen A. 25.
33.	—	Mathilde Regine Cecilie Thale Frederiksen.	S. til A. 25 —32	20.	alasua: som man ikke mere vil have noget med at gøre. isigagdluk: den daarlige Fod. ukamagdluk: som plejer at sidde og rokke med Overkroppen.	ningiorssuaq: Husets ældste Kvinde. Omskrivende Betegnelse, idet hun med Navnet Cecilie er opkaldt efter sin Bedstemoder.	Døbt uden Efternavn; som A. 25—32.
34.	—	Jakob Rikart Simon Frederik Hammond.	Søstersøn af A. 25, 32, 33 Br. til B. 14	12.	anguasak: et Stykke Mandfolk.	anguasak: et Stykke Mandfolk; hans grønlandske Opkaldelsesnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt ham overensstemmende med Faderens.

16 Aar senere træffes de paagældende 5 Huse befolkede, som følger:

Skema B.

Kolonistedet Umánaq. 1899.

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
1.	I.	Ludvig Elias Mikkel Peter Andersen.	S. af B. 7 G. m. B. 2 F. til B. 3, 4, 5	34.	ulornaq: Knivsæggen.	Mikele.	Se A. 1.
2.	—	Bathseba Regine Rakel Abigaël Andersen.	G. m. B. 1 M. til B. 3, 4, 5 S. til B. 6	28.	karnara: som man synes godt om (?)	Lake: grønlandsk Udtale af 3die Daabsnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende overensstemmende med det Manden tillagte.
3.	—	Dorthe Kirstine Margrethe Ane Andersen.	D. af B. 1—2 S. til B. 4—5	5.	patdlungasoq: som ligger paa Maven.	Dortinguaq: lille Dorthe; nemlig 1ste Daabsnavn forsynet med Kendingsaffiks.	
4.	—	Frederik Timotheus Otto Tobias Andersen.	S. af B. 1—2 Br. til B. 3—5	4.	qingalik: med Næsen, Edderfuglen; se A. 15.	Tobiasinguaq: lille Tobias; 4de Daabsnavn forsynet med Kendingsaffiks.	
5.	—	Abraham Hermann Johannes Andersen.	S. af B. 1—2 Br. til B. 3—4	½.	uitdlua: med opspilede Øjne.	Errimat: grønlandsk Udtale af 2det Daabsnavn.	
6.	—	Karen Ane Sebora Mikkol Andreasen.	S. til B. 2	23.	tunusuk: Nakken.	Sibula: grønlandsk Udtale af 3die Daabsnavn.	
7.	—	Sofie Frederikke Sara Malene Vinding.	M. til B. 1 S. til B. 8, 9, 10	55.	augpak: blodigt Kød. pũkak: som let bliver hidsig.	arnánguaq: kære, lille Kvindemenneske.	Se A. 2.
8.	—	Mannars Thue Vinding.	Br. til B. 7, 9, 10	41.	ikâjue: som sjælden kommer over Vandet.	Dove.	Se A. 3.
9.	—	Hans Jacob Jens Titus Vinding.	Br. til B. 7, 8, 10	45.	anguasak: et Stykke Mandfolk.	Jago.	Se A. 7.

Skema B (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
10.	I.	Thale Mariane Dina Leibhart.	S. til B. 7, 8, 9 M. til B. 11—12	48.	âiâjuk: den balearende; se A. 22.	âiâjuk: den balearende; hendes grønlandske Opkaldelsesnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende overensstemmende med det hendes afdøde Mand som Søn af Hans Leibhard tillagte Efternavn.
11.	—	Marie Thèrisia Juliane Leibhart.	D. af B. 10 S. til B. 12	14.	tuapak: Rullestenen.	vivîkasak: lille Unge! Moderens Kælenavn.	
12.	—	Vittus Ole Karl Leibhardt.	S. af B. 10 Br. til B. 11	10.	kînaq: Ansigt.	Kalikasak: sølle Karl; nemlig 3die Daabsnavn i grønlandsk Udtale og forsynet med Kendingsaffiks.	Efternavnet er i dette Tilfælde i Kirkebogen stavet med *dt* som opført.
13.	II.	Rasmus Hendrik Pavia Barnabas Leibhart.	G. m. B. 14 F. til B. 15—16	29.	qingalik: med Næsen, Edderfuglen.	Paviarssuaq: store Pavia.	Se A. 15.
14.	—	Sofie Malene Dorthea Pauline Leibhart.	G. m. B. 13 M. til B. 15—16 S. til A. 34	30.	paniula: som er avlet som Datter.	paniula: Datteren; nemlig hendes grønlandske Opkaldelsesnavn. Af ikke faa kaldes hun Sofia: grønlandsk Udtale af 1ste Daabsnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende overensstemmende med Mandens.
15.	—	Benigne Ane Kirstine Aneke Leibhardt.	D. af B. 13—14 S. til B. 16	7.	umiaq: Konebaaden.	Ane: 2det Daabsnavn.	
16.	—	Ingeborg Dina Maren Anikke Leibhardt.	D. af B. 13—14 S. til B. 15	5.	tâtata: som bliver vugget.	Ingebur: 1ste Daabsnavn i grønlandsk Udtale.	Bægge Døtrene B. 15—16 er døbte Leibhar*dt* i Modsætning til Faderen B.13 Leibhar*t*.

Skema B (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
17.	III.	Hans Johannes Thomas Daniel Jacobsen.	G. m. B. 18 F. til B. 19	35.	unerdlak: Slæbesporet (?)	unerdlak: Slæbesporet (?)	Se A. 17
18.	—	Ane Else Anna Benigne Jakobsen.	G. m. B. 17 M. til B. 19 S. til B. 22 Halvs. til B. 21	33.	ûmâjâq: Du der!	Beninenguaq: lille Benigne; nemlig 4de Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med Kendingsaffiks.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende overensstemmende med det Manden tillagte.
19.	—	Marie Emma Augustine Jacobsen.	D. af B. 17 —18	1.	umiamineq: lille Stykke Konebaadsskind.	Maliaraq: lille Marie; nemlig 1ste Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med Kendingsaffiks.	Døbt som opført.
20.	—	Lovise Margrethe Karen Ludvigsen.	Broderdatter af Moderen til B. 18—22	15.	unakulôq: lille Stump!	Magrittekasak: stakkels Margrethe; nemlig 2det Daabsnavn i grønlandsk Udtale med Kendingsaffiks.	Døbt som opført.
21.	—	Sâra Regina Agate Hamon.	Halvsøster til B. 18—22	43.	nujartuna: med stort Haar. pûkak: som let bliver hidsig.	ilâkatâq: Forøgelsen, nemlig Familiens. Kælenavn.	Døbt som opført.
22.	—	Ane Marthe Sofie Theresia Hammond.	S. til B. 18 Halvsøster til B. 21	36.	ûmâjâq: Du der!	uisassoq: med aabne Øjne. Omskrivende Betegnelse, idet hun med Navnet Ane er opkaldt efter en Kvinde, der havde ovenstaaende grønlandske Opkaldelsesnavn.	Døbt uden Efternavn; dette tillagt hende overensstemmende med Faderens.

Skema B (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
23.	IV.	Lovise Chathrine Juliane Zeeb.	M. til B. 24, 25, 26, 27	43.	âiâjuk: den balearende.	Luisinguaq: lille Louise.	Se A. 22.
24.	—	Hans Johan Niels Martin Zeeb.	S. af B. 23 Br. til B. 25, 26, 27	21.	qingalik: med Næsen, Edderfuglen.	Marte.	Se A. 23.
25.	—	Karen Johanne Maria Zeeb.	D. af B. 23 S. til B. 24, 26, 27	18.	qugsugpak: som dukker Hovedet.	Maliakasak: stakkels Marie.	Se A. 24.
26.	—	Peter Ludvig Rasmus Zeeb.	S. af B. 23 Br. til B. 24, 25, 27	13.	Har intet eskim. Navn.	Lutivigssuaq: store Ludvig; nemlig 2det Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med Kendingsaffiks.	
27.	—	Justine Regine Louise Thale Zeeb.	D. af B. 23 S. til B. 24, 25, 26	6.	itarqâtatdle: nu er det nok med det Skidt!	arnâraq: lille Kvindemenneske; Moderens Kælenavn.	
28.	V.	Marcus Frederik Caspar Frederiksen.	G. m. B. 29 F. til B. 30, 31, 32, 33, 34	47.	qavssak: Skindskrab.	qavssak: Skindskrab.	Se A. 25.
29.	—	Sara Ane Agate Lydia Frederiksen.	G. m. B. 28 M. til B. 30, 31, 32, 33, 34	50.		Lutia.	Se A. 26.
30.	—	Johannes Lars Otto Emanuel Frederiksen.	S. af B. 28 —29 Br. til B. 31, 32, 33, 34	21.	pôq: flatus. issikitsoq: med smaa Øjne.	Lase.	Se A. 29
31.	—	Ane Judithe Augustine Frederiksen.	D. af B. 28 —29 S. til B. 30. 32, 33, 34	19.	tuapak: Rullestenen.	tulâr: Rør ved den!	Se A. 30.
32.	—	Jens Pavia Jakob Frederiksen.	S. af B. 28 —29 Br. til B. 30, 31, 33, 34	17.	arqaluartâq: den yngre, nye Broder.	Pavia.	Se A. 31.

Skema B (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
33.	V.	Ane Sophie Sara Frederiksen.	D. af B. 28 —29 S. til B. 30, 31, 32, 34	15.	aumakasik: den skidte Glød. pũkak: som let bliver hidsig.	Ane: 1ste Daabsnavn. Af Faderen oftest kaldt: Estale: grønlandsk Udtale af Esther; omskrivende Betegnelse, idet hun med Navnet Ane er opkaldt efter en Kvinde, som hed: Ane Esther Kathrine.	
34.	—	Joseas Frederik Peter Frederiksen.	S. af B. 28 —29 Br. til B. 30, 31, 32, 33	12.		Jorsekasak: sølle Josias; nemlig 1ste Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med Kendingsaffiks.	

Og endelig nu til Dags bestaar de paagældende Husstande af følgende Personer:

Skema C.

Kolonistedet Umánaq. 1915.

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
1.	I.	Ludvig Elias Mikkel Peter Andersen.	S. af C. 10 G. m. C. 2 F. til C. 3, 4, 5, 6, 7, 8	50.	ulornaq: Knivsæggen.	Mikele.	Se A. 1.
2.	—	Bathseba Regine Rakel Abigaël Andersen.	G. m. C. 1 M. til C. 3, 4, 5, 6, 7, 8	44.	karnara: som man synes godt om (?)	Lake.	Se B. 2.
3.	—	Frederik Timotheus Otto Tobias Andersen.	S. af C. 1—2 Br. til C. 4, 5, 6, 7, 8	20.	qingalik: med Næsen, Edderfuglen.	Tobiasinguaq: lille Tobias.	Se B. 4.

Skema C (fortsat):

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
4.	I.	Peter Joas Hermann Andersen.	S. af C. 1—2 Br. til C. 3, 5, 6, 7, 8	14.	arqio: Kamerat.	ugpernângè: det lidet trolige. Farmoderens (C. 10) Udbrud ved Fødslen: »Det er kun *lidet troligt*, at man skulde faa Lov at beholde ham«. Broderen, B. 5, efter hvem han er opkaldt med Navnet Hermann, var død kort Tid i Forvejen.	
5.	—	Karl Abraham Jens Andersen.	S. af C. 1—2 Br. til C. 3, 4, 6, 7, 8	12.	igdlaorssuk: det spæde Barn.	Kalêraq: lille Karl; nemlig 1ste Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med Kendingsaffiks.	
6.	—	Laura Benigne Elisabeth Augustine Andersen.	D. af C. 1—2 S. til C. 3, 4, 5, 7, 8	8.	Har intet eskim. Navn.	Lava: grønlandsk Udtale af 1ste Daabsnavn.	
7.	—	Frederik Kristian Mikael Elias Andersen.	S. af C. 1—2 Br. til C. 3, 4, 5, 6, 8	5.	Har intet eskim. Navn.	Edliarse: grønlandsk Udtale af 4de Daabsnavn.	
8.	—	Regine Mariane Rebekka Marie Andersen.	D. af C. 1—2 S. til C. 3, 4, 5, 6, 7	2.	Har intet eskim. Navn.	Regina: grønlandsk Udtale af 1ste Daabsnavn.	
9.	—	Vittus Ole Karl Leibhardt.	Søstersøn af C. 10	26.	kînaq: Ansigt.	Kalikasak: sølle Karl.	Se B. 12.
10.	—	Sofie Frederikke Sara Malene Vinding.	M. til C. 1 Moster til C. 9	71.	augpak: blodigt Kød. pûkak: som let bliver hidsig.	arnânguaq: kære, lille Kvindemenneske.	Se A. 2.

Skema C (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
11.	II.	Rasmus Hendrik Pavia Barnabas Leibhart	G. m. C. 12	45.	qingalik: med Næsen, Edderfuglen.	Paviarssuaq: store Pavia.	Se A. 15.
12.	—	Sofie Malene Dorthea Pauline Leibhart.	G. m. C. 11	46.	paniula: Datteren.	paniula: Datteren. Sofia.	Se B. 14.
13.	—	Ane Kirstine Sofie Bolette Frederiksen.	D. af C. 26 Plejedatter af C. 11—12 S. til C. 31 Halvs. til C. 30	5.	pamioq: Halen.	Aninguaq: lille Ane; nemlig 1ste Daabsnavn i grønlandsk Udtale med Kendingsaffiks.	
14.	—	Karen Katrine Anike Hammond.	Plejedatter af C. 11—12	15.	Har intet eskim. Navn.	Anike: 3die Daabsnavn.	
15.	III.	Hans Johannes Thomas Daniel Jacobsen.	G. m. C. 16 F. til C. 17, 18, 19, 20	51.	unerdlak: Slæbesporet (?)	unerdlak: Slæbesporet (?)	Se A. 17.
16.	—	Ane Else Anna Benigne Jakobsen.	G. m. C. 15 M. til C. 17, 18, 19, 20 S. til C. 21	49.	ûmâjâq: Du der!	Beninenguaq: lille Benigne.	Se B. 18.
17.	—	Marie Emma Augustine Jacobsen.	D. af C. 15 —16 S. til C. 18, 19, 20	16.	umiamineq: lille Stykke Konebaadsskind.	Maliaraq: lille Marie.	Se B. 19
18.	—	Ole Anthon Frederik Jakobsen.	S. af C. 15 —16 Br. til C. 17, 19, 20	14.	kigutîkak: med store Tænder.	Andorssuaq: store Anthon; nemlig 2det Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med Kendingsaffiks.	
19.	—	Ane Lucie Annike Jacobsen.	D. af C. 15 —16 S. til C. 17, 18, 20	11.	Har intet eskim. Navn.	Aninguakasak: stakkels lille Ane; nemlig 1ste Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med 2 (to) Kendingsaffikser for at skelne hende fra f. Eks. C. 13.	

Skema C (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
20.	III.	Knud Jakob Hans Daniel Jakobsen.	S. af C. 15—16 Br. til C. 17, 18, 19	8.	Har intet eskim. Navn.	Gununguaq: lille Knud; nemlig 1ste Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med Kendingsaffiks.	Brødrene C. 18—20 er saaledes bægge døbte Jakobsen i Modsætning til Søstrene C. 17—19 Jacobsen.
21.	—	Ane Marthe Sofie Theresia Hammond.	S. til C. 16	52.	ûmâjâq: Du der!	uisassoq: med aabne Øjne.	Se B. 22.
22.	—	Lovise Margrethe Karen Ludvigsen.	Broderdatter af Moderen til C. 16—21	31.	unakulôq: lille Stump!	Magrittekasak: stakkels Margrethe.	Se B. 20.
23.	IV.	Lovise Chathrine Juliane Zeeb.	M. til C. 24—25	59.	âiâjuk: den balearende.	Luisinguaq: lille Louise.	Se A. 22.
24.	—	Peter Ludvig Rasmus Zeeb.	S. af C. 23 Br. til C. 25	29.	Har intet eskim. Navn.	Lutivigssuaq: store Ludvig.	Se B. 26.
25.	—	Justine Regine Louise Thale Zeeb.	D. af C. 23 S. til C. 24	22.	itarqâtatdle: nu er det nok med det Skidt!	arnâraq: lille Kvindemenneske.	Se B. 27.
26.	V.	Fredrik Severin Magnus Fredriksen.	G. m. C. 27 F. til C. 13, 30, 31 Br. til C. 32—33	40.	qajûtaq: Øseske. isigak: Foden. usukasik: den skidte penis.	qajùtaq: Øseskeen.	Se A. 28.
27.	—	Sofie Karen Justine Fredriksen.	G. m. C. 26 M. (i sit første Ægteskab) til C. 28—29	39.	Kender intet eskim. Navn.	Sofia: 1ste Daabsnavn i grønlandsk Udtale.	Efternavnet tillagt hende overensstemmende med Mandens.
28.	—	Hans Josef Ville Ludvigsen.	S. af C. 27 Br. til C. 29	11.	naukavsak: hvor er han henne?	angutèraq: Mandsling. Kælenavn.	
29.	—	Knud Hans Bernhard Jens Ludvigsen.	S. af C. 27 Br. til C. 28	8.	usukasik: den skidte penis.	Bernarssuaq: store Bernhard; nemlig 3die Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med Kendingsaffiks.	

Skema C (fortsat).

L.-Nr.	Hus	Opført i Designationen som	Slægtsforhold	Aar	Eskim. Navn	Kaldes (Daglignavn)	Anmærkning
30.	V.	Ellen Sofie Ingeborg Frederiksen.	D. af C. 26 Halvs. til C. 13—31	15.	itsarmio: som ligger yderst i Teltet opad Teltskindet (?)	Elanguaq: lille Ellen; nemlig 1ste Daabsnavn i grønlandsk Udtale og med Kendingsaffiks.	
31.	—	Johannes Emanuel Pavia Karl Frederiksen.	S. af C. 26 Br. til C. 13 Halvbr. til C. 30	8.	îânguaq: lille Stakkel! anguasak: et Stykke Mandfolk.	Kali: grønlandsk Udtale af 4de Daabsnavn.	
32.	—	Ane Judithe Augustine Frederiksen.	S. til C. 26 —33	35.	tuapak: Rullestenen.	Judida: 2det Daabsnavn i grønlandsk Udtale. Hendes tidligere Daglignavn: tulâr: Rør ved den!, bruges vel endnu, men afgjort sjældnere, efter at hun i den sidste halve Snes Aar har været Tjenerinde i danske Huse.	Se A. 30.
33.	—	Ane Sophie Sara Frederiksen.	S. til C. 26 —32	31.	aumakasik: den skidte Glød. pûkak: som let bliver hidsig.	Ane. Navnet Estale høres nu næsten aldrig efter Faderens Død.	Se B. 33.
34.	—	Mathilde Regine Cecilie Thale Frederiksen.	Faster til C. 26, 32, 33	52.	alasua: som man ikke mere vil have noget med at gøre. isigagdluk: den daarlige Fod. ukamagdluk: som plejer at sidde og rokke med Overkroppen.	ningiorssuaq: Husets ældste Kvinde.	Se A. 33

For at vise Udviklingens Retning skal jeg sammenstille de her opførte Personer efter deres Fødeaar:

Af de i Aarene	fødte, ialt	har eskimoisk Opkaldelsesnavn			deraf kaldes ved dette	ved andet eskimoisk Navn, oftest Kælenavn	ved eskimoisk Navn ialt	ved indført Daabsnavn	ved indført Daabsnavn med Affiks
		sikkert	usikkert	har intet					
1821—1840	3	2: 66 %	1: 33 %	0: 0 %	0: 0 %	0: 0 %	0: 0 %	3: 100 %[1]	0: 0 %
1841—1860	13	11: 85 %	2: 15 %	0: 0 %	4: 31 %	4: 31 %	8: 62 %[2]	4: 31 %	1: 7 %
1861—1880	23	22: 96 %	1: 4 %	0: 0 %	7: 30 %	4: 17 %	11: 47 %	10: 43 %	2: 10 %
1881—1900	18	15: 83 %	1: 6 %	2: 11 %	0: 0 %	2: 11 %	2: 11 %	7: 39 %	9: 50 %
1901—1916	12	7: 59 %	0: 0 %	5: 41 %	0: 0 %	2: 17 %	2: 17 %	4: 33 %	6: 50 %

Det vil af denne Sammenstilling ses, at medens indtil Aar 1880 praktisk talt alle Individer (smlgn. Rink (l. c.): »Enhver Grønlænder har derfor ogsaa endnu et af de gamle Forfædres Navne«) havde deres grønlandske Opkaldelsesnavn, og en Trediedel kaldtes derved, er denne Skik siden da i stadig Aftagen, saa at for Tiden formentlig kun omtrent Halvdelen af Børnene opkaldes paa Grønlandsk, og ingen af de siden 1880 fødte Personer kaldes ved deres grønlandske Opkaldelsesnavn. Antallet af Personer, der kaldes ved grønlandsk Kælenavn, holder sig næsten uforandret og andrager henved en Sjettedel af Befolkningen. Heller ikke i Antallet af Personer, kaldte ved deres »europæiske« Daabsnavn, spores større Forandring; denne Gruppe omfatter omtrent en Trediedel af Befolkningen. Derimod er Gruppen af Personer, kaldte ved »europæisk« Daabsnavn med særlig Kendingsaffiks, i stærk Tiltagen; for et halvt hundrede Aar siden var Skikken kun i meget sjælden Brug, medens Gruppen nu omfatter Halvdelen af Befolkningstilvæksten.

En nærmere Undersøgelse af de forskellige Led, hvori Materialet er inddelt, vil vise forskellige Forhold af Interesse.

For de anførte 69 Personer findes ialt 244 »europæiske« Fornavne; heraf er 3 (se A. 15 — A. 31 — C. 31) indførte i Kirkebogen i grønlandsk

[1] mrk. det for denne Aldersklasse meget lille Tal med deraf følgende Usikkerhed i Forholdstalsberegningen.

[2] I paafaldende Overensstemmelse med dette Tal findes nogle Oplysninger i et Eksemplar af Umánaq Missionariats Designation, 1867 (Umánaq Præstegælds Arkiv). For at nemlig den det paagældende Aar tiltrædende Missionær (N. E. Balle, Umánaq, 1867—1869) skulde finde Rede i de forskellige Familier, er der i denne Designation ved Overhovedet for hver enkelt Husstand tilføjet paagældendes Daglignavn. Ialt er saaledes udfor 184 Mænd angivet, hvad disse i daglig Tale er blevne kaldte; herefter kaldtes 110 (60 %) ved oprindeligt grønlandsk Navn og kun 74 (40 %) ved »europæisk« Navn, deraf de 3 (2 %) med Kendingsaffiks.

Udtale, nemlig i alle 3 Tilfælde Navnet Pavia (ɔ: Paul); alle de øvrige 241 Navne er indførte i deres »danske« Form.

Man vil bemærke de forholdsvis hyppigt forekommende Sammenstillinger af et enkelt Navn og dettes Varianter i en enkelt Persons Navne: A. 7, Hans — Jens (bægge Varianter af Johannes); A. 9, Jens — Johannes (Johannes og Varianten Jens); A. 10, Mariane — Ane (Ane Variant af Mariane, har derimod ikke noget med Navnet Anna at gøre); A. 23, Hans — Johan (bægge Varianter af Johannes); A. 32, Hans — Johannes (Johannes og Varianten Hans); B. 24, Hans — Johan (som A. 23); C. 14, Karen — Katrine (bægge Varianter af Katharina) og C. 15, Hans — Johannes (som A. 32). Jeg har desuden truffet f. Eks. døbt 23-2-1887 Else Elisabeth (Elisabeth og Varianten Else); døbt 8-2-1891 Nikolai Klaus (bægge Varianter af Nicolaus) o. s. fr.

Samtlige Daabsnavne skyldes Opkaldelse; »frit« Navnevalg kendes praktisk talt ikke i Grønland. I saa Henseende er der absolut ikke foregaaet nogen Forandring i Befolkningens Tankegang. Tydelige Eksempler vil findes i det meddelte; saaledes er B. 4 opkaldt med Navnet Timotheus efter A. 9, hans Farmoders Fasters Dattersøn, og i samme Hus er Brødrene C. 4—5 henholdsvis med Navnene Hermann og Abraham opkaldte efter deres afdøde Broder B. 5. B. 16 er opkaldt med Navnet Dina efter sin Morfaders Søster, den Side 227 anførte Dina Maren Salomine. C. 31 er med Navnet Karl opkaldt efter sin Morfader, sammes Mand, den Side 226—227 anførte Kok Jacob Carl Johannes, medens han med sine tre andre Navne er opkaldt efter Farbrødrene A. 29—31. Karakteristisk nok kaldes han ved det Familien fjærnest liggende Navn, Morfaderens. Moderen er nemlig død; hun var den Side 227 anførte Rakel Benigne Dorthe Johansen, døbt 2-6-1879. (Faderen har ialt været 3 Gange gift, nemlig 1. 1899 med Thale Marthe Regine Bolette, døbt 10-4-1871 (se Side 230), Moder til C. 30, † 1904; 2. 1905 med ovennævnte, Moder til C. 13—31, † 1911, og nu endelig 3. 1914 med C. 27). Denne Sky for at nævne nærstaaende afdødes Navne giver sig et særlig ejendommeligt Udslag i de omskrivende Betegnelser, hvormed A. 33, B. 22 og B. 33 til daglig nævnes. Et karakteristisk Eksempel paa samme Følelse anfører Jansen (»En Grønlandspræsts Optegnelser«, 1844—1849) fra en Barnedaab 19-9-1844: »Til en Moder, som bar sit eget Barn, sagde jeg: »Nævn Barnets Navn!« »Jeg ved det ikke«, svarede hun. »Ja, vil ikke Du, saa vil A«, tænkte jeg og nævnte Navnet«. Ogsaa eget Navn er der en udtalt Uvillie imod at nævne. Rink (l. c.) skriver: »Naar man saaledes spørger den ene af to Personer om hans Navn, støder han til den Anden for at bede ham sige det, og det er hændet, at denne saa atter gav et Tegn til den Første, som saa sagde: »han siger, at jeg hedder Jakob«[1]. Selv til Ord som Fa'r og Mo'r stræk-

[1] Som illustrerende Eksempel skal jeg (auct.) fra Slutningen af forrige Aarhundrede nævne, at Læseren Johannes ved Grædefjord i sine Prædikener konstant henviste til Apostlen Johannes' Evangelium med Ordene: »I min Navnes Evangelium, Kapitel det og det o. s. v.

ker denne Sky sig efter Forældrenes Død; det er f. Eks. en almindelig Omskrivning at sige: »Dengang da der var (o: levede) nogen, som endnu ikke fejlede noget, da plejede jeg at have gode Slædehunde« i Stedet for: »Dengang da min Fa'r og Mo'r endnu levede og var raske, da plejede jeg o. s. v.«.

Opfattelsen af Opkaldelsesslægtskabet (jeg bør maaske gøre en Undskyldning for dette Ord; det er dog vistnok fuldt tilladeligt, jvnfr. Ordet Navnefættere) fremgaar bl. a. af, at C. 13, der med to af sine Navne er opkaldt efter sin Farfaders Søsters Datterdatter B. 15, bliver Plejebarn i dennes Forældres Hus. Jeg kender adskillige, tildels meget rørende, Eksempler paa denne Opfattelse; jeg har paa den anden Side adskillige Gange haft en Fornemmelse af, at der ved Lejlighed søges profiteret ved saadanne Opkaldelser, noget hen i Retning af Dalagers (l. c.) Ord: »herover veed de at regne dem i Slægtskab (kødeligt. auct.) sammen, indtil tiende Leed, og maaskee derover, hvilket er en stor Styrke for mange Fattige (fremhævet af auct.)«. Gennem Opkaldelse træder Barnet først og fremmest i Slægtskabsforhold til den afdødes efterladte; men desuden er der en vis Følelse af Samhørighed imellem Navnefæller, stigende indtil ligefrem Slægtskabsfølelse i Tilfælde, hvor Navnet vides hentet fra samme afdøde Person.

Af de anførte 69 Individer har 2 (3 %) hver kun 2 Fornavne, 28 (41 %) har hver 3, og endelig har 39 (56 %) hver 4 Fornavne. Denne rigelige Forsyning med Fornavne er i og for sig naturligt begrundet i Ønsket om — af tildels meget afvigende Grunde — at vise saa mange som muligt Opkaldelsestjenesten; senere hen i Livet spiller den for paagældende Person den praktiske Rolle bekvemt at tillade ham at skifte Daglignavn, naar det ved Dødsfald af en Navnefælle for en Tid bliver ønskeligt at undgaa Brugen af det hidtil anvendte Navn. Da imidlertid denne Tabu ofte kun berører en vis Kreds af paagældendes Bekendtskab, opstaar der herved det ingenlunde ualmindelige Forhold, at en og samme Person af nogle konstant kaldes Peter, men af andre derimod ligesaa konstant maaske Thomas.

Prøver paa grønlandsk Udtale af de »europæiske« Daabsnavne vil findes i Rubrikken for Daglignavn; i hvor ringe en Grad Grønlænderne selv ofte ane, hvilket europæisk Daabsnavn deres Udtale egentlig dækker over — Rink (l. c.): »Men da disse slet ikke ere afpassede efter deres Tungemaal, gives der Folk, som neppe kjende deres egne Døbenavne« — afgiver den 13-7-1828 døbte Søn af Kolonist Olafur Sigurdsen, Jacob Stephanus, et typisk Eksempel paa. Han konfirmeres 23-4-1843 som Jacob Nicolai Sigurdsen og opføres i det hele stedse saaledes. Til daglig kaldtes han af alle Tê — formodentlig til en Begyndelse: Setê (Setêfanuse) —; han indføres endogsaa i Kirkebogen, f. Eks. 13-2-1859 (som Fader) som Jacob Sigurdsen (Tê), og det vides af Familien, at dette Navn er en kælende Forkortelse af et af hans Daabsnavne. Da han dør 1902, opkaldes han derfor f. Eks. 25-8-1904 som — Theodor, for hvilket Navn

Tê nemlig er en jævnlig forekommende Forkortelse. Til hvilken Grad Grønlændernes Uvidenhed om den egentlige Basis for deres Daglignavn kan gaa, vil følgende Eksempel indeholde yderligere og tilstrækkelig Oplysning om. Jeg har ved Egedesminde kendt en nu afdød Grønlænderinde, som altid af saavel Grønlændere som Danske — ogsaa af de danske Damer — kaldtes Sigâlegûsa. Efterforskning af Navnets Oprindelse viste, at det var grønlandsk Udtale — om man vil: Fordrejelse — af Damens nom de guerre blandt de danske Søfolk. Navnets første tre Stavelser er det danske: skaldede (ɔ: haarløse), og de sidste to Stavelser er den sædvanlige vulgære Benævnelse for vulva.

Som det vil ses, bliver det mere og mere almindelig Brug at forsyne Fornavnet — brugt som Daglignavn — med et Kendingsaffiks. For alle Tilfældes Skyld bemærker jeg, at disse saaledes udstyrede Fornavne intetsomhelst har at gøre med, hvad man paa Dansk har kaldt dekorerede Fornavne (se Gigas, »Dania«, 1894—95). Medens nemlig i disse selve Navnet er det ganske underordnede Led[1], er paa grønlandsk Affikset altid kun et Middel til at skælne Bærerne af paagældende Navn fra andre Bærere af det samme. Hvad saa end Affiksets Betydning egentlig er, anvendes det næsten altid kælende; almindeligst er Betydningen: lille, liden, stor, stakkels eller sølle; dette sidste altsaa i samme Betydning, som naar man paa Dansk siger: »Kære lille Skidt«.

Hvad Efternavn (Slægtsnavn) angaar, vil det bemærkes, at dette — som før omtalt — tildeltes Drengebørnene tidligere end Pigebørnene (Brødrene A. 9—15 døbte med Efternavn i Modsætning til Søstrene A. 13—14). Endvidere vil den Nonchalance bemærkes, der udvistes ved Efternavnets Stavemaade; imellem Sødskende Formerne Fredriksen — Frederiksen, Jacobsen — Jakobsen og Leibhart — Leibhardt; en Nonchalance, der dog ikke indskrænker sig til Stavemaaden, men endogsaa tillader Dannelsen af fuldstændig afvigende Efternavne indenfor Sødskendes Kreds: Jacobsen — Rikartsen, smlgn. de Side 227 belyste Forhold: Danielsen — Johansen — Johannesen som Efternavne imellem Helsødskende.

Hvad de anførte Efternavne iøvrigt angaar, da har de alle en ganske almindelig »dansk« Klang; dette gælder saavel de, der bæres af direkte Descendenter af danske, hvad enten disse nu har været overordnede Funktionærer — Navnene: Fleischer, Hammond, Vinding og Zeeb — eller Haandværkere og Kolonister — Navnene: Andersen, Kronvold, Leibhart og Møller — som ogsaa de Navne, der er dannede for Descendenter af døbte Grønlændere — Navnene: Andreasen, Frederik-

[1] Eks. Svinemikkel, kan sikkert bruges om Personer af bægge Køn; ialfald gælder dette da Ord, som Dumrian og Grimrian, hvor kun et øvet Sprogøre endnu kan høre det plattyske Jan; jeg benytter Lejligheden til at bemærke, at den Dame, som Gigas fortæller om, der ikke vilde tillade sine Børn »at spille Skidtmads«; de skulde sige: »Malpropre-Mathias«, ikke blot, som Gigas nævner, maa have været »umaadelig pæn i sin Mund«, men ogsaa maa have haft en sjælden udviklet Sprogsans.

sen, Jakobsen, Ludvigsen og Rikartsen. I saa Henseende giver de et typisk Billede af Efternavne i Nord-Grønland, hvor den tidligere talrige Tilstedeværelse af Danske har paatrykt ogsaa disse Forhold sit Præg, og staar i stærk Modsætning til Efternavnene i Syd-Grønland.

For at illustrere denne Modsætning skal jeg her anføre nogle i Flæng valgte Navne fra Navnefortegnelsen over Syd-Grønlands Erhververe i »Sammendrag af Fangelister for Syd-Grønland, 1915«: Isak Barnabasen (Godthaab), Asaf Efraimsen (Sukkertoppen), Samuel Goliathsen (Holstensborg), Petrus Habakuksen (St.), Saul Kanothusen (Julianehaab), Silas Labansen (Jh.), Manasse Noasen (Gh.) og David Sebulonsen (Jh.). Eller for de forholdsvis faa Tilfælde, hvor Efternavnet har en »dansk« Klang, da som Regel forsynet med nogle Fornavne, der igen gør det hele Billede typisk sydgrønlandsk. Jeg citerer igen: Absalon Andersen (Hb.), Lazarus Egede (St.), Malakias Hansen (Jh.), Isboseth Petersen (Jh.) og Onesimus Poulsen (Jh.).

Et enkelt lille Eksempel paa Motiver, der kan medføre et ellers uforstaaeligt Navnevalg, har Bang meddelt (»Dansk Missions-Blad«, 1903) fra Navngivning ved Daab af østgrønlandske Hedninger. »Som Hedninger har disse Mennesker enten Genstands- eller Begrebsbetegnelser til Navne; men der hersker da den uheldige Skik, at en Tid lang efter Dødsfald maa disse Ord ikke udtales, men erstattes med andre .... Efter Daaben faar derimod baade Voksne og Børn enten danske eller bibelske Navne .... En af de senere døbte havde faaet Smag for Mælk, og Missionærens Hustru havde derfor spøgende kaldt ham en rigtig Mælkesut. Nogen Tid efter skulde Manden døbes, og han anmodede da til stor Forbavselse for Missionæren om at faa Navnet Mælkesut. Man gjorde ham da opmærksom paa, at dette ikke kunde bruges som Navn; men han skulde faa et, der lignede det, og man opkaldte ham saa efter Sauls Søn Malchisua (ɔ: Frelsen er Kongens). Dette var han overordentlig glad over, — og hed fremtidig Mælkesut«.

Indregistrering af oprindelige grønlandske Navne som Slægtsnavne kender jeg personlig kun tre Eksempler paa, nemlig Navnene Inûsugtoq (ɔ: Yngling), Mikissuluk (ɔ: Undersætsig) og Ugpernángitsoq (ɔ: Upaalidelig, jvnfr. dog Oprindelsen til det ganske tilsvarende Daglignavn for C. 4), alle tre fra Egedesminde Distrikt[1]. Af oprindelige grønlandske Navne indregistrerede som Fornavne skal jeg foruden de Side 229 nævnte to Navne fra Ministerialbog for Jacobshavn Missionariat anføre Kvindenavnet Asinait (ɔ: naa da, nu igen! nemlig en Datter), anvendt som Daabsnavn sidste Gang 1903, samt Mandsnavnene Anguasak (ɔ: et Stykke Mandfolk), sidste Gang 1878 og Angajugdleq (ɔ: det ældste af Børnene), sidste Gang i 1900. Nogle faa spredte Tilfælde vil maaske endnu kunne anføres fra det øvrige Grønland; tilsammen er dog ikke stort over 10 — ti — af de oprindelige grønlandske Navne ind-

[1] I samme Distrikt findes indregistreret Efternavnet Angubésen, analogt med Amaroqsen (se Side 225).

registrerede. Muligvis vil Forholdene ved den i Aaret 1909 paabegyndte Missionsstation ved Kap York i saa Henseende arte sig noget anderledes; ialfald beholdt ved Daaben af de første 8 Katekumener de tre af disse deres grønlandske Navne. Missionæren skriver herom saare forstandigt (»Medd. om den grønl. Kirkesag«, 1913): »Allerhelst ønskede jeg, at de skulde have rigtig grønlandske Navne .... Jeg ved ikke, om nogen skulde mene, at med det hedenske Navn vedbliver ogsaa det hedenske Væsen. Jeg synes nu ikke, at det blotte Navn betyder saa meget for et Menneske«.

Idet jeg hermed afslutter Omtalen af de europæiske Daabsnavne, skal jeg tilsidst blot bemærke, at Efternavnet forøvrigt aldrig benyttes, d. v. s. udenfor selve den officielle Registrering. Som det vil ses i Rubrikken: Daglignavn, anvendes i Til- eller Omtale, naar overhovedet et europæisk Daabsnavn bruges, da altid kun et Fornavn. Denne Tiltaleform har jo i vore Øren en ejendommelig familiær Klang, og jeg bør derfor maaske her minde om, at den ogsaa andetsteds i Smaasamfund — f. Eks. fyrstelige — stadig er den almindelige. I det hele taget er det i Europa først i den allernyeste Tid, og endda egentlig kun iblandt Bybefolkningen, at Efternavnet har faaet Overvægten. Paa dets meget sjældne Brug i ældre Tid meddeler Tegnér (»Om svenska familjenamm«, 1882) et typisk Eksempel; af de 1556 Præster, som satte deres Navne under Upsalakirkemødets Beslutninger (1593) har kun 3 — tre — tilføjet deres Slægtsnavn — og endda er Talen her om Underskriften af et højofficielt Dokument, det Dokument, som fastslog Protestantismens Sejr i Sverige. I islandske Foreningsmedlemslister opføres den Dag i Dag de islandske Medlemmer alfabetisk ordnede efter Fornavn, de udenlandske Medlemmer snart efter For-, snart efter Efternavn.

Vender vi os derefter til Betragtningen af de eskimoiske Daabsnavne, da er for det første disses Motivering klar nok. Det er en Selvfølge, at en aartusindgammel Folketro som Troen paa »Navnets« selvstændige Liv ikke med ét Slag lod sig udrydde ved Kristendommens Indførelse, og som paavist kan Virkningerne deraf endnu spores ved Valget af de kristne Daabsnavne. Da den kristne Daab imidlertid — ved Missionærernes Holdning eller ved Menighedens egen Opfattelse — indskrænkedes til at benytte fremmede Navne ved den dertil knyttede Navnegivning, var der for Befolkningen intet andet at gøre end selv at fortsætte med deres sædvanlige Opkaldelse og de dermed forbundne fattige Ceremonier, naar de ønskede at vise deres Pietet overfor Slægtninge, som var døde uden at være blevne delagtiggjorte i den kristne Daab. Som B. 14 sagde til mig: »Hvorfor skulde vi dog kun mindes de af vore Forfædre, der er indvandrede, eller kaldte som disse, men ikke de, som oprindelig boede i dette vort Land«.

Der er ingen Tvivl om, at den grønlandske Opkaldelse og Daabsceremoni gennemgaaende har været søgt skjult overfor de i Befolkningen virkende Missionærer; saaledes skriver Pastor Funch (»Syv Aar i Nord-

Grønland«, 1840): »Saa snart Barnet er født, varer det ikke længe, førend det, forinden (foruden? auct.) det Navn, det modtager i Daaben, ogsaa faaer et andet grønlandsk Navn, og hvorefter det bestandig kaldes .... Der har været Missionærer, der have villet afskaffe denne Skik, fordi de meente, at Grønlænderne dermed vilde kaste Foragt paa den christelige Daab. Dette er efter min Mening aldeles ikke Tilfældet; jeg troer de have ingen anden Hensigt dermed, end Drenge i en Skole der give hinanden Øgenavne, eller naar vi give vore Børn et Kjelenavn«. Som man vil se, er den egentlige Hensigt, den pietetsfulde Opkaldelse, end ikke faldet Forfatteren ind. Ogsaa en moderne Folklorist, som Thalbitzer skriver (»Grønland«, 1906, Befolkningens Art og Nationalitet) efter at have nævnet de tre indregistrerede Slægtsnavne fra Egedesminde Distrikt (se Side 251): »Forovrigt er det kun som tilfældige Øgenavne, at nogle af de gammeldags Navne findes bevarede i Vestgrønland«.

Efter at imidlertid som nævnt den første Generation af Grønlændere med saavel fremmede som oprindelig grønlandske Navne var opstaaet, viste den gamle Tro paa selve »Navnesjælen« sig fremdeles, ved at Opkaldelsen vedblev og, jævnsides med Daaben, igen knyttede den afdødes Navne sammen og atter lod dem genfødes i den nyfødte. Et enkelt Eksempel paa en saadan »Navneparvandring« skal jeg her anføre: den 12-4-1819 døbes Katekumenen Ajaiok og faar tillagt Navnet Thale. Hun dør 22-3-1822. Den 5-3-1823 opkaldes hun ved Daaben af Mariane Thale, der samtidig (eller sandsynligvis lidt tidligere) har faaet tillagt hendes oprindelige grønlandske Navn: Ajaiok). Det er den Side 230 anførte Mariane Thale, død 23-11-1850. Imellem de efter hende opkaldte Børn vil findes 26-12-1851 Thale Mariane Dina, hvis grønlandske Opkaldelsesnavn igen — se B. 10 — viser sig at være: Âiâjuk.

Som Tankegangen med Opkaldelse ogsaa i og for sig forudsætter, er det en aldeles bestemt Person, hvis Navn man arver. Særligt stærkt Indtryk har dette gjort paa mig, da jeg undersøgte Forholdene for den som B. 4 nævnte Frederik Timotheus Otto Tobias Andersen, hvis eskimoiske Opkaldelsesnavn er Qingalik, og som til daglig kaldes Tobiasinguaq. Uagtet den Tobias (hans Morfader), efter hvem han er opkaldt, og med hvis Navn han altsaa nævnes, netop hed Qingalik, betonede man meget stærkt for mig, at den Qingalik, efter hvem han havde arvet dette Navn, var en anden, nemlig den Person, efter hvem han ogsaa var opkaldt med Navnet Frederik (hans Farmoders Fader).

Den grønlandske Opkaldelse henlægges til den Dag, da den nyfødtes Navlesnorstump falder, og foregaar ved Nævnelsen af paagældende Navn, idet Navngiveren samtidig smører Barnets Mund med en Draabe Vand eller bider det paa Skrømt i den ene Lillefingers yderste Led. Selve Ceremonien er sikkert meget gammel og er ikke, som f. Eks. Lappernes Sarakka-Daab, opstaaet ved Paavirkning fra den kristne Daab; den vil saaledes genfindes i Holms Beskrivelse fra Angmagssalik (»M. o. Gr.« X): »Moderen stryger Barnet omkring Munden med sin

Finger, som er dyppet i Vand, og nævner samtidig Navnene paa de Afdøde, som Barnet skal opkaldes efter, først og fremmest den sidst afdøde i Distriktet .... Strygningen med Vand omkring Munden skal betyde, at Barnet skal ernære sig ved Havet«.

Navngiveren er gerne en ældre Kvinde (eksempelvis har A. 2 og B. 21 givet adskillige Smaaborn disses grønlandske Opkaldelsesnavne),

Typisk ældre grønlandsk Fødselshjælperske og Navngiverske. A. B. phot. 1914.

men kan dog ogsaa være en Mand; saaledes opkaldte A. 25 sin Sønnesøn C. 31 efter sin Broder A. 32 og sin Søstersøn A. 34. Dalager (l. c.) skriver da ogsaa: »Spørger man nu efter et nyefød Barns Navn, og bemældte Kiærling er i Nærværelsen, træder hun frem, brystende sig som Navngiver; ved saadan Leylighed kand man meget insinuere sig, ved at admirere hendes Skiønsomhed i at treffe Caracteren«. Om det nu netop var i at træffe Karakteren, faar staa hen; saa meget er vist — som jeg ogsaa har fremhævet i »Det gronl. Selsk. Aarsskrift«, 1914 — at det var en

meget vigtig Sag, at Barnet fik det rigtige Navn, idet det paa den ene Side drejer sig om Hensyntagen til den afdødes husvilde Navn, men paa den anden Side ogsaa om Barnets Tarv, idet en vis Del af den afdødes Egenskaber tænkes at ville arves sammen med hans Navn. Heldigvis hjælper Børnene stundom selv med til at træffe det rette; saaledes har Hr. P. Freuchen fortalt mig om et Barn ved Kap York, »der lod sig føde med et Modermærke foran paa Brystet paa det Sted, hvor det dræbende Skud kort Tid i Forvejen havde truffet Usaqaq, for derved at tilkendegive, at det ønskede dennes Navn« (se ogsaa P. Freuchen: »Om Sundhedstilstanden blandt Polareskimoerne«, U. f. Læger, 1915).

Det forhaandenværende Navneforraad har været underkastet en stadig Fornyelse og Tilgang ad forskellige Veje; som jeg senere skal paavise, lader dette sig illustrere allerede ved en nærmere Betragtning af selve Navnematerialet. Men yderligere vil man i de her anførte Eksempler for »Daglignavn« finde ikke faa Beviser herpaa. Almindeligst synes Tilgangen af oprindelige Kælenavne, se A. 2, 10, 13, 21, 30, B. 11, 21, 27 og C. 28; heller ikke helt sjælden ses Tilgang ved omskrivende Betegnelser A. 33 — B. 22; ogsaa et Eksempel paa et Udraabs senere Anvendelse som Navn ses i C. 4. Man har — udenfor den allersnævreste Familiekreds og stundom saamænd ogsaa indenfor denne — overfor mig vist sig saa konstant uvidende om disse Personers virkelige Opkaldelsesnavne og saa tilbøjelig til at antage disse anførte Daglignavne for at være Opkaldelsesnavne, saa at der ikke kan være Spor af Tvivl om, at de paagældende Personer, om de en Gang selv igen skulde opkaldes, vilde blive det ved deres Daglignavne. Schultz-Lorentzen synes (»Eskimoernes Indvandring i Grønland«, M. o. Gr. XXVI) at antage, at man skulde kunne sondre imellem »egentlige Navne« og Øgenavne samt Navne, der angive et Slægtskabsforhold. Som paavist lader saadanne faste Grænser sig absolut ikke afstikke; der er tværtimod en ganske flydende Overgang imellem disse Grupper.

Sprogligt skelne Grønlænderne imellem kuíssutâ (ɔ: kirkeligt Daabsnavn), inúkut atia[1] (ɔ: grønlandsk Opkaldelsesnavn) og atserautâ (ɔ: Øgenavn). I kuíssutâ skelnes imellem arqe (ɔ: Fornavnene, egl. Navnene) og kinguliaqutâ (ɔ: Slægtsnavn, egl. Navnets efterfølgende). Daglignavnet, hvad enten det nu er et af Fornavnene eller et af de grønlandske Opkaldelsesnavne, er Personens ativia (ɔ: rigtige Navn) eller hans taiûtâ (ɔ: Benævnelse). Imellem inúkut atia haves særlige Navne for Grupperne arqautâ (ɔ: Kælenavn), atserautâ (ɔ: Øgenavn, egl. Navnets Begrundelse) og Navne, paqumisungnermit pissut (ɔ: stammende fra Over-

[1] I »Eskim. Eventyr og Sagn« anfører Rink Ordet atekoq for det grønlandske Opkaldelsesnavn og oversætter det »Navnelevning«. Ordet betyder imidlertid: det kasserede Navn og betegner det Navn, som en Hedning officielt aflægger ved den kristne Daab. Af det foregaaende vil det fremgaa, hvorledes disse Navne dog er blevne bevarede i Brug i Slægten, saa at Opkaldelsesnavnet i det overvejende Antal Tilfælde virkelig er et af de officielt aflagte Navne.

tro, her den, at en afdøds Navn ikke maa nævnes), hvor den afdødes Navn omskrives med et Ord, der angiver f. Eks. Stillingen i Familien. Atserautâ (ɔ: Øgenavn) omfatter, som Ordets Betydning paa grønlandsk selv angiver, alle Navne, hvortil Indehaveren har givet Anledning, ved en af sine Egenskaber eller andet. Den, der tager et Navn i Arv, bliver den afdødes atia (ɔ: kaldt efter); den afdøde selv bliver paagældendes arqa (ɔ: opkaldte). En Navnefælle benævnes enten atêq eller atîgssaq.

Et enkelt af de ovenfor opførte Daglignavne (A. 30) fortjener en lidt nærmere Omtale; det har nemlig ved kælende Forkortelse antaget en saa fuldstændig uforstaaelig Form, at hvis det ikke ved nærmere Undersøgelse var lykkedes mig at efterspore dets Oprindelse, vilde det have været lige saa umuligt at give nogen Forklaring deraf, som det vilde være, om man vilde tænke sig, at der af den tilsvarende danske Sætning: »Rør ved den«, var blevet et Navn tilbage, kun bestaaende af Bogstaverne: Ørve, og at man var henvist til deraf at rekonstruere det oprindelige Udtryk. Paa denne Maade — iblandt andre — antager i det hele en Del af Navnene saa ejendommelige Former, at de fremtidig kun kunne anvendes netop som Navn (man kommer uvilkaarligt til at tænke paa danske Navne som Ebbe, en kælende Afkortning af et Navn, der oprindeligt har begyndt med Eber- ɔ: Vildsvin). Jeg skal af saadanne anføre A. 19: Ineqo; den Mand, efter hvem han er opkaldt saaledes, hed Inequnarssuatsiaq ɔ: den temmelig store søde. Nu falder dette Ord selv for Grønlænderne — vel at mærke brugt som Navn — lidt vel langt og forkortedes derfor i Almindelighed til Ineqo. Som en lille Pudsighed skal jeg anføre, at »Hoved-Bog for Colonien Omenaq« viser, at vistnok nogle Danske maa have opfattet denne Forkortelse som Mandens Fornavn og Suffikserne som hans Slægts-(Efter)-navn. Ialfald findes han meget hyppig — han var Nationalmatros (ɔ: indfødt Grønlænder, fast antagen i den kgl. grønlandske Handels Tjeneste til Togtning med Fartøjerne i Grønland) — indført som Inneg. Sveitsiaq, Ing. Svtsk. eller endog blot som Sveitsiaq.

Efterhaanden som imidlertid Afstanden i Tid og dermed i Slægtsled bliver større imellem de nyfødte og de af deres grønlandske Slægtninge, som kun har baaret de oprindelige grønlandske Navne, er det en Selvfølge, at Trangen til at opkalde med disse Navne stadig maa føles mindre og mindre stærkt, saa meget mere som vi har set, at Trangen til Opkaldelse i og for sig rigelig tilfredsstilles ved de kristne Daabsnavne. Underlig nok synes det aldrig at have generet, at flere samtidig ved Opkaldelse blev Arvinger til den samme Navnesjæl; paa den anden Side ses det ogsaa, at en enkelt kan være opkaldt med flere eskimoiske Navne. Bægge disse Fænomener er dog vistnok karakteristiske og betegner Skikken i Ophør; Betragtninger som Beredelsen af den nye Bolig for Navnesjælen, Arven, som man derved tiltræder, o. s. v. har efterhaanden mere og mere maattet vige Pladsen for en Opfattelse, der som den europæiske i Opkaldelsen dels ser et dyrebart Mindes Bevarelse, dels en simpel Høflighedsakt.

Som jeg ved en talmæssig Betragtning af Forholdene har paavist, er Skikken virkelig i Ophor. Dels er det i vore Dage for en Grønlænder »med lidt Agtelse for sig selv« ikke »fint« at være Eskimo, dels har hertil bidraget en ubestemt Følelse hos Befolkningen i Retning af, at Skikken, som stammende fra hedensk Tid, vist ogsaa selv var hedensk Væsen; saaledes har Faderen A. 28 fortalt mig, at han ikke rigtig syntes om at se Datteren C. 30 blive opkaldt. Det er atter næppe Missionærernes direkte Paavirkning, der her giver sig Udslag — overfor Folketro forholder denne Paavirkning sig vist lige saa fremmed som Olie overfor Vand — nej, det er i Aarhundredernes Løb ved den indirekte Paavirkning igennem de af Missionærerne uddannede grønlandske Kateketer, igennem dansk-grønlandske Ægteskaber o. lign., at en saadan national Skik udryddes og viger Pladsen for Kulturens kosmopolitiske Uniformitet.

Oprindelig grønlandsk (eskimoisk) Navneskik.

Under Udarbejdelsen af de i det foregaaende meddelte Studier har det slaaet mig, at der intetsteds findes offentliggjort nogen samlet Fremstilling af oprindelige eskimoiske Navne, herfra dog undtagen Fortegnelsen fra Angmagssalik, optagen af Johannes Hansen og meddelt af Holm (l. c.). Desværre fremtræder denne Fortegnelse ganske ubearbejdet for selve Navnematerialets Vedkommende, og den specielle østgrønlandske Dialekt, den nu afdøde Nedskrivers Ortografi, den typografiske Udeladelse af specielt Kendetegn for gutturalt k (i denne Afhandling overalt gengivet ved q) m. m. lægger nu ikke helt smaa Hindringer i Vejen for en saadan Bearbejdelse. Fru Rink har dog i »Hansêraks Dagbog«, 1900, givet en Oversættelse af nogle af disse omtalte Navne — desværre af flere Grunde temmelig ufuldstændig, bl. a. »paa Grund af deres for cyniske Indhold«. Saadanne, Afhandlingen uvedkommende, Hensyn maa selvfølgelig ikke ventes iagttagne i det følgende. Jeg har ment det rigtigt her at meddele dels de eskimoiske Navne, som findes i den ældste Fortegnelse her fra Distriktet (1799), dels de Navne, som findes i det tidligere nævnte Eksemplar af Designationen for Umánaq Distrikt 1867 og endelig de Navne, som endnu (1915) er anvendte som Opkaldelsesnavne m. m. i en Del af Distriktet, nemlig foruden de i Skema A, B og C allerede meddelte tillige de, der for Tiden er i Brug ved Udstedet Ikerasaq og tilhørende Bopladser, ved hvis Tilvejebringelse pens. Assistent I. Fleischer har ydet mig forskellig Hjælp[1].

[1] Blandt andre, hvem jeg er Tak skyldig for udvist Imødekommenhed, maa jeg nævne Direktør Daugaard-Jensen, Kontorchef Olsen og Inspektør Lindow, hvilke alle i Egenskab af Inspektører for Nord-Grønland har været mig behjælpelige med Tilvejebringelse af Afskrift m. m. af den ældste, i Inspektoratsarkivet beroende, Designation, Førstepræst Sørensen for velvillig tilladt Adgang til Umánaq Præstegælds Arkiv, Førstepræst Ostermann, Mag. scient. Porsild, endelig Kolonibestyrer Mathiesen og sidst, men ikke mindst, min Hustru for adskillige Vink og Oplysninger til Forstaaelse af specielle grønlandske Forhold.

Eskimoiske Navne i Brug i Umánaq Distrikt i Aarene:

1799	1867	1915
â		
årsveitsiaq: den temmelig store, som gør noget uventet. 1 M.[1]	âjanguaq: den kære lille. 1 M. ângoaq: søde lille Kræ. 2 F.[2]	årssua: naa da, Du der! 1 M. îânguaq: lille Stakkel. 2 M.
agpâ		
		agtagssaq: Skarnbøtte. 1 F.
agssak		
agssak: Haanden. 1 M.		
agtorpâ		
		(ag)tulâr(uk): rør ved den! 1 F. (se A. 30).
âiâ		
ajajak: som balearer. 1 F.		âiâjuk: som balearer. 3 F. (se A. 22).
ajê		
	ajê: Halløj! (?). 1 M.	ajê: Halløj! (?) 1 M.
áipaq		
apenna: Ledsager. 1 M.		
aja		
	ajanguaq: kære lille Moster. 1 F.	ajakasik: skidte Moster. 1 F. ajarnaq: kære Moster. 1 F. ajaruluk: lille Moster. 2 M.
ajô		
ajojak: som hurtig trættes, nemlig ofte sigende ajô, som Ej aah! paa dansk, efter en dyb Indaanding. 1 F.		
ajorpoq		
ajortoruluk: skidte Karl. 1 M.		
ajuaq		
	ajôûsaq: plaget af Bylder. 1 M.	

[1] M. betyder Mand.
[2] F. betyder Kvinde.

1799	1867	1915
aqarpâ	aqamâq: som nynner for Børnene. 1 M.	aqamâq: som nynner for Børnene. 1 M.
aqo aqutoq: Styreren. 1 F.		
áka		ákarasak: skikkelige Farbroder (?) 1 F.
akâk		(a)kârnara: som man synes godt om. 1 F.
ako	akkudleq: den mellemste. 1 M.	akoq: Sællaarben. 1 F.
alarpâ	alaba: nysgerrig (?). 1 M.	alapa: nysgerrig (?). 1 M. alasua: som ikke mere paaagtes. 2 F.
alerse		alerseq: Strømpen. 1 F.
aloq atlut: Fodsaalerne. 1 F. allokoq: opslidt Støvlesaal. 1 M.	alusaq: som ligner Fodsaalen. 1 M.	alûssaq: som ligner Fodsaalen. 5 M.
amaroq ammaroq: Ulven. 1 M.	amaroq: Ulven. 1 M.	
amarpâ amma: som bæres i Rygpose. 1 F.		amânâ: som ofte bæres i Rygpose. 1 M.
amipoq	ameloqê: den tynde. 1 M.	
anaq annartluk: sort Kalvis, (egentlig: væmmelig fæx). 1 M.	anâjuk: med hyppig Afføring. 1 F. anâujoq: med svær Afføring. 1 F.	anâjuk: med hyppig Afføring. 1 F.
ânak	ânengoaq: kære, lille Bedstemoder. 1 F.	

1799	1867	1915
ane	anneet: Søsters ældre Broder. 1 M.	
áneq		ánernartoq: som forvolder Smerte (vistnok ved coitus). 2 M.
ano	anoq: Hundesele. 1 M.	
anore annaritsuaq: Orkan. 1 F.		anore: Blæst. 1 M.
angajo	âjôq: Broders ældre Broder. 1 M.	angajúnguaq: Søsters kære ældre Søster. 1 F.
angerdlarpoq	angerdlartoq: hjemvendt. 1 M.	angerdlaq: hjemvendt. 1 F.
angivoq	agdlisē: langsomt voksende. 1 M. 1 F. atingisoq: saa stor. 1 M.	
angmalorpoq		angmalûsivik: Nedrulningsstedet. 2 M.
angmavoq		angmala: utæt. 1 M.
angórpoq angoq: som lader Afføringen gaa i Bukserne. 1 M.		
angut anguersak: et Stykke Mandfolk. 1 M. angujsak: faderløs. 1 F.	angunaq: en Slags Mand. 1 M. angusoaq: store Mand. 1 M. angutiko: udslidte Mandfolk. 1 M.	anguasak: et Stykke Mandfolk. 3 M. angussâq: ret store Mand. 3 M. angutêraq: Mandslingen. 1 M. anguterdlak: store Mand. 1 M.
?		âpeq: ? 5 F.

1799	1867	1915
aporpoq		aporut: som man tørner imod med. 1 M.
âriak		âriagtôq: bredrygget. 2 M.
arqaluaq	arqalo: Søsters yngre Broder. 2 M.	arqaluaq: Søsters yngre Broder. 1 M. arqaluartâq: Søsters nye yngre Broder. 1 M.
âŕqiak		âŕqio: Kamerat. 1 M.
arnaq arnakatik: skidte Kvinde. 2 F. arnartlok: Fisk med Rogn. 1 F.	arnakalé: Kvinde. 1 F. arnakasik: skidte Kvinde. 1 F. arnangoaq: kære lille Kvinde. 1 F. arnapé: med alt legemligt Tilbehør som Kvinde. 1 F. arnarajæk: store slemme Kvinde. 1 F. arnartât: deres eneste Søster. 1 F.	arnánguaq: kære lille Kvindemenneske. 1 F. arnâraq: lille Kvindemenneske. 1 F. arnatsiaq: dejlige Tøs! 1 F.
arpagpoq		arpagpaq: som løber rask. 1 F.
arsivoq		arsîa: velhavende. 1 F.
asavoq assequtoq: som gærne vil elskes. 1 M.		
?	asarbârsoaq: ? 2 M.	
?	asabet: ? 1 M.	
ateq	atæq: Navne. 1 M.	

1799	1867	1915
atorpâ		
		atoq: som altid vil laane (?) 1 M. atússuk: Pjalten. 1 F.
auk		
		augpak: blodigt Kød. 2 F. auiak: Blodkoagel. 2 F.
auma		
		aumakasik: skidte Glød. 5 F.
ausiak		
		ausiak: Jordedderkop. 2 F.
avâq		
	avâq: Baghoved. 1 M.	avâvak: med stort Baghoved (?) 3 M.
avataq		
		avataq: Fangeblære. 2 M.
eqaluk		
	eqaluk: Ørred. 1 M.	
eqarpoq		
		eqare: besværet ved Bevægelser. 1 F.
eqivoq		
erkreraq: ivrig. 1 F.		eqêraq: ivrig. 5 F.
erqeq		
erqitlina: med mange Luseæg. 1 F.		
erneq		
	erneq: Sønnen. 1 M. ernekasik: skidte Søn. 1 M. erneraq: kære lille Søn. 1 M.	ernersiaq: Plejesønnen. 1 M.
êrtaq		
	ærtaq: Ærten. 1 M.	

1799	1867	1915
î		
	ikasa: flink. 1 M. ekausak: lille Pjok. 1 M.	îkavsak: lille Pjok. 1 M.
iâ		
	ijakudlak: naa da, han der! 1 M.	
igdloaq		
itlautlok: det daarlige Foster. 1 M.	igdlâungoaq: lille Foster. 1 F.	igdlaoq: Sælfoster. 1 F. igdlaorssuk: det spæde Barn. 2 M.
igdlarpoq		
	igdlaroak: som ler meget af andre. 1 M.	igdlaínartoq: den altid leende. 1 M.
igdluk		
illonaq: Kamerat. 1 M.		
igkik		
	eke: Tandkød. 1 F.	
igtuk		
	idômé: den brummende. 1 M.	
ija		
	ijakatêq: ugidelig. 1 M. (se ajojak).	
ika		
		ikâjue: som sjælden kommer over Vandet. 1 M.
ikápoq		
ikartlik: Skæret. 1 F.		
ila		
	ilalo: som føler sig forfordelt. 1 M.	ilákatâq: Forøgelsen. 1 F.
?		
	ilakâ: den skidte. 1 F.	
?		
	ilængnek: den utiltalende. 1 M.	
utuk		
		ilupâruseq: Pelskant. 1 M.

1799	1867	1915
?		
	itagængoē: lille søde Bæst. 1 M.	itarqátatdle: nu er det nok med det Skidt! 1 F.
	itakajænne: den ikke helt daarlige. 1 M.	itakásalat: grimme Tos! 1 F.
	itakale: Skidtsak. 1 M.	itánguaq: lille stygge. 1 F.
	idakasik: skidte Knægt. 3 M.	itapalâq: grimme Unge. 1 F.
	itakâvsak: skidte Karl. 1 M.	
	idakulōq: søde Asen. 1 F.	
	idalusaq: grimme Karl. 1 M.	
	italæk: væmmelige Fyr. 1 M.	
	idapilô: Afskum. 1 F.	
	itapiluk: Dit Bæst! 1 M.	
	itarsuaq: store Bæst! 2 M.	
	idarsujôq: den altid modbydelige. 1 F.	
	idæsse: slemme Knægt. 1 M.	
	dakak: lille Skidt! 1 M.	takak: lille Skidt! 1 M.
		takalâk: lille Stakkel! 1 M.
inequgâ		
ineqornatoq: sød. 1 M.	enerqo: sød. 2 M.	ineqo: sød. 1 M.
	enerqonaq: sød. 2 M.	
ipeq		
ipeq: Snavs. 1 M.		
iperarpâ		
	iparautalik: med Pisken. 1 M.	
isagpoq		
	isarqalak: som basker med Armene. 1 M.	
isavoq		
issalak: som let falder sammen af Anstrengelse. 1 M.		
iserpoq		
	isé: som kommer meget ind. 1 M.	iserajôq: som tidt kommer ind. 6 F.
	erqússé: som stadig kommer ind med noget. 1 M.	

1799	1867	1915
isigak		isigak: Foden. 1 M. isigagdluk: den daarlige Fod. 1 F.
iso		isúngaq: Kjoven. 2 M.
isoq issaiaq: Tilgiften. 1 M.	isortaq: grumset. 1 M.	isoq: blakket. 1 M. isortaq: grumset. 2 M.
isse	issekitoq: med smaa Øjne. 1 M.	issikitsoq: med smaa Øjne. 1 M. issiluk: med betændte Øjne. 1 F.
itâ	idâ: som stadig irettesætter. (itâ paa dansk lig: naa da!). 1 M.	
itivoq ittersak: Hulningen. 1 M.		
itoq	itordleq: den aller ældste Mand. 1 M.	
itsa		itsarmio: som ligger op ad Teltskindet (?). 1 F.
iverpâ iverseqe: flink til Rettergangsdans. 1 F.		
qaivoq qajuinna: som sjælden kommer, naar hun bedes. 1 F.		
qajoq		qajûtaq: Øseskeen. 1 M.
qak	qaqé: som er kommet frem i Verden. 1 M. qalumê: som tidt øser op. 1 M.	qássape: som hænger sig paa. 1 F.

1799	1867	1915
qanoq qannuaq: som altid siger: »Hvad sa' De?« 1 F.		qanuâq: som altid siger: »Hvad sa' De?« 1 F.
qaoq	qârut: Hovedtørklæde. 1 F.	
qaperpâ	qavssæt: Skindskrab. 1 M.	qavssak: Skindskrab. 1 M. qapiagagssaq: Kvinde, som skal have Samleje. 1 F.
qasserpoq	qasiak: graalig. 1 M.	qassertoq: graa. 1 F.
qate		qatitôq: dyb Stemme. 1 M.
qatik		qativfak: Brystet (?). 2 M.
qavdlunâq qablunaq: Danskeren. 1 M.	qavdlunasaq: med de danske Manerer. 1 M.	
qavsit	qavset: Hvormange? 1 M.	
qeqarpoq	qerqarojuk: den store ranke. 1 M.	
qernerpoq		qernertoq: sort. 1 M.
qia		qiâjuk: grædevorn. 1 M.
qilerpâ		qilerqile: bind det! (?) 1 F.
qinerpoq	qiné: som ofte ser sig iagttagende om. 1 M.	

1799	1867	1915
qinuvoq qinujna: Tiggeren. 2 M.		
qingaq	qingalik: Pragtedderfuglen. 1 M. (se A. 15). qingakitsoq: med lille Næse. 1 M.	qingalik: Pragtedderfuglen. 3 M. qingarnaq: ilde lidt. 1 F.
qingmeq qemiuna: Hunden. 1 M.		qingmeq: Hunden. 1 M. qingmio: Hunden. 1 M.
qipik qipe: Overdyne. 1 F.		qipik: Overdyne. 2 F.
qipivâ		qipo: skæv. 1 M.
qivio	qeviulik: dunet. 1 M. qiviulikavsek: stakkels dunede. 1 M.	
qivsagpoq	qivsartaq: Sprællemanden. 1 M.	
qôq quisioq: som stadig gør sig vaad. 1 F.		qôqulôq: som ofte gør sig vaad. 1 F.
qordloq qortlik: Savl. 1 M.		
qorsuk		qorsorpak: gullig. 2 F.
qugsugpoq		qugsugpak: som dukker Hovedet. 1 F.
qungaseq		qungaseq: Halsen. 3 M.
qungujugpoq	qunguju: smilende. 1 M.	
qupivâ quvssernaq: Tangspræl. 1 F.	quvneq: Kloften. 1 F.	
qut qolleq: Lampen. 1 M.	qotdlia: hans Lampe. 1 M.	

1799	1867	1915
?		kafa: ? 1 F.
kagpâ		kauartaq: banket Spæk. 1 M.
kajoq	kajôarsoaq: store Brokfugl. 1 F.	
kakagpoq	kakangoaq: lille flinke. 1 M.	kakak: liderlig (i det hele: mere end normalt). 1 M.
kamagpoq	kamagja: hidsig. 1 M.	
kanajaut		kanajaut: Mellemgulv. 1 F.
kange kangiamenno: Østboen. 1 F.		
kángúsak		kángúsak: Kobber. 3 F.
kápiagâ	kápia: omskindet: 1 F.	
-kasık kavsenna: den skidte der. 1 M.		
kato		katoq: Trommestik. 1 M.
kâveq		kavsseq: Issen. 1 M.
kilak		kilernilik: med Saarene. 1 F.
kilo	kilumio: som ligger ved Briksens Fodende. 1 M.	

1799	1867	1915
kînaq	kênaq: Ansigt. 1 M.	kînaq: Ansigt. 1 M. kînasiaq: Ansigt. 1 F.
kîvâ		kîsartoq: bidsk. 1 F. kigutikak: med store Tænder. 1 M.
kivivâ		kivioq: med nedsmøgede Bukser. 1 M.
? kornaranna: ? 1 F.		
kugsak		kugsak: Stensmutte. 1 F.
kujak gujana: som gerne vil have Samleje. 1 M.		kujagpak: som søger Samleje. 1 F.
-kuluk	kuluk: den lille. 1 M.	kujulôq: stakkels Unge! 2 M.
kumak		kumak: Lusen. 1 M. kumikalât: den lusede. 1 F.
kúnge	kongé: Kongen. 2 F.	
?	ladla: Tra lallala! 1 M.	
ma	mâne: her. 1 M.	
?	mait: ? 1 M.	
maik majak: ? 1 M.	maiqujoq: ømskindet. 1 M.	
mamarpoq	mamarnê: som smager daarligt. 1 M. 1 F.	

1799	1867	1915
mamik	mammiorfik: der, hvor Mandssæden dannes. 1 M.	
mamipoq	mavdoq: sejg. 1 M.	
manigpoq	mané: glat. 1 F.	
merqoq	merqosâlik: haaret. 1 M.	
mikivoq	mikisôraq: lille bitte. 1 M. mikisungoaq: kære lille. 1 F. mingneq: den mindste. 1 M.	
mitagpâ mitakak: som er til Spot. 1 F.		
najak		najaqute: Broders yngre Søster. 1 F.
nako	nakkoaq: stærk. 1 M.	
naluvoq	nællusoq: Fæet. 1 F.	nalo: Fjolset. 1 M.
nangarpâ		nangânak: tvivlraadig. 2 M.
nauk	nâûkavsák: hvor er han henne, den lille? 1 M.	naukavsak: hvor er han henne, den lille? 1 M.
navssâq	nevssâq: den fundne. 1 M.	
neqe	nerrukaq: Rensmaveindhold. 1 M.	

1799	1867	1915
? neroenna: ? 1 M.		
?		neruvak: ? 3 M.
nigeq nerraq: Vindsus. 2 M.		
ningioq		ningiorssuaq: Husets ældste Kvinde. 1 F.
nio		niutâq: Stævnen. 1 F.
niviaq		niviaq: ung Kvinde. 2 F.
nujak		nujartuna: med stort Haar. 1 F.
nukaq	nûka: Broders yngre Broder. 1 M. nukardleq: den yngste. 1 M. nukapé: lille Dreng. 2 M. nukapiaraq: lille Dreng. 1 M. nukabêrangoaq: lille bitte Dreng. 1 M.	
nuloq	nuloq: Rumpen. 1 M. nulluké: med lille Rumpe. 1 M.	nulua: hendes Rumpe. 1 F.
nunguvoq nongusaine: den umættelige (vistnok som Morder). 1 M.		nungo: Slut. 1 M.
oqaq	oqalluktoq: den talende. 1 M.	
oquk	oqoarsâq: let skimlet. 1 M.	

1799	1867	1915
ordluvoq ortlina: som hælder. 1 M.		
orssoq		orssoq: Spæk. 1 M. orssina: gemt Spæk(?). 3 F.
paluvoq		patdlungassoq: som ligger paa Maven. 1 F.
pamioq		pamioq: Halen. 1 F.
pâmigpoq pamisak: den ustyrligt paatrængende. 1 F.		
panik paniutleq: gode Datter. 1 F.	panesoaq: store Datter. 1 F.	panik: Datteren. 1 F. panikasik: skidte Datter. 1 F. paniula: avlet som Datter. 3 F.
paorpoq		paorvnguna: den krybende. 1 F.
perpâ		peqinga: Krøblingen. 1 F.
pigpoq	pigsé: den hoppende. 1 M. pisserqé: den flinkt hoppende. 1 M.	
pilo	pilungoaq: lille Blaabærbusk. 1 M.	
pinerpoq	pinêkuluk: lille grimme. 1 F.	
pingajoq pinnasut: tre. 1 M.		
po	poalaqé: buttet. 1 M. pôq: flatus (næsten lydløs), onomatopoietisk. 1 M.	pũkak: som let bliver hidsig. 3 F. pualagkak: ret fed. 5 F. pôq: flatus. 3 M.

1799	1867	1915
pujoq	pujoq: Taage. 1 M.	
púneq	poneq: Smør. 1 M.	
sagdlo setloq: Lognen. 1 M. setloqitte: det utrolige. 1 M.		
saimavoq	sâmaré: velsindet. 1 M.	
sak settorina: som man gerne vender sig imod. 1 F.		
sáko	ságōusaq: det fornødne Værktøj. 1 F.	
salugpoq	salemagê: den magre. 1 M.	
sâmik	samik: kejthaandet. 5 M.	sâmik: kejthaandet. 2 M.
sanguvoq		sangussaq: Vinkelen. 1 F.
sarápoq	saraja: leddeløs. 1 M.	
sêrpoq	serse: med Tænderne løbende i Vand. 1 M.	
sialuk	sialó: Regnen. 1 M.	
sila		silaqánge: lidt for kaad. 1 F.
sinik seniqaq: Syvsoveren. 1 M.		
singeq		singíkâq: med svære Støvleremme. 1 F.

1799	1867	1915
sioraq sioraq: Sandskornet. 1 M.		
sigsuerpoq sissujaq: opmærksom. 1 F.		
so sonasenna: hvad er det derude? 1 M. souq: hvorfor? 1 F.	sufik: gavmild. 1 M.	
sujo sujurtoq: Harpunereren. 1 M. sujotona: med stor Forende (Næse?) 1 F.	sujoraq: langnæset. 1 M.	
taqigpoq		taqingnata: beslutsom. 1 F.
tarfivoq taffujoq: løsagtig. 1 M.		
?	dæddæda: som bliver vugget. 1 F.	tátata: som bliver vugget. 1 F.
tativâ		tátue: med haard Afføring. 1 F.
tigpoq tekkak: Hansæl. 1 M. tengeq: Lyskehaar. 1 M.	tiakasik: grimme Hansæl. 1 M.	tiggak: Hansæl. 2 M. tîngajuk: liderlig. 1 F.
tingivoq timiaq: Fuglen. 1 F.		tingmiaq: Fuglen. 1 M.
tinguk		tingugto: som spiser Lever. 1 M.
tivavoq tivaq: Trommedanseren. 1 M.	tivatldlaqé: flink til Trommedans. 2 M.	tivatdlarqe: flink til Trommedans. 1 M.
tordluk	tordluk: Struben. 1 M.	tordluk: Struben. 1 M.

1799	1867	1915
tuagpoq		
	doadé: spinkel af sin Alder. 1 M.	tualineq: som er bleven spinklere. 1 M.
tuapak		
		tuapak: Rullestenen. 3 F.
tuk		
	tokavsæk: daarlige Tuk. 1 M.	tukèq: som sparker godt fra sig. 1 M.
tukagpoq		
	tukâq: uredt. 1 F.	
túkuvoq		
tuko: som sover i fremmede Huse. 1 F.		
tukyjome: som gerne sover ude i fremmede Huse. 1 M		
tulimak		
		tulimak: Ribbenet. 2 M.
tuluk		
tulluvina: som ligner en Englænder. 1 M.		
tuluvaq		
tulluvaq: Ravnen. 1 F.		
tunuk		
tunusaq: som man har vendt Ryggen (d. v. s. forskudt Kone). 1 F.	dunóq: Ryggen. 1 M. tunnusuk: Nakken. 1 F.	tunusuk: Nakken. 2 F.
tupa		
	tupangersoq: som holder meget af Tobak. 1 F.	
tupagpoq		
tupana: den forskrækkelige. 1 F.		
?		
	tylia: ? 1 M.	
ugperpoq		
	ogpersâq: som gerne vil gælde for paalidelig. 2 M.	ugpernángê: lidet troligt. 1 M.

1799	1867	1915
ugpik		ugpik: Uglen. 4 F.
uipoq		uitdlua: med opspilede Øjne. 1 M. uíneq: som igen har faaet sit Syn. 1 M. uisassoq: med aabne Øjne. 1 F.
ujarak	ujarajusuk: haard som Sten. 1 M.	
ukamarpoq		ukamagdluk: som plejer at sidde og rokke med Overkroppen. 1 F.
ukivoq	ukissa: som staar og glor. 1 F.	
ule	ulivkâk: fuldtstoppet. 1 M.	
ulo	olornaq: Knivsæggen. 1 M.	ulornaq: Knivsæggen. 1M.
uluak	uluajuk: pluskæbet. 1 F.	
ûmavoq	omasâq: med lidt Liv i endnu. 1 F.	
umiaq	umiæke: med en lille Konebaad. 1 M. umieitsiaq: Baaden. 1 F.	umiaq: Konebaaden. 2 F. umiamineq: lille Stykke Konebaadsskind. 1 F.
unavoq unarataq: som gor sig lækker for Mændene. 1 F.		
uniarpoq		unerdlak: Slæbesporet (?) 1 M.
ungavoq	ungâq: spæd. 3 M.	

1799	1867	1915
usuk		
ussokesik: skidte penis. 1 M.	ussôq: penis! (Udraab). 1 M.	usuk: penis. 1 M.
ussoraq: lille penis. 1 M.	ussũju: store penis. 1 M.	usua: hans penis. 1 M.
ussorasok: liden penis. 1 M.	usukasik: skidte penis. 1M.	usukasik: skidte penis. 2 M.
uttorioq: store cunnus. 1 F.	usukavsâk: Halløj, penis! 1 M.	usutsiaq: yndige penis. 1 M.
utoroteq: Cunnusejeren. 1 M.	usûlia: avlet som penis. 1M.	ususâq: temmelig store penis. 3 M.
	usûliarsoaq: den store, som er avlet som penis. 1 M.	utsuât: hendes cunnus. 4 F.
	usulik: med penis. 1 M.	utsumât: den vordende cunnus. 2 F.
	ussoaq: store penis. 1 M.	utsormât: som skal blive til cunnus. 1 F.
	ussuë: mange penes! (Udraab). 1 M.	
	usutia: liden penis. 1 M.	
	utuk: cunnus. 1 F.	
	utoqange: uden cunnus. 1 M.	
	utungoaq: lille cunnus. 1 F.	
ute		
		utertoq: tilbagevendt. 1 F.
utorqaq		
		utorqaq: gammel. 1 F.
uva		
unnakesik: den skidte der. 2 F.	unarse: han der! 1 M.	unarse: han der! 1 M.
unnapiluk: den slemme der. 1 F.	unakavsek: lille Stump. 1 M.	unakulôq: lille Stump! 1 F.
unettiaq: den søde der. 1 M.	unakulôq: den lille! 1 F.	ûmâjâq: hør, Du der! 2 F.
omajaq: hun der henne! 1 F.	unangoaluk: Ogsaa Du lille! 1 M.	
	omāk: Du der! 1 M.	
uve		
uvitlak: afdøde Mand. 1 M.		
uvdloq		
	uvdlâro: Morgenmanden. 1 M.	
?		
		vîvîkavsak: lilleUnge! 1 F.
?		
Yja: den balearende (?), se ajâ. A. 22. 1 M.		

I ovenstaaende er Navnene opførte for de to første Gruppers Vedkommende (1799 og 1867) saa nær den forefundne Skrivemaade som muligt (dog med særlig Markering af gutturalt k), for sidste Gruppes Vedkommende (1915) derimod i Overensstemmelse med den nu officielle (den kleinschmidtske) Retskrivning. Som det vil ses, er Ordene samlede i Smaagrupper med Angivelse af det for hver Gruppe fælles Rodord; denne Ordning vil vistnok frembyde størst mulig Lettelse for den grønlandsk-kyndige Læser. Ogsaa den ikke grønlandsk-kyndige vil formentlig heri finde adskillig Støtte; for den, hvem det saaledes synes lidet rationelt at samle 2 Ord, som f. Eks. Udraabet: hvad er det derude? og Egenskaben: gavmild, i samme Gruppe, vil en hurtig Eftersøgning i en grønlandsk Ordbog for det vedføjede Rodord vise dettes Betydning som: Noget. De to Ords Betydning bliver da henholdsvis: noget derude, hvad det nu kan være — og: Stedet, hvor der gives noget. Ogsaa i den umiddelbart efter følgende Gruppe synes Begreberne: Harpunereren og den langnæsede paa dansk hinanden saare fjerntliggende; en Eftersøgning vil vise, at det grønlandske Rodord betyder: det lige fortil, altsaa henholdsvis: den, som er fortil i Baaden — og: den, der har et stort fortil fremragende. Paa samme Maade begrundes Samlingen i een Gruppe af de tre Ord: Pragtedderfuglen, han med den lille Næse og den ilde lidte Kvinde, ved at Rodordets Betydning er: Næse; de enkelte Ord kan da henholdsvis gengives, som: den stornæsede (paa dansk ogsaa: pukkelnæbede) Edderfugl — han med den lille Næse og hun, som der rynkes paa Næsen af.

Dog, om dette Emne maa disse Bemærkninger være nok. Oversættelserne er holdte saa nøje som muligt op ad de paagældende grønlandske Ord (saa lidt »frie« som muligt); jeg skylder her at bemærke, at naar saaledes Oversættelsen i Navnene fra 3die Tidsperiode for Ordet: nungo er bleven: Slut, er jeg personlig ikke i Tvivl om, at det grønlandske Ord i Virkeligheden er fremkommet ved en kælende Forkortelse (smnlgn. Side 256: Ineqo af Inequnarsuatsiaq) af det tilsvarende i første Tidsperiode opførte Nongusaine: den umættelige (den, der vedbliver, til alt er Slut). Skulde nogen undres over, at jeg ved denne sidste Oversættelse har tilføjet: vistnok som Morder, skal jeg foruden den Begrundelse, som selve Ordet naturligvis i og for sig giver, tilføje, at Mord paa det paagældende Tidspunkt endnu var saa almindelige, at Randulff (l. c.) f. Eks. udfor Tupana (den forskrækkelige) tilføjer: »er i sidstleden Vinter dræbt af Apenna og Tengeq formedelst Overtro for Hekseri«. Til nærmere Vurdering af Motiverne skal jeg (auct.) dog yderligere tilføje, at hun var Apenna's Svigermoder. Udfor Apenna er tilføjet »har af Overtro begaaet 2de mig bekendte Mord«. Lignende Forkortelser har sikkert skabt Navnet årssua af årsveitsiaq og adskillige andre Navne.

For det enkelte Ords Brug som Navn spiller dets Betydning absolut ingen Rolle, ej heller dets Vellyd, dets Klang eller lignende. Det er Navnets Brug i Slægten, som ene giver

det Værdi: for dets større eller mindre Udbredelse er det udelukkende dets sidste Bærers Betydning for Familien, for Bopladsen, for videre Kredse, som bliver det afgørende.

For os vil imidlertid i Navneforraadet findes afspejlede typiske Træk af Folkestammens Liv, og en nærmere Undersøgelse af selve Navnematerialet (430 Navne) vil vise os forskellige af de Kilder, hvorfra Navnene oprindelig er hentede.

Den betydeligste Gruppe Navne, godt en Trediedel, viser sig at være oprindelige Tilnavne, dannede over en eller anden fremtrædende legemlig eller aandelig Egenskab hos Navnets første Bærer. Vender vi os først til de Navne (14 %), der skylde iøjnefaldende ydre Kendemærker deres Oprindelse, vil vi finde Betegnelser for Farve: gullig, sort og graa, for Huld: tynd og buttet, for Vækst: langsomt voksende, spinkel af sin Alder, for Holdning: rank, skæv, for karakteristiske Ejendommeligheder: med smaa Øjne, med lille Næse, med lang Næse, med store Tænder, med stort Haar, pluskæbet o. s. v. En særlig Gruppe skylder mere abnorme Forhold sin Dannelse, saaledes: Krøblingen, kejthaandet, ham med Bylderne, hende med de betændte Øjne. Denne sidste Lidelse er særdeles udbredt iblandt Grønlænderinder som f. Eks. ogsaa iblandt Lapkvinder, og man kommer uvilkaarlig til at mindes Ordene hos Petter Dass i »Nordlands Trompet«:

»Dog skader dem meget den idelig Røg,
hos hvilken de ligger i Hylster og Smog
Den gør dem surøjet og blinde.
Blandt 1000 lappiske Kvinder ej een
man finder, som er uden Øjnenes Meen
helst dem, der er vorden til Alder«.

»Surøjet« vilde vist saaledes være en meget træffende Oversættelse; jeg har dog med Vilje overalt undgaaet »Jargon«. Intet vilde være lettere end at anføre en Mængde mærkelige Navne og »pikante« Oversættelser; jeg tror imidlertid ikke, at man i Virkeligheden vilde komme de grønlandske Udtryk og den grønlandske Tankegang væsentlig nærmere derved.

Inden jeg forlader denne Gruppe, skal jeg blot minde om, at vi ogsaa i Danmark har talrige Navne af tilsvarende Oprindelse; jeg anfører: Brun, Graa(h), Hvid, Schwarz — Lange, Krog (ɔ: krumbøjet), Skel (ɔ: skeløjet) og Vind (ɔ: vindskæv, har derimod intet med Blæst at gøre).

De Sædvaner eller aandelige Egenskaber, som har givet Stof til Navnedannelse (20 % af samtlige Navne), falder nærmest i to Grupper: Vaner og Dyder (ca. 12 %) og Uvaner og Laster (ca. 8 %). Ganske enkelte af nærmest herhen hørende Navne lader sig dog næppe indordne under nogen af disse Grupper, saaledes Navnene: som er til Spot og som ikke mere paaagtes; der er ogsaa Vaner af ren neutral Karakter, hverken Dyd eller Last, som: han, der sover meget ude i fremmede Huse, hun, der plejer at have haard Afføring, og enkelte lignende; men

gennemgaaende kan man ikke være i Tvivl om, hvorvidt Navnet er givet dets første Bærer i smigrende Hensigt eller i den modsatte. Meget ofte findes afgjorte Modsætninger, bægge anvendte som Navn, saaledes: Morgenmanden — Syvsoveren; beslutsom — tvivlraadig; sød — ilde lidt; som hyppig kommer ind — som sjælden kommer, naar hun bedes; den gavmilde — Tiggeren; den smilende — som let bliver hidsig, og saa fremdeles. Der er Vaner, der nærmer sig legemlige Kendemærker, som: hun, der dukker Hovedet, hun, som plejer at sidde og rokke med Overkroppen; der er afgjorte Dyder, som: flink, ivrig, opmærksom, og der er ogsaa Uvaner, enten som: han, der lader Afføringen gaa i Bukserne, og som: hun, der stadig gør sig vaad — Betegnelser, der formodentlig er blevne hængende ved de paagældende Personer fra disses spæde Barnealder — eller givende Anledning til revsende Øgenavne, som: den uredte, hun med de mange Luseæg, hun, som staar og glaner, han, som ler meget af andre, den ugidelige, den ømskindede o. s. v., men disse sidste Navne maa siges kun at være faa i Tal og at bære Vidnesbyrd om at stamme fra en Nation, hvis Medlemmer ved, hvad Sammenhold er værd, og som derfor nødig ufornødent lægger sig ud med andre, og i alle Tilfælde taber Navnet ved Nedarvningen (Opkaldelsen) selv den mindste Brod.

Navne med Oprindelse af samme Karakter som de nu anførte har tidligere ikke været sjældne i Danmark; nu er som bekendt kun de aller »pæneste« tilbage, saaledes: Rask (ɔ: hurtig), From o. s. v.

Den næststørste Gruppe Navne (15 %) skyldes oprindeligt Udraab. Som Type for Gruppen kan sættes et Udraab, som lille Skidt!, et Udraab, der vel nok i Formen er nedsættende, men som jo i Virkeligheden er ment som et Kælenavn. Saadanne Udraab varieres med overordentlig Lethed paa grønlandsk, og det kan knibe at finde ækvivalente Variationer paa dansk. For andre Udraabs Anvendelse som Navn, saasom: Hvorfor? eller Hvormange? er det nu umuligt at give nogen gyldig Begrundelse; man kan gisne paa, at Udraabet tilfældig har lydt ved Barnets Fødsel, eller at det maaske har været et Mundheld hos dets første Bærer, altsaa noget i Retning af Fejlbergs: Hva'-beha'r-manden eller Hans Jørgen Hansen-circa fra Møen (l. c.).

Et enkelt Udraab: Ajortoruluk, skidte Knægt, kan med nogen Grund opfattes som et Øgenavn; ialfald har Randulff (l. c.) udfor paagældende bemærket: »er en efterladen doven Dreng, der intet vil udrette«. Et andet Udraab, brugt som Kvindenavn: »Nu er det nok med det Skidt!« maa utvivlsom henføres til Skuffelsen over Fødslen af et Pigebarn og er formodentlig den Hilsen, hvormed Faderen har modtaget sin Datter; det Side 251 anførte indregistrerede Asinait (ɔ: Naa da, nu igen) er ganske parallelt hertil. Jeg skulde tage meget fejl, om ikke hos Holm (l. c.) Kvindenavnet (I, 70) Aaritaq: nu er det minsandten det igen! har denne samme Oprindelse; det vilde saaledes opfattet falde godt i Traad med

oprindelig eskimoisk Vurdering af Pigebørn (se herom ogsaa Forf. Fødslerne og de seksuelle Forhold i Grønland, B. f. L. 1907).

En ikke ubetydelig Gruppe Navne har deres Oprindelse fra Menneske- eller Dyrelegemet. Naar imidlertid Dalager (l. c.) skriver: »De almindeligste Navne ere gierne tagne efter de Ord, hvormed Lemmerne paa Legemet betegnes«, maa jeg dertil bemærke, at dette dog ikke er Tilfældet med de her samlede Navne, af hvilke kun en Tiendedel (10 %) har denne Oprindelse. Ganske enkelte af disse Navne skrive sig specielt fra Dyrelegemet, saaledes: Halen og Sællaarbenet; men gennemgaaende vil dog Betegnelserne naturligvis lige saa vel kunne dække Menneske- som Dyrelegemet: Hals, Strube, Ribben m. fl., og enkelte, som: Haand, vil igen markere sig som særlig tilhørende Menneskelegemet. Iøvrigt er der næppe den Legemsdel, som ikke har givet Stof til Navn, fra bogstaveligt talt Issen til Fodsaalen. Særlig talrige er Navnene, hentede fra Forplantningsredskaberne (bæres af 6 % af de her undersøgte 550 Personer). Paa Grund af det forskellige Kulturstandpunkt, hvorpaa henholdsvis Eskimoerne og vi staa, kræve disse Navne nogle ledsagende Oplysninger. Først og fremmest maa jeg da bemærke, at Begrebet »uanstændigt« er den oprindelige Eskimo ganske fremmed; han befinder sig i saa Henseende endnu i den paradisiske Uskyldstilstand, medens vi Kulturmennesker er traadte ind i det bevidste Figenbladsstadium. Jeg har andetsteds (Fødslerne m. m. l. c.) givet Eksempler til Illustration af dette Forhold; det maa her være nok at minde om, at første Gang vi f. Eks. i Bibelen (Genesis I, 27) træffer Kvinden nævnet, træder hun os i Møde under Betegnelsen: Nekebah, i. e. foramen (sive cunnum) habens, se f. Eks. Gesenius (Hebr. Handwörterbuch): a genitalium figura dicta. Ogsaa for Eskimoen betegner vedkommende Kønsdel da netop kun dette ene, Vedkommendes Køn. Et Glædesudraab, som Ussôq: penis! eller maaske endnu mere det aldeles vilde: Usussuë: mange penes! det er altsammen penis! det er slet ikke andet end penis! vilde i Virkeligheden overført til danske Forhold fuldstændig dække det ikke ukendte: »En Dreng, Hr. Grosserer!«

Hermed være nu selvfølgelig ikke sagt, at ikke ogsaa Kønslivet har givet Stof til Navnedannelse — dertil er denne Funktion naturligvis en altfor betydningsfuld Faktor —; men det er Navne af en ganske anden Karakter og iøvrigt kun en forholdsvis lille Gruppe (3 %). Hertil hører saadanne Benævnelser for Manden som Cunnusejeren og for Kvinden som det fornødne Værktøj (nemlig til Familiens Forøgelse), endvidere Navne, som: han, der gerne vil have Samleje, hun, som skal have Samleje, hun, som man gerne vender sig imod, som smager daarligt, løsagtig, ustyrlig og lign., altsaa oprindelige Tilnavne, senere ved Opkaldelse hævede i Rang til Navn. Om deres Oprindelse giver Dalager et Vink, idet han skriver (l. c.): »Thi Qvinde-Kiønnet beholder deres Navne, uden de blive bekiendte for Ukydskhed, da kand de erhverve sig unaturlige og meget heslige Navne, fornemmelig af unge Mandfolk; dog deres eget

Kiøn lader det alleene blive derved, at kalde dem, mange Mænds Koner eller det geile Kiød«.

Tilnavne af lignende Karakter har ikke været sjældne i Danmark; saaledes skriver Troels Lund (»Det 16de Aarhundrede. Fødsel og Daab«): »En stor Del af Tilnavnene i det 16de Aarhundrede er umulige at gentage i Nutiden, dels paa Grund af deres overvættes Raahed, dels paa Grund af den naive Aabenhed, hvormed de hente Billeder fra en Idékreds, der paa engang er for snæver og for fri«.

Familieforhold — Barnets Stilling indenfor Familien og lign. — har givet Stof til 9 % af Navnene. Oftest er disse Navne oprindelige Kælenavne; det grønlandske Sprogs Rigdom, f. Eks. paa særlige Betegnelser for Sødskende, efter som det drejer sig om en Broders yngre eller ældre Søster, en Søsters yngre eller ældre Broder eller endelig om henholdsvis yngre og ældre Sødskende af samme Køn, tillader her en rig Variation. Typen kan betegnes ved en Oversættelse, som: lille Bro'r. En næsten fuldstændig Oversigt over Slægtskabsbetegnelserne findes hos Rink (»The Eskimo tribes«, M. o. Gr. XI, Suppl.); mærkeligt nok mangler blandt faa andre det yderst almindelige (ogsaa her som Navn anførte) arqaluaq (ɔ: Søsters yngre Broder). Andre af de herhen hørende Navne er omskrivende Betegnelser for den opkaldte, saaledes: kære Bedstemoder, Husets ældste og lign. At der herimellem findes Navnet: lille Moster, anvendt for 2 Mandspersoners Vedkommende, og ligeledes Navnet: skikkelige Farbroder, for en Kvinde, er naturligvis ikke undgaaet min Opmærksomhed; jeg kan imidlertid ikke give nogen fyldestgørende Forklaring heraf, formoder dog, at det nærmest skyldes sære Angekokpaafund (mener saaledes at have hørt om Paabud af denne Art i Stammen ved Kap York)[1].

Et enkelt Navn: dejlige Tøs! er efter sin Form et saa umiddelbart Glædesudbrud, at det bør fremhæves for at vise, at dog ikke alle Kvinder gør deres Entrée under saa ugæstfri Forhold som de tidligere nævnte. Et andet Navn: den forskudte, egentlig: den, man har vendt Ryggen, giver ved sin ordrette Oversættelse et karakteristisk Billede af det eskimoiske Ægteskab og minder om Oplysningen hos Dalager (l. c.), hvor han om Skilsmissen skriver: »Processen, han fører med hende, er gandske kort, samme bestaaer derudi, at han retirerer sig fra hende, naar han legger sig, uden at tale et Ord«.

[1] Til Sammenligning anfører jeg fra Boas: »The Eskimo of Baffin Land and Hudson Bay«, 1901—07: »Engang i et bestemt Tilfælde, før et Barn endnu var født, blev det bestemt, at det skulde opkaldes efter en gammel Mand, som lige var død. Imidlertid blev Barnet en Pige, og Moderen syntes ikke om, at hun skulde have en Mands Navn. Kort efter Fødslen blev Moderen syg, og Angekokken forklarede da, efter et Besøg i Aandernes Land, at Manden, hvis Navn Barnet skulde have haft, var bleven krænket og havde foraarsaget, at Moderen blev syg. Hun samtykkede da i at give Barnet den afdødes Navn og kom sig«.

Med Undtagelse af Stillingen i Familien har det enkelte Individs Stilling iøvrigt — altsaa i Samfundet — kun yderst sjælden givet Stof til Navnedannelse (2 %). En enkelt Gang er den paagældendes Oprindelse mindet, saaledes: den fundne, Tilgiften (højst sandsynligt det haandgribelige Resultat af en midlertidig Konebytning); men hele den Mangfoldighed af Navne, som vi anvende, med Oprindelse fra Stilling og Erhverv, er af gode Grunde ukendt i Grønland. Jeg tænker paa Navne, som Karl og Svend, Bonde, Kok, Møller, Smed med alle dettes Varianter, ogsaa latiniserede som Faber, Fabricius, eller omvendt andre, delatiniserede Navne, som Meier af major (domus).

En større Gruppe Navne (10 %) har deres Oprindelse i Emner, hentede fra den daglige Livsførelse. Ganske naturligt deler denne Gruppe sig igen i 3 Underafdelinger: den egentlige Husholdning og de dertil benyttede Redskaber (5 %), Fangstlivet med tilhørende Udrustning (3 %) og endelig den nationale Kultus, Trommedansen og lign. (2 %). Navnene, hentede fra Husførelsen, er Navne, som: Spæk, gemt Spæk, banket Spæk (nemlig til Brug i Lamperne), Lampen, Skarnbøtten o. s. v.; fra Fangstlivet er det Navne, som Konebaaden, Fangeblæren, eller det er Ledsageren, den trofaste Kamerat, der bliver mindet; i det hele er det dog forbavsende faa Navne, der har deres Oprindelse fra Erhvervslivet, naturligvis særlig sammenlignet med den Betydning, som Navne, hentede herfra, har haft hos os, Navne, som: Baad, Hammer, Plov m. fl. Fra Trommedansen stammer Navne, som: Trommestik, flink til Trommedans, den, som balearer o. s. v., ligesom et Navn, som: flink til Rettergangsdans, minder om oprindelig eskimoisk Samfundsorden.

Den sidste større Gruppe Navne (9 %) skriver sig fra den omgivende Natur, specielt fra Dyreverdenen (5 %). Af Benævnelser for Dyr træffes Benævnelser for Insekter: Lus og Edderkop, for Fisk: Tangspræl og Ørred, for Fugle: Ugle og Ravn og for Pattedyr: Spækhugger og Hund, ja, endogsaa den i Realiteten ukendte Ulv. Dette sidste Navn peger da vistnok tilbage til meget gammel Tid; det findes ogsaa i Holms Fortegnelse fra Østkysten (l. c. II, 208 & 392 og i Variant som II, 252) og er vist en ureskimoisk Fællesarv. Ogsaa hos os er jo Navne, som Ulf og Ravn nogle af de oprindeligste; medens dog ogsaa andre af vore senere Navne, som Høg, Buk og Hjort ligeledes tydelig viser deres zoologiske Oprindelse.

Jeg har faaet det Indtryk, at Eskimoerne ikke gerne anvende Benævnelser for de Dyr, som de selv efterstræbe, som Navn, og maa derfor ledsage Navnet: gamle Hansæl, med følgende Bemærkninger. Det er utvivlsomt, at det paagældende Ord: tiggak, nutildags vil blive forstaaet og oversat saaledes af enhver Grønlænder som Betegnelse for Fjordsælens gamle Han samt for gamle brunstige Hanner af Klapmyds og Remmesæl; men det er lige saa utvivlsomt, at det grundliggende i Ordet er Betydningen: parringsdygtig. Paa Østkysten ses det da ogsaa at være den der almindelig brugte Betegnelse for: Mand, og paa Vestkysten vil

det meget hyppig kunne høres brugt i lignende Betydning, ganske særlig i en Form, som den ogsaa forefundne: tiggakasik. Man vilde da maaske komme den oprindelige Betydning nærmest ved for en Gangs Skyld at anvende Jargon og i Stedet for Oversættelsen: grimme Hansæl, sætte: grimme Hankat, d. v. s. gamle Udhaler. Imidlertid knytter der sig tillige for enhver Grønlænder ved Ordet: gammel Hansæl, Bevidstheden om dennes ejendommelige gennemtrængende Lugt; Ordet bruges derfor ogsaa i almindelig daglig Tale som Betegnelse for en meget flatulerende Person. Jeg vilde ikke være utilbøjelig til at formode, at dets Brug som Personnavn skriver sig fra dets Anvendelse i en af de to her anførte Betydninger.

Fra den øvrige Natur — udenfor Dyreverdenen — skriver sig Navne, som: Taage, Regn, Blæst, Orkan, hvilke alle med nogen Grund kan formodes at betegne det i Fødselsøjeblikket herskende Vejr; men desuden anvendes Betegnelser paa Naturgenstande, som Sandskorn, Kobber og lign., for hvilke det nu er umuligt med Sikkerhed at begrunde Anvendelsen som Navn. Jeg skulde dog være tilbøjelig til at antage, at disse Navnes Oprindelse skriver sig fra lignende Forhold, som Nelson antyder (»The Eskimo about Bering Strait«, 1899): »I Tilfælde, hvor Barnet fødes udenfor Bopladsen, paa Sletten eller paa Tundraen, giver man det som Regel Navn efter den første Genstand, som fanger Moderens Øje, det være sig en Busk eller en anden Plante, et Fjæld, en Sø eller hvad andet i den omgivende Natur«. Fra Planteverdenen findes mellem de her behandlede Navne kun et eneste: lille Blaabærbusk, medens vi danske som bekendt i høj Grad ynde Navne, hentede derfra; jeg skal alene med B som Begyndelsesbogstav anføre saa bekendte Navne som Birch, Blad, Busk og Bøegh.

Ogsaa for en anden Gruppe Navne, som vi i Danmark (i det hele taget i Nord-Europa) har et rigt Udvalg af, Navne, der oprindelig er Hjemstavnsbetegnelser, hvad enten nu hermed forstaas Landsdelsbetegnelse: Holst (Holstener), Fris (Friser), Hannover (Hannoveraner), Hesz (fra Hessen) — eller Betegnelse for Fødeby: Kolding, Lemvig — ogsaa latiniserede, som: Scavenius (fra Skagen) m. fl. — til hele denne Gruppe byder de her samlede Navne kun een Parallel, Østboen, d. v. s. Kvinden, der oprindelig har haft hjemme længere inde i Fjorden (alle grønlandske Fjorde har Retningen: Vest—Øst).

Paa samme Maade findes et enkelt Tal, nemlig: tre, anvendt som Navn, og minder os om Navne, brugte i det gamle Rom, hvor jo Personnavne, som Sextus (den sjette) og Octavianus (den ottende) spillede en betydelig Rolle, og hvorfra de senere er vandrede ind bl. a. ogsaa i Brug hos os.

Endnu en lille Gruppe Navne (1 %) bør særlig nævnes, fordi den har sin Oprindelse i den i nærværende Arbejde omtalte Tro paa »Navnesjælen«. Hertil hører Navne, som: den hjemvendte, den tilbagevendte, den, som har faaet sit Syn igen, og: det utrolige (nemlig: at »Navnet«

nu virkelig er kommet tilbage). Hvor levende denne Tro endnu er i Folkets Sjæl, har jeg under Udarbejdelsen af denne Afhandling faaet et nyt Bevis for. Den 2-1-1916 fødte en Kone, Datter af den tidligere Overkateket her ved Kolonistedet, et Pigebarn. Den følgende Dag sagde hun til mig: »Den lilles Familie skal vist ikke synes godt om hende, fordi hun er et Pigebarn!« Forklaringen for disse Ord ligger ikke i den før omtalte oprindelige eskimoiske Vurdering af Pigebørn som i det hele ringere end Drenge; ved en Koloniplads specielt staar nutildags Pigebørn ikke saa særlig meget tilbage for Drenge som Erhververe; men den laa i den Omstændighed, at en Broder til Barselkonen var død afvigte Sommer, og at Familien nu havde haabet at kunne faa ham opkaldt.

Tilbage staar endnu at omtale den sidste Navnegruppe, de uforstaaelige Navne (4 %). Som jeg tidligere har bemærket, kan f. Eks. ved kælende Forkortelse et Navn antage saa fuldstændig uforstaaelig en Form, at det uden specielle Oplysninger senere er absolut umuligt at rekonstruere det, se A. 30 og B. 2, og smnlg. f. Eks. det i England almindelige Bob (af Robert). Ogsaa ved Antikvering kan naturligvis et Navn blive uforstaaeligt, og vi ledes derved ind paa hele Spørgsmaalet om de her omhandlede Navnes Alder.

At nogle af Navnene først er dannede forholdsvis sent, ja, derom levere de jo i sig selv Beviser nok. Navne, som: Ærten, hun, som holder meget af Tobak, han, som ligner en Englænder, han med de danske Manerer (den grønlandske »Jean de France«) forudsætter selvfølgelig Berøringen med de fremmede for overhovedet at kunne opstaa. Men paa den anden Side anser jeg det rigtignok for sandsynligst, at Oprindelsen til adskillige andre Navne maa ligge meget langt tilbage. Herpaa tyder bl. a. ofte den sproglige Form, hvori de foreligge, en Form, som nu og da kan følges tilbage lige til de i Sagnene forekommende Navne — jeg nævner eksempelvis: kigutíkak og kivioq — men ogsaa andre Forhold kan undertiden tyde i denne Retning. Jeg mener selvfølgelig ikke, at den Omstændighed, at et Navn kan findes fælles for Befolkningen her og Befolkningen f. Eks. ved Angmagssalik (og dette gælder 13 af de her opførte Navne[1]), at denne Omstændighed i og for sig med Nødvendighed skulde pege tilbage til et fælles Udspring; det er indlysende, at samme Livsforhold og samme Kulturstandpunkt ved Lejlighed kan komme til at give sig ganske ensartede Udslag de to Steder, at f. Eks. en Person med en paafaldende dyb Stemme bægge Steder — og ganske uafhængigt af det andet Tilfælde — vil blive omtalt som: Basstemmen (Holm II, 34), at et Ord, som: sød (Holm II, 14) ligeledes bægge Steder er blevet

[1] Jeg gør opmærksom paa, at medens den her konstaterede Overensstemmelse findes for 3 % af de behandlede 430 Navne, angiver Schultz-Lorentzen (l. c.) at have fundet en Overensstemmelse paa 21 % imellem 533 af ham samlede — desværre ikke offentliggjorte — Navne fra Syd-Grønland. Forholdet vilde saaledes tale for den af ham formodede — og meget rimelige — nære Samhørighed imellem Østgrønlænderne og de sydlige Vestgrønlændere.

hængende ved Børn, men naar som tidligere nævnt Navnet paa den i Virkeligheden ukendte Ulv eller endnu mere et uforstaaeligt Navn, som Maja (Holm II, 303) findes i fælles Brug, da peger dette dog vist tilbage til fælles Oprindelse og senere stadig Overlevering igennem Opkaldelse. Dette sidste Navn findes ydermere i Brug ved Kap York, og hvorvel jeg nok har set, at Fru Rink bemærker, at det paa Vestkysten gives som Øgenavn til forkælede, ømfindtlige Børn, og jeg ogsaa selv er meget tilbøjelig til at forklare mig dets Dannelse saaledes, saa er der dertil blot det at bemærke, at jeg endnu aldrig har truffet nogen Grønlænder, som kendte denne Anvendelse. Ialfald tør jeg med Sikkerhed sige, at Navnet for en Nordgrønlænder er ganske uforstaaeligt. Og at Navne kan overleveres meget længe igennem mundtlig Tradition, har jo bl. a. Olrik (»Dania«, 1898) paavist; af de Tilnavne for falsterske Storbønder, som findes i »Kong Valdemars Jordebog« fra Tiden omkring 1220, findes endnu Halvdelen i Brug den Dag i Dag blandt falsterske Gaardmænd. Og saa langt tilbage behøver man jo endda ikke at gaa i Grønland, før man er midt inde i dettes Sagntid.

Kaster man et Blik tilbage over de her anførte oprindelige grønlandske Navne, vil man i Hovedsynspunkterne finde mange Ligheder med Navne andetstedsfra og i Detaillerne mange afvigende Ejendommeligheder, prægede af den specielle eskimoiske Kultur. Ofte fristes man til at spørge, om der nu egentlig var Grund til disse Navnes Ombytning med fremmede, hvad der vel vindes ved at erstatte f. Eks. Angussuaq: store Mand, med det ganske ensbetydende Andreas; Pingasut: tre, med Silas, der ogsaa betyder: tre; Qiâjuk: grædevorn med Job: den grædende; Pualagkak: den ret fede, med Rebekka: den fede, eller for at søge Navne af nordisk og germansk Oprindelse, hvorfor vel indføre Navne, som: Ravn og samtidig stryge det oprindelige: Tuluvaq, der har samme Betydning, indføre: Bernhart: stærk som en Bjørn, og stryge Amaroq: Ulven o. s. v.

Man maa jo ikke glemme, at der for Grønlændere ofte kan ligge en ganske egen Poesi i et Navn, der for os maaske ser yderlig tørt ud. Et Navn, som Kilumio: den, der ligger ved Briksens Fodende, vil vel saaledes intet som helst sige den med grønlandske Forhold ukendte; for den med disse Forhold kendte, for den, der ved, hvor lidet estimeret denne Plads er, falder der et eget Lys over Navnet; det bliver Benævnelsen for Husets Skumpelskud, noget hen i Retning af vor Esben Askefis. Eller et Navn, som Ikâjue: han, som sjælden kommer over Vandet. Hvor mange Gange er der ikke spejdet over Vandet efter den kære ventede; hvor mange Gange er der ikke talt om hans sjældne Besøg, indtil endelig en Dag Raabet har lydt: »Nu kommer »han, som sjælden kommer«!« I en lykkelig Stund er Navnet født og forlader ikke siden sin Ejermand. Eller tænke sig at være nationalt arveberettiget til et Navn, som Qungujo, Amarqup pania (d. e. paa dansk: Smil, Ulvsdatter) og saa ved Tidernes Ugunst og Menneskenes Dumhed at være bleven spist

af med et internationalt Miskmask, som f. Eks. Barbara Habakuksen, hvilket endda, forsynet med Kendingsmærke og i en Udtale, der er mulig for grønlandske Læber, bliver til Balabalakasak Abagosen.

Det synes ubestrideligt, at ingen har Ret til at forholde et Folk noget af, hvad værdifuldt det selv har frembragt, og man skulde ikke mene, at der behøvedes Opfordringer til at søge at vække Befolkningens Interesse for dette Spørgsmaal, til at redde, hvad der paa dette Omraade endnu reddes kan.

VIII.

GUNBJØRNS-SKÆR OG KORSØER

AF

G. HOLM

1918

De gamle Beretninger om Grønlands Kolonisering af Nordboerne findes, som bekendt, samlede i *Grønlands historiske Mindesmærker*. For de heri nævnte vigtigste Lokaliteter har man anført den Beliggenhed, som man har antaget for rimeligst. Jeg skal her kun nævne et Par af disse, som ikke senere er omtalt ved den Identificering, som Finnur Jónsson har foretaget i sin Afhandling om *Grønlands gamle Topografi efter Kilderne*[1] nemlig Gunbjørns-Skær og Krosseyjar (Korsøer).

De af Gunbjørn i det niende Aarhundrede først opdagede Øer, der kaldtes Gunbjørns-Skær, mente man var identiske med de af Danell 1652 opdagede Øer og med de af Graah 1829 dels sete og dels besøgte Øer. Korsøer mente man var et Navn, som Nordboerne, efter Kristendommens Indførelse i Landet, tillagde enten hele den Øgruppe som ellers kaldtes Gunbjørns-Skær eller en Del af denne Øgruppe.

Da vi nu kender den paagældende Del af Grønlands Østkyst, maa man antage, at det er det store Økompleks ved Angmagsalik, som man har mènt at identificere saavel med Gunbjørns-Skær som med Korsøer.

Der er dog stadig Tvivl om den rette Identificering af disse Øgrupper; jeg skal saaledes nævne, **at** C. Ryder i *Geografisk Tidsskrift* 1891 udtaler, at Øerne Nordøst for Angmagsalik muligvis er Gunbjørns-Skær, **at** M. Clemmensen 1910 i *Meddelelser om Grønland* XLVII (S. 356) identificerer Korsøer med Øerne ved Angmagsalik, **at** Fridtjof Nansen 1911 i *Nord i Tåkeheimen* (S. 201, 226) mener, at Gunbjørns-Skær mest sandsynlig laa ved Kap Farvel, men muligvis ved Angmagsalik, og at Korsøer har ligget paa den sydligste Del af Østkysten, lige Nord for Kap Farvel, **at** O. Pettersson 1913 i *Klimatförändringar etc.* (S. 47) identificerer Gunbjørns-Skær med Øgruppen ved Kap Dan, **at** Daniel Bruun 1915 i *Erik den Røde* (S. 177—180) med Tvivl identificerer Gunbjørns-Skær med Øerne foran Kysten ved Angmagsalik Distrikt, og Korsøer med Øgruppen Nord for Kap Farvel, og endelig, **at** H. P. Steensby 1917 i *Norsemen's route from Greenland to Wineland* (M. o. Gr. LVI, S. 162) mener, at Gunbjørns-Skær muligvis er Egnen ved Kap Dan paa omtrent 66° Bredde.

[1] M. o. Gr. XX, S. 265.

Der er, skønt med Tvivl, Enighed om at henlægge Gunbjørns-Skær til Øgruppen ved Angmagsalik, medens Korsøer af nogle henlægges til Angmagsalik af andre til Grønlands Sydspids. I Haab om muligvis at kunne bringe Klarhed om, hvor disse Øgrupper rimeligst skal søges, har jeg her, især fra *Grønlands historiske Mindesmærker*, samlet de vigtigste Uddrag af de Kildeskrifter, som omtaler dem. Mine vedføjede Bemærkninger falder tildels sammen med dette Værks.

Gunbjørns-Skær.

I *Grønlands Annaler* skriver Bjørn Johnsen følgende om Gunbjørns-Øer:[1]

»Anledningen og Midlet dertil, at Erik den Røde opsejlede Grønland, bestod kun deri, at gamle Folk erindrede det Rygte, at Gunbjørn, Ulf Krages Søn, foregav at have set en Jøkel i Vesterhavet, men Snefjelds-Jøkel her, da han fordreves mod Vesten, efter at han var dragen bort fra Gunbjørns-Øer. Da var Island aldeles ubeboet og nylig opdaget af Gardar, som sejlede rundt omkring Landet fra Næs til Næs, og kaldte det Gardars-Holm; — men denne Gunbjørn, som kom næst efter ham, sejlede rundt omkring det i en langt større Afstand, dog saaledes, at han stedse kunde skimte Kysterne, og derfor kaldte han Øerne Skær i Sammenligning med Holmen, — men mange Historier kalder senere disse Øer Land, undertiden store Øer.«

Den rette Forstaaelse af dette Stykke antager jeg er, at Gunbjørn, fordreven mod Vest, kom til de omtalte Øer, og, efter at han paa østlig Kurs var dragen bort fra disse, saa han samtidig de to Jøkler. Rejsen skal ifølge Gr. h. M. have fundet Sted omtrent Aar 877.[2]

Man ser ikke, hvilken Del af Grønlands Østkyst det var, som Gunbjørn kom til, men hans Bemærkning, at han midt imellem dette Land og Island kunde se Jøkler til begge Sider, viser, at Afstanden mellem Landene ikke kan have været særlig stor, og at det derfor maa have været ved Danmark-Strædes smalle Del, ialfald ikke sydligere end Angmagsalik Distrikt.

Gunbjørn kan ikke have fremstillet de nyopdagede Øer som smaa, eller afmalet Landets Beskaffenhed særlig ufordelagtig, thi omtrent 100 Aar senere opsøgte — ifølge Islands *Landnámabók* — Snæbjørn Galte og Rolf af Rødenæs Gunbjørns-Skær. De sejlede ud fra Mundingen af Grimsaa i Borgarfjord og fandt Landet, hvor de overvintrede.[3] Efter en anden Beretning om samme Rejse siges, at

»De agtede at optage en Landstrækning paa Gunbjørns-Øer til Beboelse; de ligge mod Nordvest fra Isefjord. De sejlede til Øerne, og kom under Landet henimod Aften.«[4]

Retvisende Nordvest for Isefjord træffer man den utilgængeligste Kyststrækning i hele Grønland. Den blev berejst af Amdrup Aar 1900.[5]

[1] Gr. h. M. I, S. 89. [2] ibid. S. 103. [3] ibid. S. 75. [4] ibid. S. 105. [5] M. o. Gr. XXVII.

Paa en Strækning af 150 Sømil falder Fjeldene stejlt af til Havet fra 600—900 m Højde, og Landet er kun tilgængeligt paa enkelte Steder. Drivisen blokerer altid Kysten, saa at intet Skib vides nogensinde at have været derinde. Hele denne Kyststrækning er fuldstændig blottet for udenforliggende Øer, saa at Gunbjørns-Øer umuligt kan have ligget her.

Hvis Retningen skal opfattes som retvisende, maa der foreligge en Misforstaaelse. Bjørn Johnsen har muligvis erfaret det rigtige Forhold, at Grønlands Kyst var nærmest ved Island i Nordvest, og da han efter gamle Fortællinger har ment, at Gunbjørns-Skær maatte være beliggende det Sted, der var nærmest Island, har han antaget, at disse Øer laa i den Retning.

Da Erik den Røde 982 som Fredløs blev tvungen til at forlade Island, sagde han, ifølge *Landnáma*,

»— — — at han agtede at søge det Land, som Gunbjørn, Ulf Krages Søn, saa, da han blev forslaaet af en Storm mod Vesten, forbi Island, og fandt Gunbjørns-Skær; ———— Erik satte sin Kaas lige fra Snefjelds-Næs. Men han kom fra Havet ved Midjøklen og det Sted, som kaldes Blaasærk. Derfra tog han langs Kysten mod Syd, for at erfare om Landet der var beboeligt.«[1]

Erik den Røde kom altsaa ikke til Landet ved Gunbjørns-Skær, men ved Midjøklen. Jeg kan slutte mig til Fridtjof Nansen's Identificering af Midjøklen (l. c. S. 222) nemlig, at det er Strækningen Syd for Angmagsalik, mellem den store Sermilik-Fjord (65½° Bredde) og Igdloluarsuk (63¾°). Paa denne Strækning træder Indlandsisen saa godt som umiddelbart ud til Havet, kun efterladende enkelte Fjelde som Øer i den dækkende Is, og udenfor Kysten ligger spredte Øer og Halvøer. Dette er den midterste isdækkede Kyststrækning paa Grønlands Østkyst overfor Island. Det nordligste Jøkelparti gaar fra Kangerdlugsuak (68°) til Kialinek (67°), og det sydlige fra Ikermiut (62¼°) og Syd efter. (Se Tavle IV).

Med Hensyn til Navnet Blaasærk kan jeg ogsaa slutte mig til Nansen (l. c. S. 223), at dette Fjelds Beliggenhed ikke kan bestemmes; muligvis er det et Fjeld paa Midjøklen, eller det 2300 m høje Ingolfs-Fjeld, der er det kendeligste Fjeld ved Danmark-Strædes smalle Del, eller muligvis Fjeldet Kalerajuek[2], som er et kuppelformet, meget kendeligt Fjeld, der ligger der, hvor Kysten forandrer Retning, og ses paa lang Afstand.

Til nærmere Bestemmelse af Gunbjørns-Skærs Beliggenhed tjener endvidere Ivar Baardsøn's Grønlands Beskrivelse. Denne Mand var i det 14de Aarhundrede en lang Række af Aar Forvalter paa Bispesædet Gardar. Han skriver:[3]

»Item fraa Sneffelznes aff Issland som er stackist till Grønnland 2 dage och thou netters seyling rett i vester att zeylle och da liger Gunbiernershier rett paa mittveyen emellum Grønnland och Issland thette vaar gammell seylling, en nu er kommen is udaff landnordenbotne, saa ner forshreffne sher, att ingen uden liffs fare denn gamble leed seyle som her effter hørres.«

[1] Gr. h. M. I, S. 177. [2] M. o. Gr. IX, S. 209, 211. [3] M. o. Gr. XX, S. 322.

I Gr. h. M. III, S. 848 bemærkes, at »den danske Meddeler af Ivar Baardsøns Beretning har fejlagtig oversat IV dægr ved Dage og Nætter istedetfor ved Døgn«. I Indledningen til Landnáma staar nemlig:

»— — — — men fra Snefjelds-Næs, hvor Vejen er kortest til Grønland, er der over Havet 4 Dages Sejlads mod Vesten«.[1]

Ved »kortest« maa her forstaas »til Grønlands Bygd«. Afstanden mellem Snefjelds-Næs og Angmagsalik Distrikt er over 300 Sømil, og til Landet Syd for Angmagsalik (Midjøklen) 400 Sømil. Da et Etmaals Sejlads i de Dage vel næppe kan sættes til mere end 100 Sømil[2], nemlig omtrent 4 Sømil i Timen, vilde der medgaa mere end to Etmaals Sejlads, inden man kom til Landet; men muligvis er der ved de to Etmaal ment, indtil Landets Fjelde kom isigte, hvorefter man kunde sætte Kursen sydligere. Man maa nemlig antage, at Nordboerne fra Begyndelsen nærmede sig Grønlands Østkyst paa Danmark-Strædes smalle Del for at faa dens Fjelde isigte og for derefter, saavidt mulig, at beholde disse isigte under den videre Sejlads Syd paa. Denne Besejling, der er længere end den direkte, maatte for Datidens Søfarende, naar ingen Is var ivejen, anses for den sikreste. Med fire Etmaals Sejlads kom man til Kysten Syd for Egnen ved Angmagsalik, Midjøklen, men hvis der har været Drivis i Havet, har man tidligere maattet sætte Kursen Syd over.

At Gunbjørns-Skær ligger midt imellem Island og Grønland, skal vistnok forstaas som mellem Island og den sydlige Del af Grønlands Østkyst, hvor Indlandsisen ikke strækker sig ud til Kysten, og hvor man derfor kunde antage, at det Land, som af Erik den Røde kaldtes Grønland, begyndte.

Det sidste Afsnit af ovenciterede Stykke, nemlig, at Is nu er kommen ud af Landnorden Botnen saa nær Gunbjørns-Skær, at ingen uden Livsfare kan styre den gamle Kurs, skal jeg ikke komme nærmere ind paa, men kun bemærke, at det næppe kan forstaas paa anden Maade, end at de omtalte Skær er Økomplekset ved Angmagsalik, som ligger ved den smalle Del af Danmark-Stræde, hvorigennem Nordhavet udsender sine Ismasser.[3]

---

[1] Gr. h. M. III, S. 211. Nansen skriver (l. c. S. 245, Anm.): »Dægr var halvdøgn (jfr. *Rymbegla*)«. [2] Nansen, l. c. S. 219: en »døgr-seiling« er ifølge *Rymbegla* en Afstand af to Breddegrader (altsaa 120 Sømil). [3] I M. o. Gr. VI, S. 73 har jeg udtalt, at Drivisen i den historiske Tid maa være tiltaget, da dette er en nødvendig Betingelse for Forstaaelse af, hvorledes de gamle Nordboer har kunnet besejle Julianehaab Distrikt, og jeg skal tilføje, at man heller ikke kan forstaa, hvorledes Vinlands-Rejserne, saaledes som der fortælles i Sagaerne, kunde foretages under de nuværende Isforhold. Det samme gælder mindre for Sejlads til Gunbjørns-Skær og Korsøer; men man vil ialfald bedre kunne forstaa Beretningerne, naar man antager, at Ivar Baardsøns Udtalelse om Isens Tiltagen er rigtig, nemlig, at der tidligere har været en Periode, hvor Ismasserne ved Grønlands Østkyst fortæredes, inden de naaede saa langt Syd paa som nu. Jeg skal i denne Forbindelse henvise til O. Petterson's Afhandling: *Klimatförändringar i historisk og förhistorisk Tid*, 1913. (Kgl. svenska vetenskabsakadamiens handlingar. Band 51, Nr. 2)

Efter den ny Sejlanvisning sættes Kursen fra Snefjelds-Næs

»— — — — och seylle da rett udi vester enn dagh och enn natt gandshe lidet ved sudvest att fly fornevnte iss som ligger ved Gunbernersher — —.«[1]

Kursen sættes altsaa ikke mere fra Island over til Grønlands Østkyst, hvis Fjelde man ikke mere søgte at faa isigte, og de der liggende Øer tabte fuldstændig deres Betydning for Sejladsen til Grønlands Bygd.

Af Bjørn Johnsens *Grønlandske Annaler* skal jeg endvidere her nævne nogle Uddrag, der kan give Oplysning om Gunbjørns-Skær:

»Et Skibsmandskab, bestaaende af Østmænd, kom til en Havn ved disse Gunbjørns-Øer. De mærkede ikke noget til at Folk boede der, men opførte en Vaaningshytte ved en Vig under nogle Bjergskrænter.«[2]

Udtalelsen om, at de ikke mærkede noget til at Folk boede der, kunde tyde paa, at de dog var i Tvivl derom. Hvis Opholdet kun havde været kort, kunde Eskimoer godt være undgaaet deres Opmærksomhed ligesom NORDENSKIØLD's 1883. Men da Østmændene opførte en Vaaningshytte, maa man antage, at de har overvintret, og naar de alligevel ikke saa Eskimoer, maa man antage, at Øerne har været ubeboede.

Skønt her er Tale om Østmænd, nemlig Nordmænd, medens den ovenomtalte Overvintring paa Gunbjørns-Øer, der foregik ved Landnåmatiden, var Islændere, er det dog muligvis den samme Rejse der her omtales.

Bjørn Jorsalafarer, der levede i Slutningen af det 14. Aarhundrede, fortalte om sin sidste Rejse,

»da han opholdtes længst i Grønland, for Havisens Skyld — — Bjørn Jorsalafarer anløb Gunbjørns-Øer, som ligger mod Nordvest ud fra Isefjords Munding. Han erfarede, at de var beboede — — —.«[3]

Atter her nævnes fejlagtigt, at Gunbjørns-Skær ligger Nordvest for Isefjord; men det er sikkert fra samme Kilde som ovenfor.

Vistnok om samme Rejse, 1385—87, paa hvilken 4 islandske Skibe fordreves til Grønland[4], hvor de opholdt sig i Østerbygden i to Vintre, skrives andetsteds:

»Den samme Bjørn Bonde Einarsøn af Vatnsfjord anløb en Tid Gunbjørns-Skær eller Ø. — — — — Han sendte 8 af sit Følge i Land paa den største Ø. De skal have talt 18 Gaarde, men vovede ikke at foretage nogen nærmere Undersøgelse. Der skal have været 5 store Øer, foruden en hel Del mindre.«[5]

Skønt den store Bebyggelse med 18 Gaarde vel nok er en Fabel, er det dog meget sandsynligt, at Øerne har været beboede.

Et gammelt Sagn fortæller, at Præsten Ejnar Snorresen i Begyndelsen af det 16. Aarhundrede

»ejede en stor Fragtbaad med tolv Aarer. Den sledes løs af stærk Storm fra Øndvardarnæs ladet med tørrede Fisk, som de vilde bringe til Handelsstedet, og fordreves ud paa Havet, saa at de, ligesom Gunbjørn fordum, paa een Gang saa

---

[1] M. o. Gr. XX, S. 323. [2] Gr. h. M. I, S. 109. [3] ibid. S. 111. [4] Gr. h. M. III, S. 35. [5] ibid. I, S. 119.

begge de to Jøkler, Snefjelds-Jøkel paa Island og Blaasærk paa Grønland; de have altsaa da nærmet sig Eriks Kaas (den Vej, ad hvilken Erik den Røde opsøgte Grønland).«[1]

Skønt Navnet Gunbjørns-Skær ikke nævnes i nedennævnte Beretning om Didrik Pining, medtager jeg dog denne, fordi det oprettede Sømærkes Beliggenhed betegnes paa lignende Maade som de nævnte Skærs: Kong Christian I. udsendte ca. 1476 Skipperne Pining og Pothorst med flere Skibe for, efter den portugisiske Konges Opfordring, at finde nye Øer og Lande. De traf sammen med Eskimoerne, som de drev Handel med, men senere havde fjendtlig Sammenstød med. Der skrives at de

»paa Klippen Hvidsærk foran Grønland og beliggende imod Snefjelds-Jøkel paa Island ud imod Havet har oprejst og lavet et stort Sømærke (baa) for de grønlandske Søroveres Skyld, som anfalder andre Skibe med mange smaa Baade uden Kol i stor Mængde, idet de overrasker dem.«[2]

Der er formentlig stor Sandsynlighed for, at Pinings Station har været anlagt i Angmagsalik Distrikt, »beliggende imod Snefjelds-Jøkel«. Denne Egn havde sikkert ogsaa den Gang den største Befolkning, og er forholdsvis let at besejle. Admiral Wandel udtalte allerede 1879[3], at skulde Grønlands sydlige Østkyst naaes med Skib, maatte det være ved Angmagsalik. Aarsagen hertil er, at en Del af den varme Irminger-Strøm bliver ved Ryggen mellem Island og Grønland bøjet af mod Vest af den østgrønlandske Polarstrøm og kommer ind mod Grønlands Østkyst paa Angmagsaliks Bredde[4]. Den varme Strøm virker meget fortærende paa de Nord fra gennem Danmark-Strædes smalleste Del kommende Ismasser og drejer nær Kysten af i sydlig Retning som Understrøm. Ismasserne spredes formentlig tillige paa samme Bredde, dels fordi de store Isfjelde strander paa Island-Grønland Ryggen og danner en Barriere for Pakisen, som først brydes løs, naar tilstrækkelig Afsmeltning har fundet Sted, og dels paa Grund af Kystretningens skarpe Drejning mod Vest ved Angmagsalik. Disse Omstændigheder, nemlig den varme Strøms opløsende Indvirkning paa Isen i Forbindelse med Isens Spredning, bevirker, at Angmagsalik Distrikt er lettere tilgængeligt fra Havet end den sydligere Del af Østkysten, hvor Strømmen atter samler Isen og presser den ind mod Kysten.

I de af Erik Walkendorff samlede Efterretninger om Grønland fortælles gentagne Gange, at man samtidig har set Fjelde paa Island og Grønland, saaledes hedder det et Sted:

»Item naar mand er mitt imellem Grønland oc Island, da seer mand i klart sigtigt Weder oc høge Fjeld, som heder Sneffelss Jochell liggendes paa Island, som før er nefnet oc Hvidserch udi Grønland, oc da sigis for vist at der er ikke da XXX Uger Soes til Land, i hvilchen Weg mand vil uddrage till, enten til Grønland eller til Island.«[5]

[1] Gr. h. M. I, S. 123. [2] Brev fundet i Rigsarkivet af Dr. Bobé, *Danske Magazin*, 5. R. VI, S. 310, jfr. Bjornbo i M. o. Gr. XLVIII, S. 14 og 270. [3] M. o. Gr. VI, S. 31. [4] *Den danske Ingolf-Expedition* I, S. 112. [5] Gr. h. M. III, S. 491.

Man har her, som forovrigt ovenfor og flere andre Steder, sammenblandet Blaasærk med Hvidsærk og flyttet sidstnævnte Fjeld op paa Ostkysten.

Hvad Hvidsærk angaar, mener Fridtjof Nansen (l. c. S. 225), sikkert med Rette, at Navnet i senere Tider i al Almindelighed blev en Betegnelse for Indlandsisen paa Grønlands Østkyst, og viser, at det netop i Erik Walkendorffs Kursforskrift opfattedes saaledes.

Det er ikke urimeligt, at man i den smalleste Del af Danmark-Stræde, der er 160 Somil bredt, samtidig har set Fjelde paa Island og Grønland. Paa sidstnævnte Kyst ligger det 2400 m høje Mount Rigny paa 69° Bredde. Sydligere paa Kysten ligger det 2300 m høje Ingolfs-Fjeld paa 66°25′ Bredde.

Jeg skal endelig efter Bjørn Johnsens *Grønlandske Annaler* anføre nogle Uddrag af Optegnelser fra den 1ste Halvdel af det 17de Aarhundrede, som har til Overskrift »Nu levende Mænds Fortællinger om det, som vedkommer Gunnbjørns-Øer«:[1]

»En Mand hed Clemens, boende paa Latrum i Adelvig, nu for halvtredsindstyve Aar siden. Denne Clemens ejede den nævnte Gaard, var en velhavende Bonde, dannet og sanddru. Han udsattes for Øvrighedpersoners Forfølgelse, og undløb derfor ved at gaa ombord paa et Skib, tilhørende de Engelske, som stedse drive og flakke omkring i de Farvande; — — — — — Denne saakaldte Latra-Clemens sagde: at de havde sejlet op under den østlige Ende af Gunbjørns-Øer, men ikke kunnet overse deres Størrelse (Udstrækning); tilsidst tog de til et Skær med to Baade. Den ene blev fuldladet med den saakaldte Brillefugl[2]; den anden gik ind i en Vig; Mandskabet vilde gaa i Land for at fange Fugle, men mærkede at Vigen var fuld af Torsk. De gjorde Baaden fast, medens de ladede den fuld med Fisk, blot for en Proves Skyld, op af den samme Vig. Clemens var selv tilstede, da han for Morskabs Skyld havde taget med dem paa Baaden, og fortalte at der gaves Overflod af Fangst og godt Græs paa disse Øer, skønt de fra Søen af kun syntes at bestaa af Skær og øde Holme.«

Denne Rejse fandt formentlig Sted mellem 1586 og 1596[3], og hvad der fortælles om Gunbjørns-Øer passer godt paa Angmagsalik. Man kan ikke fra den østlige Ende af Økomplekset overse dets Udstrækning, og der er god Fangst og godt Græs. Brillefuglen (Gejrfuglen) fandtes tidligere ved Angmagsalik. Jeg traf 1884 ved Angmagsalik en Mand, hvis Bedstefader havde fanget en *isarukitek*, om hvilken han fortalte, at det var en meget stor Fugl, der havde ganske smaa Vinger med korte Fjer, og at den kunde opholde sig lige saa længe under Vandet som en Sortside.[4] Den omtalte Vig med mange Torsk er rimeligvis Tasiusak, hvor den nuværende Missions- og Handelsstation ligger. Kolonibestyrer Johan Petersen siger nemlig, at Polartorsk (*gadus saida*), der af de Indfødte kaldes *uvak*, findes i store Stimer i Distriktet, dog kun paa enkelte Steder og talrigst i Tasiusak, hvor den fra Oktober til henimod Foraaret fiskes i Mængde. Rigtige Havtorsk findes dog ogsaa af og til.

---

[1] Gr. h. M. I, S. 125. [2] nemlig Gejrfugl, *alca impennis* (Gr. h. M. I, S. 130). [3] ibid. S. 133. [4] M. o. Gr. X, S. 54.

Ifølge alt det ovennævnte er der derfor stor Sandsynlighed for, at det engelske Skib har været inde ved Angmagsalik, som Latra-Clemens efter de gamle Beretninger kaldte Gunbjørns-Øer.

»Hel mange sandfærdige og visse Fortællinger og Kendetegn haves derpaa, at Gunbjørns-Øer er til, og ses, naar Luften er allerklarest, fra et Klippehul eller Kløft; den Flise, som har dette Hul, er oprejst af de Gamle paa det Bjerg ved Søen, som kaldes Ritur, og ligger ved Isefjords Gab, mod Østen; der er og et Fuglebjerg. Clemens havde sagt, at fra den Ende af Øerne, hvor de opholdt sig, havde de kunnet se Toppen af samme Bjerg, som om den var af en Tøndes Størrelse, men meget mere af selve Landet.«[1]

Ritur-Huk ligger ved Danmark-Strædes smalleste Del, idet Afstanden herfra til Blosseville-Kyst er 160 Sømil. I denne Egn kan, som ovenfor nævnt, Gunbjørns-Øer ikke have ligget, thi Kysten er her paa en meget lang Strækning fuldstændig blottet for Øer.

Da Afstanden mellem den østligste Del af Angmagsalik Distrikt og Ritur-Huk er over 300 Sømil, kan Clemens ikke have set Fjeldtoppen; men besynderligt er det, at Angmagsalikerne fortalte mig 1884, at langt ude i Havet mod Øst ligger en stor Ø, som de kalder Akilinek, og at man, naar man ved Sermiligak gaar tilfjelds og det er klart Vejr, kan se Skyerne, som hænger over Akilinek's Fjelde. Jeg skrev i min Dagbog 20. September 1884, da jeg besteg det østligste høje Fjeld: »Vi saa disse Skyer i ØSØ., som af os alle maatte erkendes for at have umiskendeligt Udseende af at hænge over fjerne Fjeldtoppe«.

Bjørn Johnsen skriver derefter:

»Det er mange Mænds Mening at de Engelske tilfører de Folk, som bor der, alle Nødvendighedsvarer; man har og set at sildig ud paa Sommeren, har et stort Skib plejet at sætte Kaas til den Kant af Havet, hvilket man aldrig har set siden. Tillige behøver man desmindre at frygte for Havisen, som det lakker mere ud paa Sommeren og August Maaned er begyndt.«[1]

Jeg skal ikke her komme ind paa, om der er nogen Sandsynlighed for at engelske Skibe, der efter Hudson's Rejser udrustedes til Hvalfangst mellem Spitsbergen og Grønland, har befaret Grønlands Østkyst og haft fast aarlig Forbindelse med en Plads her, men kun fremhæve, at den angivne Tid for Besejlingen stemmer fuldstændig med Forholdene ved Angmagsalik. Som Eksempel skal her nævnes, at medens Drivisen Nord for Angmagsalik fra April til Juli (incl.) 1917 laa usædvanlig langt Øst paa, var der i August Maaned saa godt som ingen Is i den smalle Del af Danmark-Stræde og sydligere, idet Isen kun naaede til ca. 68° Bredde.[2] Isen er altsaa fortæret af den varme Atlanterhavs-Strøm, inden den er passeret Danmark-Strædes smalle Del. Efter en Snes Aars Iagttagelser er der ved Angmagsalik hvert andet Aar isfrit hele August Maaned eller bliver isfrit i Maanedens Løb. (Se Tavle IV). Findes der Is, er den meget spredt, saa at Skibe kan komme igennem. I September er Kysten ved Angmagsalik næsten hvert Aar isfri.[2]

[1] Gr. h. M. I, S. 127. [2] *Nautisk Meteorologisk Aarbog* 1917.

Endelig slutter Bjørn Johnsen dette Stykke om nu levende Mænds Fortællinger om Gunbjørns-Øer saaledes:

»Det vilde blive for vidtløftigt at gentage alle Sagn og Fortællinger om Gunbjørns-Øer; kun er det vist at de ligger der.«[1]

Efter alle de Oplysninger vi har om Gunbjørns-Skær, kan der ikke mere være Tvivl om, at det er en Del af Økomplekset ved Angmagsalik, som man har givet dette Navn. Denne Identificering er forøvrigt gjort for lang Tid siden, thi Graah[2] har allerede paa sit Grønlands-Kort anbragt Navnet Gunbjørns-Skær, med et tilføjet Spørgsmaalstegn, paa Øerne ved Kap Dan, og Forfatterne af Gr. h. M. udtalte som deres Mening, at det rimeligvis var disse Øer, som opdagedes af Gunbjørn.

Angmagsalik Distriktet blev altsaa opdaget af Nordboerne mere end 100 Aar tidligere end nogen anden Del af Grønland, og Nordboer har muligvis overvintret der omtrent 10 Aar førend Erik den Røde foretog sin første Rejse til Grønland.

Korsøer.

Nyere Beretninger taler om en Øgruppe, der kaldes Krosseyjar eller Korsøer, som ogsaa skulde ligge Vest for Islands nordlige Del og i Nærheden af Grønlands Østkyst. Forfatterne af Gr. h. M. anser det, som omtalt, for sandsynligt, at dette er et senere Navn, som de skandinaviske Grønlændere har tillagt enten den hele Øgruppe, som ellers kaldes Gunbjørns-Skær, eller en Del af samme, samt at begge Navne er blevet sammenblandede i de af nyere Forfattere samlede Beretninger.[3]

Jeg skal nu gøre nogle Uddrag af de gamle Kildeskrifter om Korsøer, og omtale den paa Grønlands Østkyst liggende Havn Finnbudir.

I Bjørn Johnsens *Grønlandske Annaler* hedder det: »Om de mod Vesten liggende Korsøer«:

»Man ved og at Korsøer er til, som kaldes saaledes, fordi de allerstørste fire af dem skal ligge i Korsform og dernæst de mindre rundt omkring dem. De skal være besat med høje Klippebjerge, som er bedækket af Fugle, mod Vest og Nordvest; der skal og Havet være meget dybt, tæt ved Landet, saa at alle Skibe lettelig der kan sejle ind imellem Øerne; men mod Sønden og paa den Kant, som vender mod Bredefjord, skal Kysten være omgiven af Grunde i Søen og af Brændinger, som bryder paa mange smaa og smalle Udløb og Sunde. Engelskmændene har berettet, at de har nu for faa Aar siden opfanget paa Baade flydende Fugledun, der bortskylledes af Strømmen, som gik ud fra Landet, og drev saaledes ud af disse Sunde. De foregav, at de havde medbragt fulde Sække af denne Dun, for at vise, hvor stor Overflødighed af Fugle der var paa hine Øer.

En sandru Islænder, hvem Folk, som endnu lever, kan erindre, og som havde gaaet der i Land med Engelskmændene, fortalte, at han der havde set en Hvalfisk, opdreven paa Strandbreden for lang Tid siden, som udvendig var bleven skrumpen samt ganske hvid af Fugleskarn, hvoraf baade han og Engelskmændene formodede,

[1] Gr. h. M. I, S 131. [2] *Undersøgelsesrejse til Østkysten af Grønland*, 1828—31.
[3] Gr. h. M. I, S. 149.

at ingen egentlige Mennesker beboede disse Øer. Men ofte og usjelden ser man disse Øer, og ved at de er til, samt ligger vester paa i Havet, lige for Latrabjerg eller skraas over for det, mod Patrix-Fjords og Talkna-Fjords Munding. I fordums Dage havde Eggert villet tilegne sig dem, fra dem som agtede at bebo eller opsejle dem, fordi man kunde øjne dem fra Latrabjerg, men da havde han fornylig erhvervet sig Rødesands Ejendomme. Man raadslaar tit om at nedsætte sig der, endskønt det immer gaar i Langdrag. En dansk Skipper, som nu opholder sig i Revet (i Snefjeldsnæs Syssel), fortæller at han ved god Besked med disse Øer, og har set dem i Frastand, men at han dog ikke har været ret nær ved dem eller gaaet der i Land.

— — — de Søfarende har ofte, i disse Egne, set foruden Fugle og Hvalfiske Islands Kyster, især Snefjelds-Jøkel, men naar sligt forsvinder, og de kommer noget længere mod Vesten, da øjner de Grønlands Jøkel; herom tales meget.«[1]

Man ser af disse Uddrag, at Beliggenheden af Korsøer ganske svarer til Beliggenheden af Gunbjørns-Skær, og hvad der fortælles om dem, passer ogsaa paa Økomplekset ved Angmagsalik.

Latrabjerg (Staalbjerg-Huk) ligger Nord for Bredefjord paa 65½° Bredde, og lige Nord for dette ligger Patrix- og Talkna-Fjord. Da Afstanden fra Latrabjerg til de østligste Fjelde i Angmagsalik Distrikt er ca. 280 Sømil, har man ikke kunnet se dem herfra. Den sidste Bemærkning, at naar Snefjelds-Jøkel forsvinder, og de kommer noget vestligere, faar de Grønlands Jøkel isigte, er fuldstændigt rigtig. Karakteristisk er tillige den voldsomme Brænding, naar Isen er borte. Der fangedes tidligere Hvaler ved Angmagsalik, og der findes endnu mange Hvalben i Bugten ved Kulusuk. Jeg vil senere komme tilbage til at omtale Beretningen om den flydende Dun. Paa de Tider, der her er Tale om, maa Drivisen utvivlsomt have været ganske ligesom nu; men det er ikke usandsynligt, at engelske Hvalfangere gentagne Gange om Eftersommeren har været inde ved Kysten.

Ivar Baardsøn omtaler i sin Beskrivelse foruden Korsøer, dog i Enkelttal som Korsø, tillige en Havn ved Navn Finnbudir. Han skriver nemlig, at langt Øst for Bygden ligger Berrefjord, og endnu længere Øst paa Allumlengre og derefter:

»Item øster lenger till issbergen ligger en haffen som heder Finsbuder, saa kallit, fordi att i St. Olluffs thid brød der ett shiff, som allmindig røgte ganger end udi dag udi Grønland att oppaa det shib var St. Olluffs smasuendt, och hand druchnede der med de andre och de som daa effter leffde, groffue der neder de døde, och reste der op store sten korss paa de dødess graffuer och de stande en udi dagh.

Item øster lenger thill isbiergen liger en stoer øee som heder Kaarssøøe, ther er allminnigh jactvedtshaff effter huide biørne, och da med bispens orloff thi den øe høerer dombkierchen till, da er indted øster lenger, da mand kand see uden iss och sne bade till land och vand.«[2]

Forliset ved Finnbudir[3] maa antages at have fundet Sted henved Aaret 1028.[4] Af den ovenstaaende Beskrivelse ses, at Finnbudir har ligget paa Grønlands Østkyst, fjernt fra Østerbygden, nærmest ved

[1] Gr. h. M. I, S. 139—143. [2] M. o. Gr. XX, S. 324. [3] *buð* — Hus eller Telt. hytte, der anvendtes til midlertidig Brug. (Gr. h. M. I, S. 271.) [4] Gr. h. M. II, S. 673-

Korsø. Det ligger nær at antage, at Skibet af den stærke Polarstrøm var ført Syd paa, og at Finnbudir derfor maatte ligge paa den sydligste Del af Østkysten. Dette synes dog ikke at have været Tilfældet, thi i en Beretning om den grønlandske Skibsfører Lig-Lodin fortælles, at han havde dette Navn,

»fordi han havde ført Finn Fegins og hans Skibsfolks Lig fra Finnbudir, som ligger østen for Jøklerne paa Grønland, efter Kong Olaf den Helliges Budskab,

fordi denne Finn var en Søn af Ketil Kalf til Ringenæs paa Hedemarken og Gunild, Kong Olafs Søster.«[1]

Ved »Jøklerne paa Grønland« maa man forstaa »Indlandsisen«, der, som omtalt, saa godt som overalt gaar ud til Havet, dels paa Strækningen Syd for Ikermiut (62¼° Br.) og dels fra Nord for Igdloluarsuk (63¾° Br.) til Vestsiden af Sermilik-Fjord. Der er ikke megen Sandsynlighed for, at Havnen Finnbudir, der skal ligge **Øst** for Jøklerne, har ligget paa

[1] Gr. h. M. II, S. 663.

den isfri Landstrækning **Nord** for det sydlige Jøkelparti, ikke heller for, at den har ligget paa det smalle Bælte af spredte Øer og Halvøer Øst for dette. Hele den sydligste Del af Grønlands Østkyst blokeres nemlig saa godt som stedse af den svære Drivis[1] (jfr. S. 296). Dette har været Nordboerne bekendt; det maa derfor anses for usandsynligt, at man udsendte Lodin for at søge ind til Kysten paa dette Sted for at afhente Ligene, hvilket formentlig heller ikke vilde være lykkedes ham. Anderledes forholder det sig Øst for det nordligere Jøkelparti. Den nordlige Del af dette gaar i Øst-Vest Retning, og det begrænses af Sermilik-Fjord. Her Øst for kan Finnbudir da have ligget paa den store Angmagsalik-Ø, mellem Sermilik- og Angmagsalik-Fjord. Da Ivar Baardson kalder Finnbudir en Havn, passer dette absolut bedst paa Tasiusak, hvorved Missions- og Handelsstationen nu ligger (se omstaaende Kort). Det har utvivlsomt været Nordboerne bekendt, at Farvandet hertil i Eftersommeren altid er forholdsvis isfrit (jfr. S. 298). Nansen (l. c. S. 226), Pettersson (l. c. S. 42) og Bruun (l. c. S. 181) mener at Finnbudir har ligget lige Nord for Øerne ved Kap Farvel, Bruun endog paa Grønlands Vestkyst. Havde den ligget der, vilde *Islandske Annaler* næppe have omtalt, at Kastanraste (se S. 303) havde anløbet den.

Ivar Baardsøns Korsø kan formentlig efter Beskrivelsen ikke ligge noget andet Sted end ved Angmagsalik, og da den kaldes »en stoer øee«, maa man antage, at det er Angmagsalik-Ø, ingen af de andre Øer vilde man kunne kalde **stor.**[2] Finnbudir ligger altsaa paa Korsø.

Det er meget naturligt, at Biskoppen har ønsket at sikre Domkirken Hvidbjørnejagten ved Angmagsalik, thi intet Sted sydligere i Grønland findes nær saa mange Bjørne som her; men det har vistnok ikke haft stor praktisk Betydning for Domkirken. Isbjørnene kommer hertil med Storisen om Vinteren og drager senere paa Aaret atter Nord paa. Medens der i de sidste 10 Aar i Julianehaab Distrikt gennemsnitlig kun er fanget 33 Bjørne om Aaret, er der af de forholdsvis faa Beboere i Angmagsalik Distrikt fanget 98 om Aaret, og efter Undersøgelse et enkelt Aar, ses her omtrent fire Gange saa mange Bjørne som der fanges.

Angaaende Navnet »Korsøer« siger Bjørn Johnsen, som ovenfor nævnt, at de kaldes saaledes, fordi de fire største ligger i Korsform. Dette kan man dog ikke med Rette sige, selv om man bortser fra Angmagsalik-Ø. Det forekommer mig ogsaa at være mindre sandsynligt, at man har kunnet se, hvorledes disse høje Øer ligger for hverandre. Forfatterne af Gr. h. M. mener, at Navnet Korsø muligvis kom af, at man der havde rejst et Kors for at betegne Øen som Domkirkens eller Bispestolens Ejendom.[3] Jeg antager, at Korsø muligvis har faaet Navn efter »de

[1] Selv om Isen dengang muligvis er smeltet, inden den naaede om i Julianehaabs-Bugt, maa det dog antages, at den paa den sydlige Østkyst har været meget besværlig (jfr. Anm. 3 Side 294). [2] Bruun, l. c. S. 179, identificerer Korsø med Christian den 4des-Ø, Nord for Kap Farvel. [3] Gr. h. M. III, S. 262.

store sten korss«, der rejstes over Finn og hans Fæller ved Havnen, og at Gunbjørns-Skær, eller de Vest for disse liggende Øer, muligvis fra det 11te Aarhundrede ofte kaldtes Korsøer paa Grund af de samme Stenkors, der var oprejst paa den største af Øerne i hele Komplekset.

Der siges dog intet om, at Finnbudir ligger paa Korsø; Ivar Baardsøn siger tvertimod, efter at have omtalt Finnbudir, »Item øster lenger thill isbiergen liger en stoer øee som heder Kaarsøøe«. Der siges ikke heller noget om, at Korsøer er det samme Økompleks som tidligere kaldtes Gunbjørns-Skær, tværtimod nævner Ivar Baardsøn saavel disse som Korsø.

Men den omhandlede Grønlands Beskrivelse er ikke skreven af Ivar Baardsøn selv, thi den indledes med Ordene: »Saa sigger vise mend som føde ehre udi Grønnland, och sist komme aff Grønnland, — —«[1] og henimod Slutningen skrives: »Item dette alt som for sagt er, sagde oss Iffuer Bort Grønlender, — — — at hand haffde alt dette seett — —.«[2]

Jeg antager derfor, at det er meget tvivlsomt, om de gamle Kursforskrifter, hvori Gunbjørns-Skær nævnes, og som Beskrivelsen begynder med, hører til det som Ivar har meddelt, idet han jo ikke er født i Grønland, men 1341 blev sendt derop som Præst i Bergen Stifts Ærinde[3]. Han har ialfald ikke selv været ved og set de omtalte fjerne Steder paa Østkysten, thi da han kom til Grønland var det formentlig halvandet Hundrede Aar siden, at den gamle Sejlrute var ophørt (se nedenfor). Beretningen om Finnbudir og Korsø maa bero paa en gammel Overlevering, som Ivar har faaet. Man kan derfor ikke undres over, om der i Beskrivelsen skulde have indsneget sig nogle Unøjagtigheder eller Misforstaaelser, i Særdeleshed i den som vi nu har.

I Uddrag af Middelalderens *Islandske Annaler* skrives:

»1189. Asmund Kastanraste kom fra Grønland og Korsøer, 13 Mand i Følge, paa et Skib, som næsten alene var sammenføjet med Trænagler; det var tillige sammenbundet med Dyresener. Han ankom til Bredefjord paa Island. Han havde ogsaa anløbet (eller opholdt sig i) Finnbudir.«[4]

Asmund Kastanraste kom fra Bygden i Grønland og fra Korsøer, og har derfor formentlig benyttet den gamle Sejlrute fra Bygden tilbage til Island, nemlig Nord paa langs Østkysten af Landet til man fik Landkending af Fjeldene paa det fremspringende Økompleks (Gunbjørns-Øer eller Korsøer) og derfra sat Kursen mod Øst til Island.

Naar det imidlertid til Slutning siges, at Skibet ogsaa havde anløbet Finnbudir, maa det forstaas saaledes, at han ikke alene benyttede den gamle Sejlrute langs Østkysten af Grønland, men at han tillige havde anløbet den derværende Havn Finnbudir. Aarsagen til at dette er nævnt i Islandske Annaler maa være den, at det var en Sjeldenhed, ja en Mærkværdighed paa de Tider at benytte denne Sejlrute, og maaske i Særdeles-

[1] M. o. Gr. XX, S. 322. [2] ibid. S. 328. [3] Gr. h. M. III, S. 889. [4] ibid. S. 9.

hed at anløbe den derværende Havn. Da Fartøjet siges at være sammenføjet med Trænagler eller sammenbændslet med Dyresener, er der en Mulighed for at man efter Haveri i Isen har søgt Havnen, og der har faaet Hjælp af Eskimoerne, som formodentlig allerede dengang beboede det paagældende Sted.[1]

Kongespejlet (*Konûngs Skuggsjó*), der rimeligvis er skrevet henimod Midten af det trettende Aarhundrede, beskriver Isen ved Grønland saaledes:

»— — — — saasnart man har lagt det meste af det store Hav tilbage, da er der en saa stor Overflødighed af Is paa Søen, at man ikke kender til noget sligt paa andre Steder i den hele Verden. Denne Is er tildels saa flad, som den var frossen paa selve Havet, af 4 til 5 Alens Tykkelse, og den ligger saa langt fra Landet, at der ikke er mindre end fire eller flere Dages Rejse dertil, naar man farer paa Isen; men denne Is ligger mere mod Nordost eller mod Norden udenfor Landet, end imod Sønden og Sydvest eller mod Vesten, og derfor bør enhver, som vil naa Landet, sejle omkring det mod Sydvest og Vest, indtil han er kommen forbi alle de Steder, hvor Isen er at vente, og da sejle lige ind til Landet. Men det har ideligen hændet de Søfarende, at de har søgt Landet for tidlig og er derfor bleven indesluttet af Isen. Nogle af de saaledes stedte er omkomne, men nogle er slupne derfra; af disse har vi set nogle, og hørt deres Tale og Beretninger. Til det Middel har alle de grebet, som er komne i det Isdrev, at de har taget smaa Baade og trukket dem op med sig paa Isen, samt søgt saaledes Landet, men Havskibet og alt andet Gods er blevet der tilbage og forgaaet; nogle har endog, førend de naaede Land, maattet opholde sig 4 til 5 Dage paa Isen, ja andre endnu længere. — — — —«[2]

Denne Beskrivelse af Drivisen svarer jo fuldstændig til Forholdene nutildags; man maa derfor antage, at Isen allerede dengang, som Ivar Baardsøn omtrent 100 Aar senere skriver, var kommen ud af Landnorden Botnen (Nordost Bugten) saa nær Gunbjørns-Skær, at ingen uden Livsfare kunde sejle den gamle Kurs, og at derfor Asmund Kastanraste muligvis er en af de sidste, der paa Rejsen mellem Island og Grønlands Bygd benyttede Vejen langs Grønlands Østkyst.

I Uddrag af *Islandske Annaler* skrives:[3]

»1285. Opdagedes et Land i Vester fra Island. — Adalbrand og Thorvald, Helges Sønner, opdagede Nyland. — Dunøer opdagedes.
1289. Kong Erik sendte Rolf til Island for at opsøge det nye Land.
1290. Rolf drog omkring paa Island, for at opfordre Folk til Nylands-Rejsen«.

Efter at have opdaget det ukendte Land kom Helges Sønner tilbage til Island samme Efteraar, men Forfatterne til Gr. h. M., antager dog, at det opdagede nye Land var Newfoundland.[4]

Gustav Storm har imidlertid paavist, at det hedder i et tidligere ubenyttet Haandskrift i *Islandske Annaler* om denne Opdagelsesrejse:
»Helga synir sigldu i Grænlands obygdir.«[5]
I den gamle islandske Literatur er Grønlands Ubygder Betegnelsen for den ubeboede Grønlands Østkyst; der kan derfor ikke være nogen Tvivl

[1] Gr. h. M. III, S. 46. [2] ibid. S. 315—317. [3] ibid. S. 13. [4] ibid. S. 50.
[5] *Historisk Tidsskrift*, 2. Række, Bind VI, Kristiania 1888, S. 264.

om, at det af Helges Sønner 1285 opdagede Land maa, som paavist af Storm, være paa Grønlands Østkyst, og efter vort nuværende Kendskab til denne, maa det antages at have været ved Angmagsalik; intet andet Sted kunde fremstilles saa attraaværdigt, at Kong Erik kunde ønske atter at lade det opsøge. I de hundrede Aar der var gaaet efter at denne Kyst sidst besøgtes (1189), maa den paa Island til dels være gaaet i Forglemmelse. Helges Sønners Opdagelse betragtedes derfor som nyt Land. Rolfs Rejse synes dog ikke at være kommen i Gang, muligvis fordi han paa Island har faaet at vide, at Landet allerede kendtes.

I to af Annal-Haandskrifterne kaldes det i 1285 opdagede Land ikke »Nyland« men »Dunøer«. Dette Navn erindrer om, hvad der i Bjørn Johnsens *Grønlands Annaler* fortælles »Om de i Vester liggende Korsøer« (se S. 299), nemlig, at Engelskmændene paa Baade havde opfanget flydende Fugledun, og at de havde medbragt fulde Sække af denne Dun for at vise, hvor stor Overflødighed af Fugle, der var paa disse Øer. Denne Fortælling om Overflødighed af Fugle og Dun er formentlig en Overdrivelse, men det er ikke usandsynligt, at Fortællingen staar i Forbindelse med Navnet Dunøer, idet man har været paa det rene med, at de 1285 fundne Øer var identiske med Korsøer.

Gr. h. M. henviser til, at Th. Thorlacius har anbragt Navnet Finnbudir paa Grønlands Østkyst imellem 65 og 66° Bredde paa flere af hans 1668 udarbejdede Kort.[1] Denne Beliggenhed passer jo med Missions- og Handelsstationen ved Angmagsalik. Disse Kort kan dog ikke tillægges megen Betydning med Hensyn til Finnbudirs virkelige Beliggenhed. Jeg kan i saa Henseende henvise til Dr. K. I. V. Steenstrup's Omtale af Thorlacius' Kort[2] nemlig, at Thorlacius siger, at det var et hollandsk Kort fra 1666, der især havde bevæget ham til at lægge de to Øer Syd for Grønland. Paa dette hollandske Søkort, som Thorlacius altsaa har benyttet, ligesom paa tidligere hollandske Søkort, findes Navnet Finnbudir paa Grønlands Kyst mellem 65 og 66° Bredde, men tillige findes mange af Østerbygdens Navne Vest og Syd derfor. Dr. Steenstrup siger med Rette, at hvis Hollænderne havde besejlet og undersøgt denne Kyststrækning, vilde ikke et eneste af Ivar Baardsøns Navne have været paa Kortet, men derimod lutter hollandske Navne. Man maa derfor antage, at Østkystens Fremstilling kun er et Forsøg paa at illustrere Ivar Baardsøns Fjordfortegnelse, og at det er en Tilfældighed, at hele Kyststrækningen har nogen Lighed med den virkelige, samt at Finnbudir er kommen til at ligge paa c. 65½° Bredde. Man faar dog den Oplysning af disse Søkort, at Kartografen, da han har optaget Navnet Finnbudir paa Kortet, har anset det for et særligt vigtigt Sted, hvad det som eneste kendte Havn paa Grønlands Østkyst, liggende ligefor Islands nordlige Del, jo sikkert ogsaa er.

---

[1] Gr. h. M. I, S. 137. [2] M. o. Gr. IX, S. 21.

Den tidligere Antagelse, at saavel Gunbjørns-Skær som Korsøer er det nuværende Økompleks ved Angmagsalik, er sikkert rigtig. Man kan dog næppe antage, at Korsøer er identisk med hele Økomplekset, ligesom det ikke heller er nødvendigt at identificere Gunbjørns-Skær med hele Komplekset. Muligvis er Gunbjørns-Skær den Øgruppe, der ligger nærmest Island, nemlig Øst for Sermiligak-Fjord, og Korsøer den Øgruppe, der ligger mellem Sermiligak- og Angmagsalik-Fjord. Den store Ø Korsø maa antages at være Angmagsalik-Ø. Havnen Finnbudir, som skal ligge Øst for Jøklerne, maa man antage ligger paa Angmagsalik-Ø, altsaa paa Korsø, og da den kaldes en Havn, passer dette bedst paa Tasiusak, hvorved Missions- og Handelsstationen ligger.

Der er, som omtalt ovenfor, Rimelighed for at Nordboerne gentagne Gange har været inde ved Angmagsalik Egnen (Gunbjørns-Skær og Korsøer), og muligvis ogsaa er blevet tvunget af Forholdene til at overvintre der. Der opstaar derfor det Spørgsmaal, om der skulde findes Minder efter dem. Man har ved Angmagsalik omtalt en enkelt Stensætning, som man mente ikke var af eskimoisk Oprindelse, men ved nærmere Undersøgelse af Kolonibestyrer Johan Petersen har det dog ikke kunnet bestemmes. Angaaende disse tvivlsomme Nordboruiner henvises til William Thalbitzer: *Om Nordboruiner i Østgrønland.*[1] Efter det Kendskab vi nu har til Egnen, er det vistnok meget tvivlsomt, om man vil kunne finde synlige Minder om Nordboerne ved Angmagsalik.

Til Slutning skal jeg give en kronologisk Oversigt over de ovenfor omtalte Begivenheder, der formentlig alle angaar **Angmagsalik Distrikt:**

ca. 877 blev Gunbjørn, Ulf Krages Søn paa Rejse fra Norge til Island forslaaet af Storm Vest paa og opdagede Grønland. (S. 292).

ca. 970 opsøgte Snæbjørn Galte og Rolf af Rødenæs det af Gunbjørn opdagede Land for at optage en Landstrækning til Beboelse, og overvintrede der. (S. 292).

ca. 1028 led et Skib, paa hvilket Kong Olaf den Helliges Søstersøn Finn Fegin var ombord, Skibbrud ved Finnbudir. Finn og flere Folk druknede, og de Efterlevende rejste store Stenkors paa Gravene. — Den grønlandske Skibsfører Lodin udsendtes senere af Kongen for at bringe Ligene tilbage. (S. 300).

1189. Asmund Kastanraste kom fra Grønland og Korsøer til Bredefjord paa Island, efter at have anløbet Finnbudir. Han havde altsaa benyttet den gamle Sejlrute, som formentlig derefter ikke mere benyttedes. Skibet var næsten udelukkende sammenføjet med Trænagler. (S. 303).

---

[1] *Atlanten* 1912, S. 253.

1285. Adalbrand og Thorvald, Helges Sønner, opdagede Nyland, ogsaa kaldet Dunøer, paa Grønlands Østkyst, Vest for Island. — 1289 sendte Kong Erik af Norge Rolf til Island for at opsøge det nye Land. Rolf drog det paafølgende Aar omkring paa Island for at opfordre Folk til at deltage i Nylands-Rejsen, som man dog ikke senere hører noget til. (S. 304).

1385—87. Bjørn Einarsøn af Vatnsfjord, ogsaa kaldet Bjørn Jorsalafarer, blev forslaaet sammen med tre andre Islandsfarere til Grønland, hvor de paa Grund af Drivisen opholdt dem i Østerbygden i to Vintre. Bjørn anløb Gunbjørns-Øer, der dengang var beboede. (S. 295.)

ca. 1476. Kong Christian I. udsendte Skipperne Pining og Pothorst for at finde ny Lande. De traf sammen med Eskimoerne, med hvilke de drev Handel, men dog senere havde fjendtlige Sammenstød med. De oprettede en Station paa Klippen Hvidsærk, ligeover for Snefjelds-Jøkel. (S. 296).

1586—96. Clemens paa Latrum i Adelvig, der forfulgtes af Øvrighederne, undløb ombord paa et engelsk Skib. Det sejlede op under den østlige Del af Gunbjørns-Øer, og man fandt der mange Gejrfugle og Fisk. Clemens fortalte, at han derfra kunde se Toppen af Islands Fjelde. (S. 297).

1ste Halvdel af det 17. Aarh. Bjørn Johnsen fortæller, at efter mange Folks Mening tilfører de Engelske alle Nødvendighedsvarer til de Folk, der bor paa Gunbjørns-Øer. Sildig paa Sommeren har man set, at et stort Skib plejer at sætte Kurs derefter. »Tillige behøver man desmindre at frygte for Havisen, som det lakker mere ud paa Sommeren og August Maaned er begyndt«. (S. 298).

I Forbindelse hermed skal jeg ganske kort omtale et Par mislykkede Forsøg paa at naa ind til Egnen ved Angmagsalik:

Den første Ekspedition, der i den nyere Tid er foretaget fra Danmark til Grønland med det Formaal atter at knytte Forbindelsen med den gamle Nordbokoloni, udsendtes af Kong Frederik II. 1579.[1] Den lededes af Skotten Jacob Allday, som man sagde vidste Besked med Besejlingen af Grønland. Om denne Rejse opbevares flere Afskrifter af en Dagbog ført ombord af Skibspræsten Kristiern Nielsen.[2] Man ser af Dagbogen, at det ikke har været Besejlingen af Østerbygden, som Allday var bekendt med, thi han sejlede fra Bergen Nord om Island — medens de gamle Kursforskrifter fra Bergen viser Syd om denne Ø — og søgte i de sidste Dage af August Maaned gentagne

[1] Gr. h. M. III, S. 637. Louis Bobé: Oplysning om Grønlands Besejling 1521—1607 (*Danske Magazin.* 5. R. IV, S. 319). [2] Carl S. Petersen: To Breve fra Præsten i Lindholm, mag. Albert Meier o. s. v. (*Danske Magazin.* 5. R. VI, S. 215).

Gange at naa ind til Grønlands Østkyst. Skibene kom ganske tæt ind under Kysten, men en smal Strimmel Is hindrede Forbindelsen med Land. Isen mindskedes mere og mere, men et Par Dages voldsom NØ-Storm drev Skibene atter langt til Søs, og da Nætterne nu blev lange og mørke, vendte de tilbage med uforrettet Sag.

Flere Oplysninger i Dagbogen tyder paa, at det var Egnen ved Angmagsalik, hvor Forsøgene paa Forbindelse med Land blev gjort, og Tidspunktet, paa hvilket Allday søgte Kysten — nemlig Slutningen af August, da man med Rette kunde vente, at Adgangen hertil var nogenlunde isfri — kan tyde paa, at han virkelig har vidst Besked med Besejlingen af Angmagsalik Distrikt. Allday ønskede dog, hvis han atter det paafølgende Aar skulde derop, da at komme til Landet noget tidligere paa Aaret.

I 1581 udsendte Kongen Mogens Heinesøn til Grønland paa en Ekspedition med samme Formaal som Alldays. Om denne har vi kun meget sparsomme Oplysninger. Heinesøn udgik ogsaa fra Bergen og fulgte formentlig samme Vej som Allday. Han fik Grønlands Østkyst i Sigte, men svær Drivis hindrede ham i at nærme sig Landet.

Endelig skal jeg nævne David Danells Rejse 1652.[1] Denne Ekspedition udrustedes af Generaltoldforvalter Henrik Müller, som af Kong Frederik III. havde faaet Bevilling til at lade Grønland opsøge og besejle. Ifølge Udtog af Danells Journal fulgte heller ikke han Kursforskrifterne til Østerbygden, men sejlede — ligesom Jacob Allday — Nord om Island og fik det høje Land ved Angmagsalik i Sigte. Han angav nøjagtige Breddebestemmelser af sit Skibs Plads, hvorfra han paa 30 til 40 Sømils Afstand pejlede Fjeldene ved Angmagsalik og sejlede tæt ind ved de vestligere liggende Øer; men da Rejsen blev foretagen i Begyndelsen af Juni Maaned, kan man ikke undre sig over, at Drivisen hindrede ham i at gøre Landgang.

[1] Louis Bobé: Lunds Relation til Frederik III. om Danells Rejser (*Danske Magazin*. 6. R. II).

Grønlands Sydøstkyst og Islands Vestkyst.

IX.

DE MARINE KRIDTAFLEJRINGER I VEST-GRØNLAND OG DERES FAUNA

AF

J. P. J. RAVN

1918

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

I. Indledning 313
II. Kridtdannelsernes Udbredelse, Lejringsforhold, Beskaffenhed og Alder . 314
III. De marine Aflejringer, deres Fauna og Alder 321
IV. Beskrivelse af Faunaen 333
1. Foraminifera 333
2. Echinodermata 334
3. Vermes 335
4. Brachiopoda 335
5. Lamellibranchiata 335
6. Scaphopoda 354
7. Gastropoda 356
8. Cephalopoda 363
9. Crustacea 364
10. Pisces 364
V. Litteraturfortegnelse 365
VI. Register 366

I. Indledning.

Skønt der i Tidernes Løb er indsamlet et ikke helt ringe Materiale af marine Forsteninger i de fra gammel Tid kendte vestgrønlandske Kridt- og Tertiæraflejringer eller kulførende Dannelser, som de hyppig benævnes, har det dog hidtil skortet paa en indgaaende Undersøgelse af denne Fauna. Grunden hertil er vel nærmest, at Hovedinteressen var knyttet til de talrige og oftest smukt bevarede Planteforsteninger, som er fundne i de samme Aflejringer, og som er blevne berømte navnlig ved O. Heer's Undersøgelser. Naar jeg nu har foretaget en Bearbejdelse af Faunaen, skyldes det nærmest det Forhold, at P. de Loriol, som for en Aarrække siden af Heer blev anmodet om at undersøge Faunaen, har navngivet enkelte nye Arter uden fyldestgørende Beskrivelser og uden Afbildninger. Desuden er der i nyere Tid opstaaet nogen Tvivl om Rigtigheden af Heer's Bestemmelse af de vestgrønlandske plantelørende Aflejringers Alder, idet man er tilbøjelig til at tro, at deres Dannelse er begyndt senere og afsluttet tidligere end af Heer antaget. Muligheden for, at en fornyet Undersøgelse af den marine Fauna vilde kunne give Oplysninger om dette Punkt, har været medvirkende til, at jeg paatog mig dette paa Grund af Materialets Beskaffenhed ret besværlige og paa Forhaand lidet lovende Arbejde, for hvis Resultater jeg skal gøre Rede i det følgende.

Af det Materiale, som har staaet til min Raadighed, og som alt sammen opbevares i Universitetets Mineralogiske og Geologiske Museum, er Hovedmassen indsamlet af Grønlandsforskeren K. J. V. Steenstrup under hans Rejser til Vest-Grønland, navnlig i Aarene 1872 og 1878—80. Blandt tidligere Indsamlere kan fremhæves Distriktslæge Chr. G. F. Pfaff, som i 1874 og 1876 skænkede Museet en Del marine Forsteninger fra Nugsuak-Halvøs Sydvestkyst. Endvidere hjemsendte Underassistent Hendriksen i 1885 en Del forsteningsførende Kalkkonkretioner fra Niakornat; i Museets Tilvækstprotokol har Steenstrup tilføjet, at disse Konkretioner er indsamlede af de Grønlændere, som i 1880 havde været med ham ved Niakornat. Endelig har jeg selv hjembragt en større Samling marine Forsteninger, indsamlede paa en Rejse til Disko og

Nugsuak-Halvø i Aaret 1909[1]; enkelte Stykker havde min Rejsefælle, Dr. Arn. Heim fra Zürich, overladt til mig. Efter min Hjemkomst lagde andet Arbejde Beslag paa min Tid, hvorfor jeg maatte udsætte Bearbejdelsen af det indsamlede Materiale; desuden nærede jeg Haab om at kunne foretage en ny Ekspedition til disse Egne, paa hvilken det var min Hensigt særlig at undersøge de geologiske Forhold paa Nordøstkysten af Nugsuak-Halvø (Niakornat, Kook angnertunek, Ekorgfat osv.), hvor jeg tror, man bedst vil kunne komme til Klarhed over Forholdet mellem de marine og de plantebærende Aflejringer. Paa min Rejse i 1909 maatte vi i Løbet af 7 Uger undersøge en Kyststrækning paa ca. 250 km, og naar man betænker de ofte besværlige Terrænforhold, vil man kunne forstaa, at en saadan Undersøgelse ikke godt kan blive andet end en Rekognoscering. Imidlertid har jeg nu ment ikke at burde opsætte Arbejdet længere, da Erindringen om de gjorte Iagttagelser udvidskes mere og mere, efterhaanden som Tiden gaar. — Tegningen af de Illustrationer, der ledsager Beskrivelsen af Forsteningerne, er med vanlig Omhu udførte af Kunstmaler H. V. Westergaard.

II. Kridtdannelsernes Udbredelse, Lejringsforhold, Beskaffenhed og Alder.

Vest-Grønlands kulførende Dannelser, under hvilken Betegnelse man som alt nævnt har sammenfattet de derværende Kridt- og Tertiæraflejringer, er udbredte over et Omraade mellem 69°15′ og 72°5′ N. Br. Oprindelig har de sikkert dannet et sammenhængende Hele af meget betydelig Udstrækning, men er nu sønderdelte i Øer og Halvøer. De bedste og fyldigste Oplysninger om den nuværende Udbredelse er givne i et Par Afhandlinger af K. J. V. Steenstrup[2]. Hver af disse Afhandlinger ledsages af et geologisk Kort. Paa det første af disse findes de kulførende Dannelser angivne fra følgende Strækninger:

1. Disko. Hele Sydøstkysten fra en Lokalitet Puilasok (ca. 12 km NØ for Godhavn) og til Mudderbugt. Endvidere hele Øens Nordøstkyst mod Vajgat (med et Par Afbrydelser) fra Mudderbugt til ca. 30 km Øst for Øens Nordspids. Fra Vestkysten anføres kun en lille, nogen tvivlsom Lokalitet, ved den sydligste af Disko-Fjords to inderste Forgreninger.

[1] Se J. P. J. Ravn: Beretning om en geologisk Undersøgelsesrejse til Disko og Nugssuak-Halvø i Vest-Grønland. — Medd. om Grønland. Bd. 47. S. 149—72. Kjøbenhavn 1910.

[2] K. J. V. Steenstrup: Bidrag til Kjendskab til de geognostiske og geographiske Forhold i en Del af Nord-Grønland. — Medd. om Grønland. 4. Hefte. Kjøbenhavn 1883.

K. J. V. Steenstrup: Om Forekomsten af Forsteninger i de kulførende Dannelser i Nord-Grønland. — Medd. om Grønland. 5. Hefte. Kjøbenhavn 1883.

2. Hareø. En Del af Øens Nordøstkyst.

3. Nugsuak-Halvø. Omtrent hele Halvøens Sydvestkyst mod Vajgat, nemlig fra Sarkak til Alianaitsunguak, samt et lille Parti Syd for Udstedet Nugsuak. Dette sidste er ikke angivet paa Kortet ved Farve, men ved Signaturen for Forekomst af Kul. Endvidere en længere Strækning paa Nordostkysten, begyndende lidt Vest for Niakornat og endende ved Kook.

4. Upernivik Ø. Et Omraade ved Sydvestspidsen.

5. Svartenhuk-Halvø. Et Par mindre Strækninger paa begge Sider af den fremspringende Halvø omtrent paa Østkystens Midte samt en enkelt Lokalitet ligeoverfor paa Halvøens Vestside ved Umiarfik-Fjord.

6. Ingnerit-Halvø. Paa Østsiden ligeoverfor den sidst omtalte Forekomst samt ved Ingnerit-Fjord paa Halvøens Vestside.

Saa godt som overalt forekommer de kulførende Dannelser sammen med Basalt, der danner et beskyttende Dække over dem, saa at de kun træder frem i Dagen langs Kysterne og i Siderne af Elvlejerne. Den Kyststrimmel, hvor de er tilgængelige, er af meget vekslende Bredde; særlig bred er den ved Flakkerhuk (den østligste Del af Diskos Sydøstkyst). Helt mangler Basalten paa Upernivik Ø[1].

Paa det andet Kort har Steenstrup i det væsentlige givet de kulførende Dannelser den samme Udbredelse. Her skal kun bemærkes, at der nu angives en Lokalitet, Ifsorisok, i det indre af Nugsuak-Halvø op imod dennes Nordvestspids samt en Lokalitet ved Asakak-Bræ paa samme Halvøs Nordøstkyst. Fra denne sidste Lokalitet kendes de kulførende Dannelser dog ikke som faststaaende, men kun som løse Blokke i Bræens Moræne.

Paa Grundlag af Heer's Undersøgelse af Planteforsteningerne fra disse Egne, skelner Steenstrup mellem Kridt og Tertiær indenfor de kulførende Dannelser og angiver paa Kortet den Udbredelse, som hver af de to Formationer har. Det ses heraf, at Kridtet strækker sig over et stort Omraade, idet det findes overalt, hvor man i det hele taget har kulførende Dannelser, med Undtagelse af Flakkerhuk, Hareø, Nugsuak-Halvøs vestlige Ende samt Svartenhuk- og Ingnerit-Halvøerne. Hyppig overlejres Kridtet af Tertiær. Dette angives paa Kortet at være Tilfældet næsten overalt paa Disko samt i Egnen omkring Atanikerdluk paa Nugsuak-Halvø.

At de kulførende Dannelser hviler paa Grundfjæld, er allerede paavist af Giesecke[2] og Rink[3] og ligeledes omtalt af forskellige senere

---

[1] H. Rink: Om den geographiske Beskaffenhed af de danske Handelsdistrikter i Nordgrønland tilligemed en Udsigt over Nordgrønlands Geognosi. Kjøbenhavn 1852. S. 48.

[2] Karl Ludwig Gieseckes Mineralogisches Reisejournal über Grönland 1806—13. — Medd. om Grønland. 35. Hefte. Kjøbenhavn 1910. S. 87, 88, 339 og 342.

[3] H. Rink: l. c. S. 17 og 47—48.

Forskere. Denne Overlejring kan i Reglen ikke iagttages direkte, fordi den i Kystskæringerne næsten altid ligger under Havets Niveau, men paa flere Steder, navnlig hist og her paa Nordøstkysten af Nugsuak-Halvø, stikker Gnejsen saa højt op, at man ser den overlejret af de kulførende Dannelser. Den Overflade, hvorpaa Sedimenterne ligger, er ret ujævn. Dette er allerede fremhævet af White og Schuchert[1]. Man kunde tænke sig den Mulighed, at Ujævnhederne var fremkomne ved Spring og Forstyrrelser i en forholdsvis sen Tid, efter at Sedimenterne var dannede, og maaske endda efter at Basalten som et Dække havde bredt sig ud over Sedimenterne. Som Arn. Heim[2] har paapeget, synes dette i hvert Fald som Regel ikke at have været Tilfældet. Skyldes det krystallinske Grundfjælds ujævne Overflade i det hele taget Forstyrrelser, maa disse antages at have fundet Sted før Sedimenternes Dannelse. Ligesom Heim (l. c. S. 183) er jeg imidlertid nærmest tilbøjelig til at tro, at vi her ser Sporene af en tidligere Erosion. Er dette rigtigt, nødes man vel, som Heim mener, paa Grund af den visse Steder temmelig stærkt hældende Kontaktflade mellem Sedimenterne og deres Underlag til at antage, at der efter Sedimenternes og Basaltdækkets Fremkomst maa have fundet orogenetiske Bevægelser Sted.

Stor Betydning for denne Opfattelse har navnlig Forholdene i Egnen omkring Kaersuarsuk[3]. Som det fremgaar af Heim's og mine Undersøgelser finder man her ved Kulbruddet Kontaktfladen mellem Gnejsen og Sedimenterne omtrent i Havets Niveau, og herfra hæver saa Sedimenterne sig i Slibestensfjæld ifølge Steenstrup til en Højde af 720 m. Da Lagene ikke er fuldt ud horisontale, er deres samlede Mægtighed noget mindre; men til Gengæld er der Grund til at antage, at der her mangler den øverste Del af Lagserien, saa at Mægtigheden vel nok alligevel oprindelig har oversteget 700 m. Gaar man fra Kulbruddet ca. 2 km ind i Landet til den Lokalitet, som Heim har givet Navnet »Vesterfjæld«, træffer man først i ca. 810 m's Højde paa Sedimenterne; ogsaa her hviler de paa Gnejs. Allerede i en Højde af ca. 1000 m overlejres de af Basaltdækket, saa at deres Mægtighed her kun er ca. 200 m. Man ser heraf, at Gnejsoverfladen i denne Egn stiger meget stærkt mod Syd (hvilket ogsaa er Tilfældet lidt længere mod Øst ved selve Kaersuarsuk), og at Sedimenterne kiler sig ud i samme Retning. Ligesom Heim (l. c. S. 190) mener ogsaa jeg, at der er Grund til at tro, at Sedimenterne i »Vesterfjæld« er yngre end Slibestensfjælds Sedimenter, og at de i det hele taget tilhører den yngste Del af hele Serien. Deraf følger, at der paa »Vesterfjæld«s Plads har været fast Land i den første Del af det Tidsrum,

[1] David White and Charles Schuchert: Cretaceous Series of the West Coast of Greenland. — Bull. Geol. Soc. of America. Vol. 9. Rochester 1898. S. 345.

[2] Arnold Heim: Ueber die Petrographie und Geologie der Umgebungen von Karsuarsuk. — Medd. om Grønland. 47. Hefte. Kjøbenhavn 1910. S. 189.

[3] J. P. J. Ravn: l. c. S. 165.
Arnold Heim: l. c. Tavle X.

hvori de kulførende Sedimenter dannedes, og at dette faste Land først senere ved en positiv Niveauforandring dukkede under Vandets Overflade og blev dækket af Sedimenter. Ogsaa andre Steder paa Nugsuak-Halvøs Nordøstside har man Indtryk af, at Sedimentationen ikke er begyndt samtidig over det hele, men at der hist og her har raget fast Land op over Vandets Overflade. Denne Mulighed er allerede antydet af Rink[1].

Om de kulførende Dannelser ved deres Østgrænse paa Nugsuak-Halvø ved et Spring er skilte fra det Øst herfor liggende Grundfjæld, eller om denne Grænse falder sammen med en gammel Kystlinje, er det i Øjeblikket ikke muligt at afgøre. Paa Nordøstkysten ligger Grænsen ved Kook. Vest for Elven ligger Kontaktfladen mellem Gnejsen og Sedimenterne omtrent ved Havets Niveau, medens Gnejsen umiddelbart Øst for Elven naar op til en Højde af mange Hundrede Meter. Ganske lignende er Forholdene paa den modsatte Side af Halvøen. Steenstrup (l. c. i »Medd. om Grønland«. V. S. 70) meddeler herom følgende: »Paa Vestsiden af den store Dal, hvori Elven Kugsuak flyder, ser man de kulførende Dannelser blottede, og man faar Indtrykket af, at Isen, der i sin Tid er gaaet ned igjennem Dalen til Vajgat, hvorom de mange isskurede Klippeflader i Dalbunden bære Vidnesbyrd, har skaaret sig ned paa Grændsen mellem Gnejsen og Trappen med underliggende Sand- og Skiferlag, saaledes som man endnu seer det ved Kook i Umanaks-Fjorden og paa SV.Spidsen af Uperniviks Ø«. Dalens Østside dannes derimod af Gnejs, der i Ingigisok naar en Højde af ca. 1000 m. Der er saaledes en vis Sandsynlighed for, at der her tværs igennem Halvøen findes et omtrent S—N-gaaende Spring, som nu antydes af Kook- og Kugsuak-Dalene, og som muligvis fortsætter sig længere nordpaa over Upernivik-Ø og Svartenhuk-Halvø og sydpaa i Sundet mellem Disko og Arveprinsens-Ejland. Heim (l. c. S. 184) er mest tilbøjelig til at antage, at vi ved Kook og Kugsuak har en gammel prætertiær Stejlrand. Mig synes Tilstedeværelsen af et Spring mindst lige saa sandsynlig. Endvidere kan jeg ikke se rettere, end at et saadant Spring kunde være fremkommen i en forholdsvis sen Tid, efter at Sedimenterne (og Basaltdækket) var dannede. Hvis dette er Tilfældet, kan den Mulighed ikke anses for udelukket, at Sedimenterne tidligere har været udbredte ogsaa Øst for den omtalte Linje, men at de her senere er bleven fjernede ved Erosion, hvorved Grundfjældet atter er kommen i Overfladen. Herpaa synes mig den Omstændighed at tyde, at man baade ved Kugsuak og ved Kook træffer paa Rester af Sedimenter Øst for Linjen. Ved den først nævnte Lokalitet skal der saaledes ifølge Steenstrup (l. c. S. 70) paa Østsiden af Dalen hist og her kunne iagttages Rester af Sedimenter, ligesom paaklæbede Gnejsvæggen. De ligger her (ved Sarkak) i en Højde af over 300 m (l. c. S. 50), medens de paa den anden Side af Elven ses

[1] H. Rink: l. c. S. 48.

helt nede ved Stranden (l. c. S. 69); Gnejsen ligger her altsaa langt lavere.

Fra den modsatte Side af Halvøen har allerede Giesecke (l. c. S. 334) og Rink (l. c. S. 49) omtalt, at Asakak-Bræ fører Brudstykker af forkullede Træstammer, indblandede i Morænematerialet, ned fra det indre. Denne Iagttagelse er senere bleven bekræftet af A. E. Nordenskiöld[1] og Steenstrup (l. c. i »Medd. om Grønland«. V. S. 54), som tillige begge fandt Brudstykker af en uren, forsteningsførende Jernsten i Bræens Moræne. At Bræen et eller andet Sted er i Berøring med de kulførende Dannelser, er derfor sikkert, men dette Steds Beliggenhed kendes ikke. Steenstrup har forsøgt at naa op til Stedet, men forgæves, idet han nødtes til at standse i en Højde af 685 m. Efter al Sandsynlighed vil Stedet dog ligge ret betydelig Øst for Linjen mellem Kook og Kugsuak.

De her fremførte Iagttagelser har selvfølgelig hver for sig kun ringe Beviskraft. Desværre fik jeg under mit Ophold ved Kook ikke Tid til at undersøge Forholdene paa Elvens Østside, og Kugsuak-Dal kender jeg overhovedet ikke af Selvsyn; det maa derfor overlades til eventuelle, fremtidige Undersøgelser at søge Spørgsmaalet løst. Kun skal det endnu tilføjes, at det forekommer mig ikke helt usandsynligt, at i hvert Fald enkelte af de paa Nugsuak-Halvøs Nordøstside omtrent N—S-gaaende Elvkløfter kan være prædestinerede ved Spring. Dette gælder f. Eks. den Kløft, hvorigennem den lille Elv mellem Kaersuarsuk og Kaersut løber; der synes nemlig her at være meget stor Højdeforskel i Gnejsens Beliggenhed paa de to Sider af Kløften.

At Spring og Forskydninger har været medbestemmende ved Udviklingen af de her omtalte Egnes topografiske Forhold, omtales iøvrigt allerede af Steenstrup (l. c. i »Medd. om Grønland«. V. S. 49) paa følgende Maade: »Hvor stor Isens denuderende Virksomhed end kan være, saa tvivler jeg dog ikke om, at disse Fjordes [Vajgats og Umanak-Fjords] Hovedlinier vare bestemte ved Spring og Forskydninger, førend denne begyndte sit Arbejde.«

Allerede Steenstrup meddeler (l. c. »Medd. om Grønland«. IV. S. 199), at de kulførende Dannelser er »aflejrede horizontalt, dels med en skarp Grændse mod det underliggende Grundfjeld, dels saaledes, at Gnejsen er saa opløst, at det er vanskeligt at skjønne, hvor den raadne Gnejs holder op, og hvor Sandstenen begynder, som f. Ex. ved Kook«. For denne Lokalitets (og vel ogsaa for andres) Vedkommende mener Steenstrup, at Forvitringen skyldes den Omstændighed, at Gnejsen har indeholdt Pyrit, der nu er blevet til svovlsure Salte. Efter Undersøgelserne af Forholdene i »Vesterfjæld« ved Kaersuarsuk, hvor Gnejsen under Sedimenterne er forvitret ned til en anselig Dybde er jeg som Arn. Heim (l. c. S. 185) af den Anskuelse, at denne Forvitring er foregaaet

[1] A. E. Nordenskiöld: Redogörelse för en expedition till Grönland år 1870. – Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förhandl. 1870. Stockholm 1871. S. 1037 og 1056.

i en Tid, der ligger forud for Sedimenternes Dannelse. Heim anslaar Forvitringsskorpens Tykkelse ved Kaersuarsuk til mindst 40 m. Formodentlig kan en Del af de flere Steder iagttagne mindre Ujævnheder i Gnejsens Overflade være fremkommen dels ved en med en noget vekslende petrografisk Beskaffenhed af Grundfjældet i Forbindelse staaende ulige Forvitring, dels ved en Erosion forud for Sedimentdannelsen. Herom lader sig dog ikke i Øjeblikket noget sige med Sikkerhed.

De kulførende Dannelser bestaar som bekendt af meget vekslende Lag af Sand, Sandsten, Lerskifer og Kul. Det er unødvendigt her at komme nærmere ind paa deres Beskaffenhed, da den saa ofte tidligere har været Genstand for Beskrivelse. Om deres Dannelsesmaade har der været Uenighed, idet nogle Forskere mener, at alle Aflejringerne er afsatte i Havet, medens andre vil hævde, at de Partier af dem, der indeholder Plantelevninger, maa være dannede i Ferskvand. Ved en tidligere Lejlighed har jeg (l. c. S. 154) fremsat de Grunde, der synes mig at tale for den Anskuelse, at i hvert Fald Hovedmassen af de planteførende Aflejringer maa være afsat i Ferskvand eller maaske til Dels i Brakvand, idet Forholdene synes mig lettest forklarlige ved den Antagelse, at det hovedsagentlig er Lagunedannelser, vi her har for os. Imidlertid har man hist og her fundet Lag med en marin Fauna, og særlig Forekomsten af tykskallede Inoceramer viser med Sikkerhed, at det her drejer sig om marine Aflejringer. I det lange Tidsrum, hvorunder de kulførende Dannelser aflejredes, maa der have fundet en meget betydelig positiv Niveauforandring Sted; under denne holdt Sedimentationen saa nogenlunde Skridt med Sænkningen, men til en Tid er denne gaaet saa hurtig for sig, at Havet brød ind over Land, og der aflejredes da marine Sedimenter.

Gennemgaaende ligger de kulførende Dannelser meget regelmæssig, horisontalt eller næsten horisontalt. Større Afvigelser herfra kan i Reglen betragtes som lokale og skyldes vel hyppig Basaltens Gennembrud. Spring ses hist og her i Sedimenterne, men Springhøjden synes altid at være ret ubetydelig. Større Forstyrrelser er dog beskrevne af White og Schuchert (l. c. S. 351) fra Klinten under Slibestensfjæld ved Ujarartorsuak paa Nugsuak-Halvøs Nordøstkyst, og ved Ingnerit-Fjord har Steenstrup (l. c. »Medd. om Grønland«. IV. S. 202) iagttaget stærkt bøjede Lag.

Som tidligere omtalt dækkes Sedimenterne de fleste Steder af Basalt. Steenstrup (l. c. »Medd. om Grønland«. IV. S. 204) mener, at Sedimenterne var stærkt denuderede inden Basaltdækkets Fremkomst. Dette har dog næppe været Tilfældet, thi Basalten synes at ligge meget regelmæssig over Sedimenterne med en temmelig horisontal Kontaktflade. Desuden finder man mange Steder i de øvre Dele af de kulførende Dannelser en ejendommelig, tyndskifret og let hensmuldrende, sort eller mørkebrun Skifer (Heim: l. c. S. 192), der maa antages at være dannet paa samme Tid og derfor tyder paa, at Sedimenterne ved Basaltens Frembrud endnu henlaa saa nogenlunde upaavirkede af Erosion. Har

der været nogen Erosion, synes den i hvert Fald at have været rent lokal eller af mindre Udstrækning (White og Schuchert: l. c. S. 366).

I de kulførende Dannelser træffer man som bekendt i forskellige Niveauer særdeles hyppig en Mængde mere eller mindre vel bevarede Planteforsteninger, især Bladaftryk baade af Naaletræer og Løvtræer. Disse Forsteninger blev undersøgt og beskrevne af O. Heer, der jo kom til det Resultat, at man her havde med Floraer af vidt forskellig Alder at gøre. Disse Floraer gav han Navn efter de vigtigste Findesteder, og han henførte dem til følgende Epoker af Kridt- og Tertiærperioderne:

4. Atanikerdluk-Floraen ... Miocæn.
3. Patoot-Floraen ..... Senon [eller Danium].
2. Atane-Floraen ..... Cenoman.
1. Kome-Floraen ..... Neokom.

Er disse Aldersbestemmelser rigtige, skulde der altsaa være medgaaet et meget langt Tidsrum til de her omtalte Aflejringers Dannelse, men i den nyere Tid er man kommen til det Resultat, at de næppe alle er paalidelige.

Efter Heer's Mening skulde Kome-Floraen nærmest være jævnaldrende med den Flora, man i Europa har fundet i Urgon-Lagene (øvre Neokom)[1]. Herimod indvendes, at Kome-Floraen har et noget yngre Præg, idet den allerede indeholder Rester af Løvtræer (*Populus primaeva* o. fl.). I nyere Tid synes man derfor tilbøjelig til at tillægge Kome-Lagene en noget yngre Alder. White og Schuchert (l. c. S. 366) sammenstiller dem saaledes med Potomac-Formationen, og nærmest med den øvre Afdeling af denne, Patapsco-Formationen, som efter de nyeste Undersøgelser af Berry maa tilhøre Gault-Etagen (Albien)[2]. Patapsco-Formationen indeholder ligesom Kome-Lagene Rester af Dikotyledoner, medens saadanne ikke er fundne i de ældre Dele af Potomac-Formationen.

Som alt nævnt ansaa Heer det for rigtigst at henføre Atane-Floraen til Cenomanet og Patoot-Floraen til det allerøverste Kridt (Senon eller maaske Danium). White og Schuchert (l. c. S. 367) mener derimod, at der er god Grund til at anse Atane-Floraen for jævnaldrende med Floraen i Amboy Clays, der skal være af senon Alder. Efter de samme Forskere skal Patoot-Lagene danne en Overgang fra Atane-Lagene til Tertiæret, men dog endnu tilhøre Kridtet.

Den øverste Del af hele Sedimentserien, karakteriseret ved Atanikerdluk-Floraen, henførte Heer til det nedre Miocæn. I de senere Aar har man imidlertid været tilbøjelig til at rykke denne Flora ned i Oligocænet, og White og Schuchert anser det ovenikøbet for muligt, at den er eocæn.

[1] O. Heer: Oversigt over Grønlands fossile Flora. — Medd. om Grønland. V. Kjøbenhavn 1883. S. 92.

[2] Edw. W. Berry: Correlation of the Potomac Formations. — Maryland Geol. Survey. Lower Cretaceous. Baltimore 1911. S. 172.

Det Tidsrum, indenfor hvilket Vest-Grønlands kulførende Dannelser maa tænkes aflejrede, bliver paa denne Maade betydelig indsnævret, idet det i Stedet for — som HEER mente — at strække sig fra Neokom til Miocæn, maa antages kun at naa fra Gault til Eocæn. Til Trods for Aflejringernes store Mægtighed (over 1000 m) synes denne Antagelse rimeligere, da der intet Steds i Serien ses tydelige Spor af nogen større Afbrydelse i Sedimentationen. For en Fuldstændigheds Skyld skal tilføjes, at ARN. HEIM (l. c. S. 189) ovenikøbet er tilbøjelig til at antage hele Serien for øvrekretacisk; desværre giver han ikke nogen nærmere Begrundelse for denne Udtalelse.

III. De marine Aflejringer, deres Fauna og Alder.

Som berørt i det foregaaende, er Hovedmassen af de kulførende Dannelser efter al Sandsynlighed aflejrede dels i Laguner, dels i Søer og rindende Vand. Hist og her træffer man imidlertid Lag, der indeholder Rester af en marin Fauna og derfor maa være afsatte i Havet.

Spor af en saadan marin Fauna har man fundet paa begge Sider af Nugsuak-Halvø. Men om de Lag, hvori den findes paa de forskellige Lokaliteter, har samme Plads i hele Lagserien eller ikke, er usikkert. I det følgende skal meddeles, hvad man ved herom. Vor Viden i saa Henseende skyldes i Hovedsagen K. J. V. STEENSTRUP's Undersøgelser (l. c. i »Medd. om Grønland«. V. S. 43).

Paa Disko har man saavidt mig bekendt hidtil kun paa en eneste Lokalitet fundet Spor af marine Forsteninger. STEENSTRUP meddeler nemlig (»Medd. om Grønland«. V. S. 71), at han ved Asuk i en Sandsten i 390 m's Højde fandt en enkelt *Tellina* med til Dels bevaret Skal. Desværre har det ikke været mig muligt at finde denne Skal i Samlingerne.

Paa Nugsuak-Halvø er marine Forsteninger ikke sjældne. De er fundne paa følgende Lokaliteter:

Atanikerdluk. STEENSTRUP fandt her i en Højde af ca. 450 m et Par ubestemmelige Saltvandsmollusker i en rød, brændt Skifer. Disse Forsteninger har jeg ikke set.

Kingigtok. Herfra foreligger kun et Par Forsteninger af marine Mollusker i brændt Skifer. Det vides ikke, i hvilken Højde de er tagne.

Patoot. Paa denne Lokalitet er der fundet et større Antal marine Forsteninger. De er navnlig indsamlede af STEENSTRUP, PFAFF og Forfatteren. Først nævnte meddeler (»Medd. om Grønland«. V. S. 66), at han fandt mange Eksemplarer af en *Avicula* i en brændt Skifer i 480 m's Højde, og længere nede, hvor Planteresterne var de overvejende, fandt han mange Aftryk af *Inoceramus*-Skaller. I Museets Samlinger er de af STEENSTRUP indsamlede Forsteninger mærkede henholdsvis »Patoot a« og »Patoot b«. Ifølge HEER (»Medd. om Grønland«. V. S. 114) skal »Patoot b« ligge i en Højde af ca. 400 m (1275 Fod) og »Patoot a« længere

nede. Dette kan næppe være rigtigt. Alle de af Steenstrup indsamlede Eksemplarer af *Avicula* med Undtagelse af 3 stammer nemlig efter de

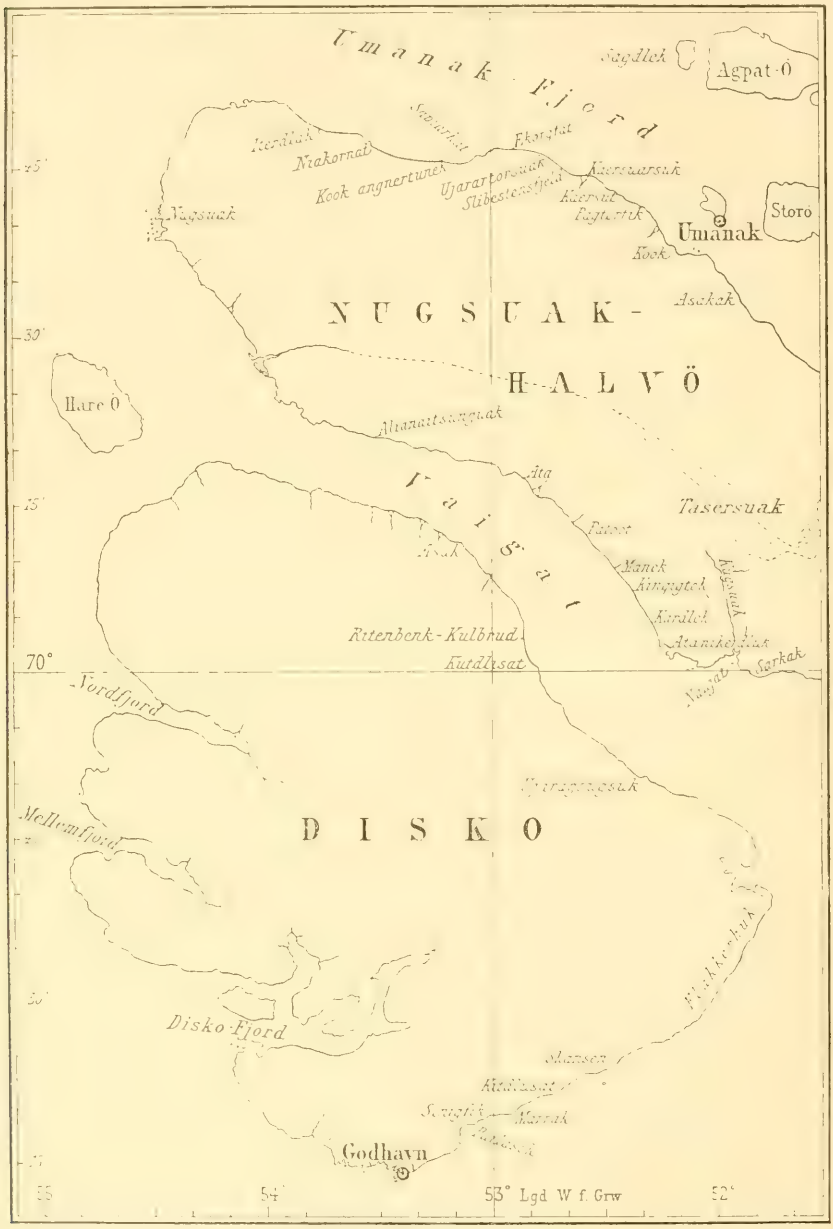

Fig. 1. Kortskitse over Disko og Nugsuak-Halvø.

paaklæbede Etiketter fra »Patoot a«, der altsaa maa være det ovenfor omtalte Sted i 480 m's Højde. »Patoot b« ligger derimod lavere, nemlig i en Højde af ca. 400 m, og herfra haves der, hvad der stemmer med

Steenstrup's ovenfor anførte Oplysninger, en Del Inoceramer. — Endvidere fandt Steenstrup i »uforandret« (d. v. s. ubrændt) Skifer i 637 m's Højde en *Avicula* med bevaret Skal. Dette Eksemplar har jeg ikke kunnet finde i Samlingerne. White og Schuchert (l. c. S. 362) giver kun faa Oplysninger om de Forhold, hvorunder de marine Forsteninger forekommer ved Patoot, men de meddeler dog, at de i en Højde af ca. 220 m (720 Fod) fandt Invertebrater sammen med gode Plantefossiler. Under mit Ophold ved Patoot fandtes marine Forsteninger paa to forskellige Punkter. Det ene af disse var en lille Bakke Vest for Elvlejet; Bakkens Fod laa i en Højde af ca. 50 m, og dens Top i ca. 75 m's Højde[1]. Bakken var dannet af en uordentlig Sammenhobning af brændte, røde og gule Skifere og var sandsynligvis af Isen ført ned fra højere liggende Terræn. Det andet Punkt laa i en Højde af ca. 358 m i den nærmest Vest for Elven liggende større Kløft. I en brændt Skifer fandtes her Aftryk af *Inoceramus*, af en Spatangide samt af Blade. Maaske er det den Lokalitet, der af Steenstrup er betegnet som »Patoot a«, skønt Højdeangivelserne er noget forskellige. Af foranstaaende synes det at fremgaa, at de marine Forsteninger her ved Patoot fortrinsvis eller næsten udelukkende findes omtrent midt i hele Lagserien.

Ata. Som allerede meddelt af Steenstrup træffer man her hyppig marine Forsteninger i den brændte Skifer, medens Planteforsteninger derimod er sjældnere. Desværre er de kulførende Dannelser paa denne Lokalitet nu næsten helt dækkede af løse Masser, for en stor Del overikøbet af Vegetation, saa at man først i en Højde af ca. 400 m naar op til sikkert faststaaende Sedimenter. Og under Steenstrup's Besøg har Forholdet aabenbart været et lignende. De allerfleste Forsteninger er fundne i løst liggende Bunker, der sandsynligvis i tidligere Tider af Isen er bragte ned paa deres nuværende Plads, saa at det ikke kan vides, i hvilken Højde de marine Lag her er faststaaende. Steenstrup meddeler at have fundet Forsteningerne i 100—500 m's Højde, og White og Schuchert (l. c. S. 360) stødte endnu i en Højde af ca. 550 m (1800 Fod) paa enkelte marine Forsteninger. Selv har jeg fundet saadanne i Bunker, der laa i 15—200 m's Højde[2]. Disse Tal kan man vel næppe tillægge synderlig Vægt, men de viser dog, at der findes marine Lag temmelig tæt op imod Sedimenternes Overgrænse, der her ved Patoot ligger paa ca. 650 m.

Alianaitsunguak. Her naar ifølge Steenstrup (»Medd. om Grøn-

[1] Under Beskrivelsen af Forsteningerne er denne Lokalitet betegnet som »Patoot A«.

[2] Under Beskrivelsen af Forsteningerne har jeg ved »Ata A« betegnet nogle røde Bakker (20—70 m høje) i Nærheden af Elvens Delta; ved »Ata B« et Findested i samme Bakker, men lidt højere oppe (ca. 80—100 m); ved »Ata C« et andet Findested i ca. 100—130 m's Højde. Steenstrup's Lokalitet »Ata a« er en Skraaning Vest for »Teltpladsen« i 100 m's Højde, »Ata b« Øst for samme Plads i 500 m's Højde.

land«. V. S. 63) de kulførende Dannelser kun op til en Højde af ca. 300 m. Marine Forsteninger er fundne i en grovkornet, graa Sandsten med Kalkkonkretioner. Findestedet er i et Elvleje, hvis Bund kun ligger ubetydelig over Havfladen.

Niakornat er bekendt som Findestedet for senone Scaphiter. De ligger sammen med andre marine Forsteninger indesluttede i sorte, kalkholdige Konkretioner[1]. Vel alle de forsteningsførende Konkretioner, der er samlede af Steenstrup, er fundne løst liggende i Elvlejet, der ligger lidt indenfor Tufklippen og udmunder noget Øst for Udstedet. Her findes de nemlig i stort Antal, men kun de færreste af dem indeslutter Forsteninger; undertiden finder man en Stump forstenet Ved i dem. De Konkretioner, der indeholder en *Scaphites*, kan hyppig kendes paa deres Ellipsoideform, svarende til Formen af *Scaphites*-Skallen. Elvlejets sydlige Skraaning dannes af Sedimenter. Lejringsforholdene er meget uklare, da næsten alt i det stærkt gennemkløftede Terræn dækkes af Detritus. Hyppig træffer man her en sort, let hensmuldrende Skifer, i hvilken man finder de omtalte Konkretioner paa deres oprindelige Plads; den synes at veksellejre med Sandsten. I en Højde af ca. 220 m fandt jeg et vel godt 20 m mægtigt Profil med sorte Skifere, som syntes at hælde mod Nord (i Retning mod Kysten). I Skiferen laa enkelte, tynde Sandstenslag og utallige, større og mindre Kalkkonkretioner, som ret jævnlig indeholdt Forsteninger, navnlig Scaphiter og Rester af en Crustacé. Ganske lignende Konkretioner er allerede omtalte af Steenstrup som forekommende i Grafiten paa det fra ældre Tid bekendte Findested for dette Mineral noget længere mod Vest, men hidtil har man ingen Forsteninger fundet i Konkretionerne herfra. Det samme gælder de Konkretioner, som Steenstrup fandt endnu længere vestpaa ved Kugsininguak, ca. 3 km Vest for Niakornat. De forekom her sammen med lange, »laglignende« Nyrer af uren Kalksten i en stærkt forvitret Skifer, der laa i en grovkornet, mørk Sandsten.

Kook angnertunek og Saviarkat. Steenstrup angiver, at der i Elvlejerne her findes en stor Mængde Kalkkonkretioner, hvoraf imidlertid kun de færreste indeholder Forsteninger. De skal stamme fra en Skifer, der ved Saviarkat til Dels er forandret til rødt Ler, og hvis Brudstykker skal minde om den brændte Skifer ved Ata, Patoot osv. White og Schuchert meddeler (l. c. S. 356), at de ved Saviarkat i Højden 525—700 Fod fandt Aflejringer med talrige Konkretioner, hvoraf de største var linseformede Boller, der var 6 Fod lange og 2 Fod tykke. Men kun en ringe Procentdel af dem indeholdt Fossiler eller Vedstumper. Ved Kook angnertunek skal usædvanlig mange (dog ikke flere end 5 pCt.)

[1] Ved kemisk Undersøgelse af en af disse Konkretioner har Heim (l. c. S. 192) fundet, at den foruden meget mørkebrunt Ler indeholdt meget $CaCO_3$, mindre $MgCO_3$ samt meget $FeCO_3$. For Nemheds Skyld betegnes Konkretionerne i det følgende som Kalkkonkretioner.

Konkretioner indeholde Forsteninger af Værdi. Disse to Lokaliteter kender jeg ikke af Selvsyn.

Ekorgfat. Skønt sorte Skifere her er blottede i store Profiler, synes Kalkkonkretioner dog at være sjældne. Steenstrup omtaler dem slet ikke herfra, og under Heim's og mit Ophold her lykkedes det trods ivrig Eftersøgning kun at finde ganske enkelte.

Ujarartorsuak. Her er de sorte Skifere langt mere underordnede end ved Ekorgfat, idet Sandsten spiller Hovedrollen. I Skifrene fandt Steenstrup runde Kalkkonkretioner, hvori der meget sparsomt forekom Saltvandsforsteninger. I de ovenfor (S. 319) omtalte stærkt forstyrrede Lag i Klinten fandt White og Schuchert (l. c. S. 354) sammen med øvrekretaciske Planter (»sikkert ikke ældre end Atanefloraen«) en Del daarlig bevarede Dyreforsteninger, som efter T. W. Stanton's Undersøgelse alle synes at være Ferskvandsformer og rimeligvis yngre end den marine Fauna ved Ata, Patoot, Niakornat osv. Stanton finder det sandsynligt, at de stammer fra tertiære Aflejringer.

Dette er — saavidt mig bekendt — alt, hvad der i Litteraturen foreligger om den marine Faunas Forekomst. Vi kommer nu til Spørgsmaalet om dens Alder.

Th. Hoff[1] meddelte, at han havde undersøgt en sikkert fra Nord-

[1] Th. Hoff: Om Alderen af de i Grønland optrædende geognostiske Formationer og om Forekomsten af nogle Malme i Sydgrønland. — Förhandl. vid de skandinav. Naturforsk. 9. möte i Stockholm 1863. Stockholm 1865. S. 295.

De i denne Notits omtalte, 3 ældre Ammoniter stammer fra meget gammel Tid og er forsynede med Etiketten »Cornu Amonis aus Grønland« uden nærmere Angivelse af Findested. Jeg har derfor saavidt muligt søgt at udrede deres Herkomst. I Mineralogisk Museums Tilgangsprotokol ses under 28. Maj 1857, at der er modtaget fra det kgl. naturhistoriske Museum 3 Ammoniter, der var mærkede »Grønland« og hidrørte fra en gammel Sam ing. I sidst nævnte Museums Afgangsjournal for 1857 ses, at der til Mineralogisk Museum er afgivet:

2 Stk. Ammonites..... Grønland. Spgl. Saml.
1 — Ammonites..... ?

Det fremgaar heraf, at kun de to af Stykkerne skal være fra Grønland, medens Findestedet for det tredje er ubekendt. Hermed stemmer, at det ene af Stykkerne, der er meget fragmentarisk, har et noget afvigende Udseende, idet det under den mørke Skorpe er okkergult, medens de to andre er mere mørkebrune. Endvidere ser man af denne Optegnelse, at i hvert Fald disse sidste to Eksemplarer stammer fra L. Spengler's Konkyliesamling, som i 1804 købtes til det kgl. naturhistoriske Museum. Den ovenfor omtalte gamle Etikette er i Overensstemmelse hermed ganske sikkert skrevet af L. Spengler. Da den oprindelige Fortegnelse over Spengler's Samling forlængst er bortkommen, har det desværre været umuligt at følge disse Ammoniters Historie længere tilbage, men jeg tvivler meget stærkt om, at de virkelig stammer fra Grønland; i hvert Fald synes de, baade hvad Stenart og Form angaar, at afvige fra alt andet, der er kendt fra Grønland. Man kunde vel derimod tænke sig Muligheden af, at de af hollandske eller danske Hvalfangere var hjembragte fra Spitzbergen, som i ældre Tid ofte regnedes med til »Grønland«.

I øvrigt havde O. Heer (»Flora fossilis arctica«. Zürich 1868. S. 45) Lejlighed til at undersøge de 3 Ammoniter. Han henførte dem til Macrocephalerne og mente,

siden af Nugsuak-Halvø stammende Ammonit samt 3 fra ældre Tid i Mineralogisk Museums Samlinger henliggende Ammoniter med Etiketten »fra Grønland«. Han antager det for sandsynligt, at de er fundne i jurassiske Lag. Det er dog navnlig Undersøgelsen af nogle Planteforsteninger fra Kook, der har ført ham til denne — som det senere har vist sig — fejlagtige Anskuelse.

De af K. J. V. Steenstrup og tidligere Indsamlere tilvejebragte, marine Forsteninger blev (formodentlig i Udvalg) i 1873 sendt Prof. Cl. Schlüter i Bonn til Undersøgelse. Han kom til det Resultat, at der i dette Materiale fandtes 2 eller 3 Arter af Slægten *Inoceramus*, hvoraf den ene stod meget nær og maaske var identisk med *In. lingua*, medens en anden lignede *In. cardissoides* og *In. cancellatus*. Han ansaa det derfor for sandsynligt, at de Aflejringer, hvori disse Forsteninger var fundne, maatte henføres til det øvre Kridt (med Udelukkelse af dettes alleryngste Lag). Den *Avicula*, der ved Patoot optræder i saa stor Mængde i den brændte Skifer, ansaa han for en ny Art, men antog det dog for sandsynligt, at man ogsaa her havde med Øvre Kridt at gøre[1]. Senere blev der sendt Prof. Schlüter andet Materiale til Undersøgelse, og om dette meddeler han følgende i et Brev af 25. Marts 1874 (Mineralogisk Museums Arkiv) til Prof. Johnstrup:

»Die Grönländer Echiniden gehören zur Gattung *Hemiaster*. Sehr nahe stehende Formen kenne ich aus oberer Kreide, aber auch im Tertiär ist die Gattung vertreten, und ich weiss noch nicht ob die ausserordentlich ungünstige Erhaltung der Stücke eine nähere Bestimmung gestattet.«

Nogle Aar derefter blev Materialet overladt Prof. P. de Loriol i Genève til Bearbejdelse, og han meddelte i et Brev fra 1882 Prof. O. Heer Resultatet af sine Undersøgelser[2]. Det fremgaar af denne Meddelelse, at Faunaen i Vest-Grønlands marine Kridt har flere Arter fælles med den senone Fauna i de indre Dele af de forenede Stater i Nordamerika samt i de tilstødende Egne af det sydvestlige Canada, Øst for Rocky Mountains. Den i Kalkkonkretionerne fra Nordøstsiden af Nugsuak-Halvø fundne Fauna sammenstiller de Loriol (med nogen Forbehold) med Faunaen i »Fort Pierre Group«. Samme Alder er han tilbøjelig til at tillægge den ved Ata fundne Fauna, men Forsteningerne giver dog ikke her fuldt saa gode Holdepunkter. Patoot-Faunaen endelig anser han for jævnaldrende med »Fox Hills Group«. De to her omtalte »Groups«

at en af dem stod *M. tumidus* v. Buch *sp.* meget nær. Han antog derfor, at der maatte findes Øvre Dogger i Grønland, men dog ikke — som af Hoff antaget — ved Kook, da de der fundne Sedimenter, som Planteforsteningerne viser, maa henføres til Kridtformationen.

[1] Se »Sitzungsberichte der niederrheinischen Gesellschaft für Natur- und Heilkunde in Bonn«. 1874. S. 29—30.

[2] P. de Loriol: Om fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. — Medd. om Grønland. V. Kjøbenhavn 1883. S. 205—13. — Brevet er trykt paa fransk.

slaaes nu gerne sammen under Betegnelsen Montana-Formationen, der tilhører Senon-Etagen, hvortil altsaa alt, hvad man kender af marint Kridt i Vest-Grønland, maa henregnes.

Materialet blev senere forøget noget ved nye Indsamlinger. Navnlig indsendte Underassistent HENDRIKSEN i 1885 til Mineralogisk Museum en Samling Konkretioner fra Niakornat. Der fandtes herimellem en Del usædvanlig vel bevarede Scaphiter. Disse blev sammen med de tidligere indsamlede undersøgte af V. MADSEN[1], som henførte dem til *Scaphites Roemeri* D'ORB, en Art, der skal være identisk med *Sc. Nicolletii* MEEK.

I Tilslutning til PEARY's arktiske Ekspedition i 1897 foretog D. WHITE og CH. SCHUCHERT bl. a. geologiske Undersøgelser paa Nugsuak-Halvø. De indsamlede en Del marine Forsteninger paa de fleste af de i det foregaaende omtalte Lokaliteter. Efter deres Hjemkomst blev dette Materiale undersøgt af T. W. STANTON, som kom til følgende Resultat[2]:

Den marine Fauna paa Lokaliteterne mellem Saviarkat og Niakornat tilhører øjensynlig væsentlig en og samme Horisont, og blandt de herfra indsamlede Arter findes et Antal karakteristiske, øvrekretaciske Typer, som viser, at man her har med Aflejringer at gøre, som uden Tvivl kan henføres til Senon-Etagen i Europa og Montana-Formationen i de vestlige forenede Stater. En Del Former ligner i høj Grad Arter fra Fort Pierre Gruppen, men STANTON ser sig dog ikke i Stand til at bekræfte den virkelige Identitet.

I Materialet fra Ata fandt STANTON enkelte Arter, der ogsaa er fundne paa Halvøens Nordøstside, og skønt Faunaen ikke indeholder Ammoniter eller andre strengt karakteristiske, mesozoiske Former, finder han det sandsynligt, at de Aflejringer, hvori de forekommer, er omtrent af samme Alder som de ovenfor omtalte fra den anden Side af Halvøen.

Fra Patoot forelaa kun en Del daarlig bevarede Invertebrater, deriblandt en *Avicula*, der sandsynligvis er ubeskreven, men tilhører en Type, der er almindelig i det øvre Kridt. Paa Grundlag af det foreliggende Materiale ansaa STANTON det for næppe muligt at afgøre, om Aflejringerne er øvrekretaciske eller yngre.

Som man vil se, kommer STANTON i Hovedsagen til et ganske lignende Resultat som DE LORIOL. Og dette Resultat er ikke i nogen væsentlig Grad bleven ændret, men kun uddybet ved den af mig foretagne Undersøgelse af Faunaen.

I den følgende Redegørelse for de Resultater, hvortil mine Undersøgelser har ført mig, har det været mig magtpaaliggende at give saa fyldige Oplysninger som muligt. I hosstaaende Faunaliste vil man derfor ikke alene finde opført de Former, som jeg har kunnet bestemme til Art, men ogsaa Former, der har været saa ufuldstændig bevarede, at de kun

[1] V. MADSEN: The genus *Scaphites* in West Greenland. — Medd. fra Dansk geol. Foren. Nr. 4. Kjøbenhavn 1897. S. 49.

[2] Se WHITE and SCHUCHERT: l. c. S. 354—62.

Den marine Fauna i Vest-Gronlands Kridtaflejringer.

Lobe-Nr.		Kingigtok	Patoot	Ata	Aliasait-sunguak	Niakornat	Kook ang-nertunek	Ekorgfat	Fort Pierre Group	Fox Hills Group
1.	*Nodosaria Zippei* Reuss	—	—	+	—	—	—	—	—	—
2.	*Dentalina farcimen* Sold. *sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
3.	— *sp.*	—	—	—	+	—	—	—	—	—
4.	*Hemiaster Humphreysanus* M. & H.	—	+	—	—	—	—	—	+	—
5.	*Serpula sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
6.	*Avicula nebrascana* E. & Sh.	—	+	—	—	—	—	—	+	+
7.	*Inoceramus Steenstrupi* de Lor.	—	+	—	—	—	—	—	—	—
8.	— *patootensis* de Lor.	—	+	—	—	—	—	—	—	—
9.	*Pecten ataënsis* de Lor., *emend.* Ravn	—	—	+	—	—	—	—	—	—
10.	— *striatissimus n. sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
11.	— *Pfaffi n. sp.*	—	—	+	+	+	—	—	—	—
12.	— (*Syncyclonema*) *sp.*	—	+	—	—	—	—	—	—	—
13.	— (*Amussium*) *ignoratus n. sp.*	—	—	+	+	—	+	—	—	—
14.	*Modiola? sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
15.	*Modiolaria? glabra n. sp.*	—	—	—	—	—	+	—	—	—
16.	*Nucula cancellata* M. & H.?	+	—	—	—	—	—	—	(+)	(+)
17.	— *planimarginata* M. & H.?	—	—	+	—	—	—	—	—	(+)
18.	— *sp.*	+	—	+	—	—	—	—	—	—
19.	*Yoldia sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
20.	*Leda bisulcata* M. & H.	—	—	+	—	—	—	—	+	+
21.	*Arca sp.*	—	—	—	+	—	—	—	—	—
22.	*Pectunculus sp.*	—	—	—	—	—	+	—	—	—
23.	*Limopsis Rinki n. sp.*	—	—	—	—	—	—	+	—	—
24.	*Astarte sp.*	—	—	—	—	—	—	+	—	—
25.	*Opis sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
26.	*Axinus de Lorioli n. sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
27.	*Lucina occidentalis* Mort. *sp.*	+	+	+	—	—	—	+	+	+
28.	— *Pfaffi n. sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
29.	— *sp.*	—	+	—	—	—	—	—	—	—
30.	— *sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
31.	*Tellina? Steenstrupi* de Lor. *sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
32.	*Solenomya subplicata* M. & H.	—	+	+	—	—	—	—	—	+
33.	*Neaera Moreauensis* M. & H.	—	—	+	—	—	—	—	+	+
34.	*Corbula inornata* M. & H.	—	—	—	—	—	+	—	—	+
35.	*Teredo sp.*	—	—	—	—	+	+	—	—	—
36.	*Dentalium gracile* H. & M.	—	—	?	+	+	+	—	+	+
37.	— *groenlandicum n. sp.*	—	—	+	—	+	—	—	—	—
38.	— (*Entalis?*) *pauperculum* M. & H.	—	—	+	+	—	+	—	+	+
39.	— (*Laevidentalium*) *sp.*	—	+	—	—	—	—	—	—	—
40.	*Cadulus groenlandicus n. sp.*	—	—	—	+	—	—	—	—	—
41.	*Margarita? Steenstrupi n. sp.*	—	—	—	—	—	+	—	—	—
42.	*Natica* (*Lunatia*) *concinna* H. & M.	—	—	+	—	—	+	—	+	+
43.	*Cerithium sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
44.	*Aporrhais sp.*	—	—	+	—	—	—	—	—	—
45.	— *sp.*	—	—	—	—	?	+	—	—	—
46.	*sp.*	—	—	—	—	—	—	+	—	—

Lobe-Nr.		Kingigtok	Patoot	Ata	Aliasait-sunguak	Niakornat	Kook ang-nerfunek	Ekorgfat	Fort Pierre Group	Fox Hills Group
47.	*Atlanta primigenia n. sp.*	—	—	—	+	—	—	—	—	—
48.	*Actaeon cretacea* Gabb.	—	—	—	—	—	+	—	—	—
49.	— *sp.*	—	—	—	—	+	+	—	—	—
50.	*Bulla groenlandica n. sp.*	—	—	—	—	—	+	—	—	—
51.	*Cylichna rugosa n. sp.*	—	—	—	—	—	+	—	—	—
52.	— *n. sp.?*	—	—	—	—	—	+	—	—	—
53.	*Scaphites Nicolletii* Mort. *sp.*	—	—	—	—	+	+	—	—	+
54.	— *sp.*	—	—	—	—	+	—	—	—	—

har ladet sig bestemme til Slægt, og disse sidstes Antal er desværre ret betydeligt. Dette sidste skyldes hovedsagentlig den gennemgaaende daarlige Bevaringstilstand, hvori Materialet har foreligget. Fra Lokaliteterne paa Sydvestkysten af Nugsuak-Halvø findes Forsteningerne næsten udelukkende i den brændte Skifer, og her er Skallen saa godt som altid fuldstændig forsvunden, saa at man kun har Stenkærner og Aftryk tilbage. Paa Nordøstkysten af Halvøen er Forsteningerne næsten altid fundne i de tidligere omtalte Kalkkonkretioner. Her er Skalsubstansen ganske vist bevaret, men Stenarten er saa haard og sejg, at en Præparation er meget vanskelig og i de allerfleste Tilfælde saa godt som umulig, særlig da det ofte drejer sig om meget smaa og skrøbelige Skaller.

I Faunalisten findes opført 54 Arter, men kun 31 af disse foreligger i saa fuldstændig bevaret Materiale, at de med Sikkerhed har kunnet enten henføres til tidligere beskrevne Arter eller opstilles som nye Arter. Disse sidstes Antal kunde synes uforholdsmæssig stort, idet det nemlig er ikke mindre end 13, hvortil endda maa lægges 4 allerede af de Loriol opstillede Arter. Man maa imidlertid huske paa, at man har her med Aflejringer at gøre, der ligger fjernt fra alle andre kendte Kridtaflejringer med marin Fauna. Desuden er en ikke ringe Del af de nye Arter Smaaformer, der let unddrager sig Opmærksomheden.

Den her beskrevne Fauna kan absolut slet ikke sættes i nogen Forbindelse med den Fauna, man har fundet i det marine Kridt i Østgrønland[1]; dette tilhører nemlig Neokom-Etagen og er altsaa meget ældre end det vestgrønlandske. Som allerede af de Loriol paavist viser den her omhandlede Fauna derimod en ret betydelig Lighed med Montana-Formationens i det indre af de forenede Stater og de tilgrænsende Dele af Canada. I Faunalisten har jeg derfor angivet, hvilke Arter der er fundne i Montana-Formationen (= »Fort Pierre Group« + »Fox Hills Group«), og man vil se, at af de 14 tidligere beskrevne Arter kendes ikke

[1] J. P. J. Ravn: On Jurassic and Cretaceous Fossils from North-East Greenland. — Medd. om Grønland. Vol. 45. Copenhagen 1911. S. 433—500.

mindre end 11 fra denne Formation. Mærkelig nok viser Faunaen saa godt som slet ingen Berøringspunkter med den, der er beskreven fra de senone Aflejringer langs de forenede Staters Østkyst. Om dette skyldes, at det vestgrønlandske Kridthav har haft en mere direkte Forbindelse med det samtidige Kridthav i det indre af Canada og de forenede Stater end med det Hav, hvori Øststaternes Kridtaflejringer er bundfældede, skal jeg lade usagt, men det kan vel ikke ansees for udelukket. Muligvis kan Forskellen bero paa, at Vest-Grønlands Kridtaflejringer er dannede under lignende Forhold som Montana-Formationen, medens derimod de østlige Staters Kridt maaske tilhører en anden Facies.

Vi skal nu se paa Faunaerne fra de enkelte Lokaliteter og sammenligne dem indbyrdes. Som Udgangspunkt kan Niakornat benyttes. Herfra kendes ganske vist kun 8 Arter, men blandt disse er en saa vigtig Form som *Scaphites Nicolletii*, der er funden i mange Eksemplarer og med Sikkerhed viser, at der her findes øvresenone Aflejringer. Endvidere er her funden en anden fra Montana-Formationen kendt Art, nemlig *Dentalium gracile*. De øvrige 6 Arter er dels nye, dels for ufuldstændig bevarede til en sikker Bestemmelse.

Jævnaldrende med Niakornats Fauna er sikkert den lidt længere mod Øst, ved Kook angnertunek, fundne. Fra denne Lokalitet kendes 16 Arter, hvoriblandt navnlig *Scaphites Nicolletii* og *Dentalium gracile* maa fremhæves. Desuden optræder her *Corbula inornata*, *Dentalium pauperculum* og *Natica concinna*, alle kendte fra Montana-Gruppen. Af Resten er de fleste hidtil ubeskrevne Smaaformer. — Paa Lokaliteten Ekorgfat, der ligger endnu lidt længere østpaa, er der kun fundet 4 Arter, hvoraf ingen er fælles med de to ovenfor omtalte Findesteder. Kun en af dem er en tidligere beskreven Art, nemlig *Lucina occidentalis*, der kendes fra Montana-Gruppen. Der kan vel næppe være Tvivl om, at vi her har marine Aflejringer af samme Alder som de ved Niakornat og Kook angnertunek forekommende. Den marine Kridtfauna fra disse Lokaliteter vil i det følgende for Kortheds Skyld blive betegnet som Niakornat-Faunaen.

Vi vender os derefter til Lokaliteterne paa Halvøens anden Side langs Vajgats Nordøstkyst. Ved Alianaitsunguak findes de marine Forsteninger under lignende Forhold som paa Nordøstkysten af Halvøen. Af de her fundne 8 Arter er de 2 ubeskrevne Smaaformer, og 2 er saa ufuldstændige, at de kun lader sig bestemme til Slægt. De øvrige 4 Arter tilhører Niakornat-Faunaen. Aflejringerne her kan altsaa ikke være synderlig aldersforskellig fra de marine Aflejringer ved Niakornat osv.

Med den næste Lokalitet, Ata, naar vi til den brændte Skifers Omraade; Faunaen synes her at være noget rigere paa Arter. Dette er maaske dog kun tilsyneladende, idet — som allerede Steenstrup har bemærket — Stenarten her er af en saadan Beskaffenhed, at Indsamlingen af Forsteninger bliver betydelig lettere og hurtigere end i de sorte Skiferes usædvanlig haarde og sejge Konkretioner. Et Blik paa Faunalisten viser

straks den Ejendommelighed, at Muslingerne spiller den langt overvejende Rolle i de brændte Skifere, medens Sneglene indtager en mere beskeden Plads. I de sorte Skifere er det omvendte Tilfældet; en stor Del af de i disse fundne Snegle er imidlertid Smaaformer, der vel let kan være bleven tilintetgjorte ved en Forandring som den, de brændte Skifere er undergaaede. Dette er et Forhold, som man selvfølgelig maa tage Hensyn til, naar man sammenligner de to Faunaer indbyrdes.

Fra Ata kendes 26 Arter, hvoraf imidlertid de 10 er saa ufuldstændig repræsenterede i det foreliggende Materiale, at det ikke er lykkedes at bestemme dem med Sikkerhed; 8 Arter er nye. Af de øvrige 8 Arter kendes ikke mindre end de 6 fra Montana-Gruppen. Der er derfor Grund til at formode, at ogsaa denne Fauna er senon, og denne Formodning vinder i Styrke ved den Kendsgerning, at Faunaen fra Ata har 6 Arter fælles med Niakornat-Faunaen, og blandt disse findes saa karakteristiske og let igenkendelige Former som *Pecten Pfaffi*, *P. ignoratus* og *Dentalium groenlandicum*. — De marine Forsteninger fra Ata er samlede i Højder, der ligger mellem 15 og 500 m, men, som jeg allerede tidligere (S. 323) har omtalt, kan man ikke tillægge Højdeangivelserne nogen synderlig Betydning, da de Aflejringer, hvori Forsteningerne er fundne, vel i de fleste Tilfælde ligger paa sekundært Leje. Herpaa tyder ogsaa det Forhold, at de enkelte Arter oftest er fundne i meget forskellig Højde, *Pecten ignoratus* f. Eks. i Højderne 15, 100 og 500 m, *Tellina? Steenstrupi* i 20—70, 80—100, 100, 100—130 og 500 m, *Axinus de Lorioli* i 100 og 500 m osv. Saavidt man kan se, stammer alle Forsteningerne fra jævnaldrende Aflejringer, der maa være faststaaende i en Højde af ca. 500 m eller maaske derover, idet saa godt som alle Arter, for hvilke der foreligger nærmere Lokalitetsangivelse, er fundne paa Steenstrup's »Ata b«, der netop ligger i en Højde af ca. 500 m. Som det sandsynligste Resultat af disse Overvejelser fremgaar det da, at alle de marine Forsteninger fra Ata tilhører en og samme Fauna, og at denne Fauna er jævnaldrende med Niakornat-Faunaen.

Fra Patoot kender jeg kun 9 Arter, hvoraf de 3 er saa ufuldstændig bevarede, at de ikke kan bestemmes, og 2 er nye for Videnskaben. De øvrige 4 Arter kendes fra Montana-Gruppen; af dem maa særlig fremhæves *Hemiaster Humphreysanus* og *Avicula nebrascana*, der begge forekommer i stor Mængde ved Patoot. Med Ata har Patoot 2 Arter fælles, nemlig *Lucina occidentalis* og *Solenomya subplicata*, af hvilke den første ogsaa hører til Niakornat-Faunaen. Endvidere maa fremhæves, at de to *Inoceramus*-Arter, *In. Steenstrupi* og *patootensis*, har nære Slægtninger i den europæiske Senon-Fauna. Heraf synes at fremgaa med nogenlunde Sikkerhed, at den marine Fauna ved Patoot er jævnaldrende med Faunaen fra de tidligere omtalte Lokaliteter. — Ved Patoot findes den marine Fauna ligesom ved Ata i meget forskellige Højder; bestemmelige Forsteninger har jeg set fra Højder paa 50—480 m; de allerfleste er dog samlede paa Steenstrup's Lokaliteter a og b, der ligger i henholdsvis

480 og 400 m's Højde. Ogsaa her ved Patoot synes alle Forsteningerne at være fundne i sammenhørende Aflejringer.

Kingigtok. Fra denne Lokalitet foreligger kun 3 Arter, hvoraf den ene, *Lucina occidentalis*, er kendt baade fra Patoot og Ata samt fra Niakornat-Faunaen. De andre Arter kan ikke bestemmes med Sikkerhed, men den ene af dem, en *Nucula*-Art, synes ogsaa at forekomme ved Ata. Der er derfor Grund til at tro, at de marine Aflejringer ved Kingigtok er af samme Alder som paa de andre Lokaliteter.

Bestemmelige, marine Forsteninger har jeg ikke set fra andre Lokaliteter end de i det foregaaende nævnte.

Hovedresultatet af denne Undersøgelse er altsaa en Bekræftelse af det Resultat, hvortil allerede de Loriol var kommen: Den marine Fauna i Vest-Grønlands kulførende Dannelser er af øvresenon Alder og staar nærmest den Fauna, der kendes fra den nordamerikanske »Montana-Group«. At de marine Aflejringer skulde være lidt yngre ved Patoot end paa de andre Lokaliteter, som de Loriol formoder, forekommer mig usandsynligt; i hvert Fald synes man ikke i den sparsomme Fauna fra Patoot at kunne finde Støtte for denne Antagelse.

Da den marine Fauna paa de forskellige Lokaliteter altsaa har samme Alder, maa man overalt vente at finde de Aflejringer, hvori den forekommer, paa omtrentlig samme Plads i hele Lagserien. At godtgøre, at dette virkelig er Tilfældet, vil — som tidligere omtalt — være en vanskelig Opgave. Dels synes det nemlig paa Grund af Sedimenternes idelige Vekslen baade i horisontal og i vertikal Retning umuligt at følge de samme Lag over en længere Strækning, og dels er det ikke altid let at afgøre, om vedkommende Aflejringer er faststaaende paa Stedet, eller om de er løsrevne fra højere Punkter og nu ligger paa sekundært Leje. Der foreligger kun ret faa og usikre Oplysninger om de marine Aflejringers Plads. Disse Oplysninger, der navnlig skyldes Steenstrup's Undersøgelser, har jeg sammenstillet i nedenstaaende Tabel, hvor man under *a* vil finde angivet den Højde, hvori de forsteningsførende, marine Aflejringer nærmest maa antages at være faststaaende, og under *b* den Højde, hvortil de kulførende Dannelser i det hele taget naar paa vedkommende Lokalitet. Alle Angivelserne er kun omtrentlige.

	a	*b*
Ekorgfat	?	844 m
Kook angnertunek	?	?
Niakornat	220 m	450 -
Alianaitsunguak	faa -	300 -
Ata	500 -	650 -
Patoot	480 -	800 -
Kingigtok	300 - ?	?

Det vides ikke med Sikkerhed, i hvilken Højde de marine Forsteninger fra Kingigtok er samlede, idet Steenstrup kun meddeler, at de

fleste Forsteninger er fundne paa 300 m uden Angivelse af, om det er Dyre- eller Planteforsteninger. Baade ved Patoot og Alianaitsunguak synes de marine Aflejringer at ligge ca. 300 m under Sedimenternes Overkant, ved Ata derimod kun ca. 150 m. Fra Nordsiden af Halvøen foreligger der saa godt som intet til nærmere Belysning af Spørgsmaalet. De foreliggende Oplysninger er altsaa saa ufuldstændige, at det ikke er muligt at uddrage almindelige Slutninger af dem, tilmed da det ikke vides med Sikkerhed, om de kulførende Dannelsers øverste Lag overalt er jævnaldrende. Det er imidlertid et Punkt, som fremtidige Undersøgelser forhaabentlig vil kunne kaste nyt Lys over, ligesom man sikkert ved fornyede Indsamlinger i ikke ringe Grad vil kunne uddybe Kendskabet til Vest-Grønlands marine Kridtfauna i det hele taget. Og samtidig vil det vel lykkes at komme til sikrere Resultater med Hensyn til de berømte planteførende Aflejringers Alder.

IV. Beskrivelse af Faunaen.

1. Foraminifera.

1. **Nodosaria Zippei** Reuss.

1845. *Nodosaria Zippei* Reuss; Verst. der böhm. Kreide. I. S. 25; Tav. 3, Fig. 1—3.
1898. — — — ; Bagg, Cret. Foramin. of New Jersey. S. 45; Tav. 3, Fig. 2.
1907. — — — ; Weller, Cret. Paleont. of New Jersey. S. 223; Tav. 2, Fig. 24.

Skallen lang og lige, dannet af talrige, kugleformede Kamre; de ældste af disse adskilte ved svage, de yngste derimod ved meget dybe Indsnøringer. Overfladen med 9—14 skarpe Længderibber.

Det længste foreliggende Eksemplar (et Brudstykke) er 13 mm langt; det er dannet af 19 Kamre, hvoraf det største er 0,7 mm i Diameter.

Ata: 3 Ekspl. (deraf 2 fra »Ata b«).

Denne Art har en meget vid Udbredelse, navnlig i horisontal Retning. Den er f. Eks. meget almindelig i New Jerseys »Ripleyian« og »Jerseyian« (henholdsvis Senon og Danium).

2. **Dentalina farcimen** Soldani sp.

1898. *Nodosaria farcimen* (Sold.); Bagg, Cret. Foramin. of New Jersey. S. 38.
1905. — — — ; Bagg, Miocene Foramin. of California. S. 30; Tav. 5, Fig. 5.
1907. — — — ; Weller, Cret. Paleont. of New Jersey. S. 210; Tav. 1, Fig. 50.

Der foreligger kun Aftrykket af et enkelt Eksemplar.

Skallen svagt bøjet, bestaaende af 6, hurtig i Størrelse tiltagende, kuglerunde, glatte og ved lige og dybe Indsnøringer adskilte Kamre.

Længde 2 mm, største Tykkelse 0,4 mm.

Ata: 1 Ekspl.

Arten gaar fra Perm til Nutid. I Nordamerika er den funden fossil i New Jerseys Danium (»Vincentown Limesand«), i Virginias Eocæn og i Californiens Miocæn.

3. **Dentalina** sp.

I en sort Kalkkonkretion fra Lokaliteten Vest for Alianaitsunguak ses i Længdesnit et til Art ubestemmeligt Eksemplar af en *Dentalina*.

Skallen bestaar af 8 Kamre, der adskilles ved meget dybe Indsnøringer. De ældste Kamre er kuglerunde, medens de yngre er mere ellipsoidiske.

Endnu et Par andre, ligeledes til Art ubestemmelige Eksemplarer af *Dentalina* er fundne paa samme Lokalitet.

2. Echinodermata.

4. **Hemiaster Humphreysanus** Meek & Hayden.

Tavle VII, Fig. 1—2.

1876. *Hemiaster Humphreysanus* Meek and Hayden; Meek, Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 5; Tav. 10, Fig. 1.

1883. — — — — — ; de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 209.

1893. — — — — — ; Clark, Mesozoic Echin. S. 88; Tav. 48, Fig. 1.

1915. — — — — — : Clark and Twitchell, Mesozoic and Cenozoic Echin. S. 95; Tav. 49, Fig. 2.

Da Materialet af denne Art saa godt som slet ikke er bleven forøget i de senere Aar, har jeg intet at tilføje til de Loriol's Beskrivelse. Ogsaa mig synes Bestemmelsen at være sikker, i hvert Fald for en Del af Eksemplarernes Vedkommende, til Trods for den fragmentariske Bevaringstilstand.

Patoot: meget talrige Ekspl. (hyppig fra »Patoot a«; 3 Ekspl. fra »Patoot b«; 1 Ekspl. fra en Høj Vest for den store Elv).

Arten angives af Clark fra Fort Pierre Formationen.

De af de Loriol (l. c. S. 209) omtalte Fragmenter af en Echinide fra Ata er altfor ufuldstændige til at kunne bestemmes. Kun saa meget kan siges, at i hvert Fald en Del af dem synes at have tilhørt en Spatangide.

Paa forskellige Lokaliteter er der i de sorte Kalkkonkretioner fundet Rester af Echinider og maaske af andre Echinodermer, men de er desværre fuldkommen ubestemmelige. En Del tynde Pigge fra Lokaliteten Vest for Alianaitsunguak kan maaske have tilhørt *Hemiaster Humphreysanus*.

3. Vermes.

5. **Serpula** sp.

Et Aftryk af et ca. 25 mm langt og godt 1 mm tykt, cylindrisk *Serpula*-Rør med uregelmæssige Tilvækstmærker er saa ufuldstændigt, at det ikke kan bestemmes til Art.

Ata: 1 Ekspl. (»Ata a«).

4. Brachiopoda.

Rester af denne Dyreklasse synes at forekomme meget sjældent. Fra »Ata b« foreligger der to Dorsalskaller, der begge er ubestemmelige. Den ene er allerede omtalt af de Loriol (l. c. S. 209). Det er et Aftryk af Ydersiden af en tvær-oval Skal, 16 mm lang og 18 mm bred, med en lidet buet Forrand (Antydning af en bred, median Radialfold). Dens Overflade har været dækket af yderst fine Radiallinjer. — Den anden Skal er kort oval; dens Længde er lidt over og dens Bredde lidt under 5 mm. Under Lupen ses Spor af grovere Radialribber samt en yderst fin Radialstribning.

Endvidere er der i en Kalkkonkretion fra Kook angnertunek ved Niakornat fundet et Brudstykke af en punkteret, ganske ubestemmelig Skal.

5. Lamellibranchiata.

6. **Avicula (Oxytoma) nebrascana** Evans & Shumard.

Tavle VII, Fig. 3—5.

1876. *Pteria (Oxytoma) nebrascana* E. & S.; Meek, Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 34: Tav. 16, Fig. 3; Tav. 28, Fig. 11.

1883. *Avicula (Oxyptera) nebrascana* E. & S.: de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 209.

1885. *Pteria (Oxytonia) nebrascana* E. & S.: Whiteaves, Invert. of the Laramie and Cret. rocks. S. 31.

Skallerne smaa, skævt-ovale, kun lidet hvælvede. De to Skaller meget forskellige, baade i Størrelse og Skulptur. — Venstreskallen: forreste Vinge forholdsvis stor, med svagt stumpvinklet, næsten retvinklet Yderhjørne, ikke tydelig afgrænset fra den øvrige Skal; bageste Vinge meget lang, med en dyb Indbugtning i Yderkanten. Hele Skallens Rand afrundet, bagtil i en betydelig skarpere Kurve end fortil. Hvirvlen langt foran Hængselrandens Midte, kun lidet fremragende. Hele Overfladen (ogsaa Vingernes) dækket af talrige, rundryggede Radialribber, adskilte ved flade, brede Mellemrum. Ribbernes Antal tiltagende udad mod Randen ved Indskydning af nye Ribber; desuden fine koncentriske Linjer. — Højreskallen fladere og meget mindre end Venstreskallen; dens forreste Vinge lille, adskilt fra den øvrige Del af Skallen ved en smal, men dyb og skarp Indskæring; bageste Vinge stor som Venstreskallens. Overfladen tilsyneladende glat, men under Lupen talrige meget tæt liggende, fine, koncentriske Linjer og lignende Radiallinjer; de sidst nævnte dog ikke altid tydelige; paa den bageste Vinge 2—3 Radialribber.

En Venstreskal: Højde 11,5 og Længde 14 mm; den tilsvarende Højreskal: Højde 8,5 og Længde (bortset fra Vingerne) 10 mm. De største foreliggende Venstreskaller har en Højde af lidt over 20 mm.

Venstreskallerne synes fuldt ud at stemme med *A. nebrascana*; derimod passer Højreskallernes Form ikke med Meek's Beskrivelse, hvilket synes at bero paa, at Meek ikke har haft fuldstændige Skaller til sin Raadighed. Jeg nærer derfor ikke Tvivl om, at de Loriol's Bestemmelse er fuldkommen rigtig.

Venstreskallen minder i Form og Skulptur meget om *A. tenuicostata* Röm., Højreskallen derimod mere om *A. pectinata* Sow.

Patoot: meget talrige Ekspl. (1 fra en Høj Vest for den store Elv og 1 fra »Patoot b«; alle de andre fra »Patoot a«).

Arten angives at forekomme i den øvre Del af Fort Pierre Gruppen samt i Fox Hills Gruppen.

7. Inoceramus Steenstrupi de Loriol.

Tavle V, Fig. 2.

1883. *Inoceramus Steenstrupi* de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 211.

Shell very large, slightly convex, very inequilateral. Height greater than length. Ornamentation consists of numerous strong, but comparatively narrow,

concentric ribs, separated by rather wide interspaces. The ventral slope of the ribs steeper than the dorsal slope. In the middle part of the shell the ribs are crossed by radial furrows, so that the ribs appear to consist of rows of tubercles; in the spaces between the ribs these furrows are indistinct or quite absent.

Skallen meget stor, kun lidet hvælvet, meget usymmetrisk; dens Højde større end Længden. Overfladen dækket af talrige, kraftige, men forholdsvis smalle, koncentriske Ribber, adskilte ved temmelig brede Mellemrum. Ribbernes mod Ventralranden vendende Side stejlere end den mod Hvirvlen vendende. I Skallens Midtparti Radialfurer, krydsende Ribberne og oplosende disse i Knuderækker: disse Furer utydelige eller helt manglende i Ribbernes Mellemrum.

Denne Art, som kun foreligger i Brudstykker, og hvis nøjagtige Form derfor er ukendt, synes at staa nærmest *In. tuberculatus* Woods fra Zonen med *Actinocamax quadratus* i England. Den adskiller sig fra denne Art ved de smallere og mere fjernt staaende Ribber og svagere Radialfurer.

Patoot: 4 Ekspl. (3 fra »Patoot a« og 1 fra »Patoot b«).

8. **Inoceramus patootensis** de Loriol.

Tavle V, Fig. 1; Tavle VI, Fig. 1—2.

1883. *Inoceramus patootensis* de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 211.

?— — *groenlandicus* de Loriol, *ibidem*. S. 210.

Shell very oblique, linguiform, rather greatly(?) convex. Height considerably greater than length. Hinge-margin forming about a right angle with the anterior margin. Posterior wing large, distinctly separated from the rest of the shell, with a rounded ridge close to the hinge-margin, but separated from it by a distinct furrow; posterior margin of the wing slightly concave above. Close to the wing the shell rises as a more or less distinct, radial ridge, anteriorly limited by a broad depression. Ornamentation consists of numerous strong, concentric ribs, which form slight curves from the anterior margin to about the (obliquely situated) middle axis of the shell; from here they bend upwards in a stronger curve and cross the depression of the shell nearly in a direct line or in a slightly concave curve; on the radial ridge they again bend strongly upwards. As a rule the ribs are of two sizes: at rather regular intervals one or more ribs occur, which are stouter than the others and produce more or less distinct tubercles on the radial ridge. Moreover, traces of slender radial ribs are frequently seen in the middle of the shell. The posterior wing with fine, concentric striæ. The ridge below the hinge-margin with tubercles which correspond with the stronger ribs of the rest of the shell and with the tubercles of the radial ridge.

Skallen meget skæv, tungeformet, temmelig stærkt(?) hvælvet. Højden betydelig større end Længden. (Forreste Vinge ikke iagttaget). Hængselranden dannende omtrent en ret Vinkel med Skallens Forrand. Bageste Vinge stor, skarpt adskilt fra den øvrige Skal, med en nær Hængselranden liggende, men fra denne ved en tydelig Fure adskilt, afrundet Køl. Vingens Bagrand svagt konkav foroven. Den nærmest

Vingen liggende Del af Skallen ophøjet som en mere eller mindre tydelig Radialkøl, skilt fra den øvrige Del af Skallen ved en bred Depression. Overfladen dækket af talrige, stærke, koncentriske Ribber, der danner en flad Bue fra Forranden omtrent til Skallens (skævt liggende) Midtakse, hvorefter de bøjer sig i en skarpere Bue opad og forløber omtrent lige eller i en svagt konkav Bue over Skallens Depression, hvorpaa de atter bøjer sig stærkt opad paa Radialkølen. Ribberne i Reglen ulige stærke; med nogenlunde regelmæssigt Mellemrum en eller flere Ribber stærkere end de mellemliggende, dannende mere eller mindre tydelige Knuder paa Radialkølen. Desuden hyppig Spor af finere Radialribber paa Skallens Midtparti. Paa den bageste Vinge fine, koncentriske Striber; paa Kølen under Hængselranden Knuder, svarende til de stærkere Ribber paa den øvrige Skal og Knuderne paa Radialkølen.

Som det fremgaar af Beskrivelsen, synes denne Art, der er meget mindre end *In. Steenstrupi*, at være nær beslægtet med *In. lobatus* Münst. Ligheden mellem dem er saa stor, at det forekommer mig muligt, at det i Virkeligheden er en og samme Art.

Nogle Eksemplarer af en *Inoceramus* fra samme Lokalitet som de ovenfor beskrevne har de Loriol henført til en ny Art, som han har givet Navnet *In. groenlandicus*. Disse Eksemplarer er imidlertid meget ufuldstændige, og det forekommer mig i høj Grad sandsynligt, at det kun er særlig fragmentarisk bevarede Eksemplarer af *In. patootensis*. Ribberne er dog her usædvanlig ensartede i Styrke, men et af mig fundet Aftryk af en Højreskal synes at vise Overgang mellem de to Former, idet alle Ribberne er omtrent lige stærke, medens paa den anden Side de under Beskrivelsen af *In. patootensis* omtalte Knuder er tydelige baade paa Radialkølen og særlig paa Vingens Køl.

To fintribbede Eksemplarer, som de Loriol sammenligner med *In. lingua* Goldf., men dog anser for artsforskellige fra denne, synes mig ligeledes at kunne henføres til *In. patootensis*. Jeg selv har ved Patoot (i en Højde af 145 m) fundet et Eksemplar, hvis Ribber er usædvanlig fine og omtrent ens af Styrke. I samme Haandstykke ligger et andet Eksemplar med noget grovere Ribber; det synes at danne et Overgangsled mellem det først nævnte Eksemplar og de mere typiske Eksemplarer af *In. patootensis*.

Patoot: mange Ekspl. (deraf 2 fra »Patoot a« og 9 fra »Patoot b«; endvidere 1 Ekspl. fra ca. 358 m's Højde i Elvlejet og et andet fra en Høj Vest for den store Elv i en Højde af 50—75 m. Af de 4 Eksemplarer, som de Loriol har givet Betegnelsen *In. groenlandicus*, stammer det ene fra »Patoot a«, de andre fra »Patoot b«).

9. Pecten (Chlamys?) ataënsis de Loriol, emend. Ravn.

Tavle VII, Fig. 8.

1883. *Pecten ataensis* de Loriol (*pro parte*), Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 208.

Shell small, nearly circular, slightly convex. Posterior ear very large with the outer angle about rectangular and the posterior margin slightly concave. Surface of the shell with numerous very fine and sharp, elevated, concentric lines, and crossing these there are numerous (as a rule still more closely situated), elevated and sharp, radial lines about as strong as the concentric ones. The number of the radial lines increases towards the ventral margin, owing to intercalation of new lines. The ornamentation of the ears similar to that of the shell. — Height and length 5.5 mm.

Under Navnet *Pecten ataensis* giver DE LORIOL en ganske kort Beskrivelse af en *Pecten*, som skal tilhøre samme Gruppe som den neokome (?) *P. alpinus*. Han meddeler, at Venstreskallen er dækket af radiale og koncentriske Linjer, medens Højreskallen bærer ca. 12 stærke, ophøjede Radialribber.

En nærmere Undersøgelse af det ældre og af det senere tilkomne Materiale viser, at man her har ikke mindre end 3 forskellige Arter for sig, idet alle de Skaller, som DE LORIOL har anset for Højreskaller, tilhører en Art af Underslægten *Amussium*, medens »Venstreskallerne« tilhører to indbyrdes ret forskellige Arter sandsynligvis af Underslægten *Chlamys*. For den ene af disse sidste har jeg beholdt Navnet *P. ataënsis*; desværre er alle de foreliggende Eksemplarer af denne Art ufuldstændige, saa at der ikke kan gives nogen fuldstændig Beskrivelse. Saavidt ses kan, er der hidtil kun fundet Højreskaller.

Skallen lille, næsten cirkelrund, svagt hvælvet. (Det forreste Øre ukendt). Det bageste Øre meget stort; dets Yderhjørne omtrent retvinklet; dets Bagrand svagt konkav. Skallens Overflade med talrige (ca. 5 paa 1 mm), meget fine og skarpe, ophøjede, koncentriske Linjer samt paa tværs af disse talrige, oftest endnu tættere liggende, ophøjede og skarpe, radiære Linjer omtrent af samme Styrke som de koncentriske; Antallet af radiære Linjer stigende mod Ventralranden paa Grund af Interkalation af nye Linjer. Ørene med samme Skulptur som den øvrige Skal.

Højde og Længde 5,5 mm.

Den her omtalte Art ligner (ligesaa vel som den følgende) i høj Grad den af HENNIG[1] beskrevne *P. tesselatus* fra det skaanske og danske Danium, men denne Art opnaar en betydeligere Størrelse, og dens koncentriske Linjer synes (i hvert Fald nedad mod Ventralranden) at ligge tættere end de radiære. Disse sidste har desuden et mere retlinjet Forløb end hos den grønlandske Art, hos hvilken der ofte indtræder nogen Uregelmæssighed, hvor de radiære Linjer krydses af de koncentriske.

Ata: 3 Skaller (hvoraf de to fra »Ata b«).

10. **Pecten (Chlamys?) striatissimus** n. sp.

Tavle VII, Fig. 9.

1883. *Pecten ataensis* DE LORIOL (*pro parte*), Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 208.

[1] A. HENNIG: Faunan i Skånes yngre krita. II. Lamellibranchiaterna. S. 10; Tav. 1, Fig. 5—6. — Bihang till k. Svenska Vet.-Akad. handlingar. Bd. 24. Afd. IV. No. 7. Stockholm 1899.

Shell small, oval, slightly convex. Height slightly greater than length. Ears rather small, nearly equal in size; the outer margin of the anterior ear rather convex, that of the posterior ear slightly concave. The ornamentation similar to that of *P. ataënsis*, but the lines (especially the concentric ones) very close-set; the ornamentation of the ears similar to that of the rest of the valve. — Height 5.7 mm., length 5 mm.

Blandt de af de Loriol under *P. ataensis* beskrevne Skaller fandtes der en af et noget afvigende Udseende. Det viser sig at være en Venstreskal, som efter al Sandsynlighed maa henføres til en anden Art. Under mit Ophold ved Ata lykkedes det mig at finde endnu en Skal, formodentlig ligeledes en Venstreskal.

Skallen lille, oval, svagt hvælvet. Dens Højde noget større end Længden. Begge Øren temmelig smaa, omtrent af samme Størrelse; det forreste med en noget konveks Yderrand, det bageste med svagt konkav Yderrand. Skallens Overflade med en lignende Skulptur som hos foregaaende Art, men Linjerne (navnlig de koncentriske) meget tættere stillede; i Nærheden af Ventralranden ca. 12 koncentriske Linjer paa 1 mm. Ørene med samme Skulptur som den øvrige Skal.

Højde 5,7 mm, Længde 5 mm.

Denne Art adskiller sig fra den foregaaende ved sin relativt større Højde, mindre Øren og finere Skulptur.

Ata: 2 Skaller (den ene fra »Ata b«, den anden fra en lille Bakke ved Stranden, ca. 1 km Vest for Bopladsen).

11. **Pecten Pfaffi** n. sp.

Tavle VII, Fig. 6—7.

Shell flattened; height a little greater than length. Surface ornamented with about 11 strong, rounded, concentric folds, which are about as broad as the intervening spaces. Besides this there are very numerous fine, nearly equal, more or less wavy, elevated, radial lines, the number of which is here and there augmented by intercalation. The radial lines are crossed by similar, concentric, elevated lines, placed at nearly the same intervals as the radial lines, and on the latter they produce small tubercles. Under the lens, moreover, extremely fine, radial striæ are seen, which in the middle of the valve are parallel with the stronger lines, but at the sides cross them more and more obliquely by turning off towards the anterior and posterior margins. — Height 15 mm , length about 13 mm.

Et større Brudstykke af en Skals ydre Aftryk, fundet ved Ata, har de Loriol givet følgende Etikette: »Genre indeterminé. L'ornamentation rappelle celle du *Pecten ataensis*, mais ce dernier n'a point ces gros plis concentriques, si caractéristiques«. Det her foreliggende Brudstykke sammenligner de Loriol altsaa med de to ovenfor beskrevne Arter, som han antog for Venstreskaller af hans *P. ataensis*. Som det vil ses af det følgende, er Skulpturen yderst ejendommelig og let igenkendelig. Det er ikke lykkedes mig at finde denne Skulptur hos nogen tidligere beskreven Art. Derimod har jeg i sorte Kalkkonkretioner fundet endnu et Par Skaller af samme Art.

Skallen flad, dens Højde lidt større end Længden. Overfladen med (11) kraftige, men blødt afrundede, brede, koncentriske Folder; Mellemrummene mellem disse omtrent af samme Bredde som Folderne. Desuden meget talrige, fine, omtrent lige stærke, mere eller mindre undulerende, ophøjede Radiallinjer; Antallet af disse hist og her forøget ved Interkalation; paa tværs af dem koncentriske, ophøjede Linjer af samme Styrke og med omtrent samme indbyrdes Mellemrum som Radiallinjerne; paa Krydsningspunkterne smaa Knuder. Under Lupen endvidere yderst fine Radiallinjer, paa Skallens Midtparti gaaende parallelt med de grovere Radiallinjer, udad mod Siderne derimod mere og mere paa tværs af dem.

Højde 15 mm, Længde ca. 13 mm.

I en af de sorte Kalkkonkretioner fra Niakornat er der fundet en Skal af samme Art. Den er noget mindre (ca. 10 mm høj), meget svagt hvælvet og viser tydelig ganske den samme Skulptur som det ovenfor beskrevne Aftryk. Desuden ses Aftryk af et omtrent rètvinklet Øre.

I en anden Kalkkonkretion, der stammer fra Lokaliteten Vest for Alianaitsunguak, ligger et tveskallet Eksemplar. Højreskallen er næsten fuldstændig bevaret, men kan desværre kun ses fra Indersiden. Dog kan man ogsaa her — særlig naar Skallen gøres fugtig — skimte de fine, koncentriske og radiære Linjer. Det viser sig her, at det forreste Øre er meget stort og har 4 stærke Radialfolder, hvoraf de nederste er de bredeste; desuden ses Spor af en finere, koncentrisk og radiær Skulptur; nogen tydelig Byssusindskæring ses ikke. Det bageste Øre er meget mindre og stumpvinklet og ikke saa skarpt afgrænset fra den øvrige Skal, hvis Skulptur synes at fortsætte sig ud paa Øret.

Denne Art staar vel *P. burlingtonensis* Gabb meget nær, men adskiller sig fra denne ved mindre trekantet Form samt ved den ejendommelige, fine Skulptur.

Ata: 1 Skal, samlet af Distriktslæge Pfaff, efter hvem jeg har givet Arten Navn. — Alianaitsunguak: 1 tveskallet Ekspl. — Niakornat: 1 Skal.

12. **Pecten (Syncyclonema)** sp.

Tavle VII, Fig. 10.

Et enkelt tveskallet Eksemplar af en *Pecten* har jeg ikke været i Stand til at henføre til Art.

Skallen oval, næsten cirkelrund, kun lidet hvælvet; dens Højde lidt større end Længden. Højreskallens Øren ragende lidt op over Hængselranden; det forreste forholdsvis stort, med konveks Yderrand og dyb Byssusindskæring; det bageste svagt stumpvinklet. Venstreskallens forreste Øre ikke synligt, det bageste som Højreskallens. Begge Skallers Overflade — i hvert Fald tilsyneladende — aldeles glat.

Højde 6 mm, Længde 5 mm.

Patoot: 1 tveskallet Ekspl. (»Patoot a«).

13. **Pecten (Amussium) ignoratus** n. sp.
Tavle VII, Fig. 13—14.

1883. *Pecten ataensis* de Loriol (*pro parte*), Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 208.

Shell slightly convex, oval; height greater than length. Apical angle about 95°. Hinge-margin rather short. Ears moderately large. *Right valve:* Outer margin of the anterior ear rather convex and rising a little above the hinge-margin; the surface of the ear ornamented with radial ribs, crossed by numerous elevated striæ, which are parallel with the outer margin. Outer margin of the posterior ear somewhat concave, the outer angle obtuse; the surface of the ear ornamented with numerous, elevated striæ, parallel with the outer margin. The ornamentation of the valve consists of numerous very close-set, fine, elevated, concentric striæ. Internally a varying number (8—11) of strong, radial ribs, which originate at varying distances from the umbo and increasing in thickness downwards they terminate abruptly at a somewhat great distance from the margin; usually, moreover, indications of the outer concentric ornamentation are visible. *Left valve:* ears nearly equal in size, with the outer angle obtuse. Surface of the valve not observed, but probably with numerous fine, radial ribs; interior like that of the right valve, but with indications of an outer, radial ornamentation instead of a concentric one. — Height 10 mm., length 9 mm.

De her beskrevne Skaller blev af de Loriol betragtede som Underskaller af hans *P. ataensis*.

Skallen svagt hvælvet, oval; dens Højde større end Længden. Vinklen ved Hvirvlen ca. 95°. Hængselranden temmelig kort. Ørene af Middelstørrelse. — Højreskallens forreste Øre med temmelig stærkt konveks Yderrand og springende lidt frem over Hængselranden; dets Overflade med Radialribber, alle krydsede af talrige, med Yderranden parallele, ophøjede Linjer. Det bageste Øre med noget konkav Yderrand og stumpvinklet Yderhjørne; dets Overflade med talrige, ophøjede Linjer, parallele med Yderranden. Skallens Overflade med talrige, meget tæt stillede, fine og ophøjede, koncentriske Linjer; paa Indersiden af Skallen et vekslende Antal (8—11) stærkt markerede Radialribber, begyndende i noget forskellig Afstand fra Hvirvlen, jævnt tiltagende i Styrke nedefter og pludselig ophørende et godt Stykke ovenfor Ventralranden; desuden i Reglen mere eller mindre tydelige Mærker af Ydersidens koncentriske Skulptur. — Venstreskallens Øren begge stumpvinklede, omtrent af samme Størrelse. Skallens Yderflade ikke iagttaget, men sandsynligvis med talrige, fine Radialribber; Inderfladen som Højreskallens, men med Antydning af en radiær Skulptur i Stedet for en koncentrisk.

Højde 10 mm, Længde 9 mm.

De her beskrevne Skaller stammer fra den brændte Skifer ved Ata. Af Venstreskaller foreligger der fra denne Lokalitet kun indre Aftryk, medens der af Højreskaller tillige er fundet mere eller mindre fuldstændige Aftryk af Ydersiden. I de sorte Kalkkonkretioner fra de sorte Skifere paa andre Lokaliteter er truffet en enkelt Højreskal samt et Par Brud-

stykker, som endnu har et lille Parti af Skallen i Behold. Denne er temmelig tyk og hos det ene Eksemplar fuldstændig glat paa Overfladen, medens det indre Aftryk viser Spor af en koncentrisk Skulptur. Der er derfor Grund til at antage, at ogsaa Skallerne fra Ata oprindelig har haft et glat, meget forgængeligt Yderlag.

Ata: 14 Skaller (heraf 1 fra »Ata a«, 7 fra »Ata b« samt 2 sammenhørende Skaller fra en lille Bakke ved Stranden, ca. 1 km Vest for Bopladsen). — Alianaitsunguak: 1 Skal. — Kook angnertunek (ved Niakornat): 3 Skaller.

14. **Modiola?** sp.

Tavle VII, Fig. 11.

Et Aftryk og en Stenkærne af en lille Musling lader sig ikke med fuld Sikkerhed henføre til Slægt.

Skallen lille, aflang, oval, meget uligesidet og temmelig stærkt hvælvet, især nedad mod Ventralranden; Stenkærnen subcylindrisk. Hvirvlen ikke videre fremspringende, rykket langt frem foran Midten af Skallen, men dog ikke terminal. Hængselranden og Ventralranden parallele, For- og Bagrandene jævnt afrundede. Overfladen med uregelmæssige, temmelig stærke Tilvækstmærker.

Højde 4,5 mm, Længde 10 mm.

Ata: 2 Ekspl. (begge fra »Ata b«).

I Form minder Skallen stærkt om en *Lithodomus*, men Hvirvlen er noget mere fremspringende og ikke rykket saa langt fremefter, som Tilfældet er hos denne Slægt.

15. **Modiolaria? glabra** n. sp.

Tavle VII, Fig. 12.

Shell oval, very inequilateral, much inflated (especially in the middle part), somewhat flattened towards the posterior and the ventral margins. Umbones terminal, very prominent, curved, close together. Surface apparently quite smooth, but under the lens numerous fine lines of growth are to be seen and in the anterior part of the valve, traces of quite slight, radial ribs. Margins of valves not crenulated. — Height 5.5 mm., length about 8.5 mm., thickness (of the two valves together) 4.5 mm.

Skallen oval, meget uligesidet, stærkt hvælvet (særlig i Midtpartiet), noget affladet udad mod Bag- og Ventralrandene. Hvirvlen terminal, stærkt fremstaaende, indad- og noget fremadbøjet, omtrent berørende den anden Skals Hvirvel. Overfladen tilsyneladende glat og glinsende, men under Lupen talrige, fine Tilvækststriber samt i Skallens forreste Parti Antydning af ganske svage Radialribber. Skalranden ikke krenuleret.

Største Længde ca. 8,5 mm, største Bredde 5,5 og Tykkelsen (af to sammenhørende Skaller) 4,5 mm.

Det ovenfor beskrevne Eksemplar er noget ufuldstændigt. Paa

Grund af den skæve Form og den prosogyre Hvirvel har jeg anset det for rigtigst at henføre det til Slægten *Modiolaria* og ikke til *Crenella*. Imidlertid er Radialstribningen yderst svag, langt svagere end ellers hos *Modiolaria*-Arterne. Det andet af de foreliggende Eksemplarer er meget ufuldstændigt; det viser ligeledes yderst svage, men dog tydelige Spor af Radialribning i Partiet ved Forranden.

Kook angnertunek (ved Niakornat): 2 Ekspl.

16. **Nucula cancellata** Meek & Hayden?

1856. *Nucula cancellata* Meek and Hayden; Descriptions of 28 new species etc. S. 85.
1876. — — — — — ; Meek, Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 102; Tav. 28, Fig. 13.
1885. — — — — — ; Whiteaves, Invert. of the Laramie and Cret. rocks. S. 37 og 79.

En Stenkærne efter en lille, trekantet Skal ligner i Form ovenstaaende Art, men er altfor ufuldstændig til at kunne bestemmes med Sikkerhed. *N. cancellata* kendes fra Fox Hills Gruppen i United States og fra tilsvarende Aflejringer i Canada.

Kingigtok: 1 Skal.

17. **Nucula planimarginata** Meek & Hayden?

Tavle VII, Fig. 15.

1856. *Nucula planimarginata* Meek and Hayden; Descriptions of 28 new species etc. S. 85.
1876. — — — — — ; Meek, Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 101; Tav. 15, Fig. 8; Tav. 28, Fig. 16.

Et Aftryk af to sammenhørende Skaller af en Musling har sikkert tilhørt en Art af Slægten *Nucula*.

Skallen flad, skævt afrundet-trekantet; den bageste Del noget længere end den forreste. Forranden svagt konveks, dannende en Bue med den jævnt buede Ventralrand; Bagranden konkav, dannende et afrundet Hjørne med Ventralranden. Hvirvlen spids, noget indadbøjet. Lunula langstrakt hjerteformet, ikke videre skarpt begrænset; Area tydelig afgrænset fra den øvrige Skal ved en afrundet Kant. Overfladen i hvert Fald tilsyneladende fuldstændig glat, kun med svage Tilvækstmærker.

Højde 10,5 mm, Længde ca. 12 mm, Tykkelse (af to sammenhørende Skaller) 5 mm.

Det eneste foreliggende Eksemplar er mere ligesidet og betydelig kortere, end *N. planimarginata* skal være. Men da *Nucula*-Arterne gennemgaaende varierer stærkt i saa Henseende, anser jeg det dog for muligt, at Eksemplaret maa henføres til den nævnte Art. Spørgsmaalet vil først kunne afgøres, naar der foreligger et righoldigere Materiale.

Ata: 1 Ekspl.

18. **Nucula** sp.

Tavle VII, Fig. 16.

En Del Aftryk af en lille trekantet *Nucula* har det været mig umuligt at henføre til Art. Skallen har haft en skarp, fra Hvirvlen udgaaende Fold i Nærheden af Forenden, og Overfladen har kun haft grovere og finere Tilvækststriber.

Kingigtok: 1 Ekspl. (to sammenhørende Skaller). — Ata: 7 Ekspl. (hvoraf 4 fra »Ata b«).

Ogsaa fra Kook angnertunek (ved Niakornat) foreligger der (i en sort Kalkkonkretion) en Skal af en *Nucula*; den synes forskellig fra de i det foregaaende omtalte Arter, men er i øvrigt ubestemmelig til Art. Det samme gælder to ved »Ata b« fundne Skaller.

19. **Yoldia** sp.

En lille Stenkærne fra Ata maa sikkert henføres til Slægten *Yoldia*. Den bærer Mærker af, at dens Overflade har været prydet med fine, koncentriske Striber. Den har ikke ringe Lighed med *Y. scitula* Meek & Hayden, men lader sig næppe bestemme med Sikkerhed.

I 4 Kalkkonkretioner, der stammer fra Lokaliteten Vest for Alianaitsunguak, fra Elvlejet ved Niakornat og fra Kook angnertunek (Øst for sidst nævnte Udsted), er der fundet nogle Stenkærner (med Skallen til Dels bevaret) af en *Yoldia*. De er ikke ganske fuldstændige, og det er ikke lykkedes mig at henføre dem til Art. Den ene af dem viser stor Lighed med den Form, som Whiteaves (»Invert. of the Laramie and Cret. rocks«. S. 38; Tav. 5, Fig. 2) beskriver og afbilder under Navnet *Y. scitula* Meek & Hayden.

20. **Leda bisulcata** Meek & Hayden.

Tavle VII, Fig. 17.

1861. *Leda bisulcata* Meek and Hayden; Descriptions of new Lower Silurian etc. S. 440.

1876. *Nuculana bisulcata* Meek and Hayden; Meek, Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 104; Tav. 15, Fig. 4.

1883. *Nuculana bisulcata* Meek & Hayden; de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland S. 208.

Ligesom de Loriol henfører jeg et noget ufuldstændigt Aftryk af en Venstreskals Yderside til denne Art; fuldt ud sikker er Bestemmelsen dog næppe.

Skallen oval, med Længden større end Højden; Hvirvlen median; Hængselranden dannende en Vinkel paa ca. 135°; dens forreste Del lige, den bageste svagt konkav. For- og Bagrandene buede, dannende afrundede Hjørner med Hængselranden. Ventralranden jævnt buet. En smal, men tydelig Fure fra Hvirvlen og ned til den øverste Del af Bagranden. — Overfladen med fine, ophøjede og skarpe, koncentriske Linjer med regelmæssige Mellemrum.

Længde 6 mm, Højde ca. 4 mm.

De Loriol omtaler en anden Art, som skal staa *L. bisulcata* nær, men har en forholdsvis kortere Forende. Dette gælder mere eller mindre om 5 Eksemplarer, der af de Loriol er betegnede som »*Nucula??*«, »*autre Nucula*« eller »*Nucula sp. nova*«. Da det synes at være den eneste Forskel, er der en Mulighed for, at de alle maa henføres til *L. bisulcata*. Ganske vist er de alle forholdsvis høje, men dette skyldes sandsynligvis Fladtrykning. — En Skulpturstenkærne med den samme Radialskulptur og samme Form hører maaske ogsaa her hen, skønt den er usædvanlig stor (14 mm lang og 10 mm bred), og Furen bagtil ikke ses.

Ata: 1 eller maaske 7 Skaller (heraf 4 fra »Ata b«).

Arten optræder i Montana-Gruppen i Nordamerika.

21. **Arca** sp.

Tavle VII, Fig. 18.

En lille Stenkærne af en *Arca* med lidt af Skallen bevaret er for ufuldstændig til at bestemmes til Art. Saa meget kan dog siges, at den sikkert ikke tilhører nogen af de fra Canadas og De forenede Staters yngre Kridt beskrevne Arter.

Skallen skævt rhombeformet, meget smallere fortil end bagtil, stærkt hvælvet med et noget udhulet Parti fra Hvirvlen og ned til den mellemste Del af Ventralranden. Hængselranden lang og lige, dannende et omtrent retvinklet Hjørne med den kun svagt konvekse Forrand; denne gaaende jævnt over i den næsten lige, kun paa Midten svagt konkave Ventralrand; Bagranden stødende op til Hængselranden under en meget stump Vinkel og til Ventralranden i en kort Bue. Overfladen radialribbet.

Højde 2,2 mm, Længde 4,5 mm.

Alianaitsunguak: 1 Ekspl. (i en sort Kalkkonkretion).

22. **Pectunculus** sp.

En meget lille, næsten cirkelrund, temmelig stærkt hvælvet Skal fra en af de sorte Kalkkonkretioner maa sandsynligvis henføres til en eller anden Art af Slægten *Pectunculus*. Overfladen bærer talrige, fine, tæt og regelmæssig liggende, koncentriske Furer. Tværmaalet er lidt mindre end 2 mm.

Kook angnertunek (ved Niakornat): 1 Ekspl.

23. **Limopsis Rinki** n. sp.

Tavle VII, Fig. 21.

Shell rather convex, a little oblique, nearly circular. Hinge-margin slightly curved, forming obtuse angles with the adjacent margins. Anterior and ventral margins evenly and rather strongly rounded; posterior margin less curved. Ornamentation consists of numerous regular, concentric furrows and very fine, radial ribs, upon which the concentric furrows produce small grooves. Area very narrow. Hinge with 4 to 5 teeth on each side of the umbo. — Height about 3.4 mm., length 3.7 mm.

Skallen tyk, kun lidet skæv, næsten cirkelrund, temmelig stærkt hvælvet. Hængselranden svagt buet, dannende stumpe Vinkler med de tilstødende Rande. For- og Ventralrandene jævnt og temmelig stærkt buede, Bagranden noget fladere. Overfladen med talrige, regelmæssige, koncentriske Furer samt meget fine Radialribber. Disse sidste med smaa Fordybninger paa deres Krydsningspunkter med de koncentriske Furer. Area meget smal. Hængslet med 4—5 Tænder paa hver Side af Hvirvlen. Baandgrubens Tilstedeværelse ikke konstateret med fuld Sikkerhed.

Højde ca. 3,4 mm, Længde 3,7 mm.

Den eneste foreliggende Skal har det desværre ikke været muligt at præparere helt fri af Konkretionen, hvori den ligger. At den tilhører en Art af Slægten *Limopsis*, er dog utvivlsomt, selv om den for denne Slægt karakteristiske Baandgrube ikke ses, idet der netop paa dens Plads er bleven en lille Smule af Stenarten tilbage. Tændernes Antal kan heller ikke opgives med fuld Sikkerhed; det kan dog ikke synderlig have overskredet det ovenfor angivne Tal.

L. albiensis Woods har ikke ringe Lighed med den her beskrevne Art, men Formen er højere, Hvirvlen spidsere, og den radiære Skulptur synes at være noget afvigende.

Ekorgfat: 1 Skal.

24. **Astarte** sp.

I en af de sorte Kalkkonkretioner er der fundet et Par Rester af en lille *Astarte*; de er imidlertid for ufuldstændige til at bestemmes til Art.

Skallen afrundet trekantet, middelmaadig hvælvet; dens Højde lidt mindre end Længden. Overfladen med talrige, fine, koncentriske Striber samt Antydning af grovere, koncentriske Furer. Paa Stenkærnen fine,

meget tæt liggende, radiære Linier. Over forreste Lukkemuskelindtryk et lille Fodmuskelindtryk.

Højde 6 mm, Længde 7 mm.

Ekorgfat: 2 Skaller.

I en Konkretion fra Lokaliteten Vest for Alianaitsunguak er der fundet et Aftryk af en Skal, som viser stærke, koncentriske Folder. Den har formodentlig tilhørt en *Astarte*-Art, forskellig fra den foregaaende.

25. **Opis** sp.

To ved Siden af hinanden liggende Aftryk af en Højre- og en Venstreskal, øjensynlig tilhørende samme Individ, er ganske vist meget ufuldstændige. men viser dog saa karakteristiske Træk, at der næppe kan være Tvivl om, at der her foreligger en Art af Slægten *Opis*. Man ser, at Skallen har haft en skarp Køl fra Hvirvlen og ned til den bageste Del af Ventralranden; denne Køl afgrænser en stor Area, der af en anden (afrundet) Køl deles i to Dele. Partiet foran den først nævnte Køl har aabenbart været smalt og dækket af temmelig fine, koncentriske Ribber. — Nogen Artsbestemmelse er selvfølgelig ikke mulig paa Grundlag af det foreliggende, ufuldstændige Materiale.

Ata: 1 Ekspl. (»Ata A«).

26. **Axinus de Lorioli** n. sp.

Tavle VII, Fig. 19.

Shell thin, somewhat oblique, nearly circular; height only a little greater than length. Umbo nearly median, prominent and curved forwards. Anterior margin slightly concave; ventral margin highly curved, forming a distinct angle with the anterior margin; posterior margin with two very distinct sinuosities, corresponding with two very distinct radial furrows, separated by a radial ridge. Ornamentation consists of very fine, concentric striæ. — Height 7 mm., length 6,5 mm.

Fra Ata omtaler de Loriol nogle Eksemplarer af en Musling, som efter hans Mening skal staa *Lucina subundata* Hall & Meek nær. Det ene af disse Eksemplarer, et ret vel bevaret Aftryk af en Højreskal, tilhører utvivlsomt en Art af Slægten *Axinus*.

Skallen tynd, noget skæv, næsten cirkelformet; dens Højde kun lidt større end Længden. Hvirvlen lidt foran Midten, fremspringende og bøjet fremad. Forranden noget konkav; Ventralranden meget stærkt buet, dannende et tydeligt Hjørne med Forranden, men gaaende jævnt over i Bagranden; denne med to Indbugtninger, svarende til to meget tydelige Radialfurer med en mellemliggende Radialfold. Overfladen med meget fine, koncentriske Striber.

Højde 7 mm, Længde 6,5 mm.

Saaledes som Skallen (eller rettere sagt dens Aftryk) er bevaret, er den næsten helt flad, men den har sikkert oprindelig været stærkere hvælvet.

Et Aftryk af en anden Højreskal er meget ufuldstændigt, men synes dog at tilhøre samme Art.

Af mig bekendte Former minder den her beskrevne mest om den recente *A. Gouldi* PHIL., men adskiller sig fra denne bl. a. ved, at Højden og Længden omtrent er ens; desuden danner dens For- og Ventralrande et skarpere Hjørne.

Ata: 2 Ekspl. (1 fra »Ata a« og 1 fra »Ata b«).

27. **Lucina occidentalis** Morton sp.

Tavle VII, Fig. 24—25.

1842. *Tellina occidentalis* MORTON, Description of some new species etc. S. 210; Tav. 11, Fig. 3.
1855. *Lucina subundata* HALL & MEEK, Fossils Cret. Form. Nebraska. S. 382; Tav. 1, Fig. 6.
1876. — — — — ; MEEK, Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 133; Tav. 17, Fig. 2—3.
— — *occidentalis* MORT,; MEEK, *ibidem*. S. 134; Tav. 17, Fig. 4.
1885. — — — ; WHITEAVES, Invert. of the Laramie and Cret. rocks. S. 39.

Ligesom DE LORIOL henfører jeg en Del mere eller mindre vel bevarede Aftryk og Stenkærner fra Ata og Patoot til Slægten *Lucina*; men medens DE LORIOL synes tilbøjelig til at antage Forekomsten af et større Antal Arter, anser jeg det for sandsynligt, at de alle kan henføres til 3 vel adskilte Arter, hvoraf *L. occidentalis* er den hyppigst forekommende.

Skallen kun lidet hvælvet, i enkelte Tilfælde næsten cirkelrund, men Længden hyppigst noget større end Højden. Hvirvlen kun lidet fremspringende, noget fremadbøjet. Hængselrandens Vinkel ca. 150°. Langs den forreste Hængselkant et trekantet, fladt Parti, skarpt adskilt fra den øvrige Del af Skallen; langs den bageste Hængselrand ligeledes et fladt, men meget smallere og mindre skarpt begrænset Parti. Forranden sammen med den forreste Del af Ventralranden halvcirkelformet; Ventralranden i øvrigt dannende en flad Bue og gaaende temmelig brat over i den forholdsvis lidet buede Bagrand. Overfladen med finere og grovere, koncentriske Linier.

Det største af de afbildede Eksemplarer er 9,5 mm højt og 11,5 mm langt, det mindste henholdsvis 8 og 10 mm.

Et Eksemplar fra Kingigtok stemmer i Form godt med MEEK's Fig. 2 f; det hører efter al Sandsynlighed her hen. Det samme gælder ogsaa det ene af de to (tveskallede) Eksemplarer, som DE LORIOL har betegnet som »*Thracia sp.?*«

MEEK er tilbøjelig til at antage, at *L. subundata* og *L. occidentalis* samt dennes *var. ventricosa* i Virkeligheden tilhører samme Art; til denne Anskuelse slutter WHITEAVES sig.

Arten forekommer i den øvre Del af Fort Pierre Gruppen i De forenede Stater samt i Fox Hills og Fort Pierre Grupperne i Canada.

Kingigtok: 1 Ekspl. — Patoot: 1 Ekspl. — Ata: 17 Ekspl. (deraf 6 tveskallede: 1 fra »Ata a« og 7 fra »Ata b«). — Ekorgfat: 1 tveskallet Ekspl.

28. **Lucina Pfaffi** n. sp.

Tavle VII, Fig. 23.

Valve rather large, nearly circular, moderately convex. Umbo somewhat prominent; lunula oblong, strongly(?) depressed. Margins much curved; posterior margin with a sinuosity below, corresponding with a somewhat curved, well-marked, deep furrow, which extends from the umbo; behind the furrow the valve is convex, but again flattened towards the margin. Somewhat behind the middle of the valve there extends another curved, radial furrow, which is much slighter, but yet distinct. Ornamentation consists of stronger and fainter concentric lines; somewhat within the anterior margin fine, oblique lines are seen, which cross the concentric lines a little obliquely. — Height 19 mm., length 20 mm.

En enkelt Skulpturstenkærne af en *Lucina*, funden af Distriktslæge Pfaff, har jeg ikke kunnet henføre til nogen tidligere beskreven Art.

Skallen temmelig stor, næsten cirkelrund, middelmaadig hvælvet. Hvirvlen noget fremspringende; Lunula aflang, stærkt(?) fordybet. Alle Randene stærkt konvekse; Bagranden med en Indbugtning forneden, svarende til en fra Hvirvlen udgaaende, skarpt markeret og dyb, noget buet Fure; den bag Furen liggende Del af Skallen konveks, men dog atter affladet yderst mod Randen. Lidt bag Skallens Midte en anden, meget svagere, men dog tydelig, ligeledes noget buet Radialfure. — Overfladen dækket af stærkere og svagere, koncentriske Linier; noget indenfor Forranden et Parti med fine, skraat stillede Linier, gaaende noget paa tværs af de koncentriske Linier.

Højde 19 mm, Længde 20 mm.

Ata: 1 Ekspl.

29. **Lucina** sp.

Fra Ata og Patoot anfører de Loriol 3 Eksemplarer af en *Lucina*, der skal staa *L. subundata* meget nær. Det ene af Eksemplarerne fra Ata er en *Nucula*, og det andet er i det foregaaende beskrevet som *Axinus de Lorioli n. sp.* Hvad det tredie, meget ufuldstændige Eksemplar (fra Patoot) angaar, da viser det stor Lighed i Form med en Skal, som Meek (l. c. 1876; Tav. 17, Fig. 2 e) afbilder som en noget afvigende Varietet af *Lucina subundata*. Ligesom denne har det en tydelig Radialfure nær Bagranden. I øvrigt er det for ufuldstændigt til en sikker Bestemmelse.

Patoot: 1 Ekspl. (»Patoot a«).

30. **Lucina** sp.

I den brændte Skifer ved Ata er der fundet et Aftryk af en *Lucina*, der, som det sædvanlig er Tilfældet med de i denne Stenart fundne

Skaller, er bleven noget fladtrykt. Et Eksemplar, sikkert af samme Art, foreligger endvidere fra en af de sorte Konkretioner fra Kordlortok (Alianaitsunguak). Desværre er intet af de to Eksemplarer godt bevaret. Arten har en vis Lighed med *L. Pfaffi n. sp.*, men adskiller sig fra denne ved sin større Konveksitet, højere og skævere Form samt ved, at Radialfuren paa Skallens bageste Parti er retliniet.

Ata: 1 Ekspl. — Kordlortok (Alianaitsunguak): 1 Ekspl.

31. **Tellina? Steenstrupi** de Loriol sp.

Tavle VII, Fig. 20 og 22.

1883. *Astarte Steenstrupi* de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 208.

Shell oval, oblique, rather compressed. Umbo small, only slightly prominent. Apical angle very great, about 140°. Hinge-margin forming a rather acute angle with the anterior margin, which passes evenly into the ventral margin and this again into the posterior margin; the ventral and posterior margins highly curved. Hinge only imperfectly known; that of the right valve perhaps similar to that of some *Tellinæ* (e. g. *T. donacialis* Lam.), showing a long lateral tooth on each side of the umbo; cardinal teeth not observed. Ornamentation consists of closely situated, stronger and fainter, concentric lines. — Height 22 mm., length 30 mm.

En Del hyppigst meget ufuldkomment bevarede Stenkærner og Aftryk har de Loriol opfattet som en ny Art og givet Navnet *Astarte Steenstrupi*.

Skallen skævt oval, temmelig lidt hvælvet. Hvirvlen lille, kun lidet fremspringende. Hængselrandens Vinkel meget stor (ca. 140°). Hængselranden dannende en temmelig skarp Vinkel med Forranden, der gaar jævnt over i Ventralranden og denne atter i Bagranden; begge disse sidste Rande stærkt buede. Hængslet kun lidet kendt; Højreskallens maaske lignende visse Telliners (f. Eks. *T. donacialis* Lam.) med en lang Sidetand baade for- og bagtil; Kardinaltænderne ukendte. — Overfladen med tæt liggende, stærkere og svagere, koncentriske Linier.

Den bedst bevarede Stenkærne (efter en Højreskal) er 22 mm høj og 30 mm lang.

Hvorfor de Loriol har henført disse Skaller til Slægten *Astarte*, er mig ubekendt. Hele Skallens Form, dens formodede ringe Tykkelse samt den Omstændighed, at der mangler ethvert Spor efter Kardinaltænderne, der er saa kraftige hos Slægten *Astarte*, men betydelig spinklere hos Slægten *Tellina*, synes mig snarere at tale for *Tellina* end for *Astarte*. Desværre har det ikke været muligt med Sikkerhed at afgøre, om Kappelinien har haft Bugt eller ej. Indtil videre er Slægtsbestemmelsen derfor usikker.

Ata: 22 Ekspl. (deraf 11 fra »Ata a«, 2 fra »Ata b«, 2 fra »Ata A«, 1 fra »Ata B« og 4 fra »Ata C«).

32. **Solenomya subplicata** Meek & Hayden sp.
Tavle VIII, Fig. 1—2.

1856. *Solen subplicata* Meek and Hayden, Descriptions of 28 new species etc. S. 82.
1876. *Solemya subplicata* Meek & Hayden; Meek, Invert. Cret. and Tert. Foss. S. 129: Tav. 28, Fig. 19.
1883. — — — — ; de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 209.

Til denne Art har allerede de Loriol henført et enkelt Aftryk fra Patoot.

Skallen meget aflang og meget uligesidet, temmelig lidt hvælvet; Hvirvlen utydelig, ikke fremspringende over Hængselranden, langt bag Skallens Midte. Hængselrand og Ventralrand næsten lige og parallele. Forranden jævnt afrundet; Bagranden nedadtil skarpt afrundet, opadtil (mod Hængselranden) kun svagt konveks. Overfladen med Spor af fin, koncentrisk Stribning samt af meget svage, men brede og flade Radialribber, øjensynlig anderledes farvede end de mellemliggende Dele af Skallen.

Højde 9 mm; Længde 22 mm.

Endvidere hører temmelig sikkert herhen en noget ufuldstændig Stenkærne ligeledes fra Patoot; den synes i Form fuldkommen at svare til Meek's Figur.

Fra Ata omtaler de Loriol (l. c. S. 208) 3 Eksemplarer af en Musling, der skal ligne *S. subplicata*, men dog være forskellig fra denne; det synes ham ovenikøbet meget tvivlsomt, om det i det hele taget er en *Solenomya*. De to af disse Eksemplarer er meget ufuldstændige Aftryk af Venstreskallens Yderside. Her ses særdeles tydelig de brede, næsten helt flade Radialribber, som hos det først omtalte Eksemplar fra Patoot næsten kun var antydet ved farvede Striber. Det tredie Eksemplar viser i Aftryk en lille Del af to sammenhørende Skallers Yderside. Jeg nærer ikke nogen Tvivl om, at det virkelig er en *Solenomya*, og henfører alle Eksemplarerne til *S. subplicata*, idet den eneste væsentlige Afvigelse, jeg har kunnet opdage, er den, at Forenden er meget stærkere afrundet end Meek's Figur viser. Denne Afvigelse kan dog formodentlig skyldes, at Meek's Eksemplar øjensynlig har været noget ufuldstændigt.

Patoot: 2 Ekspl. (deraf 1 fra »Patoot a«). — Ata: 3 Ekspl.

Denne Art er oprindelig beskreven paa Grundlag af et enkelt (tveskallet) Eksemplar fra Fox Hills Group i de forenede Stater.

33. **Neaera Moreauensis** Meek & Hayden.

1856. *Corbula Moreauensis* Meek and Hayden, Description of 28 new species etc. S. 83.

1876. *Neaera Moreauensis* Meek and Hayden: Meek, Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 239; Tav. 17. Fig. 11.

Skallen lille, stærkt hvælvet, afrundet trekantet, med en stærkt udtrukken Forlængelse bagtil. For- og Ventralrandene meget bøjede. Overfladen med ca. 15 fine, koncentriske Ribber med regelmæssig indbyrdes Afstand, paa Forlængelsen bagtil sammentrængte til fine Linier.

Højde ca. 4 mm, Længde (bortset fra Forlængelsen bagtil) ca. 5 mm.

Det eneste foreliggende Eksemplar (et Aftryk) er ikke fuldstændigt, men synes dog i alle væsentlige Karakterer at stemme overens med *N. Moreauensis*, som angives at forekomme i Fox Hills Group samt i Lag, der indeholder en Blanding af Fox Hills- og Fort Pierre-Forsteninger.

Ata: 1 Højreskal (fra »Ata b«).

34. **Corbula inornata** Meek & Hayden.

1876. *Corbula inornata* Meek & Hayden; Meek, Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 245; Tav. 30, Fig. 4.

En desværre noget ufuldstændig bevaret Venstreskal maa henføres til denne Art.

Tykskallet, trekantet oval, meget stærkt hvælvet, Hvirvlen lidt foran Midten. Fra Hvirvlen og nedad mod Bagranden en stærkt afrundet Kant. Forranden jævnt buet; Ventralranden temmelig svagt konveks; Bagranden med et stærkt afrundet Hjørne forneden. Overfladen med nogle faa, noget uregelmæssige, stærkt afrundede, koncentriske Folder; i øvrigt glat.

Højde 3,1 mm, Længde 3,7 mm.

Kook angnertunek (ved Niakornat): 1 Ekspl.

Arten angives fra Fox Hills Group.

Hvorvidt den af de Loriol (l. c. S. 206) under Betegnelsen »*Corbula sp. nova*« nævnte Skal fra samme Lokalitet ogsaa hører her hen, forekommer mig tvivlsomt. Den har (særlig nedad mod Ventralranden) under Lupen synlige, regelmæssige, koncentriske Linier.

35. **Teredo** sp.

Ved Niakornat, Kook angnertunek og navnlig ved Saviarkat er der fundet en Del uregelmæssige Kalkrør af *Teredo*. De ligger i Kalkkonkretioner, og hyppig ses Rester af det Ved, hvori de har været anbragte. De er imidlertid for ufuldstændige til en nærmere Bestemmelse. At nogle af K. J. V. Steenstrup i den meget grovkornede Sandsten ved Kordlortok (Alianaitsunguak) fundne, meget tykskallede Rør ogsaa skulde

have tilhørt en *Teredo*, forekommer mig usandsynligt; de maa vel snarere antages for Ormerør.

6. Scaphopoda.

36. **Dentalium gracile** Hall & Meek.

Tavle VIII, Fig. 5—7.

1855. *Dentalium gracile* Hall and Meek, Fossils Cret. Form. Nebraska. S. 393; Tav. 3, Fig. 11.

1876. — — — - — ; Meek, Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 266; Tav. 18, Fig. 13.

1883. — — — - — : de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 206.

Ligesom de Loriol henfører jeg til denne Art en Del Fragmenter, fundne i de sorte Kalkkonkretioner fra Nugsuak-Halvø.

Skallen rørformet, med cirkulært Tværsnit, temmelig svagt bøjet, jævnt tiltagende i Tykkelse. — Overfladen med rundryggede, traadlignende Længderibber; Antallet af disse oprindelig (i Nærheden af Apex) ca. 14, men efterhaanden voksende stærkt paa Grund af Interkalation af nye Ribber; ved Mundaabningen hos større Eksemplarer op imod 100 tæt liggende Ribber af forskellig Styrke, gennemgaaende noget svagere end Ribberne ved Apex. Endvidere meget fine, mærkelig regelmæssige, noget skraat forløbende Tværlinjer.

Et lille fladtrykt Brudstykke fra den brændte Skifer ved Ata synes ogsaa at have tilhørt denne Art. Det har haft ca. 30 fine og smalle Længderibber, der krydses af temmelig regelmæssige, kraftige, ophøjede Tværlinier.

Da der ikke foreligger noget blot nogenlunde fuldstændigt Eksemplar, kan Maal ikke angives. Det største Eksemplar har haft en Maksimaltykkelse af ca. 5 mm.

Ata: 1 Ekspl.? — Alianaitsunguak: 5 Ekspl. — Niakornat: 1 Ekspl. — Kook angnertunek: 9 Ekspl.

Arten er beskreven fra »the upper beds of the Fort Pierre group«.

37. **Dentalium groenlandicum** n. sp.

Tavle VIII, Fig. 3—4.

1883. *Dentalium n. sp.*; de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 207.

Shell tubular, regularly increasing in width, rather curved. Ornamentation consists of very narrow, but comparatively strong, longitudinal ribs, from 10 to 12 in number, separated by broad interspaces, in addition to which traces of quite fine, transversal striæ are seen. — A fragment: length 20 mm., width of the extremities 1 and nearly 3 mm. respectively.

Nogle Aftryk af en *Dentalium* fra den brændte Skifer ved Ata har DE LORIOL anset for at tilhøre en ny Art.

Skallen rørformet, jævnt tiltagende i Vidde, temmelig stærkt buet. Overfladen med 10—12 meget smalle, men forholdsvis stærke Længderibber med vide Mellemrum; desuden Spor af en ganske fin Tværstribning.

Alle Eksemplarerne fra Ata er helt fladtrykte, saa at nøjagtige Maal ikke kan angives. Det bedst bevarede Aftryk er 20 mm langt (maalt i lige Linie); dets Tværmaal er ved den tynde Ende ca. 1 mm, ved den tykke næsten 3 mm. Tværmaalene er dog formodentlig bleven noget forstørrede ved Skallens Fladtrykning.

DE LORIOL angiver 6 Eksemplarer, men to af disse er sammenhørende. Det forekommer mig noget usikkert, om de alle kan henføres til samme Art, da de to af dem er meget ufuldstændige.

I en Kalkkonkretion fra Niakornat ligger et lille Eksemplar af en *Dentalium*, som sandsynligvis tilhører samme Art som de ovennævnte. Det har de samme smalle og stærke Længderibber (i et Antal af ca. 9), adskilte ved meget vide Mellemrum og krydsede af ganske fine Tilvækststriber. Dets Længde er 3 mm, dets Tykkelse ved de to Ender henholdsvis 0,3 og 0,6 mm.

Ata: 3 eller muligvis 5 Ekspl. (deraf 2 ved »Ata b« og 3 Vest for Ata-Elv). — Niakornat: 1 Ekspl.

38. **Dentalium (Entalis?) pauperculum** Meek & Hayden.

1860. *Dentalium pauperculum* MEEK and HAYDEN, Descriptions of new Organic Remains etc. S. 178.

1876. *Entalis? paupercula* M.& H.; MEEK, Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 269; Tav. 18, Fig. 14.

1883. — — - - - ; DE LORIOL, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 206.

1885. — — - - - ; WHITEAVES, Invert. of the Laramie and Cret. rocks. S. 81.

Denne Art omtales allerede af DE LORIOL som forekommende i de sorte Kalkkonkretioner fra Nugsuak-Halvø. At bestemme de paagældende Skaller med absolut Sikkerhed er vel næppe muligt, da de er saa lidet karakteristiske. Men de synes at stemme godt overens med MEEK's Beskrivelse og Afbildning, og da den her behandlede Fauna i det hele taget viser stor Overensstemmelse med den af MEEK beskrevne, er der en overvejende Sandsynlighed for, at Bestemmelsen er rigtig.

Skallen cylindrisk, langsomt tiltagende i Tykkelse, ret tykvægget. Overfladen glat, men under Lupen talrige, meget tæt liggende, noget skraat forløbende Tilvækstlinier.

MEEK har provisorisk henført denne Art til Underslægten *Entalis* Sow. Hertil kan den dog vel næppe høre; det foreliggende Materiale giver

imidlertid ingen nærmere Oplysninger i saa Henseende, og jeg har da valgt indtil videre at følge Meek.

Alt hvad der foreligger er kun større eller mindre Brudstykker. Maal kan derfor ikke angives lige saa lidt som det nøjagtige Antal af fundne Eksemplarer.

Ata: 2 Ekspl. (fra »Ata b«). — Alianaitsunguak: en Del Ekspl. — Kook angnertunek (ved Niakornat): 2 Ekspl. (det ene mindst 8 mm langt).

Arten angives af Meek som forekommende i Fox Hills Group og ligeledes i Fort Pierre Group. I Canada er den ifølge Whiteaves funden i en af disse »Grupper«, uvist hvilken.

39. **Dentalium (Laevidentalium)** sp.

Et Aftryk (til Dels med den tilhørende Stenkærne) af et 31 mm langt, slank kegleformet, noget buet Rør henfører jeg til denne Slægt. Rørets Gennemsnit er cirkelrundt, og dets Overflade fuldkommen glat. Dets Diameter er ved den tykke Ende 3 mm, ved den tynde Ende 0,8 mm. Der ses intet Spor af nogen Slids.

Patoot: 1 Ekspl. (»Patoot a«).

40. **Cadulus groenlandicus** n. sp.

Tavle VIII, Fig. 8.

Shell tubular, very small, rather highly curved, fusiform, widest somewhat in front of the middle and tapering towards the extremities. Wall of tube very thin. Surface smooth and glossy. — Length 3.2 mm, greatest width 0.5 mm. Diameter of aperture a little less than 0.4 mm.; diameter of apical extremity 0.2 mm.

Den Konkretion fra Alianaitsunguak, hvori der fandtes Eksemplarer af *Dentalium pauperculum*, indeholder ogsaa nogle Skaller af en *Cadulus*, hvoraf det ene er fuldstændig bevaret, men endnu til Dels sammenhængende med Stenarten.

Røret meget lille, temmelig stærkt bøjet, tenformet, med den største Tykkelse noget foran Midten og herfra afsmalnende jævnt mod begge Ender. Rørets Væg meget tynd. Overfladen glat og glinsende.

Rørets Længde 3,2 mm; dets største Tykkelse 0,5 mm; Mundingens Diameter lidt mindre end 0,4 mm og Apicalendens Diameter 0,2 mm.

Alianaitsunguak: 7 Ekspl.

7. Gastropoda.

41. **Margarita? Steenstrupi** n. sp.

Tavle VIII, Fig. 10.

Shell thin and semitransparent, nacreous, subglobose; spire short and obtuse, depressed; whorls evenly convex and regularly increasing in width, separated by distinct, but not very depressed sutures. Form of the aperture not observed. Surface smooth and glossy; striæ of growth very fine; immediately below the suture they are slightly curved backwards, the curve becoming stronger downwards. — Height and width 1.3 mm.

Skallen tynd og halvgennemsigtig, perlemorglinsende, noget kugleformet; Spiret kort og but, nedtrykt; Vindingerne adskilte ved tydelige, men ikke synderlig dybe Sømme, jævnt hvælvede og jævnt tiltagende i Tykkelse. (Mundingens Form ikke iagttagen). Overfladen glat og glinsende; Tilvækststriberne meget fine, umiddelbart under Sømmen temmelig svagt, senere stærkere tilbagebøjede.

Det eneste foreliggende Eksemplar bestaar af næsten 3 Vindinger; dets Højde og Tykkelse er 1,3 mm.

Da Mundingen ikke er tilgængelig for Undersøgelse, er det noget usikkert, om det virkelig er en Art af Slægten *Margarita*, der her er funden. Men i øvrigt er Overensstemmelsen med denne Slægt stor, f. Eks. med den recente Art *M. helicina* Fabr.

Kook angnertunek (ved Niakornat): 1 Ekspl.

42. **Natica (Lunatia) concinna** Hall & Meek.

Tavle VIII, Fig. 9.

1855. *Natica concinna* Hall and Meek, Fossils Cret. Form. of Nebraska. S. 389; Tav. 3, Fig. 2.
1876. *Lunatia* — — — — ; Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 314; Tav. 32, Fig. 11.
1883. *Vanikoro ambigua* Meek & Hayden? de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 206.
1893. *Lunatia concinna* H. & M.; Stanton, Colorado Form. S. 134; Tav. 29, Fig. 9—10.

Skallen skævt ægformet med et lavt Spir, dannet af ca. 4 stærkt hvælvede og ved dybe Sømme adskilte Vindinger; Slutningsvindingen meget stor. Mundingen oval; Inderlæben (som sædvanlig hos Slægten) udbredt over en Del af den foregaaende Vinding og til Dels dækkende Navlen. Overfladen med talrige, uregelmæssig vekslende stærkere og svagere, meget skraat forløbende Tilvækstlinier, krydsede af mere eller mindre tydelige, dog altid kun under Lupe synlige Spirallinier.

Største foreliggende Eksemplar: 10 mm højt og 9 mm tykt.

De her beskrevne Eksemplarer stammer fra de sorte Kalkkonkretioner. I den brændte Skifer (ved Ata) er der fundet et enkelt Aftryk af en *Natica*, formodentlig tilhørende samme Art. De først nævnte Eksemplarer har de Loriol ment at kunne henføre til *Vanikoro ambigua*, men de har bl. a. stærkere hvælvede Vindinger og en langt mindre fremtrædende Skulptur end denne Art. Ved Præparation er det lykkedes at gøre Navlepartiet synligt paa et af Eksemplarerne; det stemmer godt med dette Parti hos Slægten *Natica*.

Ata: 1 Ekspl.? (»Ata b«). — Kook angnertunek (ved Niakornat): 4 Ekspl.

Arten kendes fra de øvre Lag af Fort Pierre Group samt fra Fox

Hills Group. En meget nærstaaende Art, *N. Halli* Gabb, er funden i senone Aflejringer i New Jersey, Alabama og Mississippi.

I en Kalkkonkretion fra Kook angnertunek ved Niakornat ligger en enkelt Skal af en *Natica*, som formodentlig tilhører en anden Art end den ovenfor beskrevne. Desværre har det været umuligt at præparere den fri af Stenen. Dens Overflade bærer ejendommelige, svage og uregelmæssige Facetter, saa at den ser ud, som om den var skrællet med en Kniv.

43. **Cerithium** sp.

Tavle VIII, Fig. 11.

1883. *Cerithium sp.*, de Loriol; Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 207.

Med nogen Tvivl har de Loriol henført en mindre vel bevaret Stenkærne (til Dels med Skulptur) til Slægten *Cerithium*.

Skallen temmelig lavt taarnformet med hvælvede Vindinger; Mundingen med en kort Kanal. Overfladen med brede Spiraler, adskilte ved flade Furer; paa Slutningsvindingen (Kanalen fraregnet) ca. 7 Spiraler, hvoraf de nederste er de smalleste; desuden de sædvanlige, buede Tilvækstlinier.

Højde ca. 12 mm, Tykkelse 3,5 mm.

Baade hele Formen, den korte Kanal og Skulpturen synes mig utvivlsomt at vise, at der her foreligger en *Cerithium*, men en Artsbestemmelse er formodentlig umulig.

Ata: 1 Ekspl.

44. **Aporrhais** sp.

Tavle VIII, Fig. 13.

Et Aftryk af en *Aporrhais* er for ufuldstændigt til en sikker Bestemmelse; det synes dog ikke at kunne henføres til nogen mig bekendt Art.

Spiret forholdsvis kort; Mellemvindingerne jævnt hvælvede med Spor af temmelig brede, buede, svage Tværribber. Sidste Vinding med to stærke Køle og under disse en svagere tredie; alle Kølene (særlig de to øverste) divergerende; desuden Spor af en Del svage, ophøjede Spirallinier. (Mundingen og »Vingen« ikke tilgængelige for Undersøgelse).

Ata: 1 Ekspl.

45. **Aporrhais** sp.

I sorte Kalkkonkretioner er der fundet Brudstykker af en stor *Aporrhais*. Den synes at have haft en knudret Spiralkøl, i hvert Fald paa de sidste Mellemvindinger, medens Kølene paa Slutningsvindingen mangler Knuder. I øvrigt er det foreliggende Materiale altfor ufuldstændigt til en blot nogenlunde udførlig Beskrivelse.

Niakornat: 1 Ekspl. — Kook angnertunek (ved Niakornat): 2 Ekspl.

46. Aporrhais sp.

I en enkelt sort Kalkkonkretion er der fundet en Del Brudstykker af en *Aporrhais*, der sandsynligvis tilhører en ubeskreven Art, forskellig fra de to i det foregaaende omtalte.

Mellemvindingerne jævnt og temmelig stærkt hvælvede, uden Spiralkøl, men med stærkere og svagere Spirallinier, adskilte ved oftest meget bredere Mellemrum og krydsede af meget fine, buede Tilvækstlinier. Slutningsvindingens Spiraler stærkt forøgede i Antal ved Indskydning af nye, meget tættere stillede Spiraler; henimod Mundingen to kraftige Spiralkøle og under dem en tredie, svagere; paa den øverste Køl kraftige Knuder; svagere Knuder i hvert Fald paa den mellemste Køl. Kølene løbende ud paa en bred »Vinge«; her stærkt divergerende. Vingens Rand mellem de to øverste Køle konkav. Endvidere Spor af en langs Spiret opstigende Kanal.

Ekorgfat: en Del Brudstykker, tilhørende mindst 4 Ekspl.

47. Atlanta primigenia n. sp.

Tavle VIII, Fig. 12.

Shell very thin, compressed, discoidal, coiled in closed spiral and composed of 4 to 5 volutions. Whorls oval in section, very narrow; last whorl very great, regularly increasing in height towards the aperture. Ornamentation consists of finer and stronger lines of growth, which form nearly a right angle with the suture, but are gradually bent more backwards and reach the outer periphery in a very acute angle. Under a strong lens slight traces of quite fine, longitudinal striæ are seen. Keel not observed. — Greatest diameter 1.6 mm.

En lille Skal fra en af de sorte Kalkkonkretioner tilhører sikkert en Art af Heteropodslægten *Atlanta*. Man ser venstre Side (Undersiden) samt i Aftryk lidt af højre Side.

Skallen meget tynd, fladtrykt, skiveformet, snoet i en fuldstændig lukket Spiral, dannet af 4—5 Vindinger. Vindingernes Gennemsnit ovalt, meget snævert. Sidste Vinding meget stor, jævnt tiltagende i Højde henimod Mundingen. Overfladen med finere og grovere Tilvækststriber; disse udgaaende fra Sømmen omtrent under en ret Vinkel, men efterhaanden bøjende sig stærkere og stærkere tilbage, træffende Ydersiden under en meget spids Vinkel. Under stærk Forstørrelse svage Spor af en fin Længdestribning. Af Kølen ses intet Spor.

Skallens største Diameter 1,6 mm.

I sin nuværende Tilstand er Skallen meget stærkt fladtrykt, men dette skyldes til Dels, at den meget fine Skal er bleven sammenpresset ved de overliggende Lags Tryk. At den tynde, fine Køl er forsvunden, kan heller ikke forbavse.

Saa vidt mig bekendt, er dette den ældste hidtil beskrevne *Atlanta*-Art.

Alianaitsunguak: 1 Ekspl.

48. Actaeon cretacea Gabb.

1861. *Actaeon cretacea* Gabb, Description of New Species etc. S. 318.
1883. *Tornatella n. sp.*; de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 206.
1892. *Actaeon cretacea* Gabb; Whitfield, Gast. and Cephal. New Jersey. S. 58; Tav. 19, Fig. 9—12.
— — *subovoides* Whitfield, ibidem. S. 155; Tav. 19, Fig. 14—16.
— — *Forbesiana* Whitfield, ibidem. S. 157; Tav. 19, Fig. 17—22.
— *Cinulia ovoidea* Gabb; Whitfield, ibidem. S. 162; Tav. 20, Fig. 5—6.
1907. *Actaeon cretacea* Gabb; Weller, Cret. Pal. New Jersey. S. 805; Tav. 99, Fig. 1—6.

Et enkelt Eksemplar af en Gastropod synes at stemme godt overens med denne Art. Desværre er det ikke lykkedes at præparere det helt fri af Stenarten, men man ser dog Slutningsvindingen og lidt af de to foregaaende Vindinger, alt som Stenkærne med lidt af Skallen bevaret.

Skallen ægformet med middelstærkt fremragende Spir. Sømmen mellem Vindingerne tydelig. Mellemvindingerne temmelig stærkt hvælvede; Slutningsvindingen stor og ret stærkt hvælvet. (Mundingen ikke tilgængelig for Undersøgelse). Overfladen med talrige (ca. 10 paa næstsidste Vinding), fordybede, punkterede Spirallinier, omtrent ligesaa brede som deres Mellemrum. Skulpturen synlig paa Stenkærnen, men udvisket.

Det her beskrevne Eksemplar er lidt større end det af Meek afbildede Eksemplar af *A. subellipticus* Meek & Hayden fra Fort Pierre Group; desuden er det forholdsvis tykkere og har et længere Spir. Det er mindre end de afbildede Eksemplarer af *A. cretacea*, men synes iøvrigt at stemme særdeles godt overens med denne Art, særlig med Whitfield's Afbildninger af hans *A. subovoides*.

Et andet Eksemplar af en *Actaeon* er noget mindre fuldstændigt; det synes at have været noget tykkere, men tilhører dog sandsynligvis samme Art.

Kook angnertunek (ved Niakornat): 2 Ekspl.

Arten angives af Weller at forekomme i Wenonah Sand og Navesink Marl i New Jersey.

49. Actaeon sp.

Tavle VIII, Fig. 15.

1883. *Tornatella n. sp.*; de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 206.

Et ungt Eksemplar af en Gastropod, fundet i en sort Kalkkonkretion fra Kook angnertunek (ved Niakornat), maa vel henføres til Slægten *Actaeon*. Det bestaar af Embryonalenden samt de to derefter følgende Vindinger. Embryonalenden er stor og heterostrof, idet dens Akse staar omtrent vinkelret paa den ovrige Skals. Mellemvindingerne er jævnt hvælvede og bærer talrige, meget fine, fordybede Spirallinier, hvis indbyrdes Afstand er stærkt vekslende; der ses intet Spor af Punktering i Linierne. Mundingens Form er ikke tilgængelig for Undersøgelse.

Længde 2,8 mm, Tykkelse 1,2 mm.

Et andet, noget større, men mindre vel bevaret Eksemplar af en *Actaeon* bestaar af mindst 5 Vindinger foruden Embryonalenden. Det stammer fra Elvlejet ved Niakornat. Maaske tilhører det samme Art, men det viser den Ejendommelighed, at den øverste af Spiralfurerne — i hvert Fald paa de yngste Vindinger — er langt kraftigere end de andre.

Niakornat: 1 Ekspl. — Kook angnertunek (ved Niakornat): 1 Ekspl.

50. **Bulla groenlandica** n. sp.

Tavle VIII, Fig. 14.

Shell thin, oval. Spire sunken, partly concealed, commencing with a small, inflated nucleus. Upper border of the whorls rounded. Aperture rather narrow above, but increasing greatly in width downwards; the uppermost part of the outer lip highly curved, the middle slightly curved and the lowest part somewhat more so; inner lip formed like an inverted S. Surface smooth and glossy; lines of growth very fine; immediately below the suture they are bent slightly forward; in the middle part of the last whorl they are nearly vertical and further downwards they are again bent rather strongly backwards. — Height 2.7 mm., diameter 2.2 mm.

En enkelt Skal af en lille *Bulla* fra en af de sorte Kalkkonkretioner synes at tilhøre en hidtil ubeskreven Art.

Skallen tynd, ægformet. Spiret nedsænket, til Dels skjult og begyndende med en lille, oppustet Embryonalblære. Vindingernes øverste Kant afrundet. Mundingen temmelig smal foroven, men udvidende sig stærkt nedadtil; den ydre Mundrand stærkt buet allerøverst, paa Midten svagt og forneden noget stærkere buet; den indre Mundrand formet som et Spejlbillede af et S. Overfladen glat og glinsende; Tilvækstlinierne meget fine, lige under Suturen noget fremadrettede, paa Slutningsvindingens mellemste Del omtrent lodrette og længere nede temmelig stærkt tilbagebøjede.

Højde 2,7 mm, Tykkelse 2,2 mm.

Kook angnertunek (ved Niakornat): 1 Ekspl.

51. **Cylichna rugosa** n. sp.

Tavle VIII, Fig. 16.

1883. *Cylichna sp. aut Tornatina sp.*; de Loriol, Fossile Saltvandsdyr i Nord-Grønland. S. 206.

Shell small, oval, elongated, the greatest width being in the rather cylindrical middle part, gradually tapering upwards, more rapidly downwards, truncate at the top. Spire sunken. Outer lip nearly rectangular above; its upper half about parallel with the preceding whorl, the distance, however, slightly increasing towards the middle of the shell. The lowest $^3/_4$ of the shell ornamented with very fine sunken spiral lines which under the lens appear very finely punctuated; the spaces between the lines greatly increase in width downwards; immediately under the top of the shell 5 similar spiral lines are to be found. Besides this, the ornamentation consists of numerous close-set, somewhat irregular lines of growth, which are particularly strong in the upper half of the shell, giving it a rugose appearance. — Length 4.2 mm., diameter 1.8 mm.

I en af de sædvanlige sorte Kalkkonkretioner er fundet et Eksemplar af en *Cylichna*, som det ikke har været mig muligt at henføre til nogen tidligere beskreven Art. Skønt enkelte ret væsentlige Bygningstræk ikke kan undersøges, har jeg dog givet Arten Navn, da dens Form og Skulptur er ret ejendommelige.

Skallen lille, meget langstrakt oval, tykkest i det temmelig cylindriske Midtparti, brat afskaaren foroven; Tykkelsen langsomt aftagende opadtil, hurtigere nedadtil. Spiret nedsænket. Yderlæben næsten retvinklet foroven; den øverste Halvdel omtrent parallel med næstsidste Vinding; Afstanden dog ganske lidt tiltagende nedad mod Skallens Midte. (Den nederste Halvdel af Yderlæben ikke iagttaget). — Overfladen paa de nederste tre Fjerdedele af Skallen dækket af meget fine, under temmelig stærk Forstørrelse punkterede, fordybede Spirallinier; Afstanden mellem disse indbyrdes tiltagende stærkt nedefter; umiddelbart under Skallens Top 5 lignende Spirallinier. Overfladen iøvrigt med talrige, tæt liggende, noget uregelmæssige Tilvækstlinier; disse særlig kraftige paa Skallens øverste Halvdel og givende Skallen et rynket Udseende.

Længde 4,2 mm, største Tykkelse 1,8 mm; næstsidste Vindings Tykkelse ved Toppen 1,3 mm.

Kook angnertunek (ved Niakornat): 1 Ekspl.

Af nordamerikanske Arter er *C. recta* Gabb vel den, der staar vor Art nærmest. Denne Art er imidlertid kun opstillet paa Stenkærner, og en direkte Sammenligning er derfor vanskelig. Dog synes *C. recta* at have en mere cylindrisk Form og er desuden en Del større.

52. **Cylichna** n. sp.?

Tavle VIII, Fig. 17.

Et enkelt, ikke fuldstændig tilgængeligt Eksemplar af en *Cylichna* synes at tilhøre en ny Art.

Skallen lille, oval, forholdsvis kort, tykkest i Midtpartiet, betydelig smallere foroven og forneden, temmelig brat afskaaren foroven. Spiret nedsænket, usynligt. (Mundingen ikke iagttaget). Hele Overfladen med talrige, fordybede, noget uregelmæssig forløbende Spirallinier; Afstanden mellem disse indbyrdes størst i Skallens Midtparti, mindst opadtil.

Næstsidste Vindings Højde 3,9 mm, dens største Tykkelse 2 mm.

Kook angnertunek (ved Niakornat): 1 Ekspl.

Der er en ret stor Lighed med *Haminea? subcylindrica* Meek & Hayden, bortset fra den meget betydelige Forskel i Størrelse.

8. Cephalopoda.

53. **Scaphites Nicolletii** Morton sp.

Tavle VIII, Fig. 18; Tavle IX, Fig. 1—2.

1839. *Ammonites Nicolletii* Morton, Description of some new species etc. S. 209; Tav. 10, Fig. 3.
1850. *Scaphites Roemeri* d'Orbigny, Prodrome de Paléont. II. S. 214.
1852. *Ammonites Nicolletii* Mort.; Owen, Geol. Report. of Wisconsin. Tav. 8, Fig. 1.
1872. *Scaphites Roemeri* d'Orb.; Schlüter, Cephalop. d. ober. deutsch. Kreide I. S. 89; Tav. 27, Fig. 1—4.
1876. — — — ; Schlüter, ibidem. II. S. 43; Tav. 7, Fig. 4—5.
— — *Nicolletii* Mort. *sp.*; Meek, Invert. Cret. and Tert. Fossils. S. 435; Tav. 34, Fig. 2 og 4.
1883. — *sp.*; de Loriol, Fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. S. 206.
1897. — *Roemeri* d'Orb.; Madsen, Scaphites in West Greenland. S. 45; Tav. 1.
1915. — — — ; Frech, Ueber Scaphites. I. S. 563.

Skallen elliptisk, temmelig fladtrykt, med meget snæver Navle. Siderne paa de ældre Vindinger stærkt hvælvede, paa de yngre meget fladere, gaaende jævnt over i den smalle, afrundede Eksternside. Den indrullede Del med forholdsvis kraftige og brede, rundryggede, mod Periferien stærkt i Antal forøgede Tværribber, forløbende med samme Styrke tværs over Eksternsiden. Paa Beboelseskamret overordentlig talrige og meget fine, noget fremadbøjede Tværribber med meget smalle Mellemrum, overalt af omtrent samme Styrke; deres Antal stærkt forøget mod Periferien. Intet Spor af Knuder. — Lobelinien stemmer — saavidt man kan se — fuldstændig overens med den af Meek givne Figur (l. c. Tav. 34, Fig. 4c).

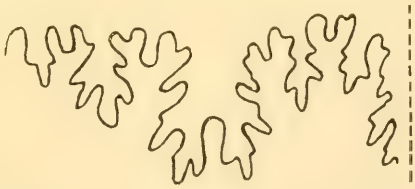

Fig. 2. Lobelinie af *Scaphites Nicolletii* Mort. *sp.* Stærkt forstørret (ca. $^{12}/_{1}$). Niakornat.

Det største Eksemplar har haft en Længde af over 80 mm.

Af denne Art, som er den Form, der hyppigst træffes i de sorte Kalkkonkretioner fra Niakornat, foreligger der et stort Antal mere eller mindre fuldstændig bevarede Eksemplarer, som stemmer godt med Meek's Beskrivelse og Afbildninger, baade hvad Form og Skulptur angaar.

V. Madsen og Fr. Frech anser *Sc. Nicolletii* og *Sc. Roemeri* for en og samme Art. Dette er vel rigtigt, da Forskellen mellem dem synes at være yderst ringe; her skal kun henvises til de to Forskeres Bemærkninger desangaaende. Men da Arten først er beskreven under Artsnavnet *Nicolletii*, bør dette Navn have Fortrinet for *Roemeri*.

Niakornat: 36 mere eller mindre fragmentariske Eksemplarer, deraf 22 fra ældre Indsamlinger og 14 indsamlede under min Rejse i 1909; af disse sidste er 3 Eksemplarer udtagne af de sorte Skifere i 220 m's Højde, medens Resten er fundne løst liggende i Elvlejet. — Kook angnertunek: 1 Ekspl.

Arten er i Nordamerika funden i Fox Hills og Fort Pierre Groups. Under Navnet *Sc. Roemeri* er den vidt udbredt i Europas Mucronata-Kridt.

54. **Scaphites** sp.

Sammen med foregaaende Art har jeg i de sorte Kalkkonkretioner ved Niakornat fundet et Par Eksemplarer af en *Scaphites*, som afviger ved en betydelig grovere Skulptur og endnu fladere Flanker; hos begge synes der endvidere at have været en Knuderække yderst paa Flanken. De kan derfor formodentlig ikke henregnes til *Sc. Nicolletii*, men er for ufuldstændige til en sikker Bestemmelse. Skulpturen er en lignende som hos *Sc. nodosus* Owen, *var. quadrangularis* Meek, der af Frech opfattes som en Varietet af *Sc. binodosus* Roem. (Frech: Ueber Scaphites. I. S. 558).

Niakornat: 2 Ekspl. (hvoraf det ene i en Kalkkonkretion, tagen i sort Skifer i 220 m's Højde).

Blandt de af de Loriol (l. c. S. 206) omtalte Forsteninger findes ogsaa anført en Alveol af *Belemnites* eller *Belemnitella*. Denne Forstening findes i en lille Kalkkonkretion fra Niakornat, men har ved nærmere Undersøgelse vist sig at være en Hvirvel af en Benfisk.

9. Crustacea.

I Kalkkonkretionerne fra Niakornat, Kook angnertunek og Saviarkat synes Rester af Skjoldkrebs at være ret almindelige. Stenartens Beskaffenhed har desværre umuliggjort en Præparation, og en nærmere Bestemmelse af disse Rester vil derfor næppe være mulig.

10. Pisces.

Rester af Fisk er meget sjældne. Foruden den allerede i det foregaaende omtalte Hvirvel fra Niakornat har jeg kun set et Aftryk af et Skæl af en Benfisk; det er fundet i den brændte Skifer fra Ata og lader sig næppe bestemme nærmere.

V. Litteraturfortegnelse.

1898. Bagg, R. M.: The Cretaceous Foraminifera of New Jersey. — Bull. U. S. G. S. No. 88. Washington.

1893. Clark, W. B.: The Mesozoic Echinodermata of the United States. — U. S. G. S. Bull. No. 97. Washington.

1915. Clark, W. B. and Twitchell, M. W.: The Mesozoic and Cenozoic Echinodermata of the United States. — U. S. G. S. Monograph Vol. 54. Washington.

1915. Frech, Fr.: Ueber Scaphites. I. — Centralblatt für Mineralogie. Jahrg. 1915. Stuttgart.

1861. Gabb, W. M.: Description of New Species of Cretaceous Fossils from New Jersey, Alabama and Mississippi. — Proceed. of the Acad. of Nat. Sciences. 1861. Philadelphia 1862.

1855. Hall, James and Meek, F. B.: Descriptions of New Species of Fossils, from the Cretaceous Formations of Nebraska etc. — Mem. Americ. Acad. of Arts and Sciences. N. Series. Vol. V. Cambridge and Boston.

1883. Loriol, P. de: Om fossile Saltvandsdyr fra Nord-Grønland. — Medd. om Grønland. 5. Hefte. Kjøbenhavn.

1897. Madsen, V.: The genus *Scaphites* in West Greenland. — Medd. fra Dansk geol. Foren. Nr. 4. Kjøbenhavn.

1876. Meek, F. B.: A Report on the Invertebrate Cretaceous and Tertiary Fossils of the Upper Missouri Country. — Rep. U. S. G. S. of the Territories. Vol. IX. Washington.

1856. Meek, F. B. and Hayden, F. V.: Descriptions of twenty-eight new species of Acephala and one Gasteropod, from the Cretaceous formations of Nebraska Territory. — Proceed. of the Acad. of Nat. Sciences. Vol. VIII. Philadelphia.

1860. Meek, F. B. and Hayden, F. V.: Descriptions of new Organic Remains from the Tertiary, Cretaceous and Jurassic Rocks of Nebraska. — Proceed. of the Acad. of Nat. Sciences. 1860. Philadelphia 1861.

1861. Meek, F. B. and Hayden, F. V.: Descriptions of new Lower Silurian, (Primordial), Jurassic, Cretaceous, and Tertiary Fossils, collected in Nebraska. — Proceed. of the Acad. of Nat. Sciences. 1861. Philadelphia 1862.

1839. Morton, S. G.: Description of some new species of Organic Remains of the Cretaceous Group of the United States. — Journ. of the Acad. of Nat. Sciences. VIII. Philadelphia.

1850. d'Orbigny, A.: Prodrome de Paléontologie. II. Paris.

1852. Owen, D. D.: Report of a Geological Survey of Wisconsin, Iowa, and Minnesota. Philadelphia.

1845—46. Reuss, A. E.: Die Versteinerungen der Böhmischen Kreideformation. Stuttgart.

1872—77. Schlüter, Cl.: Cephalopoden der oberen deutschen Kreide. I—II. — Palaeontographica. Bd. 21 og 24. Cassel.

1893. Stanton, T. W.: The Colorado Formation and its invertebrate Fauna. — Bull. U. S. G. S. No. 106. Washington.

1907. Weller, Stuart: A Report on the Cretaceous Paleontology of New Jersey, based upon the Stratigraphic Studies of G. N. Knapp. — Geol. Surv. of New Jersey, Paleont. Series. Vol. IV. Trenton.

1885. Whiteaves, J. F.: Report on the Invertebrata of the Laramie and Cretaceous rocks of the vicinity of the Bow and Belly Rivers and adjacent localities in the North-West Territory. — Geol. Surv. of Canada. Contrib. to Canadian Palæont. Vol. I. Ottawa.

VI. Register.

	Side
Actaeon cretacea Gabb	360
Forbesiana Whitf.	360
subellipticus M. & H.	360
subovoides Whitf.	360
— *sp.*	360
Ammonites Nicolletii Mort.	363
Aporrhais sp.	358
— *sp.*	359
Arca sp.	346
Astarte Steenstrupi de Lor.	351
— *sp.*	347
Atlanta primigenia n. sp.	359
Avicula nebrascana E. & Sh. *sp.*	335
— pectinata Sow.	336
— tenuicostata Roem.	336
Axinus de Lorioli n. sp.	348
Gouldi Phil.	349
Bulla groenlandica n. sp.	361
Cadulus groenlandicus n. sp.	356
Cerithium sp.	358
Cinulia ovoidea Whitf.	360
Corbula inornata M. & H.	353
Moreauensis M. & H.	352
Cylichna recta Gabb.	362
— *rugosa n. sp.*	361
— *n. sp.?*	362
Dentalina farcimen Sold. *sp.*	333
— *sp.*	334
Dentalium gracile H. & M.	354
— *groenlandicum n. sp.*	354
— *(Entalis?) pauperculum* M. & H.	355
— n. sp. de Lor.	354
— *(Laevidentalium) sp.*	356
Entalis paupercula M. & H.	355
Haminea subcylindrica M. & H.	363
Hemiaster Humphreysanus M. & H.	334
Inoceramus groenlandicus de Lor.	337
— lingua Goldf.	338
lobatus Münst.	338
patootensis de Lor.	337
— *Steenstrupi* de Lor.	336
— tuberculatus Woods	337
Leda bisulcata M. & H.	345
Limopsis albiensis Woods	347
— *Rinki n. sp.*	347
Lucina occidentalis Mort. *sp.*	349
Lucina Pfaffi n. sp.	350
— subundata H. & M.	349
— *sp.*	350
Lunatia concinna H. & M.	357
Margarita helicina Fabr.	357
— *? Steenstrupi n. sp.*	356
Modiola? sp.	343
Modiolaria? glabra n. sp.	343
Natica concinna H. & M.	357
— Halli Gabb.	358
Neaera Moreauensis M. & H.	352
Nodosaria farcimen Sold.	333
— *Zippei* Reuss	333
Nucula cancellata M. & H.	344
— *planimarginata* M. & H.	344
— *sp.*	345
Nuculana bisulcata M. & H.	345
Opis sp.	348
Pecten (Chlamys?) ataënsis de Lor.	338
— burlingtonensis Gabb	341
— *(Amussium) ignoratus n. sp.*	342
— *Pfaffi n. sp.*	340
— *(Chlamys?) striatissimus n. sp.*	339
— tesselatus Hng.	339
— *(Syncyclonema) sp.*	341
Pectunculus sp.	347
Pteria nebrascana E. & Sh.	335
Scaphites binodosus Roem.	364
— *Nicolletii* Mort. *sp.*	363
— nodosus Owen	364
— Roemeri d'Orb.	363
— *sp.*	364
Serpula sp.	335
Solemya subplicata M. & H.	352
Solen subplicata M. & H.	352
Solenomya subplicata M. & H. *sp.*	352
Tellina occidentalis Mort.	349
— *? Steenstrupi* de Lor. *sp.*	351
Teredo sp.	353
Thracia sp.	349
Tornatella n. sp. de Lor.	360
Tornatina sp.	361
Vanikoro ambigua M. & H.	357
Yoldia scitula M. & H.	345
— *sp.*	345

Fig. 1.

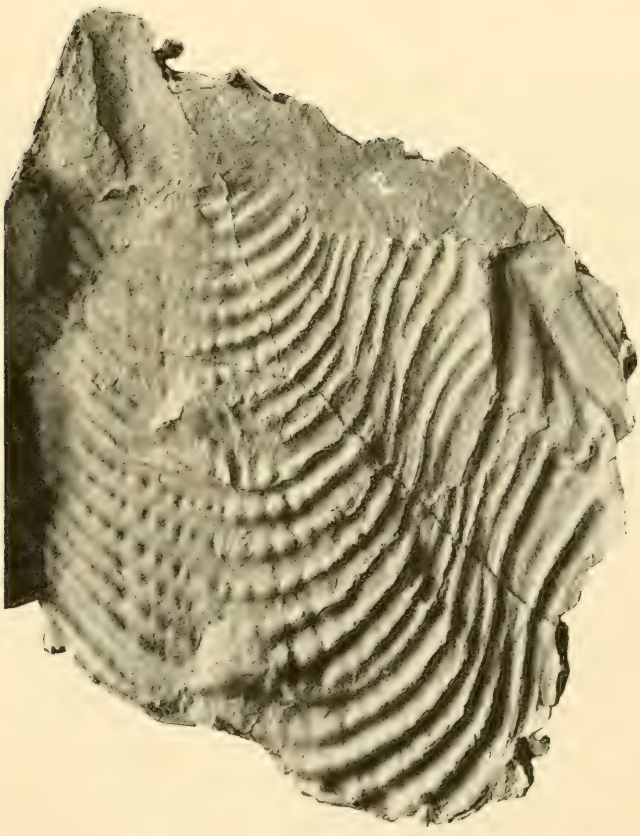

Fig. 2.

Fig. 1 *Inoceramus patootensis* de Lor. Aftryk. 1/1. Patoot a.
Fig. 2. *Inoceramus Steenstrupi* de Lor. Voksafstøbning efter et Aftryk. 1/1. Patoot b.

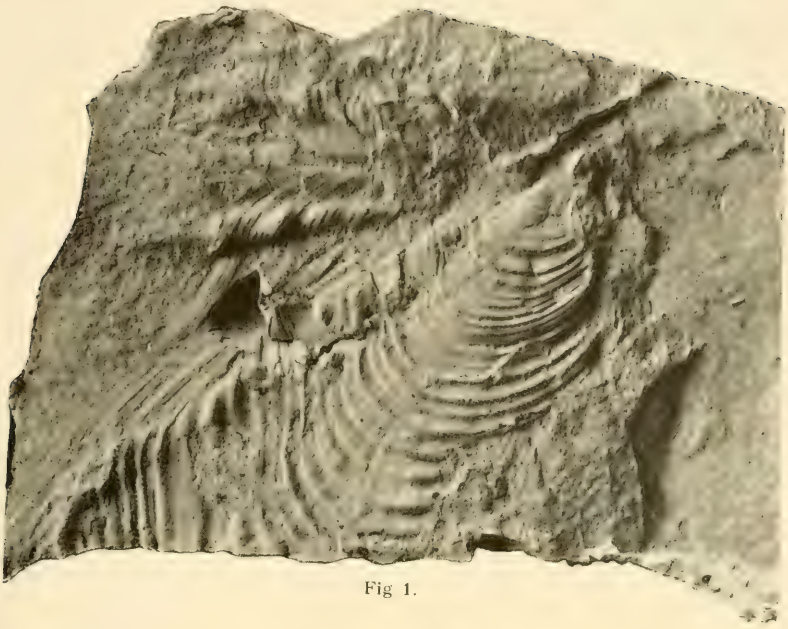

Fig 1.

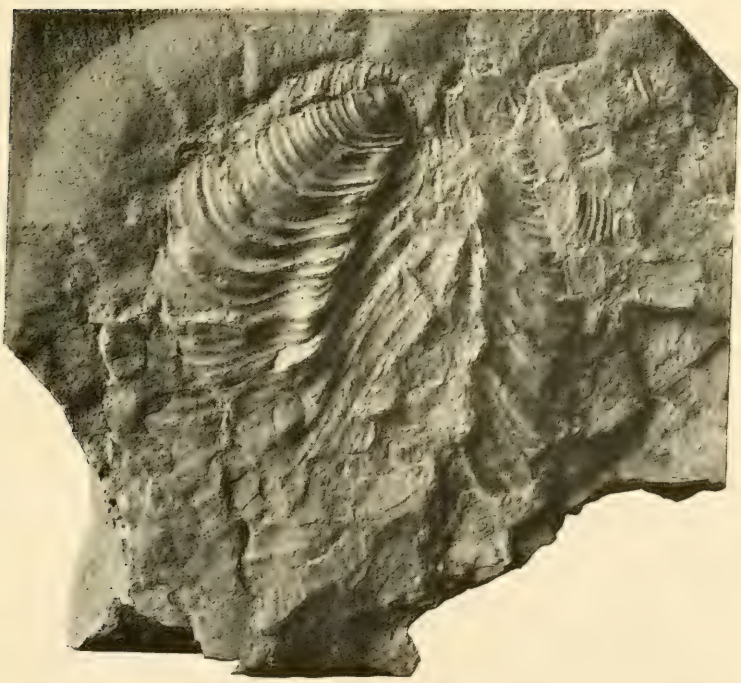

Fig 2.

Fig. 1—2 *Inoceramus patootensis* de Lor. Stenkærner. 1/1. Fig. 1 fra en Høj vestfor det store Elvleje ved Patoot; Fig. 2 fra Patoot a.

Tavle VII.

Side

Fig. 1-2. *Hemiaster Humphreysanus* M. & H. Fig. 1 Aftryk; Fig. 2 Stenkærne. $^{1}/_{1}$. Patoot a 334

— 3-5. *Avicula nebrascana* E. & Sh. Fig. 3 og 5 Stenkærner af Højreskaller; Fig. 4 Stenkærne af Venstreskal samt Aftryk af den tilsvarende Højreskal. Alle $^{1}/_{1}$. Patoot a 335

— 6. *Pecten Pfaffi n. sp.* Højreskal efter Voksafstøbning. $^{2}/_{1}$. Alianaitsunguak 340

— 7. *Pecten Pfaffi n. sp.* Efter Voksafstøbning; Fig. a $^{1}/_{1}$; Fig. b mindre Parti ca. $^{14}/_{1}$. Ata 340

— 8. *Pecten ataënsis* de Lor., *emend.* Ravn. Aftryk af Yderside. Fig. a $^{3}/_{1}$; Fig. b ca. $^{14}/_{1}$. Ata 338

— 9. *Pecten striatissimus n. sp.* Aftryk af Yderside. Fig. a $^{3}/_{1}$; Fig. b ca. $^{14}/_{1}$. Ata 339

— 10. *Pecten* (*Syncyclonema*) *sp.* Stenkærne af Højreskal samt Aftryk af den tilsvarende Venstreskal. $^{2}/_{1}$. Patoot a 341

— 11. *Modiola? sp.* Efter Voksafstøbning. $^{2}/_{1}$. Ata b 343

— 12. *Modiolaria? glabra n. sp.* $^{2}/_{1}$. Alianaitsunguak 343

— 13. *Pecten ignoratus n. sp.* Fig. a Stenkærne af Venstreskal; Fig. b Stenkærne af den tilsvarende(?) Højreskal. Begge $^{2}/_{1}$. Ata 342

— 14. *Pecten ignoratus n. sp.* Aftryk af Højreskal samt en Del af den tilsvarende Venstreskal som Stenkærne. $^{2}/_{1}$. Ata b 342

— 15. *Nucula planimarginata* M. & H.? Efter Voksafstøbning. $^{1}/_{1}$. Ata. 344

— 16. *Nucula sp.* Efter Voksafstøbning. $^{2}/_{1}$. Ata 345

— 17. *Leda bisulcata* M. & H. Aftryk af Ydersiden. $^{3}/_{1}$. Ata b 345

— 18. *Arca sp.* Stenkærne. Ca. $^{7}/_{1}$. Alianaitsunguak 346

— 19. *Axinus de Lorioli n. sp.* Skulpturstenkærne. $^{2}/_{1}$. Ata a 348

— 20. *Tellina? Steenstrupi* de Lor. *sp.* Efter Voksafstøbning. $^{1}/_{1}$. Ata C 351

— 21. *Limopsis Rinki n. sp.* Ca. $^{7}/_{1}$. Ekorgfat 347

— 22. *Tellina? Steenstrupi* de Lor. *sp.* Stenkærne. $^{1}/_{1}$. Ata a 351

— 23. *Lucina Pfaffi n. sp.* Skulpturstenkærne. $^{1}/_{1}$. Ata 350

— 24-25. *Lucina occidentalis* Mort. *sp.* Stenkærner. $^{2}/_{1}$. Ata 349

Alle de afbildede Eksemplarer tilhører *Universitetets Mineralogiske og Geologiske Museum.*

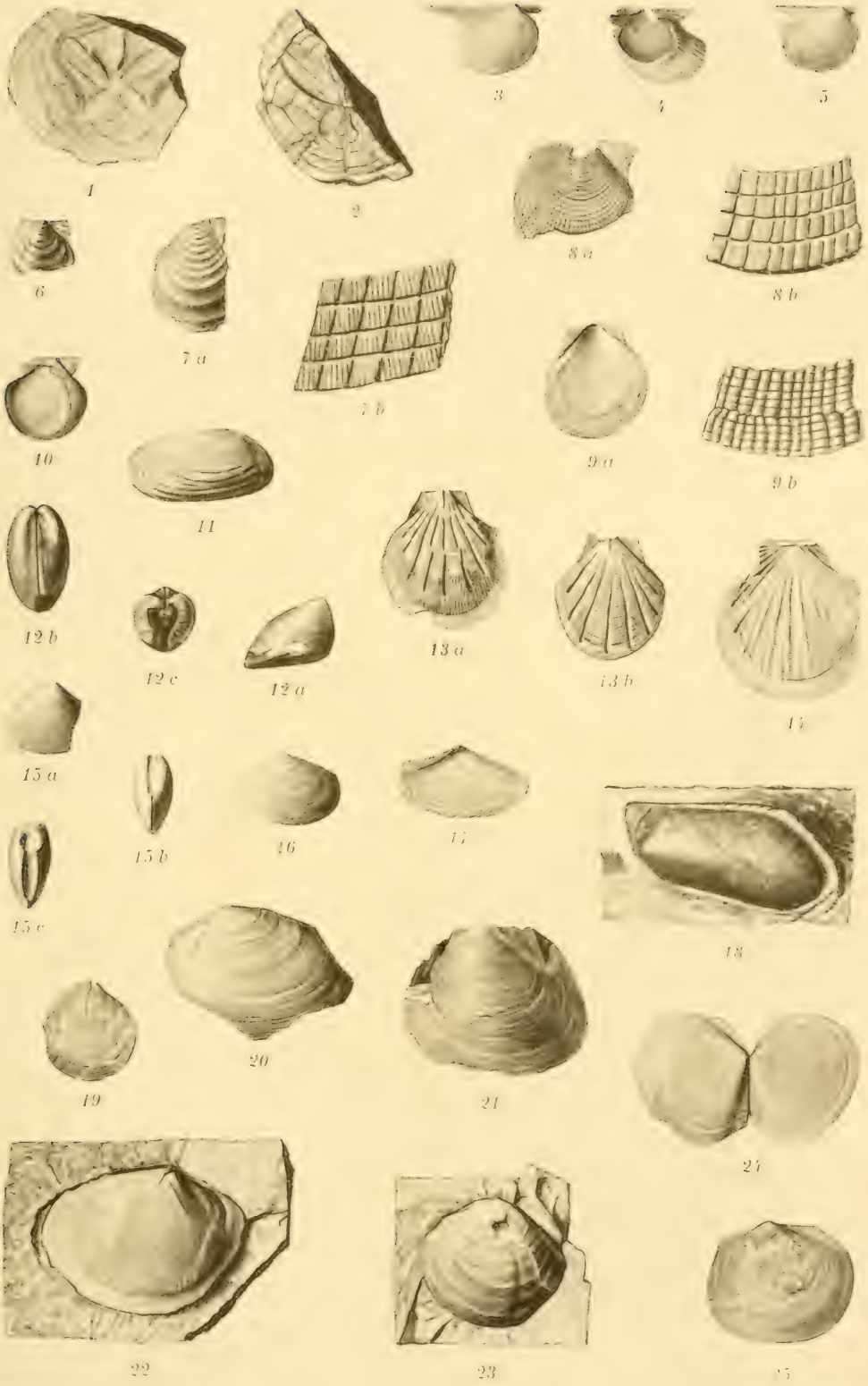

H. V. Westergaard del.

Fototypi: Pacht & Crones Efff.

Tavle VIII.

Side

Fig. 1-2. *Solenomya subplicata* M. & H. Efter Voksafstøbninger. $^{1}/_{1}$. Fig. 1 Ata b; Fig. 2 Patoot a 352

— 3. *Dentalium groenlandicum n. sp.* Ca. $^{12}/_{1}$. Niakornat 354

— 4. — — — Dels Aftryk, dels Skulpturstenkærne. $^{1}/_{1}$. Ata 354

— 5. *Dentalium gracile* H. & M. Fig. a og b $^{2}/_{1}$; Fig. c ca. $^{6}/_{1}$. Kook angnertunek 354

— 6-7. *Dentalium gracile* H. & M. Fig. 6 $^{4}/_{1}$; Fig. 7 ca. $^{12}/_{1}$. Kook angnertunek 354

— 8. *Cadulus groenlandicus n. sp.* $^{3}/_{1}$. Alianaitsunguak 356

— 9. *Natica* (*Lunatia*) *concinna* H. & M. $^{2}/_{1}$. Kook angnertunek ... 357

— 10. *Margarita? Steenstrupi n. sp.* Ca. $^{9}/_{1}$. Kook angnertunek..... 356

— 11. *Cerithium sp.* Skulpturstenkærne. $^{2}/_{1}$. Ata b..... 358

— 12. *Atlanta primigenia n. sp.* Ca. $^{7}/_{1}$. Alianaitsunguak..... 359

— 13. *Aporrhais sp.* Efter Voksafstøbning. $^{2}/_{1}$. Ata 358

— 14. *Bulla groenlandica n. sp.* $^{6}/_{1}$. Kook angnertunek 361

— 15. *Actaeon sp.* Fig. a $^{4}/_{1}$; Fig. b meget stærkt forstørret. Kook angnertunek 360

— 16. *Cylichna rugosa n. sp.* $^{9}/_{1}$. Kook angnertunek 361

— 17. — *n. sp.?* Ca. $^{9}/_{1}$. Kook angnertunek 362

— 18. *Scaphites Nicolletii* Mort. *sp.* $^{3}/_{1}$. Niakornat. Lobelinjen afbildet i Tekstfigur 2 (S. 363) 363

Alle de afbildede Eksemplarer tilhører *Universitetets Mineralogiske og Geologiske Museum.*

1

2

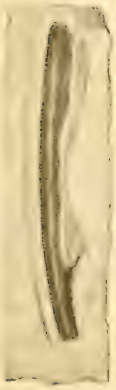

3

4

5 b

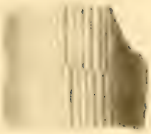

5 c

5 a

6

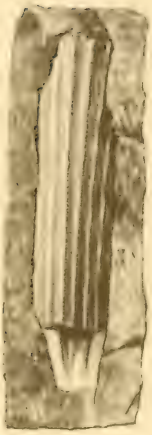

7

8 a

8 b

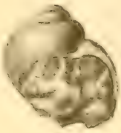

9 a

9 b

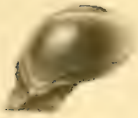

10 a

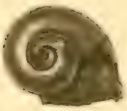

10 c

10 b

14 a

11

12

13

14 c

14 b

15 a

15 b

16

17

18

H. V. Westergaard del.

Fototypi: Pacht & Crones Eftf.

Fig 1.

Fig. 2.

Fig. 1. *Scaphites Nicolletii* Mort. *sp.* 1/1. I en Konkretion fra sorte Skifere i 220 m's Højde; Niakornat.
Fig. 2. Samme Art. 1/1. Niakornat.

MEDDELELSER OM GRØNLAND

MBL WHOI Library - Serials
5 WHSE 02986